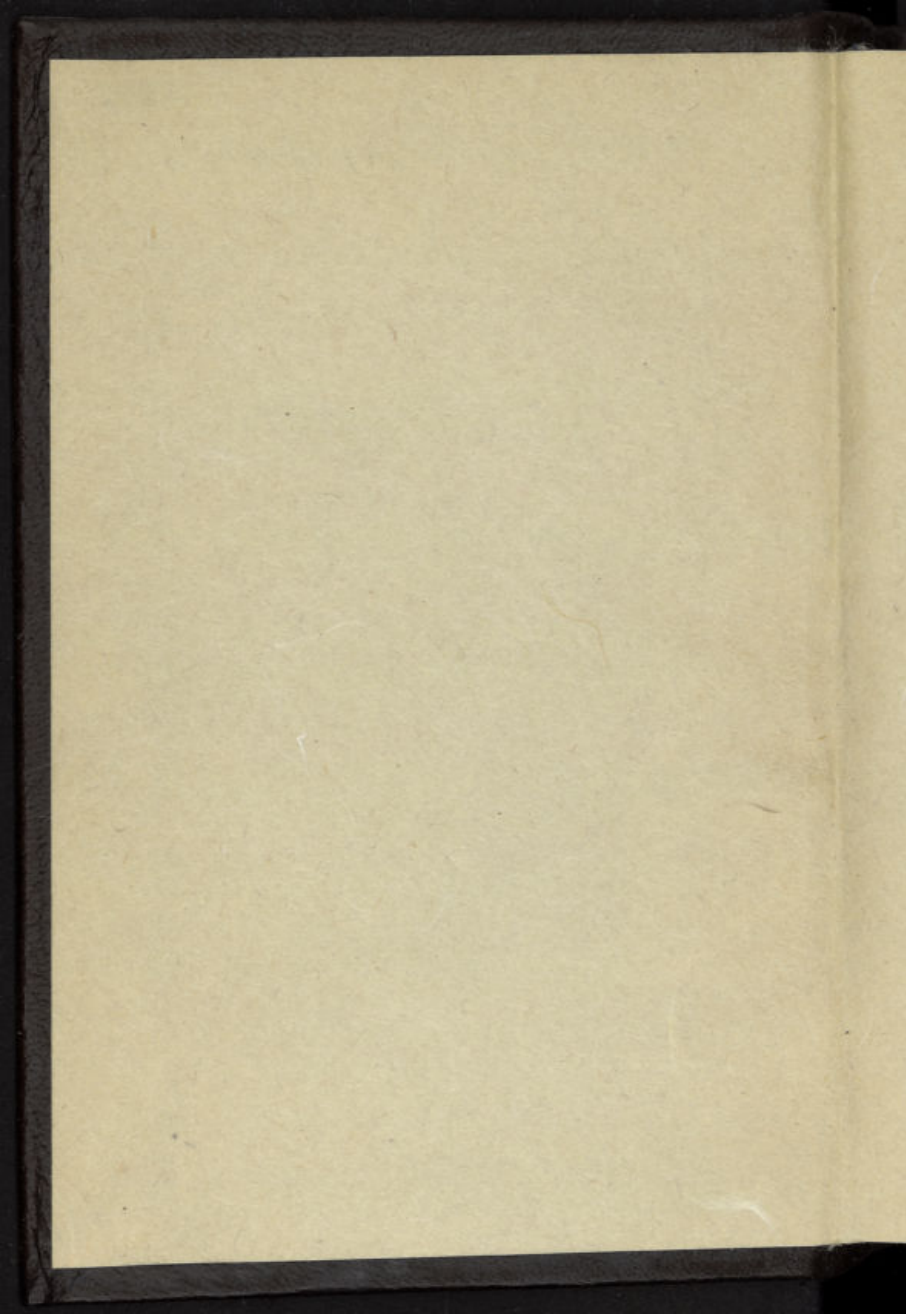
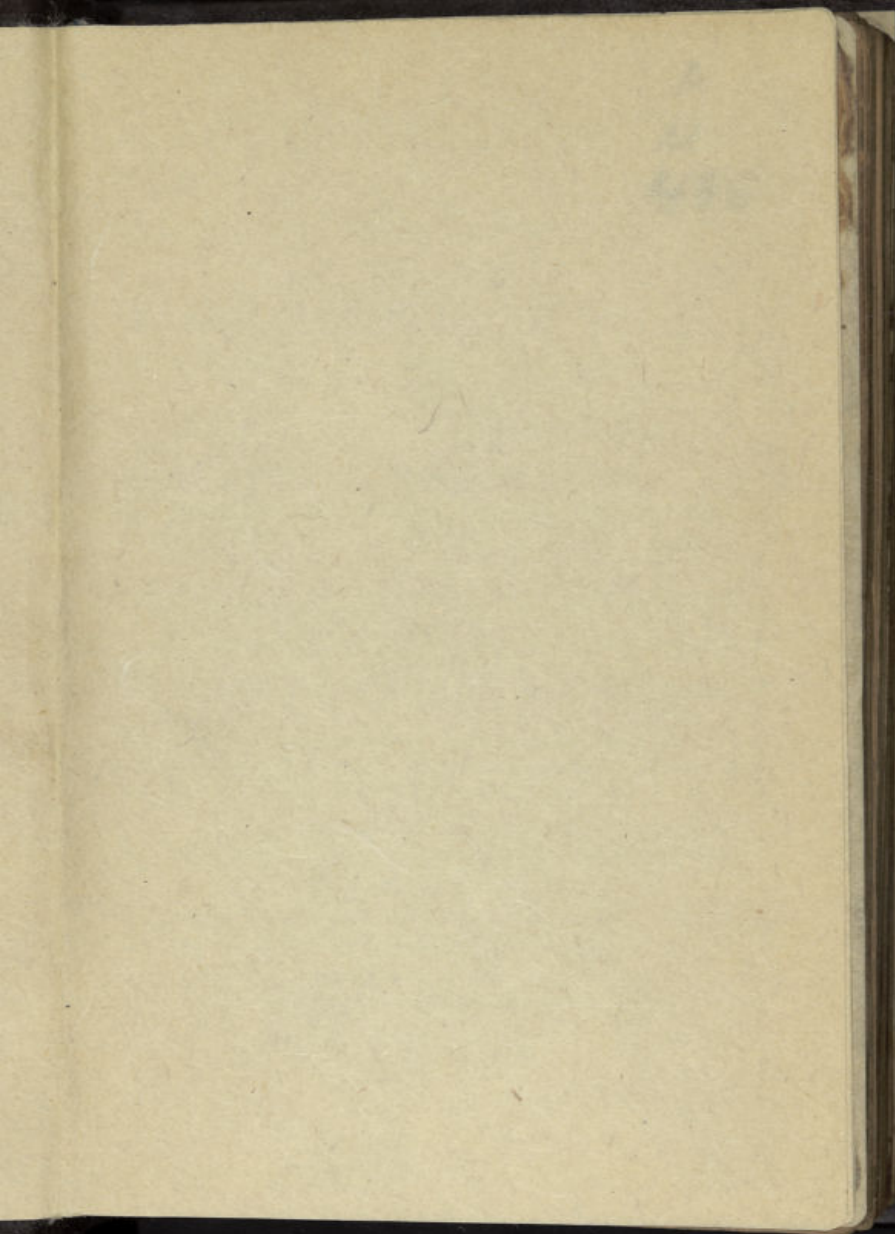
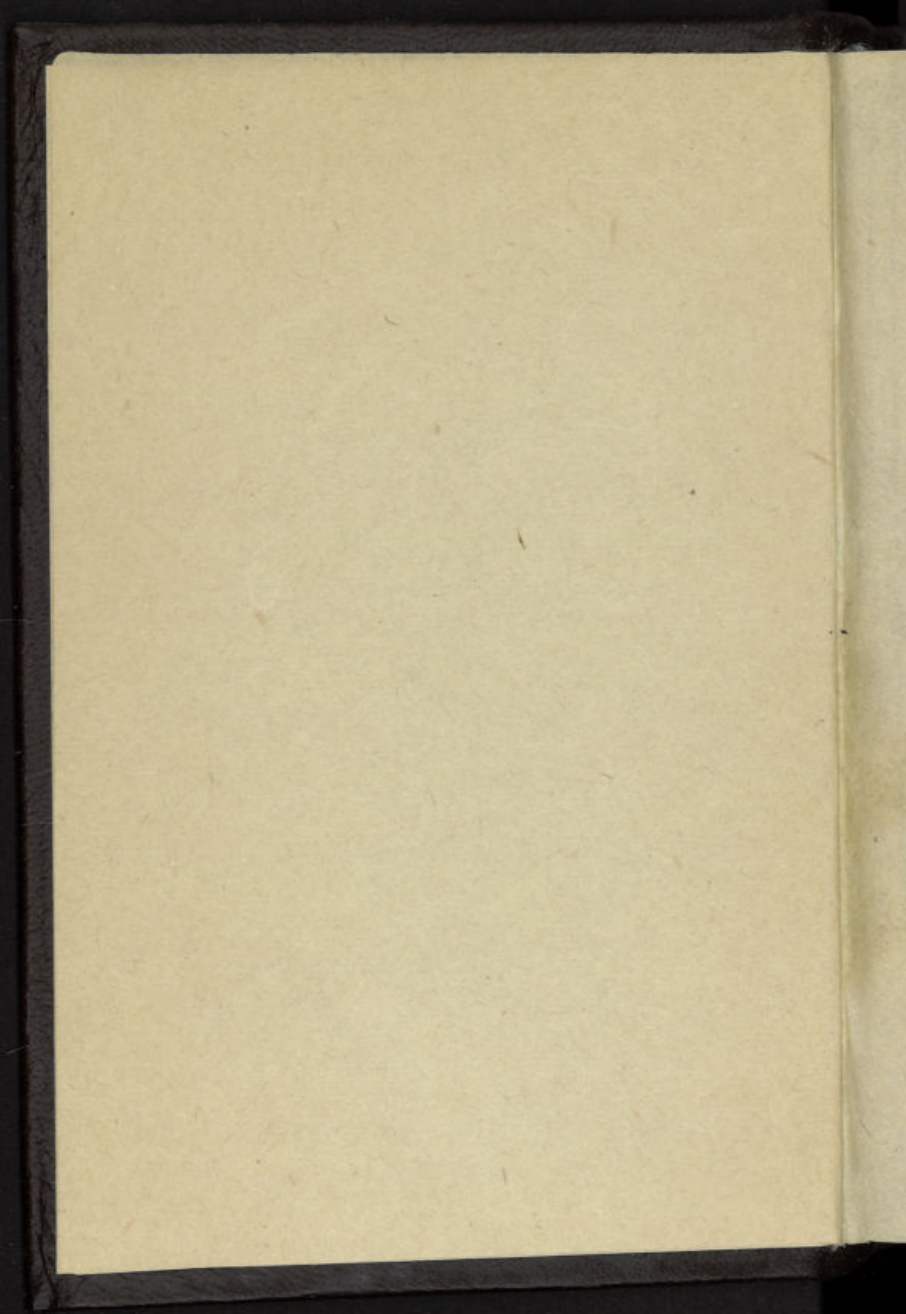

A
11
476

A
11
476

i17898183

מפתח בית משה

או
סיג לתורה:

Hoc est,

Domus MOSAICÆ clavis:

Sive

LE Sepimentum.

In quo punctis *hebraicorum adstruitur anti-*
tiquitas *quia, cum accentualia tum*
vocalia, *ipfis se coarva, argumentis, undique*
petitis, *dem*

Quæ verò in contrarium ab *Elia Levita* Primpilo,
Ludov. o Capello, D. Doctore Walton, Johanne Morino, &
Gordonio Hamleco, ejus aliculis & interpolatoribus:

Cum paucis aliis, in Castra *Eliana* arte veteratoriâ
pertractis, adducuntur, multâ cum fidelitate examini
subjiciuntur, & diluuntur, quæ quot sunt omnia.

Auctore *JOSEPHO COOPER* Anglo.

אל תסתכל בקנקן אלץ במה שיש בו יש
קנקן ויש אלץ ישן:

Cantharum ne inspiciat, sed quod ei insertum. Est interdum Cantharus
novus vino veteri platur. R. Meir. Pirke abboth 12.

Legant prius, & postea despiciant, & videantur, non ex judicio,
ex odii presumptione, ignorata damnare. Hieron.

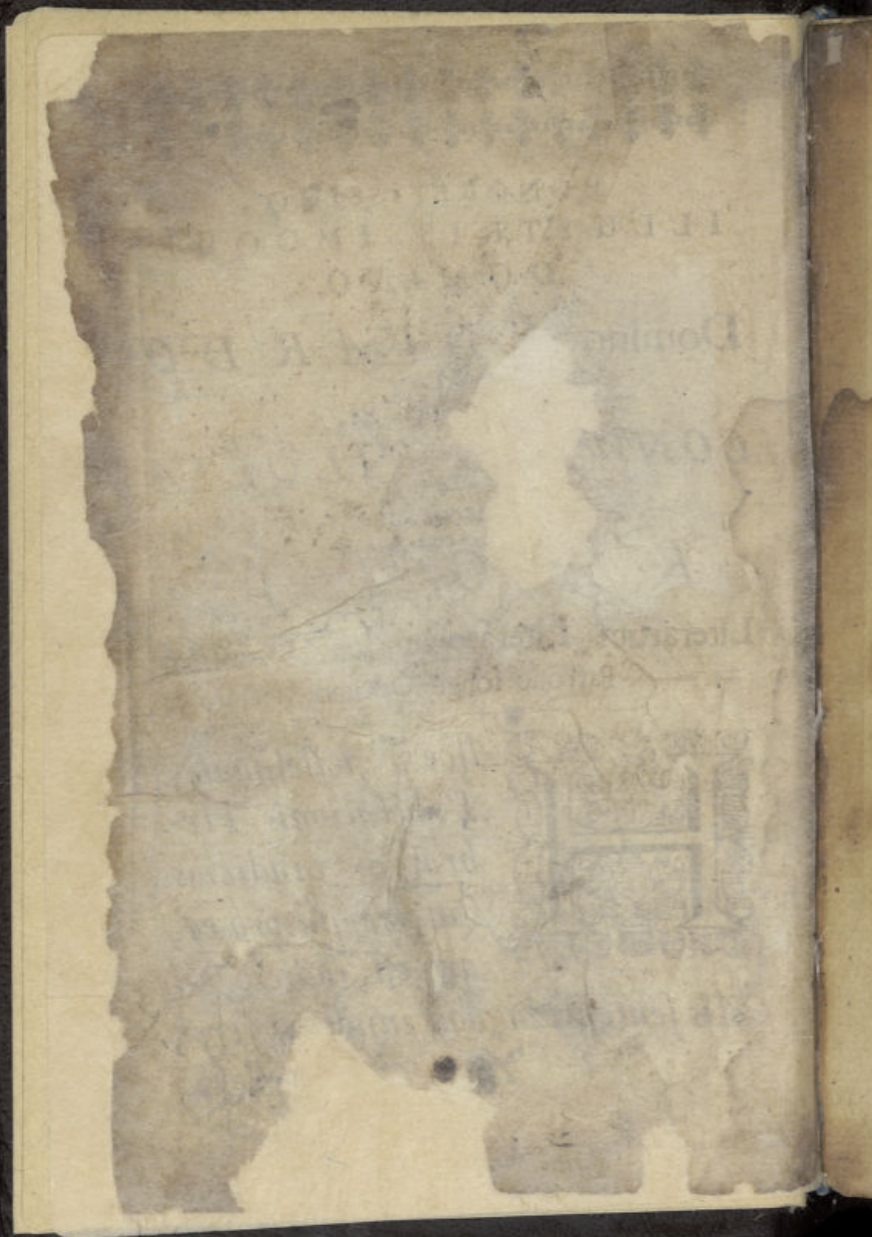
Typi

Pav

Impensis

Indigne

עג

HONORATISSIMO
ILLUSTRISSIMOQUE
DOMINO,

Domino EDUARDO

Vicecomiti de

CONWAY & KILULTA

Baroni de

RAGLY;

Literarum Literatorumque Omnium
Patrono longè Optimo.

Asce qualesquales
Punctationis He-
braice vindicias
(utpote qui, pro eo,
quo est, iudicio, de
istis sententiam non injustam ferre

A 2

eat;

calleat ; pro eo, quo est, candore,
Erratis siquâ occurrerint, ignoscere
velit ; & pro ea, quâ est apud
omnes Nominis Celebritate, ad-
versus Malevolos & invidios tue-
ri queat) in

Honoris

&

Gratitudinis

τεκμήριον

Sacras esse

voluit,

Josephus Cooper.

הקדמת הנכה

Reverendissimo
 Clarissimoque Viro Domino
 EDMUNDO CASTELLO S.S. T.D.
 Regiæ M. à Sacris: Linguae Arabicæ apud
 CANTABRIGIENSES Professori dignif-
 simo; necnon Ecclesiæ Christi CANTUA-
 RIENSIS Præbendario meritissimo.

Иардъ Сауваревъ.

לוי נציב אין יעמר השלמון
 כאשר יאמר משל הקדמני:
 ואף כי הבית הזה אשר בניתי:
 הלא הוא מעשה אצבעותי
 אשר על נקוד אני מחבר:
 לכן האמנתי לעשות דבר
 שורה לעמל אם להגן ואת
 המנלה בערו שיה עוד בוכה

מובטח מאד בתוך ובחמלתך אדרשה צל הפתך:
 חביב לאדם כל מה שחדש ואני מתנשם לחוק את
 יושנת נקודות מגן שמך נכבד חסרתי: כי אתה
 יודוך המעשיך אשר שמועתם הולך בכל הארצות:
 מי כמך בחכמים אדוני אשר את כל לשונות
 קדמוניות ידוע ידעת: ובפרט בהביטי אל מורת
 מלים שבעתים שחברתהו עם רב העיון מכתביה
 הוא ובעצם השמים לטוהר הנרה השתוממתי על
 המראה:

המראה: כי הוא המעשה באשר עין לאראתה:
מעולם עד הנה בר פוס בחוט שבעתים הורה:
משום הכי תשתעשע נפש כל שומע ובקול תורה
תהללך ותאשרך: אבל כמו שאמרו הראשנים
למרגלית דלית לה טימי כל שמשבח בה פגמה:
ואני להרפס ולהוצאות מכתב הורה עליך על בוך
זולתי הקב"ה בוטה וחרפות חורפי תמחינה:
מהחר הרמש בקסה ידוע ידעתי כי יהיו רבים
בעיני סרמות ובחוטם כפוף משחיקים עלי ומלעיגים
ביונחנו תפלה ולחרף - לי אם אוציא לאור את
נגלתי הואת לבושה בגדים הצאים וקרעים
בדור זו שבו אין נחשב כל למאומה לולי חשב
הוא מעיל בוז נתנת שש וחשבץ כדמות
הנזיר וך משלג צה מחלב אדום מפנינים ספיר
גדרתו: אולם אני לא יכלתי כפי חפצי לקשט
הפסוקים בכל מיני התכשיטים: אף על פי שעדים
וציורים כונת המעשה הורה לא דורשת: כי לבנין
הזה היא סנולה אחת יחידית וזה כמו שהכרחתי
בחברי את מסכת הזאת אחרי העינים לרדוף
לא אחרי דקות המלים: וזה אשר אמנם כמו
שסבור הייתי איש לא יכפר בו: ויעל עלי הגורל
ואני סמח בחלקי: אכן לא עיפה נפשי ובל החשך
ידי מחרט: כי אם התנחמתי בזאת שלא לעשות
לי שם ולהעלות זכרי אבל להתקום אחתורה על
מכון הנקודות וטעמים אני כותב: בודאי שלא כל
אצבעות החכמים שוות על דבר זו: אין דרך
ישרה ורכה מספקות ומנבוכות לאמת: יש
אומרים כי אנשי טבריה נקודות יוצרים המה:
המתקין הסוד ורכו דבריהם משמן: כי אם נחש
טמון בעשב וסברה הואת היא בנויה על
פענות הלשורת אם אנכי לפי ענין דעתי נחש
נחשתי:

נחשתי: לו אנשי מרמה כאלה יעזבו את המכתב
הקדוש: וזאת היתה טובה גדולה מאד מאשר
עשו: כי בחבדם דברי חשך ואפלה החשיכו
משחור תארו: וכל המשחיר פני התורה בעולם
הזה הקב"ה משחיר זיוו בעולם הבא:
ואני להבהיר דברי לתורה את ספר הזה אשר
יבזו לו המתיירים מחבר: על אשר כמו
שנאמר בספר זוהר לית קומא ונהירו לכל
אתון בר בנהירו דנקודות: אמנם כל נניח
להעשות נוקל למקרא הזה אם נוכל אסור לנו
לדאג יותר מדאי אבל למה להתעסק בעניני
חובתינו: בין קורנס וסדן אני עתה עומד:
אתה מנן לי על רמחי המרע: כי אנשי שיש
בם נסות רוח רודפים את הנקי בכל יום:
הנה אלה מתהללים בדבר שקר: אבל לריק
התוכחו המה על אמת אשר הוכיח להם יי
על ריעה גסה: טובה לי עליהם לחוס
ולרחם מהתנקם: אני בלעדי אחורה אתה
אדוני הורני אם משגרה שנית לי אוסף: רק
כראוי בעדי לאמר אמרתי ולענות עניתי דבר
הזה בחורפי כי שמרתי דרכי אמת ולא
רשעתי מארחות מישור על כן אני ביטח:
כי לא תושפת עולה על מי שהביא קצת מן
הדברים הנכוחים כאשר למה הגיע אל חכמתם:
ואתה איש המפואר ידעת כי אונס דחמני
פטריה: אין להאריך: זאת רב עתה כתבתי
לעסקי הנרחיים אשר למה אוכל מלט: רק אל
שדאי

שדאי יחנך כנפשך. אדני ויהי: מקור מעשיך
וכלם מחסדים ברוך בקרב הארץ: ואתה
פה מחוק מתעסקים בתורה וזותחוק בעשרת
חיים בעולם הבא: כה תפלת עבודך כל
עוד נשמתו בי לכל מצותיך מוכן לעשות ועבד
נסכר לצמיתות לא יצא ביובל:

מבית שבתו במשלי
בשדה ויגורניאה
בחדש החשיעי ובכסלו
בשבעה עשר יום
לחדש בשנת סט' ללדת
המשיח לפרט קטן:

יוסף כופר:

In Sepimentum *Legis* ab amico
summo & punctorum Hyperaspista
fidissimo D. *Josepho Cooper* editum.

DE Punctis meritò certas, cum nullus Iota
Aut apicem, à verbo tollere jure queat.

Puncta minuta quidè, magni sed ponderis omne :
In parvo multum est ; Mors tua, vita tua.

Si tollas mutesve tuam fortasse salutem ,
E medio tolles. zelotypus Deus est.

Non dedit omnipotens Oracula Delphica nobis :
Omne Dei verbum luxque lucerna manet.

Qui cùrrit, legat hoc, per se nè quò tenebrarum
Continet ; est cunctis regula, norma via.

*Aenea frons illi, qui gannit dogmata Sacra,
E cera nasum; sunt lapis bac Lydius.*

*Vix Homo divini custos sermonis habendus:
Quae domini spernit, negligit ipse sua.*

*Aufers ad placitum de sacro codice puncta?
Cetera quae restant, sunt Chaos, atque Babel.*

*E cathedra dicte Rabbi, mihi solvito docte
Quid vult. M. D. T. sis & Apollo mihi.*

*Contextus narrat. Sed circulus hic Loyolanus:
Quod facit, hic facio; quod facio, facit hic.*

*Utile cum dulci Cooperus praeiuit. Euge!
Puncta tulit, servet, non moritura sibi.*

Gulielmus Milnerus, A.M.

Doctissimo

Doctissimo Viro *Josepho Cooper*
è lectione tractatus de punctis He-
braicis Carmen liberius natum.

*Q*uid Poeta cum punctis? quid cani Balneo?
Audebo carmen. Musus Palæstina enixa est,
Sed Matronales. Quid ni concinant triumphans
Athenarum Io, Dium Solymarum Selah?
Helicon quidem dulcis, Iordan salucifer.

Gratuler mihi, meaque religioni
Abunde gratulor. Non est, desultorios
Luxurians genius venditet Criticis mos.
Animo prasenti est pietate Staticâ
Sacros veneramur coarctos, sed punctatos.

Quis certum faciet, cum quisque Rabbi mystes
Polypo similis inconstanti redderet
Quodvis verbum Phantasia cuivis affine;

*Dum quævis vox est Materix Primæ ad instar
Omnium formarum capax informis ipsa.*

*Nunc diurnum sanè aulicantæ femina,
Stellulas, Lunulas, imò quidè Asterismos,
Zodiacum penè totum faciei impingunt.
His maculis sunt deformes punctati vultus,
Formosior verò domina Graphe suis.*

*Puncta coava literis, Gemellos quasi
Et uno spiritu natos, res ipsa probat.
Quæ Deus verò conjunxit, nemo separet.
Si essent Superfætatio Masorethica
Monstrum informe ingens sacrx fuissent literæ.*

*De minimis minis curant Juris Consulti
Sed (pace eorum, si non, ingratiis) dicam,
Quod apices juris hic sient ipsa jura.
Biblia sacra cæli literæ patentés,
Punctis sigillantur, sigilla infringat nemo.*

7

*In orbe sacro Canonico stellæ fixæ
Puncta effulgent. Si Planeta, si ignes fatui,
Bone Deus ! quâ Cynosurâ dirigemur !
Si strictura incude Rabbinicâ excussa sint,
Christianismo sanè grande inurunt Stigma,
Buxtorfii insignes, pater & filius jure
Hæreditario punctorum hyperaspista :
Capellum alter, & alter Levitam perstringit.
Marinus, Voylin hâc de re benè meriti.
Tu vero, Mi Coopere, omne talisti punctum.*

Samuel Carterus, I^Bur.

Ad Eruditum, pium ac dilectis-
simum *Josephum Cooper* hujusce libri
Auctorem, *carm.*

ΚΤ' ἄρα ΚΑΡΗΡΟΣ, κλάθ' αὐτὸ βίβλιον ἔστ' :
Σημαὶ τῷ ἔρει καρπὸς ἕσσ' εἶς :

Καρπὸς μόντι εἶς, ὃς ἔχεισ' ἠδύσματι γέσθην,
Καὶ πᾶσι προχέει νάματα πνόμελαια.

Στημαὶ εἶπε ἀρεῖ, ὅς εὐθεῖα θυγνήσει βίβλιον,
Σύγχυσις εὐκείνῃ, ἢ περιέσσυρε λόγον.

Ἐρεχθὲς Καπῆροιο ἔσα· ἔτω γὰρ ἀνάγει,
Ἦν σίμπασι σίβει, εὐχαρέσια χάρεις.

F. W.

PRÆFATIO

A D

Lectorem.

N istam, pro veritate Hebraicâ, quantum à punctis tum vocalibus, tum accentualibus pendet, decertationem, quam ego concinnatam suscepi, susceptamque ad metam usque, sive Deo tandem perduxi, optimè mihi quadrare videtur illud. Elearchis apud Athenarum; nihil usque est hominum capere quod nequeas. Οὐκ ὀμῶν ἢ πῶς ἔπος εὐλοχῆν γεγραπὴν ἢ γυῖνθαι ἢ μηδὲς ἀντιπερὶ ἀλλ' εὐλοχῶν ἐκείνου νομισέον ἢ μηδὲς εὐλόγως ἀντιπερὶ. Clem. Alex. Stromlib. 1. pag. mihi 203. Ego prorsus cum illo

b 4

ex

Præfatio

existimo nullam scripturam adeò feliciter procedere, cui nullus omnino contradicat; sed illam existimandum est, esse rationi consentaneam, cui nemo jure contradicit. Non sum equidem nescius Censorum turbam rigidissimam, & huic, quicquid est operi iniquam, & mihi operis Auctori infestam esse futuram. Quid, quæso, aliud præter convitia, & graves quasdam contemptu turbidas subrisiones ab iis sperem qui quævis glaucomate laborantes, & invidia stimulis perciti susque deque ferunt omnia, nisi sua. Me supellectilem curtam attulisse, tela ex aliorum Armentarius exprompsisse; scribendi genere, nullis periodorum leuociniis, sententiarum elegantis nullis, instructo usum esse actum denique egisse clamitabunt ogganientque. Sed istiusmodi homunciones, qui nec volunt prodesse, nec possunt, omnium tamen labores despiciatui habent, eosque pro eâ quâ sunt, indole longè pessimâ, reprehendunt, traducunt, lacerant, quasi nati fuerint ad honestos quosque conatus reprimendos, securus audio. Si quis verò iniquus istiusmodi ictus intentet, clypeum habeo quod exultabundus obtendam; hircinos nimirum crines, ad tabernaculi structuram offerre, tam Deo gratum, quàm quod gratissimum. Nec mediocri mihi pectus perfudit solatio, quod (utè olim Lactantius) non eloquentia sed veritatis fiducia suscepî hoc opus, fortasse majus, quàm ut possit
meis

ad Lectorem.

*meis viribus sustineri: quod tamen, etiamsi ego
 defecerim, Deo, cujus est hoc munus, adjuvante,
 veritas ipsa complebit. Lactant. lib. 3. cap.
 1. pag. mihi 234. Memini apud Diogenem Laer-
 tium in vitâ Menedemi hæc sub finem verba occur-
 rere; θεῶν ἰσὺς ἰδίου ἐστὶν ἡ μὲν δ' ἐνός δ' ἐνός τῶν ἑ
 θεῶν ὁμοί-
 ων τὸ ὀλίγων χεῖναι; Deorum esse proprium nullius
 rei indigere, eorum verò, qui Diis essent similes,
 paucis egere. Quæ sanè verissima est sententia,
 Si pro Diis Deus substituatur atque Deo similes,
 in statu gloria considerentur. Deus ut aliis rebus
 non eget, sic nec opere nostro, nos verò & Dei
 gratiâ & alii aliorum egemus auxiliis bonorum quod-
 vis opus aggressuri, quamdiù in hoc carnis laqueo
 hæremus impliciti. Nimis profectò alto somno
 sopitus est, qui suæ ἀδυνατίας paritèr ac rectè
 agendi ἀδυνατίας neque conscius est, neque per-
 tæsus. Ego interim ànim mentem ad proprios de-
 fectus accuratius reflecto, atque ineptiorem ad
 hanc punctorum vindicandorum provinciam me-
 met sentio suspirabundus, sententiis, argumen-
 tis ac testimoniis virorum; qui me in hanc pala-
 stram priores descenderunt, longè doctissimorum,
 frequentius uti necesse habui, quibus tamèn cha-
 racterum semper distinctionem licèt sæpius id fac-
 tum sit, addere non opus esse credidi. Nec pudet
 ab eis accepisse quod solidum, rationi consentaneum
 & in efficacissimas punctationis hebraicæ vindici-*

Præfatio

as cessurum videretur, malentem aliena, si modo fuerint validiora, quam mea, per omnia adducere; uti olim, causâ haud absimili, Pellicanus; Calamistratos, unctos, & delibutos qui verborum flosculis & sententiarum phaleris inhiant, & ut aures demulceantur, quam ut animus simplici veritate imbuatur, magis cupiunt; Ego ad Cicero- nem, Livium, Salustium ceterosque istiusmodi verborum nudinatores (λεξιδίων διατάραχος, uti Clem. Alex. 205.) remissos volo omnes. Deus enim (inquit Lactantius lib. 3. cap. 1. pag. 234.) hanc voluit rei esse naturam, ut simplex & nuda veritas esset inculcentior, quia satis ornata per se est ideoque ornamentis extrinsecus additis fucata, corrumpitur: Mendacium verò specie placet alienâ; quia per se corruptum vane- scit ac defluit, nisi aliunde ornatu quesito circumlitum fuerit ac politum. ἡ τοῖσιν καὶ τῶν λέξεων ἀλλὰ καὶ τὰ συναινεύουσα ἀνασπένδον. Non est ergo versandum in dictione, sed in iis quæ significantur. Lectores, si modò ex isto, quem suscepi impug- nandum, errore salvos præstitero, de dictiunculis non est quod sim nimis sollicitus. Σαδῶναί μὲν εἶναι οὐκ ἔστιν ἀποφασίζω τοῖς ἀλλοῦς γλιχοῦσιν βέλτερον εἶναι ἢ καὶ συνθεῖναι τὰ λεξίδια καὶ ἀπὸ τῶν λόγων. Clem. Alex. Strom. lib. 1. pag. 215. Opem enim ferre ut serventur ii qui seruari cupiunt scio esse optimum, non autem dictiunculas tanquam quadam

ad Lectorem.

ornamenta componere. Nos igitur quos veri magis quam verborum amatores esse oportet, ut illa potius quam plausibilia, sectamur; neque id querimus ut in nobis inania seculorum ornamenta, sed ut salubria rerum emolumenta laudentur: in scriptiunculis nostris non lenocinia esse volumus, sed remedia, qua scilicet non tam otiosorum auribus placeant; quam aegrotorum mentibus prosint, magnum ex utraque re caelestibus donis fructum reportaturi. Salvian. de gubern. Dei, præf. in lib. 1. pag. 3. Quandoquidem verò viri ex utraque parte longè doctissimi extant qui hanc de genuinâ punctorum origine controversiam agitarunt, & libris etiam editis sunt digladiati, alii in illam, alii in hanc partem inclinantes, ne cui igitur frustra hanc instituisse diatribam, atque actum egisse videar, Proverbium illud verè aureum Arabum in ore jactatum urgeo.

Structura firmat alia aliam. Erpen. Adag. Arab. 128. Si maximè constaret, me nihil argumentorum novorum pro punctorum antiquitate pugnantium produxisse, tamen non statim inde sequitur, me inutilem prorsus navasse operam: si quidem aliquid firmamenti veteribus sit forsàn accessurum, ex eo quòd iterum prodeant meo quali quali suffragio & calculo comprobata. Ce to certius Ecclesie Christi utile est, plures libros a pluribus fieri, etiam de quæstionibus, isdem, diverso stilo,

Præfatio

stilo, diversâ non fide, ut ad plurimos res ipsa per-
veniat, atque ut hæc sicut pro seminatores, non tan-
tum argumentorum pondere, sed ut Catholicorum
unitis suffragiis oppressos tandem paniteat, pude-
atque. Hoc Divo certè Augustino arrisit, cum dix-
it, optandum esse, ubi hæreses vigent, ut quicun-
que aliquâ scribendi facultate præditi sint, ii scri-
bant omnes, et si non modo de rebus iisdem scripturi
sint, sed eadem etiam aliis verbis fortasse scriptu-
ri. Sed hoc insuper habeo apologematis me non
tantum vetera omnia exprømpsisse argumenta, sed
etiam nova aliqua non infimi momenti (absit ex
parte meâ vanitas, ex aliorum invidia verbo) ex-
cogitasse, quibus genuina punctorum antiquitas fir-
mius innitatur; eaque non tantum Esraïtica, sed,
ni fallor, literis coæva. Ut ut, Cum quot & quan-
tis opprobriis Hebraicos fontes afficiendi ansam ex
presumptâ punctorum novitate, usque arripuerint
Pontificii animadverterem, à meis hæc alienum
esse credidi partibus, si genuinam punctorum an-
tiquitatem, argumentis quibus potui validissimis,
pro ingenioli modulo & viribus quibus munifica
cæli manus me clementius instruxit, astruerem, ac
ab intentatis vindicarem criminibus; idque in-
vincibili solâ suspitione, quâ adhuc teneor, si ma-
lum ex opinione Elianâ oriundum ulterius grassa-
retur, nè de ipsâ sacrarum literarum auctoritate &
summâ quâ pollent authoritate conclamatum sit
per-

ad Lectorem.

permotus feci. Opera pretium autem hic forsùm fuerit observare quibus gradibus & per quorum conatus ad ipsam ^{ancient} processerit hæc de punctorum novitate opinio. Hujusce opinionis olim mentionem fecisse; Angelum Politianum, Lyram, Paulum Burgensem, Johannem Picum Mirandulanum & Raymundum, libri, cui titulus est, Pugio fidei, authorem, contendit doctissimus Waltonus; (Considerat. consider. cap. 10. pag. 226.) nec meâ quidem interest inficias ire. Sed convenit Eliam Levitam natione Judeum, professione superioris seculi Grammaticum, hanc primùm suscepisse opinionem patrocinandam: quem Zuinglius, Lutherus, Petrus Martinius & alii inter reformatæ fidei theologos, pro eâ, quâ erant, facilitate, sunt secuti, quippe qui nihil mali inde oriundum suspicati fuerint. Quantam verò malorum Iliadem hæc Eliæ novitia invexit opinio, nos viri sumus experti. Jesuitæ enim omnes hæc datâ portâ, nulla non blasphemiarum portentâ nullas non Cæsariæ maxias invexerunt. Quia enim viderunt inversionem quarundam literarum præsertim mutatione punctorum, se aliquando potuisse hebraicum textum ad versionem suam Latinam inflectere, omnes ferè Pontificii in eo consentiunt, puncta hebræorum esse humanum inventum, & quidem Judæorum post annum Christi quingentesimum, adversus Christum & christianam

Præfatio

ftianam pietatem malè affectorum. Ita Posses-
vinus Biblioth. selec. lib. 2. cap. 18. Serrari-
us in proleg. Biblior. Gordonius Hermannus
cum multis aliis, vid. Prideaux, lect. 12. pag. 181.
Non verò obstantibus, quæ hinc elicere satagunt
Pontificii, opinionum portentis in sententiam E-
lianam à Buxtorfio seniori olim radicibus convul-
sam, abierunt, imò ex professo quantum in ipsis,
eam adstruxerunt è nostris Ludovicus Capellus
cujus rationes Buxtorfius Junior expendit & con-
futavit; Dom. Dr. Waltonus, cujus sententiam
Bibliorum Polyglottorum, quo jure, quæve inju-
riâ Prolegomenis insertam, disputatione planè ner-
vosâ expugnavit Dr. Owen; & Dr. Prideauxi-
us, quem unâ cum Ludovico Capello & Doct.
Waltono argumentorum tum pondere, tum numero
obrutum in hoc quali quali tractatulo invenire li-
cet. Habetis tandem, Lectores candidi, Nata-
les horrendi istius monstri, quod, obstetricante Eliâ
Levitâ primitus natum Ludovicus Capellus, Jo-
hannes Prideauxius, & Brianus Waltonus cum
aliis è nostris postmodum educârunt, & Jesuitæ
omnes tot jam annis in suo contubernio nullis non
sacrarum literarum spoliis saginârunt uti Amavade
barbariei ortu, ac ipsius ad æquum progressu. Tot igitur
jam annis funestorum super Hebraico textu, &
ejus punctatione, dissidiorum, cum serra fuerit re-
ciprocata: Quis tandem theologorum se insontem
præstite-

præstiterit, qui susque deque ista habet studia, sine
 quibus quid veri falsive hisce insit controversiis
 compertum haberi nequit? Honorem equidem &
 decus cuique suum intactum esse cupio. Nam
 כָּר הַסֵּלֶבֶן פִּי חֵבִירו בְּרָבִים כְּאֵלוֹ שׁוֹפֵךְ דָּמִים :
 Metfia. fol. 58. col. 2. Quicumque publicè ig-
 nominiâ afficit socium suum, perinde facit, ac si ef-
 funderet sanguinem. Sed (proh dolor!) notius est
 quam ut negari queat, quam turpiter hodie à ple-
 risque Theologia studiosis Linguarum negligun-
 tur studia. Lutherus, Amama, Scultetus & alii
 haud infimi subsellii Theologi, supinam hanc Mi-
 nisterii evangelici candidatorum negotiorum emias
 sunt infectati. Meum verò non est, eo quo ipsi
 pro summâ suâ in Ecclesiâ Christi autoritate
 ceperunt, pede pergere: Sed potius Theologiæ
 Christianæ cum nullâ non animi abiectione oratos
 habere (utinam & per viscera misericordiæ Chri-
 sti, exoratos habeam!) ut Linguae sanctæ cog-
 nitionem studiis suis, non dico, quasi מִיֵּשׁׁרׁוֹ, sed qua-
 si מִיֵּשׁׁרׁוֹ, accipiant. Minimum ex omnibus,
 qui magni Jesu legatione funguntur, me esse lu-
 bens fateor, atque idè indignissimum, qui alios
 officii neglecti vel imperitè præstiti admoneam: Sed
 vestrâ magni interest, vestrâ, inquam, qui The-
 ologiæ operam àtatis magni interest, ut moniti accu-
 ratiorem officii rationem habeatis! Quid vero in-
 explebilis quædam lingua sanctæ cognitionis acqui-
 rende

Præfatio

rendæ cupido, atquæ sanctorum ambitio vos efficacius corripiat, teneatque, incentiva quædam, & quasi diligentia calcaria suggerere, vestra cum bonâ veniâ, libet.

(1.) Magnam, quam ex linguæ sanctæ cognitione, percipere licet, utilitatem sensibus imis reponatis. Tanti fecit hujusce linguæ cognitionem Lutherus ob eam, quam inde perceperat utilitatem, ut seriò protestatus sit; suam Linguæ Hebraicæ quantulumcunque cognitionem infinitis Aureorum millibus carere se nolle. In Comment. Psalm. 45. Non minoris hujusce Linguæ cognitionem habuit Melancton. Scio (inquit pro ea, quâ fuit, modestiâ) me vix primis labris degustasse Heb. Græc. & Latin. literas, sed tamen hoc ipsum quod didici quantulumcunque est, propter judicium de religione, omnibus mundi regnis omniumque opibus longè antepono. Tom. 4. Orat. pag. 471. Certè nemini qui vel primis hanc linguam degustavit labris incompertum est, quantum prodest ejus cognitio vel cum hostibus de veritate hebraicâ serram controversiæ reciprocaturis, vel genuinum spiritûs sancti sensum investigaturis, vel denique doctorum commentarios lecturis christianæ Theologiæ studiosis. O igitur sanctæ hujusce linguæ fructum! O insignem quam habet in hostium veritatis sophismatibus detegendis dissipandisque vim! O maximam quam habet in literis sa-

cris

ad Lectorem.

*cris interpretandis utilitatem! Hinc veluti ex sacro quodā Armamentario, arma licet sumere quibus nosmet contra omnes adversariorum insultus petulantiores defendamus, illisque os obstruamus, nobis Lectiones varias, correctiones scribarum, verborum ambiguitates, punctorum novitatem, & id genus alia, objicientibus. Hinc tanquam fito Ariadnes ducti, ex variarum & discrepantium interpretationum Labyrintho nosmet expedire & quod genuinum est approbare, quod verò secus se habet reprobare promptius poterimus. Hinc denique nativam vocum hebraicarum *יְהוָה*, quam nulla alia lingua satis venuste exhaurire valet, degustare, peculiare hujusce lingue Idiotismos, qui sepius in unâ periodo coacervantur, observare, & frequentem constructionis hebraicæ varietatem, in suas quasi partes dissecare, adeoque genuinum spiritus sancti sensum elicere poterimus. Quis igitur Theologorum, rem tantam despiciatui habeat? Quis hanc cui gladius ille spiritus est insertus vaginam objiciat? Quis Arcam hanc seu thecam repositariam, in qua veritatis repositior asservatur, pedibus conculcet? Certè hujusce lingue cognitione destituti, quod veritati eliciendæ, quod falsitati convellendæ valdè utile ac peridoneum est, Organocarere videntur. Verbo dicam, Negasse lingue Hebrææ cognitionem Theologiæ candidatis esse utilem, pertinacis est. Hujusce verò lingue*

cognitioni

Præfatio.

cognitioni acquirendæ operam non dare, est forsan
 animum despondentis. Adhuc igitur

(2.) Ut aliquid spei Theologiæ studiosis effulgeat, & ut Lingua Sancta levior cupido, quâ tenentur, in fixam tandem assurgat resolutionem, persuasum habeant, istiusmodi esse linguæ sanctæ indolem, ut nullo ferè labore cognitio ejus acquiri queat. In aliis valet Adagium *ἁπλοῦς τὰ ἁπλά:* Hæc verò lingua omnium licet pulcherrima, difficilis tamèn nequaquam. Qui suum semel præjudicium vicerit, hujusce linguæ difficultates nullas habebit vincendas. Testes sunt, Judæorum non parvuli, non solum mulieres, & vulgus qui linguam hanc, licet jã olim illis desit esse vernacula, discunt sed & femina christianâ stirpe oriunda, quibus nunquam fuit vernacula, quæ eam feliciter didicerunt. Hieronymus in epistolâ ad Eustochium conscriptâ hæc de Paulâ Eustochii matre habet. Hebræam Linguam discere voluit & consecuta est ut Psalmos Hebræicè caneret, & sermonem absque ullâ latinæ Lingue proprietate personaret. Quin & de Blæfillâ hujusce nobilis Paulæ filiâ testatur, quòd paucis diebus difficultates linguæ sanctæ superavit. adeo ut in discendis canendisque Hebræicis Psalmis cum matre contenderet. Epist. 25. De quâdam Joannâ Vaz Lusitana, D. Catharinæ Lusitanorum reginæ, famulâ, scribit Ludovicus in Præfat. Gram. Heb. eam tantam linguæ sanctæ

ad Lectorem.

peritiam acquisisse, ut epistolam ad Romi-
Pont. hebraicam doctissime scripserit. Sed hæc
adhuc adungere possumus illustres alias ac pientissi-
mas nostræ Angliæ feminas, quæ lingua sanctæ
peritiam haud vulgarem, etiam assecutæ sunt; qua-
rum de numero una æstimetur, putà Ornatissima D.
Maria Bidolph illustrissimi Domini Theophili
Bidolph equitis filia, quæ profectò in linguâ sanctâ
sub piissimi pariter ac ingeniosissimi Theologi D. Ti-
ti Thomasi auspiciis, quàm felicissimos fecit pro-
gressus. Hoc inexplebili lingue sanctæ desiderio
corruptæ Matrone & virgines jam dictæ præstite-
runt: Quod ergò, Theologiæ Candidati, (uti Ama-
ma) suæ inertia ac socordia obtentum querent? Nè
verò præjudicata difficultatis opinio adhuc hereat,
Virorum Hebraica lingue peritissimorum sententi-
as adducere visum est. Erpenius (quantus vir?)
de Lingue sanctæ difficultate verba faciens, dicit,
non esse magnam. (Præf. Gram. hujusce Lingue)
modo rectè & ordine eam persequamur. Tantam
fore, affirmat Martinius (præf. Tech. pag. 42.)
facilitatem ut, plus unius aut alterius mensis spaci-
olo in eâ quàm in Græcis aut Latinis toto ferè anno
profici possit. De linguis Orientalibus in genere
monet D. Gulielmus Beveridgius, (cujus Inco-
miasten se præstitit vir solus) sicat & D. Dr. Ca-
stellus in præfatione, quam Lexico suo Hepta-
glotto, Isti scilicet literature Orientalis prodigio

Præfatio

ac industriæ planè stupendæ *καρπία*, præfixit) non esse ut in hac re mens metu concidat vel pavore minimo concutiatur. Mira enim (inquit vir ille ingeniosus in dissert. de Linguarum Orient. præstantiâ ac utilitate pag. 34.) harum linguarum facilitas omnibus in iis vel mediocriter versatis, benè perspecta fuerit; post acquisitam enim linguam Hebraicam, quæ ut in se est, sic & ab omnibus omnium facillima existimatur, quispiam in intimos cujuslibet aliarum recessus pauculas solummodo indies impendens horulus, menstruo, aut ad summum bimesisri spatio, idque proprio Marte penetret. Quid igitur est quod vos, inquam, Theologia Christiana filii, distinet, quo minus tantum thesaurum tantillo labore vobismet comparatis? Si cum tam facilis aditus, tam plana via, & tam deniquè brevis labor vobis proponatur, consenescentis nullâ hebraicæ linguæ cognitione, scientiâ nulla instructi, quam tandem excusationem asserre valebitis? Quod sibi apologema prætexet ingenium virile in iis ob præconceptam difficultatis opinionem negligendis, quæ ingeniolum feminile tentavit, imo & tentata feliciter vicit? Ausim spondere illos qui studiis Hebraicis tantum temporis impenderint, quantum tubulo Nicotianæ imbibendo (quo nunc pars bona studiosorum pro Hyaroggo, uti consuevit) tum manè tum vesperî impenari solet, serio operam dederint, progressus in hujusce linguæ cognitione

ad Lectorem.

nitione haud vulgares brevi esse facturos, ad eò ut mirentur se esse tam doctos antequàm didicerint. Sed

(3.) Nemo unquàm hujusc lingue peritus evasit quin ex illâ in usum traductâ jucunditatem ac voluptium hauserit incredibile. Certè literæ Hebraica, si quæ aliæ, dignæ sunt, quæ omne ferant punctum, licet iniqui rerum aestimatores, omnia illis adjudicârint puncta, quippe utile dulci nunquàm non miscere consueverunt. Radices suas habet lingua sancta non verò amaræ & mordaces, sed planè istiusmodi, quæ mirificâ suavitate ac deliciis plusquàm paradisiacis effodientis animum explent & perfundunt. Unde meritò cum Divo Hieronimo ad Urbicam, postquàm Alphabeti Hebraici significationes tradiderat, 2. tom. pag. 314. dicere fas est. Quid hoc sacratius sacramento? Quid hâc voluptate jucundius? Quo cibo, quæ mella sunt dulciora, quàm in Dei sacram prudentiam (quæ scilicet nusquàm non in hujusc lingue Mysterio elucescit) & in abscondita ejus intrare, & sensum creatoris & sermones Domini Dei vestri, qui ab hujusmodi sapientibus deridentur, vos plenos doceri sapientiâ spirituali? Habeant sibi ceteri, si velint suas opes, gemmâ bibant, serico nitentur, plausu populi delectentur at per varias suas voluptates & dementias vincere nequeunt. Hisce ex Lactantio addam suæ sibi habeant regna re-

Præfatio

ges, suas divitias divites, suam prudentiam prudentes, relinquunt mihi tantum linguam sanctam (istam (quam cum Luthero appellare licet) vaginam, cui gladius ille spiritus, videlicet verbum, est insertus, istam arcam seu Thecam repositoriam, quæ hoc nobile κειμήλιον asservat, ista pocula quibus salubrem hanc potionem exceptam circumferimus) & si quando hujusce linguæ vel unam literam, nè dicam apicem cum omnibus mundi gazis, ac summis imperii honoribus commutaverim, mihi extrema stultitiæ universi, per me licet, notam inurant!

— trahit sua quemque voluptas.

Sed veritatis Hebraica, quam suave nomen, quam pulcher Idiotismus, quam amena, & flexanima eloquia! Piorum ac doctorum versionibus sua quidem inest gratia, suæ veri nominis spirituales deliciae; ob quas digna sunt, quibus piique & boni omnes debitum honorem, debitam suam deferant æstimationem. Sed gratia ista est participata, non prototypa; nec fontis sunt, sed rivuli ista deliciae; quo nomine minus sincera, minus pura, minus defacata sint oportet. Nam Hebræos prophetas velle cogere (inquit Lutherus) ut Germanicè (ad-dam & ego cum Awamâ quavis aliâ linguâ) loquantur, perinde est ac si Philomelam quis cogeret, ut
dul-

ad Lectorem.

dulcissimâ suâ melodiâ relictâ, malisonam cuculi
 vocem imitaretur. Pulchrè Paulus Fagius præf.
 in Paraph. Cald. ut semper purior aqua ex ipsis
 fontibus magis, quàm ex lacuinis inde derivantibus
 hauritur: Ita puriora quodammodò sunt que ex
 ipsis linguis prinnis, in quibus Dei oracula nobis
 tradita fuere, tanquàm ex limpidissimis fontibus
 hauriuntur. Hanc Fagii assertionem suo compro-
 bavit calculo doctissimus Riverus. Isag. cap. 18.
 pag. 101. Sunt itaque, (ait vir ille pius) non-
 nulla (in codice, scilicet sacro. V. T.) que lector,
 aut Auditor vel minùs concipit, vel minùs iis ob-
 lectatur, vel etiam que minùs intelligit, in quibus,
 qui lingua peritus est, tanquàm poma ex ipsâ arbo-
 re delibans, nescio quid dulcoris aut dulcedinis hau-
 rit, quod manu interpretis velut contrectata ami-
 sisse videntur. Haud abluat Martinus, qui multis
 de fontis suavitate præmissis hoc tandem subnectit
 Epiphonema. Quare si nihil aliud ex hisce lite-
 ris nisi delectatio sola peteretur, tamen eam per se
 expetendam esse judicaremus præf. Tech. pag. 27.
 Certè Stoicismum sapiat & prorsus amarus sit, oportet,
 qui pomorum ex hâc arbore vitæ decerpendorum
 cupidine tangi, qui laticum perenni scaturigi-
 ne ex hoc Paradisi fonte promanantium, deside-
 rio degustandorum inflammari, qui denique ipsum
 Deum propriâ suâ dialecto nos alloquentem auai-
 endi & sacratissimæ spiritûs sancti idioma (pre

Præfatio

quo omnes græcorum χάριτες sunt ἀχάριτες, & ingrata Latinorum gratia) perspectum habendi studio rapi & sacrâ quâdam fame se cruciari, minus patitur. O mirificam hujusce linguæ dulcedinem! O ineffabilem primigenii idiomatis leporem! Tanta quidem venustas Hebraicis literis inest ac nativa gravitas, ut nullus planè hominum est, præter ignorantem, quem suoapte motu in sui amorem & admirationem protrahere nequeant. Sed

(4.) Ingens telum necessitas; quo igitur hic in rem meam uti visum est. Præterquam enim, quòd dulcius ex ipso fonte aquæ bibantur, necessitas subinde requirit, ob vocabulorum proprietates & inexactas quæ in linguas vernaculas transfundi nequeunt, ob hæreticorum & aliorum Novatorum ἀπλουσίας, qui facile quidem elatis ac inflatis collis tumescerent, si à peritis hujusce linguæ viris ora illis non obstruerentur, denique ob variarum versionum conflictum & discordantias, aut codicum fortè vitiositatem, ad ipsos fontes recurrere, quòd veritas fidelius percipiatur eliciaturque.

Hinc textum originalem præclare veritatis titulo insigniunt, post beatos ecclesie patres, omnes Protestantium Theologi; insuperque cum Melanctone contendunt, quod scriptura non potest intelligi Theologicè, nisi prius intelligatur grammaticè.

Scult,

ad Lectorem.

Scult. Obs. in Mat. & Marc. cap. 74. *Qui enim (inquit Franzius de interpret. scrip. pag. 53.) noscere cupit verbum Dei, ut ab auctore Deo fuit promulgatum; citrà omnem literarum, vocabulorum, Phrasium, & sententiarum detorsionem, inflexionem, immutationem, additionem detractionemque, purum putum, is illud non leget aut intelliget nisi in eadem linguâ quâ à Deo primitus est promulgatum.* Divus Hieronimus insignis lingue sanctæ magister, nihil aquè contrà suos emulos urgebat, ac Hebraicam veritatem, nihil sepiùs inculcabat: primas editiones fontibus, translationes verò inde per interpretes, factas, rivulis comparans. Hinc in commentariis capitis octavi Zachariæ, dicit, Cogimur ad Hebræos recurrere, & scientiæ veritatem, de fonte magis quàm de rivulis querere. Dedit manus Divus Augustinus de doct. Christ. lib. 2. cap. 2. *Ubi in eandem ita loquitur sententiam; Latine lingue homines quibus aliis ad scripturarum divinarum cognitionem habent opus, Hebræâ scil. & Gracâ ut ad exemplaria precedentia recurratur, si quam dubitationem attulerit, Latinorum interpretum infinita varietas.* In hâc sententiâ Ambrosium, Erasimum, Burgensem, Laurentium, Clarium, Lyranum, Mercerum, Pagninum, Rivetum, Amama, Montanum, Lutherum, Genebrardum, & alios certè magis nominis viros, in aliis licet
divisos

Præfatio

divisos, pulcherrimâ tamen conteseratione convenientes adducere poteramus, si quidem opus esset. Sed in re tam perspicuâ quid adhuc hæreo? Dentur versionum errores corrigendi, dentur translationum discrepantiæ conciliandæ, Quis nullâ linguæ sanctæ cognitione instructus vel illos repurgare, vel hæc dirimere queat? Hic certè nulla nisi ab inspecto fonte expectandæ suppetiæ; remedia nulla. Judicium de iis, quæ sunt corrigenda, & de iis, quæ secum in gratiam sunt redigenda, ex textu originali, latum & enatum, si non adhibeatur, (proh dolor!) quàm sæpè ex variis, quæ extant, interpretationibus, pessima & falsissima, à quibusdam arripitur, cum optimam se sequi credant! Hoc verò judicium, quis præter literarum originalium peritum, ferre noverit? Aut ex versionibus invicem repugnantibus dicere, quenam illarum spiritus sancti mentem feliciter affecuta est, valuerit? Qui Hebraicarum Græcarumque literarum est rudis, ad versiones discrepantes accedens, quàm sæpè hærebit, quàm miserè fluctuabit, nesciens prorsus cur hanc magis quàm illam sequatur! Licet forsân istiusmodi rectè aliquid subinde dixerint (inquit Lutherus) incerti tamen fuerunt, an videlicet in Originali ita esset, ut illi interpretabantur. Pulchrè dicitur in veteri Hebraeorum adagio. *נֶאֱמַר לְעֶשֶׂר אֲמָרוֹר* Ne assuescas decimas dare per conjecturas. Pirk. Abhol. cap.

ad Lectorem.

1. Si decimas per incertas dare conjecturas non decet; quanto minus decet Animarum pastores fide implicitâ fretos, divinos sacri textûs seu fontis originalis latices, populis per incertas conjecturas propinandos dare? Per incertas dixi conjecturas eò quod, qui Latinum solummodò textum intelligit, àici non potest, (utì Aloysius Catenæus sententiam suam de Authenticatione Tridenti dicturus, vid. Amama Paræn.) infallibile Dei verbum intelligere. Talis enim solummodò intelligit vocem interpretis, qui erroribus obnoxius est. Quid verò Pastoribus Evangelicis magis inâignum, quàm, ut per interpretem cum Deo loqui, necesse habeant. Miserum certè est in re tantâ, à quâ tota hujusce vitæ securitas, futuræ salus pendet, non propriis, sed alienis cernere oculos, eos præsertim, quorum officii ratio severius exigit, ut aliis se oculos præstent vicarios. Quis jure dicat ob vulgatæ versionis canonizationem, notam infamie Pontificiis esse inurendam, àum ipsi homines, qui hanc Romanensibus vertunt vitio, translationi licèt forte àn melioris notæ mordicùs adhæreant, omnia fidei dogmata ex illâ depromant, fidem ipsam in translatorum auctoritatem ultimò resolvant, & (de quo Junius & Tremellius olim graviter sunt conquesti. Præf. in Bib. ad Fred. 3.) rivulis humanâ operâ ductis itâ acquiescant, ut fontes ipsos haud unquam investigent aut consulant? Quid

Præfatio

Quid aliud hoc est, quæso, quam credulitate planè Pontificiâ, clavum seu gubernaculum mentis suæ aliorum manibus committere, & alienis oculis videre malle quàm propriis? Hoccine est Theologos agere? Hoccine avidos veritatis celestis investigatores nosmet præstare? Hoccine fideles codicis sacri assertores & hyperaspistas nosmet præbere? Quid si præsto sint versiones & commentarii virorum tum pietate tum doctrinâ pollentium, quibus pro re natâ, uti liccat, nùm igitur nostrâ minùs interest, scrutari scripturas, & Spiritum sanctum sine interprete nos alloquentem audire? Audiatur Martinius eorum perstringens vanitatem, qui cognitionem linguæ sanctæ non esse necessariam clamitant, eò quòd fideles virùm eruditorum extent versiones: Verum est (inquit) nihil est necesse te ipsum oculos habere & videre, quorum sit opus; potes enim alienis oculis credere; potes si quo eundum sit, manu à puero tuo duci; erue igitur tibi oculos, quoniam carere iis potes. Ut etenim in illarum artium rebus, Græca & Latina, sic in libris sacris lumen & oculus, quo divina perspicimus, est Hebræa lingua, Cujus scientiâ & fructu cum te tuâ sponte privas, tum tibi oculos eruis, quibus illa cernuntur & cognoscuntur. Præf. in Technolog. pag. 23. Hæc & hujusmodi, quæ non ex privatâ meâ opinione, sed ex aliorum omni exceptione majorum, Linguæ sanctæ perdiscendæ

ad Lectorem.

discendæ suggesti incentiva, spero Theologiæ christi-
 anæ studiosos despicatui minimè gentium esse ha-
 bituros: quippe ex quibus, si modò accuratius ex-
 pendantur, innotescat, me non supervacaneum aut
 infructuosum laborem suadere, sed usus & sancti-
 oris voluptatis; indolis facilis, & necessitatis per-
 magna. Quid igitur superest, nisi ut omnes quot-
 quot uspiam sunt, Theologiæ studiosi, sacrâ linguæ
 Hebraicæ fame laborantes, ejus cognitioni compa-
 randæ studeant, quâ tandem instructi, sacras pa-
 ginas primigeniâ dialecto legant, imò & intelli-
 gant, imò & ad rationem vitæ sanctius instituen-
 dam sua sibi pectora inde inflammari sentiant? Ec-
 quid hoc fructu melius? Ecquid hæc perceptâ u-
 tilitate utilius? Ecquid hoc effectu ex literis He-
 braicis oriundo efficacius Theologiæ studiosos move-
 at, ut deditâ operâ, & summo nisu contendant, ut
 linguæ sanctæ tandem evadant periti? Sed vere-
 or nè hisce diutius, quàm Epistolæ ratio permittit,
 sim immoratus, nimio forsân linguæ sanctæ promo-
 vendæ adductus studio. Quamvis & illud con-
 fiam (uti Amama præf. in Antibar. Bib.) The-
 ologiæ studiosos prolixitatem nostram non incusatu-
 ros; nisi fortè aut indoctiores esint, quàm ut intel-
 ligant, aut doctiores quàm ut egeant; aut negligenti-
 ores quàm ut curent, aut morosiores, quàm ut
 perferant. Istiusmodi omnium securus sinam præ-
 terfuerit censuras, eo solo contentus, quòd in toto

Præfatio

hoc opere Dei Opt. Max. gloriam, & ecclesie Christi in hisce terris peregrinantis salutem, ob oculos versantem semper habuerim. Quam feliciter, aut infeliciter finem mihi præstitutum fuerim affecutus, cum tempore innotescet: Ego impresentiarum dubius & anxius hæreo, utpotè & meæ tenuitatis, & adagii Arabici memor; viz. non omnis, qui, quod pulchrum est, amat, illud facit; nec qui studet facere id ipsum perficit. Erpen. Adag. 157. Verum-cnim-verdè quale quale hoc quod concinnavi, opusculum fuerit, aliqualem de eo spem foveo, quòd non omninò infelices sortiatur successus, utpotè cui nomen Dei inscribatur. Nam ut loqui consueverunt Hebræi. כַּל-עֵינַי שֶׁהוּא לְשֵׁם שָׁמַיִם סוּפְרָה לֵה תְּקִים: Hoc est, om-
ne Consilium quod est ad gloriam nominis Dei tandem stabilietur. Talbut. Psal. i. fol. 89. col. 4. Quid verdè in gloriam nominis Dei magis cedit, quàm textus originalis, cui verbum Dei ἑνεργασθῶν unum certè ex gloriosis ejus nominibus inseritur, vindiciæ? Qui Rabbini audiunt, ipsi forsàn sibi-
met dedecori ducerent, non animosè & intrepidè asseruisse, Textum originale, sine istarum minutiarum, quæ puncta dicuntur, subsidio, sartum, tectumque servari posse: Ego vero meticulosus qui nullà non angor sollicitudine nè concessâ puncto-
rum novitate, tota veteris Testamenti corruiat authoritas, Hisce, quas vocant, minutis pa-
tronicarū

ad Lectorem.

trocinari necesse habui. Metuenti enim de textu originali mihi subiit, summo timore me affecit, affectumque ad scribendum impulit, monitum istud Rabbīnorum logicum. אל-חבוה
 Hoc est, לדבר הקטון כי יבוא לדבר הגדול : nullam unquam rem parvam contempnas : facile enim potest fieri maxima. Mischpar. Hap-penimim. A quo nec abludit comprehensa adagio Arabico sententia hæc.

Fortasse parvum antrum multa dederit mala. Erpen. Adag. pag. 82. Qui hæc & istiusmodi in punctorum negotio, pro eâ, quâ sunt, confidentiâ, securi audiunt ac intrepidi, ignoscant summo malorum omnium ex sententiâ Elianâ oriundorum metu laboranti, & mecum si quam habent, securitatis rationem candidi communicent. Aut si istud nimis molestum duxerint, hoc saltē ab illis impetrem, nè posthæc mihi molestias exhibeant, sed ut proprio sensu in hisce, quas ipsi minutias vocant, per illos abundare liceat. Superest, Lectores candidi, (si verbis Salviani mutatis mutandis, finituro uti fas sit) ut quia ego functus sum partibus, & vos fungamini vestris, Oretis scilicet Dominum Deum nostrum, & orando, quantum in vobis est, id impetretis, ut tractatus qualis qualis ad sacrarum literarum honorem conscriptus, tantum apud Deum scriptori suo profit,

Præfatio

*profit, quantum eum prodesse ipse omnibus cupit.
Nec injustum, puto, est desiderium quo tantum
sibi aliquis præstari postulat pro salute, quantum
ipse optat cunctis pro charitate. Sal. Epist.
in lib. de Ecclesia Cathol. pag. 338.*

Finitur Novemb. Die 7.
Anno æræ Chri-
stianæ 1669.

Josephus Cooper.

lin
fu
al
vi
m
dū
qu
ro
id

CAPUT I.

In quo, de sacrarum literarum integritate, nec non de variis Adversariorum technis, quibus eam suspectam reddere olim sunt conati, & etiamnum audacius conantur, pauca prae mittuntur.

INTER plerasque omnes saevientis mundi, quibus in hisce temporum ulceribus, vel inviti jactamur, procellas, haud ultimum salutis discrimen, isti errorum turbines intente videntur, qui sacrosanctarum literarum ἀσφαλείαν, sollicitatum, subtriturum, ac funditus convulsam eunt. Cæteri omnes errores aliquid monstri in se fovent: sed hic unus ipsam vitæ doctrinam, prodigiosâ & lethali quadam μεταμορφώσῃ, in monstrum transformat horrendum. Particulares sunt cæteri serè omnes, atque ideo particulari tantum labe inficiunt, errores: cum verò error hic sit πᾶσι τοῖς Ἰουδαίοις, idque veri nominis Catholicum, nihil est quod
 B miremur,

miremur, si pro genio suo longè pessimo, omni-
 bus fidei nostræ Momentis, fideique cultoribus,
 toxicum suum periculosius misceat propinandum.
 Multo sanguine vulneribusque Ecclesiæ Christi
 in hisce terris peregrinanti jam olim cæteri ste-
 terunt errores, & etiamnum stant: sed error hic
 solus Christianæ Religionis petit jugula; imò
 totum corpus, quantum quantum est, fodicare,
 transfigere, & lancinare sufficit. Quippe cor-
 rupto fonte, ut in rivulos omnes, perenni sca-
 turigine, inde promanantes, corruptio derive-
 tur; transfosso corpore, ut omnia membra ca-
 lore vitali destituta collabascant; fundamento
 denique convulso, ut totum nostræ Religionis
 ædificium ruat, necesse est. Nam, si ulla sacra-
 rum literarum contemeratio sit jure concedenda,
 quid certi firmive restat, unde ὑμαινόντων λόγων
 ἀσπίδωσι fideles sibi compingant? Quis tantâ
 oculorum acie pollet, ut verum à falso, saluti-
 fera Dei documenta, à malè sanis humani cere-
 belli deliramentis disternendo se idoneum
 ostendet? Absit, ut mens divinæ veritatis amore
 delibuta, suspicionem in sacras paginas tam con-
 tumeliosam admittat, nedum foveat! Melius
 profectò cœlesti doctrinæ, fidissimo supremi Nu-
 minis fato, consultum est, quàm ut istiusmodi
 unquam pateretur naufragium, ex quo vix tan-
 dem emergens, nullis certitudinum velis, re-
 migio nullo instructa, humanarum conjectura-
 rum (quas stultorum Asylis, non Christianæ
 πληροφροσύνης columnis annumerare fas est) assumen-
 tis & quisquiliis refarciatur, necesse haberet.
 Quam

Quam olim in sacro codice doctrinam Ecclesia Christi Θεολογία habuit consignatam, eandem numero, Deum Optimum Maximum, pro providâ, quâ est in Ecclesiam, curâ, per tot retrò sæcula, ad hunc usque diem, integram & illibatam benignius conservasse, ac semper ad minimum veritatis apiculum esse conservaturum non tantum religio, sed & ipsa ratio, credamus, jubet. Ad hanc verò Christianæ fidei *Acropolis* muniendam, & ad hoc cœleste depositum sanctumque tectumque conservandum, quid præstiterint quovis ferè sæculo *Orthodoxi*, haud vacat narrare, neque, ut narrationem concinnarem, præsentis instituti ratio postulat. Verum enim verò ne cui scrupulosius, quam par est, intermeratam ac omnimodam sacri textûs ἀδιαφορίαν asserere videar, priscam Christianorum Fidem ex *Munsteriana* Confessione huc transcribendam esse putavi; quæ quidem Confessio, sacras paginas, quod atinet, ita se habet. ויש לנו אמונה שלמה בתורה ובנביאים ובכתובים וכל-מה שכתוב בהן שלא לחנם נכתב ואין דבר ריק או דבר שעות אפילו נקודה אחרת או את אחת או תג אחת ואין רבנו ומיעוט בתורה אלא הפל לצורך לדרש בפניו ולישב המקראות על אופניו שאין מקרא יוצא מידי פשוטה :

Verba hæc Latinè si interpreteris, hunc sensum fundunt. Est etiam nobis fides perfecta, in lege, & Prophetis, atque Hagiographis, & in omni eo quod

scriptum est in eis, quod nihil scriptum est in eis sine causa, nihil denique sit in eis supervacuum, nullum verbum erroneum, imò non redundet ullus punctus, aut ulla litera, aut ullus apex, nihil sit nimium, aut diminutum in lege, sed totum sit necessarium, & excutiendum, à nobis ponendæque singulæ sententiæ super solum sibi conveniens; siquidem nullus est versus Biblicus, qui egrediatur limitem planum.

Hactenus de sacro textu, deq; literis ac punctis, quibus constat, ex interpretatione *Munsteriana*, prisca Christianorum fides. Sed heu, quantum in hisce temporum sæcibus, ab illa recessum est! imò quanta cum prurientis animi petulantia, in aliam, ac planè contrariam itur! *Celcistas*, *Manicheos*, *Julianistas*, & cæteros ejusdem fermenti Antiscripturarios lubens taceo; quippe quorum iniquiora in sacras literas conamina per tot retroacta sæcula, illos nec immeritò, & gratiâ, & amore apud plerosque omnes spoliârunt. Sed (proh dolor!) hosce omnes in Jesuitis redivivos, & ex eorum toxico se longè latèque diffundente, odium in sacras paginas infelicius repululans, observare licet: agente nimirum Satanâ eisdem (ut doctissimi cujusdam phrasiologiâ utar) cuniculos; qui ne recens desit discordiæ seges, ita conclamatas resuscitat è puteo hæreses, ut cum revolutionibus cœlestibus in orbem redire videantur. Hinc, quò faciliùs Ecclesiam reformatam funditus convellant, in sacri Codicis *и Наповсѣя* totam Sophismatum molem convertunt; hanc Religionis reformatæ *Acropolin* totis viribus

viribus aggrediuntur Jesuitæ; & quam rationum momentis prostrernere nequeunt, calumniis onerant, atque dictis infectantur iniquissimis. Sed, qui à unico veritatis tramite semel exorbitârunt, ut in studiorum divortia abeant, oportet. Πικλῶ δ' (uti Ignat. ad Philip. Epist. pag. 176.) εἶναι ὁ τῆς κακίας εἰρηγός, κλεψύρας, ἄστατος, ἐαυτῷ ἐναντίῳ. Omnes quidem Jesuitæ in votis habent, ut Authenticiæ gloriam vulgatæ versionis Textus originalis concedat: sed quibus μεθοδῶ-
 αῖς textum Originalem plausibilius sugillent, eique vel invito hanc Authenticiæ palmam præripiant, minùs convenit. Alii ex Librariòrum ἀβελήα & incuria sacrosanctas Scripturas multis in locis depravatas esse, clamant. Alii ex Judæorum odio in Christi nomen flagrante, immanem sacrarum literarum corruptionem profectam esse, contendunt. Alii denique aliud habent, quod in sacri codicis contumeliam ogganniant. Inter omnia verò quæ Voluminibus Archetypis à Papicolis intentantur, ἐγκλήματα, haud infimum obtinet locum illud, quo statuunt fontes Hebræos à Rabbiniis, qui puncta Hebraica excogitârunt, illaque excogitata sacro textui inseruerunt, adeò corruptos esse ac inquinatos, ut ad eos in Controversiis Theologicis provocare, non liceat. Insignis profectò injuria, quâ Christianæ fidei fundamentum audaciùs afficiunt, illudque quasi in odium abortæ lucis, convulsam eunt. Habet sacra Scriptura, inquit Bellar. (lib. 1. de Verb. Dei cap. 2.) suos quosdam errores, qui irreperunt partim ignorantiam
 B 3 Rabbinarum,

Rabbinorum, qui addiderunt puncta: Cùm enim possint dictiones Hebraicæ variis modis legi si punctis careant, non est mirum, si aliquando ipsi quoque in notatione punctorum à vero aberraverint. Haud abludit *Possevinus*, puncta esse inventum humanum, & quidem Judæorum contra Christum, & Christianam pietatem malevolentissimè affectorum, statuens. *Biblior. Select. lib. 2. cap. 18.* Eadem aberrat chordâ *Morinus*, Textum Hebraicum sine punctorum ope non tantum *δυσαντόν*, sed *ἀνεξαρτήτως*, & prorsus *ἀνεπίλεκτον* esse contendens; atque ideò Normam fidei esse non posse; quippe qui totum, quem fundit sensum, punctis infœlici & erroneo molimine affixis, acceptum fert. *Exercit. lib. 1. cap. 2.* Sub eodem prætextu, contra limpidissimos sacre Scripturæ fontes, pleno impetu insurgit *Gordonus Huntlaus*, unâ cum *Gregorio de Valentia*, qui ambo, quasi in facinus jurati, ut Textus Hebraeus ad vulgatæ versionis exemplar caltigetur in votis habent, huc in fidei Controversiis tanquam ad sacram Anchoram & unicum corruptelarum remedium esse confugiendum immodestius vociferantes. *Gord. Hunt. Controver. Epitom. tom. 1. contr. 1. cap. 8. Greg. de Valent. disput. 5. tom. 1. qu. 3.* Hinc versionem vulgatam ad ravim usque crepant subdoli hi Andabata, Textum Hebraicum nusquam non Græcâ fide indignius tractantes, ut tandem ex conficta versione ac malè consarcinata Editio corrigatur Authentica.

Sic pugnat sic est metuendus Ulysses!

Sed

Sed hoc fucō veteratorio, hisce technis opus habuit ista causa, cui statuminandæ Jesuitici operam dant atque satagunt tenebriones, ut, si quis supremi Numinis *ἀλαβίης* permotus, idololatriam hæreses, aut tyrannidem eorum ex textu sacro oppugnaturus eat, ipsi post tot Anathemata proscriptiones & vivicomburia incassum tentata, textum ipsum ex animo radicitus evellant, & quem prælio fundere nequeunt, prelo & stragemate confundant. Hujusce operæ pretium ceperunt Papicolæ maximum, & quod, leonem, non potuerunt, id vulpem agentes subtiliùs effecerunt, dum ex præsumptâ punctorum Novitate, Catholicorum alii eandem ferè cum Pontificiis deploratam corruptionem sacro codici asfingunt; (cujus commatis est *Ludovicus Capellus*, & censorum omnium longè superciliocissimus, *Isaacus Vossius*) alii verò, ab hoc blasphemix genere abhorrentes licèt, ora tamen blasphemia solvunt in omnes genuinam punctorum antiquitatem religiosiùs asserentes, haud secus ac si dignissimi fuissent, qui omnium dicitariis ac sibilis excipiantur. Cæterum non est, quod Jesuitæ hoc plenis buccis crepent Artificium, cujus quidem Authores nequaquam sunt, etsi iniqui ejus interpolatores sunt ubique locorum, non sine summo animi abominantis affectu deprædicandi. Quod Apostolus Gentium de suis dicit Corinthiis, idem (mutatis mutandis) de præsumpta punctorum Novitate, dicere fas est. *Elias Levita* superioris sæculi Grammaticus, hoc, quale quale est, plantavit *φύτλημα*; credulitas quorundam

dam Reformatorem rigavit; incrementum verò dedit apud Pontificios, Jesuitarum, apud nostros Capellianistarum sedulitas. Obtendit quidem doctissimus *Waltonus*, (*Considerat. Considerat. pag. 226.*) hoc quicquid est, opinionis olim multo ante tempora Eliana, apud viros summâ eruditione Hebraicâ pollentes, extitisse: quin & D. D. *Owenum* in Republica Orientali se nequaquam inferiorem, ob opinionem de punctorum Novitate *Eliæ Levitæ* tanquam Authori adscriptam, nullis non convitiis ibidem iniquissimè onerat. Sed illum dolo usum fuisse Generalia ista, in quibus versatur, suspicionem faciunt. Adblanditur sibi de Authoribus ante Elianis, ejusmodi facit *Joannem Picum Mirandolam Lyram, Paulum Burgensem, Martinum Raymundum, Angelum Polititianum*: sed nec loca, nec verba, quibus novitatem punctorum adstruunt, præter unius Polititiani, vel in Proleg. 38, 39. quò lectorem remissum vult, vel in libello isto, cui titulus, *the Consideratoz considered*, ubi instituti ratio exegit, ut adduceret. Quos igitur ipse appellat, ego in sententiæ Antistigmaticæ origine investiganda, minùs moror; quippe quorum aliqui nihil habent, quod *αποδοξασαν*; aliqui in sententiam planè contrariam abierunt; nulli verò sunt, qui punctorum Novitatem deditâ operâ, & publicè priùs susceperunt patrocinandam, quàm *Eliæ Levitæ*; nec evinci potest contrarium ex Authoribus, quorum nomina, ipse ad Lectoris & favorem emerendum, & oculos præstringendos, adduxit gloriabundus.

riabundus. Quicquid enim, Ante-Eliani fovebant, suspicionis, ipse *Elias* suâ solius fretus autoritate, eò impudentiæ processit, ut puncta Hebraica Novitatis Rabbinicæ, adductis undique argumentis, primus incusaverit, non sine summa sacri Codicis injuria. Quum igitur ex punctis novitatis Rabbinicæ damnatis, non modo textus Hebraici lectio, sed & Spiritus Sancti, in eo loquentis, genuinus periclitetur sensus, sententiæ Elianæ ut obviam eatur, oportet; ne tandem hoc *πληροφορίας* Hebraicæ fundamento concusso, nisi planè frustraneo vociferari, *ὁδὸς πῦρ σωμὲν, ὁδὸς πῦρ σωμὲν*, cogamur hæsitabundi. Ego proin ex summa, quam sacrosanctis Dei oraculis debeo, religione ac *εὐλαβείᾳ*, sententiam Elianam à *Ludovico Capello*, haud ita multo ante à D. D. *Waltono* nuperrimè interpolatam, *σὺν Θεῷ*, ad calculum esse revocandam, & punctorum antiquitatem gravissimis rationum momentis adstruendam esse putavi. Quod si hanc spartam exornaturo, fœlix faustusque mihi affulserit successus, spero non ingrati fore viris cordatis ac piis, iis præferam, quibus minùs vacat, multos percurrere Authores, nec fortasse præstò sint, quos, si vel maximè lubentes, percurrant. Hic enim per compendium de punctatione Hebraica scire licet, quæ ad veritatis Hebraicæ *πληροφορίαν* viam sternant, & sacrarum literarum deleant opprobrium.

Quæstionis igitur status non sit ab eo diversus, quæ sacrarum literarum causæ plurimùm interest.

An

An puncta scilicet Hebraica, quibus Biblia hodierna donantur, sint ejusdem prorsus cum sacri Codicis consonantibus, antiquitatis? vel an potius sint recentius aliquod inventum, à Masorethis tiberiensibus excogitatum, & textui sacro post annum à Christo nato quingentesimum, pro eorum arbitrio affixum? Negamus nos, & jure negamus puncta à Rabbi- nis Tiberiensibus esse excogitata, & sacro tex- tui insulta: sed contrà illa ipsis Hebræorum literis esse coæva, firmissimis freti argumentis affirmamus. Ista verò haud prius sunt in medi- um proferenda, quàm cum varias Doctorum de punctationis origine opiniones, tum non- nullas præfatus fuerim hypotheses, quæ appri- mè videntur necessariæ, ut ad ea, quæ in promptu sunt argumenta, urgenda, via expedi- diatur commodior.

CAPUT.

CAPUT II.

In quo sententiarum de genuina punctorum Origine aivortia, lectoribus, quasi Synopsi factâ, subjiciuntur observanda.

QUIA nobis (uti *Alstedius*, casu haud absimili) non licet esse tam Beatis, ut unam omnes de punctorum origine sententiam tueamur, magnum est operæ pretium diversas doctorum opiniones de punctationis Hebraicæ primordiis conferre, ut quid in hac causa sit probandum, quid verò improbandum, tandem constet.

Ad opiniones igitur circa punctationis Hebraicæ Originem, quod attinet, quinque ab invicem diversas resensuit *Clar. Buxtorfius*; *D. D. Waltonus* quatuor; *Hottingerus* totidem, quot *Buxtorfius*, nec pauciores: aliquot tantum, an omnes in numero habeant, mihi nec vacat, nec ob miserandam bibliothecæ inopiam, judicare fas est. Certè punctorum inventionem quidam hisce, quidam illis ferunt acceptam.

1. Rabbi *Aharon ben Ascher*, & Rabbi *Jacobo ben Naphthali*; qui ambo in vivis fuerint anno demum à Christo nato, millesimo, tricesimo, & deinceps. Hanc sententiam amplexus est *Genebrardus* in *Chronologia*, pag. 181; sed non sine turpi hallucinatione, & parachronismo. Sic & *Quinquarboreus*. *Ling. Heb. instit. cap. 2. pag. 7.* & *Jud. in glob. pag. 62.*

2. *Masorethis Tiberiensibus*, qui post confectum Talmud, sæculo post Christum quingentesimo, aut sexcentesimo, notas hodiernas vocalium & accentuum, excogitârunt, & textui sacro, veræ lectionis conservandæ ergô, apposuerunt. Hanc de punctorum origine opinionem, *Elias Levita* in *Masor. Hammasor.* operosè stabilire conatus est. Illum sequuti sunt ex Papicolis multi, ex Catholicis aliquot, illi ex odio, quo veritatem Hebraicam prosequerantur, hi verò ex nimia, quâ tenebantur credulitate. Nemini verò plus fuit in deliciis hæc sententia, quàm *Morino* & *Huntlao* ex Pontificiis; *Capello*, *Vossio*, & *D. D. Waltono* nostrati ex Reformatis, qui omnes tanquam pro aris & focis certantes, eam mordicus propugnant.

3. *Esræ* & viris Synagogæ Magnæ, è quorum numero fuerunt *Haggæus*, *Zacharias*, *Malachias*, *Nehemias* *Zorobabel*, multique sacerdotes primarii è Babylone in Judæam reduces. Hæc quidem sententia superioribus longè tutior est, quippe quæ punctationem divinæ esse authoritatis statuit, atque ideo istiusmodi, cui in omnibus adhærere securi debeamus. Hanc igitur amplexi sunt opinionem viri, qui de lingua Hebræa, & de ipsa religione Christiana optimè meriti sunt: hi ad unum omnes punctationis inventum, tanquam lectionis subsidium necessarium, summo in pretio habent. Quinque terminales (inquit *Reuchlin. lib. 3. cap. 5.*) longè post *Esræ* simul cum punctis adinvenit. Pluribus huc spectantibus, quæ ex scriptoribus tum Judaicis,

daicis, tum Christianis proferre licet, brevitati studens superfedeo.

4. Eidem planè authori (quisquis tandem ille fuerit) qui ipsas literas primus invenit, atque ideo hujusce sententiæ patroni, puncta consonis (quod rationi maximè consentaneum) esse coæva, statuunt. Nec desunt viri doctrina & eruditione Orientali ornatissimi, qui in hanc abierunt sententiam, eamque defendendam susceperunt. *Alstedius* ille *Ἐγκυκλιον* *ΔΙΘ* sententiâ Elianâ damnatâ, opinionem suam hisce verbis subdit. Ego sic judico: puncta Hebræorum semper fuerunt inde ab initio hujus linguæ, tametsi non semper scribendo expressa fuerunt. In *Thesaur. Chronolog. cap. 35. pag. 271.* Quanto cum zelantis animi terrore hanc sententiam *Flac. Illyricus* in *Clavis Scriptur. part. 2. cap. 6.* *Marcus Marinus Brixianus* in *præfat. Lexic. Heb. Amandus Polanus* in *Syntag. lib. 1. cap. 37. pag. 486.* & *Gerhardus* in *Loc. Commun. 1. cap. 13.* sunt tutati, nemo ferè doctorum est, qui nescit. Hanc quoque sententiam calculo suo comprobant *Antonius Rodolphus Cevallerius* in *Rudimentis Ling. Heb. cap. 4.* *Petrus Cevallerius* ibidem in *Annotationibus suis, Guil. Postellus lib. de Origen. cap. 6.* *Bohlius,* & *Ledebuhr* in *Schalscheleth Hammikra.* Author *Margarite Philosophie. pag. 115.* Hisce adstipulatur Clarissimus *Hottingerus*, qui profiteretur, se nequaquam existimare, ullum fuisse tempus, quo non Hebræa lingua expressas habuerit notas vocalium, si non in omnibus libris, in iis saltem, ubi necesse erat. In *Thesaur. Philolog. lib.*

lib. 1. cap. 3. pag. 400. Item Engelbertus Englet
 prefat. Lexico Pentaglotto Valentini Schindleri præ-
 fixâ; ut & ipse Schindlerus in Lexic. pag. 1792. qui
 capite Judicium 12 adducto, de vera תִּבְרָשׁ pro-
 nunciacione hæc habet. Ephraï literam ו pro-
 ferre non poterant, sed ejus loco ן proferebant :
 & hinc apparet fuisse tunc punctum *famin*, &
 per consequens, alia quoque puncta. Hunc ta-
 men Authorem, antiquitatem punctorum ante-
 Esraïticam licet tam disertè affirmet, piâ quadam
 fraude, sed non sine manifesto veritatis præju-
 dicio, in castra Eliana abiisse, crepat non nemo.
 Vim haud multo leviozem *Pico Mirandulano, Cha-
 mero, Renchilino, & Pellicano* intulisse videtur idem
 Author. Ille enim sententiam Elianam mundo
 propinaturus, illam per se gustui delicatiori in-
 gratam, edulcorandam magnorum nominum aro-
 matibus esse duxit : sed pace tanti viri, si in vi-
 vis adhuc egisset, dixerim, illos, quorum nomi-
 nibus gloriosulus incedit stipatus, non omnes
 in sententiam Elianam abiisse, sed esse ex illis, qui
 aliter, atque contrarium planè senserint. *Mi-
 randulanum* quod attinet, in epistola ad ignotum
 ubi agit de mutatione literarum Judaicarum,
 quam ab *Efra* factam esse ferunt, ita scribit. Per-
 contactus sæpè in *Mithridatem* & multos Judæos,
 qui nescios se hujus mutationis omnes prædi-
 cant : addit, & pro comperto habent, iisdem,
 quibus nunc utimur in Hebraïca literatura, a-
 picibus (i.e. punctis) usos & Moset, & Patriar-
 chos omnes. Nec iis diluendis, quæ ex *Polisiano*
de Pici opinione profert vir ille doctus, est quod
 ego

ego immorer, cum ipsa *Mirandulani* verba, illum in contraria fuisse sententia, fidem faciunt. *Reuchlinus*, tantum abest, ut puncta à *Masorethis Tiberiensibus* excogitata fuisse credat, ut illorum inventionem *Efra* disertè adscribit; quod ejus testantur verba, quæ ita se habent. Nondum enim erat Scripturæ distinctio per puncta & accentus, quæ ab annis *Efra* primum cœpit. *Cab. lib. 3.* *Reuchlinum* igitur à nostra magis quàm ab Eliana parte stantem habemus. *Pellianus* non suam, sed aliorum sententiam in præfatione in Pentateuchum profert. Hoc enim tantum dicit. Olim notis vocalium & diphthongorum Hebræos caruisse magni viri existimant. *Chameirum* denique licet à nostra parte stantem, vi quadam illata in castra Eliana pertraxit *Doct. Waltonus*. Vir ille bellicosus ferram controversiæ de punctis cum *Stapletono* recipitur, præsentem animum his verbis aperit. Puncta esse addita à Judæis post *Hieronymum* non est verisimile. Et paucis interjectis adducit *Jusii* sententiam, qua punctorum antiquitatem contra *Bellarmini* cavillatiunculas asseruit, dicitque eam posse. Ex *Hieronymi epistola* 126. firmari. *Paustrat. lib. 12. cap. 4. § 13.*

Quæ in rem suam vir doctus detorsit, non *σοφιστικῶς*, sed *ουχαριστικῶς* dici, vel lippientibus constet, q. d. etiamli Biblia non fuerint ab initio punctata, non tamen prorsus actum esse de sensu. Sed missâ hâc *Chameiri* & cæterorum vindicatione, illis, qui puncta literis esse cœva censent, annumerare fas est, *Mich. Walsherum in disput. waledict. Jena habita; Hasseref. in templo Ezek.*

pag. 170. *Josephum de Voysin. Galat. lib. 1. adversus
 Judæos. cap. 8. Hieronymum Oleast. Franciscum Jun-
 nium; & Pappum secundum Prideauxium, pun-
 ctorum acerrimum hostem, licet id neget Doct.
 Waltonus. Munsterum in hac sententia fuisse, quæ
 ex illo supra adduximus, suadent; quibus super-
 addere ex præfatione in Biblia hic licet. Non
 sunt igitur (inquit) puncta vocalia novum quod-
 dam Judæorum commentum, ut *Stenbus*, &
 quidam alii similes existimant. *Salomon Glassius*
 suffragatur. *Philolog. sacr. lib. 1. pag. 43. & 192.*
 Sic & *Hugo Broughtonus*, qui magna cum *ἰσχυρῶς*
 proprium judicium ita profert. In hoc (sermone
 Hebræo) scriptus quisque liber V. T. stylo non
 imitabili; characteres & puncta sunt, & fuerunt
 in tabulis *ἑσπερῶντος*. *Concent. sac. Scriptur.*
 pag. 126. Hisce annumerentur licet, magnus il-
 le Orientalium divitiarum *Buxtorfius* pater; &
 filius; *D. D. Lightfootius*; & *D. D. Owenus*: qui
 omnes, si non nostram, nostræ certè finitimam
 amplexi sunt sententiam; quod opera eorum,
 maximo cum Reipublicæ literariæ beneficio, jam
 publici juris facta, testatum faciunt. Sed quod
 rem nostram propius attingit, præter viros un-
 dique clarissimos, quos supra adduximus, puncta
 vocalia & accentualia literis esse cœva affirmant,
*Fabricius in partit. Cod. Heb. cap. 2. Johannes Bal-
 thasar Baumbachius, de ling. Orient. autoritate,*
*Crinesius de Confusione ling. Petrus Morentinus Na-
 varrus, in Gram. Heb. Chem. in Harmon. cap. 51.*
 pag. 339. *Bailius, & Clar. Usserius, ut ex Cate-
 chismo, sub ejus nomine Typis mandato, queni**

ex calculo suo adjecto, suum fecit, satis constat. Cur hæc omnia de genuina punctorum antiquitate adducere testimonio, causas habui satis graves. Adeo certè servile quorundam ingenium est, ut nihil veri certâ fide unquam complecterentur, nisi Doctorum, ad quorum auctoritatem obstupescunt, nominibus insignitum, calculisque comprobatum prodiret. Hic ansa quoque gloriandi illis præscindenda erat, qui plures in causa *Eliana* adstipulatores eosque doctiores ostentant, quam quidem adhuc habent, aut unquam, si quid ego auguror, sunt habituri. Sententia igitur in hac, quam instituo diatriba, propugnanda est, puncta & textui Hebræo vet. Test. essentialia, & literis ipsis cœva esse: quæ quidem, firmis rationum momentis demonstrabitur sententia, præmissis quas supra promisi, hypothefibus.

©

CAPUT.

CAPUT III.

In quo questionis controversæ illustrandæ, & intra proprios cancellos coercendæ ergò, aliquot præmittuntur hypotheses.

Propositiones præliminares quod attinet, hæc præmitti oportet, quæ jam ex ordine sequuntur quadantenus stabilicndæ.

I. **L**inguarum omnium primam & Archetypam fuisse Hebræam, quâ usus est Deus sacra veteris Testamenti Oracula consignaturus.

Haud me latet, *Maronitas*, post *Theodoretum*, quo nescio modo, falsum, in contraria esse sententia, Hebræâ *Aramæam* Linguam esse priorem, asserentes. Sed Linguam Hebræam non ex *Aramæa*, sed contrâ ex Hebræa *Aramæam* fluxisse norunt omnes, qui Linguas Orientales vel à limine salutârunt, nec in verba Magistri jurârunt. Qui adhuc pendent animi, consulant *Josephi Flavii librum 1. contra Apionem*; *Euseb. Casariens. de præparatione Evang*; *Josephi Scaligeri epistolam ad Thomsonum*; *Clar. Buxtorfii filii de Lingua Hebræa antiquitate & origine dissertationem*; & *DD. Oweni cap. 2. libr. 3. Θεολογικῶν*: ubi segetem argumentorum satis amplam, & quàm plurima doctorum suffragia, nostram de Lingua sanctæ antiquitate sententiam, extra omnem dubitationis aleam ponentia, invenire licet. Verum enim verò, ne in hoc opusculo desit, quod Lectoribus in aliqualem cedat satisfactionem, huic sententiæ adstruendæ parumper immorari lubet. Apud ingenuos ple-
rosque

rosque omnes in confesso est Hebræam Linguam ab *Hebero* Schelachi filio *Arphacschadi* nepote ex eo tempore nomen derivasse, quo divinitus ob nefandam hominum superbiam dividia Linguarum profusa est: quo quidem tempore *Heber* in familia sua deicola Linguam, mediatè à Deo. immediate à parentibus traductam, sartam testamque servavit; quippe facinore *πυρροποιίας* nequaquam adstrictus. Hinc liquidò constat, cæteras, quotquot fuerint, linguas, postnatas, solam Hebræam primigeniam, ipsisque *Πρωτοπλαστοίς* coævam: illas adulterinos *Θεομαχίας* scetus, hanc verò naturæ partum esse genuinum. Hæc veneranda est antiquitas, hæc hujusce Linguæ sanctissima incunabula. *Adamo* ponitur in laude, quod *Protoplastos*, *Stephano*, quod *Protomartyr*, & Linguæ Hebrææ, quod *πρωτύγλωσσων* fuerit. Huic verò Linguæ primas deferunt plurima, quæ in sacris monumentis propria hominum locorumque occurrunt, nomina, quorum Etymologias, quas ipse veritatis spiritus signavit, ex omnibus aliis Linguis frustra quæris. *Adam* est homo è terra; quia finxit eum Deus pulvereum è terra. *Chavva* viventem sonat; eò quod ipsa sit mater omnium viventium. *Kain* acquisitum; nam illo in lucem edito, acquisivi, dixit *Chavva*, virum à *Jehova*. *Sheth* repositum; nam reposuit mihi Deus, inquit illa, semen aliud pro *Abele*, *Noach* quiete refocillantem; hic enim, aiebat pater ejus, recreabit nos à labore manuum. Quod si locorum nomina expenderem, qualia sunt, *Eden*, *Babel*, *Sinhar*, *Beth-lechem*, & alia pœne innumera, quæ omnia sunt origine *Ἑβραϊκῶν*, & Lectoris pa-

tientia lassitudinem, & mihimet tædium crearem.
 Verùm hisce valere jussis, argumentum omni ex-
 ceptione majus, ex Alphabeto Hebraico elicere
 fas est: quippe huic omnium ferè linguarum Al-
 phabeta se & quoad nomina, & quoad ordinem,
 conformia, magna ex parte præstant. Unum cer-
 tè Hebræorum *Aleph* coactâ sui *αλεφαρισμός*, per-
 multa apud Gentes peperit nomina. Hinc enim
 originem duxit Chaldæorum Coptorum & Græ-
 corum *Alpha*; *αλεφαρισμός*; utcunque se Ἰλλυρῶν
 fuisse Græci clamitent. Hinc Syrorum *Olaph* per
αὐπιδε Civ. Hinc Arabum, Persarumque *Eliph* per
 similem itidem *αὐπιδε* Civ. Hinc denique Æthio-
 pum *Alph*, *Segol* Hebræorum syncopato. Ab hac
 ἴα *Aleph* *αλεφαρισμός* haud prorsus abludunt *Beth*,
Gimel, *Daleth*, & cætera; quæ in alias adscita fa-
 milias, novas induerunt formas, sed planè isti-
 usmodi, ex quibus meritò induci poterimus, ut
 credamus, Linguam Hebræam jus primogenituræ
 omnibus aliis præripere. Præter, quos suprâ
 memoravimus, Linguam Hebræam fuisse primi-
 geniam, pro certo & indubitato habent, *Hieron.*
Com. in Zephan cap. 3. ver. 18. Orig. in Num. hom. 11.
Aug. de civit. Dei lib. 16. cap. 11. Ambros. in Phil.
cap. 3. Nicol. Lyr. in Isa. cap. 19. ver. 18. Mercer.
Gen. 11. 9. Pagn. Instit. Heb. cap. 1. Bertram. præ-
fat. Gram. fun. ad Gen. cap. 11. ver. 1. cum mul-
 tis aliis, quorum nomina tota nostra pagella vix
 capiat.

2. Biblia sacra iisdem, quibus nunc utimur,
 literis, olim *Θ:ορυ:ύςτος* fuisse exarata. Qui fabu-
 lam de punctis post *Talmud* confectum excogitatis,
 depereunt, sat scio, illos neutiquam tam libera-
 les

les mihi se præstituros esse, ut gratis hoc concedant postulatum. In propatulo causa est, concesso enim literas Hebræas Antiquum ad hunc usque diem obtinere, nullamque subiisse mutationem de caractere Samaritano in Chaldæum durioris captivitatis fato factam, (quam ipsi vehementissimè vellent) de uno ex argumentis eorum *Achilleis*, quibus fictitiam punctorum novitatem adstruere consueverunt, conclamatum est. Quod igitur apud hosce rerum gestarum dictatores prece impetrare non licet, id unius & alterius argumenti importunitate illis extorquere tentabimus. Sed ne aliud aggrediamur expugnandum, quàm quod ipsi fecerunt suum, rem totam ex *Capello* paucis habe. Is veteres Hebræorum literas, istas fuisse, quibus hodiernus exaratur Pentateuchus Samaritanus, hodiernas verò Hebræas Chaldæorum fuisse primævas, statuit. *Arcan. Punct. lib. 1. cap. 6. §. 1, 2.* Hinc, quod primum fuit in intentione, tandem infert. Jam verò si ne quidem literæ illæ, quibus à tot seculis descripta sunt à Judæis sacra Biblia, sunt à *Mose*, aut à Deo *Mosi* traditæ, certè multo minus apiculi & punctula quæ literis illis accesserunt & addita sunt, à *Mose*, vel Prophetis esse credenda sunt. *Ibid. §. 6.* Hanc sententiam fecit suam *D. D. Walt. Proleg. Bib. Polyglot. 3. §. 39.* Sic *Bellar. Morinus*, & omnes fere punctorum hostes jurati, præter unum *Prideauxium*, quem, major sacrarum literarum, quâ tenebatur, sollicitudo, à tanto saluum præstitit delirio. *Fascicul. Contr. Theolog. Quest. 3. pag. 20* Hic verò, *ὡς ἐν παρῶν* annotare fas est; neminem nos punctis Hebraicis spoliare posse, qui non priùs

tempus vixit, in *Com. super librum Mischnajoth tractatu 7adhajim*, cap. ult. §. 5. Rabbi *Durant.* vulgò *Ephodens*, qui vixit sub annum Christi 1390, in *Maase Ephod*, Rabbi *Jacob. ben Schelomoh ben Chaviv* in lib. *Gnen Israel*; *Abraham de Balmis* cap. 1. *Gram*; Rabbi *Asarias* in *Meor Gnenajim*, cap. 58; Doctores *Mischnici*, seu textus *Talmudici* authores; Doctores *Gemarici*, seu *Complementi Talmudici* Authores omnes. Præter hosce idem docent ex Christianis *Picus Mirandul.* in epistola ad *Ignotum*; *Theodor. Bibliander.* *Com. de optimo gen. Gram.* pag. 76; *Gulielmus Postel.* lib. de orig. cap. 5. *Mar. Marinus Brixian.* in arca Noe, ab initio litera R; *Franciscus Junius* ad lib. 2. *Bellar. de verbo Dei* cap. 1. *Nicol. Fullerus* in *Miscel. sacr.* lib. 4. cap. 4. *Wilhel. Schickhard.* in *Bechinah Happerschim*, pag. 82. *Hugo Broughton.* in *Concentu Scriptur.* pag. 126. *Cæsar Baron.* *Annalium tom. 2.* pag. 293. Horum omnium verba transcribenda minus curavi; qui illorum videndi est cupidus, consulat. *clar. Buxt.* filii dissertationem *de literis Hebræorum*, ubi hæc, & quæ, mutationem literarum, quam fingunt *Adversarii*, *Esraticam*, nullam planè fuisse evincunt, sub una quasi synopsi se offerunt perpendenda. Eandem spartam exornandam post *Buxtorfium* suscepit, *Thomas Bangus D.* & Prof. *Regius Havnienfis*, in libro quodam, cui titulum fecit, *Cœlum Orientis excert. literaria.* 3. pag. 209. ubi sententiam *Capellianam* ad æternas & immedicabiles redegit ruinas. Sed ut totum hoc compendefiat negotium, Testimonia missa facio; & argumentum unum, vel alterum suggerendum esse puto, quo animus veritatis ayidus fulciatur, ne temerè

in *Capellianam* prolabatur sententiam.

1. Primum sacrarum literarum authoritati in-
nititur argumentum. Tantum abest, ut sacra
pagina memoret, hodiernas Hebræorum literas,
olim fuisse Chaldæorum, & ab *Efra* primum intro-
ductas in remedium prodigiosæ cujusdam obli-
vionis, quâ fingitur totum populum Judaicum è
Babylonia reducem, & Linguæ vernaculæ, & li-
terarum primigeniarum jacturam fecisse immedi-
cabilem, ut planè doceat contrarium. Ex *Nehe-
mia* enim Judæos quosdam *Aschdodeizantes* severi-
ùs corripiente, inferre licet cæteros Linguæ He-
braicæ puritatem adhuc sartam tectamque ser-
vasse. Hoc sacrum textum (*cap. 13. ver. 23; 24.*)
inspicienti clariùs apparet, quàm ut probatione
indigeat operosâ. Etiam in diebus illis (inquit
Nehemiah) vidi Judæos consociasse sibi fœminas
Aschdodeas, Ammonæas, & Moabitissas, & filios
eorum (*וְחַצְי מְרַבְר אַשְׁדּוּדִיָּוִת*) ex parte dimidi-
ata loqui *Aschdodæ*, neque scientes *Jehudaicè* lo-
qui; ideo contendi cum eis, illis maledicens, &
plagis aliquos afficiens. Quid in causâ fuerit,
quod vir ille sanctus tantas conciperet iras, tot
execrationes fulminaret, & verberibus tam seve-
ris in hosce *Aschdodeizantes* animadverteret? Si
totus populus è Babylonia redux barbariem à lin-
guæ Hebrææ puritate alienam, & eandem loquen-
di sartagine contraxerat, unde fuerit, quod hæc
populi pars longè minima (contra id, quod æquum
postulat) sola pœnas lueret? Commune naufragium
omnibus solatium. Si igitur omnes pariter
Judæi Babylonicæ captivitatis fato constricti, e-
andem linguæ sanctæ jacturam fecerint, quid in
eandem

eandem veniam omnes sunt meriti ? Nimirum non potuit vir summè prudens, nisi (quod absit !) partium adductus studio, ob id barbariei in *Aschdodai- zantes* tanta cum vehementia sævire, quod cæteris eadem *ἀνεσπαρία* laborantibus, ne vitio vertit quidem. Certè ex hoc *Nehemia* Linguam sanctam vindicantis exemplo, nullā hujusce linguæ corruptionē, adhuc contigisse generalē, nullā ejus *ἀμυνσία* populū tunc temporis laborasse Judaicū, inferre fas est.

2. Secundum nobis suggerit argumentum Dei *Ἰδοξία* optimi *δυνάμει* maximi providentia, ut post Judæorum è captivitate Babylonica reditum, voluntas ejus illis linguā Hebraicā per prophetas patefieret, & consignaretur, curantis. Certo certius est, *Haggæum*, *Zachariam*, & *Malachiam*, post tempus Captivitatis confectum *Θεοπροφῆταις* prophetasse, & prophetias dialecto Hebraicā conscripsisse suas. Hujusce verò *οἰκονομίας* nulla ratio satis valida reddi potest, præter illam unam, quod scilicet, ad hunc usque diem, Lingua Hebraica Judæis vernacula extiterit, & vulgaris: Frustra igitur obtendunt Adversarii, Judæos è Babylonia reduces propriæ linguæ oblitos fuisse, atque hanc ob rationem, mutationem literarum, (quā fingunt, ab *Efra* factam) fuisse necessariam. Quis enim animum inducere potest, ut credat, Judæos, (quos tum in, tum post captivitatem confectam, Deus Linguā Hebraicā per prophetas est allocutus) tam brevi temporis spacio, quo anni tantū fluxerunt septuaginta, vernaculi sermonis oblitos esse, textūs sacri, cui legendo ac intelligendo quisque piorum, pro officii sui ratione, quotidie operam dedit, ignaros evasisse, &

maternā

maternâ linguâ ejuratâ in alienam tam subito se tradere, potuisse? Figmentum hoc, nemo hominum facile credet, præter illum, qui tam prodigiosâ pollet credulitate ut omnia opinionum monstra, omniaque *Talmudica* sit credendo. Cum igitur tam liquido constet, nullâ vel Sermonis vernaculi, vel characteris primigenij oblivione Judæos è Babylonia reduces laborasse, ex qua mutationis literarum *Efratica* necessitas sit oriunda, nullam istiusmodi mutationem unquam fuisse factam, sed hodiernas Hebræorum literas easdem omnino esse, quibus lex primò per *Mosen* à Deo fuit tradita, & sacratissimis Dei digitis exarata inferre, & pro hypotheli ponere fas est.

3. *Efram* & viros Synagogæ magnæ sacris literis accurandis describendis ac vindicandis post reditum populi Israelitici è captivitate Babylonica, summâ religione, summâque fidelitate incubuisse. Qui fuerint viri Synagogæ Magnæ, quidve præstiterint, rerum Hebraicarum callentissimi, conjunctis sententiis nondum statuerunt. Ego verò in eandem cum clarissimo *Buxtorfio* sententiam, licèt non jurare, tamen loqui aulam; quippe quæ argumentis longè validissimis constipari videtur. Sententia *Buxtorfiana* (ne quempiam lateat) hæc est. Quod scilicet, definito captivitatis Babylonicæ tempore elapso, *Efra* maximis à Deo donis instructus, & regiâ autoritate suffultus Hierosolymam accesserit, unâ cum Symmiftis *Haggao*, *Zacharia*, *Malachia*, *Jeschua* sacerdote summo, *Nehemia*, & aliis è populo reduci quàm plurimis, quos sibi, Religionis in Babylonia insigniter labefactatæ reformandæ ergò, adjunxit,

&

& consociavit ; unde postea cœtus hic Reformationum אשׁר עִזְּבוּ דִּיקְוֵי dictus est (כְּנֶסֶת הַגְּדוּלָה) Synagoga magna ; & *Efra* cum Symmystis, viri Synagogæ Magnæ. Quomodo se res habuerit per omnia, expendere minùs vacat. In confesso est, *Efram*, & ejus Symmystas Reformationis zelo flagrantes legi accurandæ operam navâsse ut ablatis, quæ in exemplaria particularia per diuturnæ captivitatis injurias, inveni potuerunt, mendis, tota sacri codicis scriptura, integra & incorrupta æternùm conservaretur. Haud refragantur *Talmudici*, apud quos Synagogæ Magnæ mentio frequens occurrit, & honorifica. *Pirke Avotb. cap. 1.* legitur. משה קנה תורה מסיני ומסרה ליהושע ויהושע ויהושע לוקנים ווקנים לנביאים ונביאים מסרוה לאנשי כנסת הגדולה : *Hoc est. Moses accepit legem è Sina, eamque Jehoschua tradidit ; Jehoschua verò senioribus, & prophetis seniores. Prophetæ autem hominibus Synagogæ magnæ, eam tradiderunt. In libro quoque Joma. fol. 69. למתן נקרא שמן אנשי כנסת הגדולה. Hoc est. Quare שחתוירו עטרה ליושנה :* vocatur nomen ipsorum viri Synagogæ magnæ ? eò quod restituerunt coronam (legis scilicet) in pristinum nitorem suam. Cæteris, quæ thesi nostræ fidem faciunt, supersedeo testimoniis ; qui plura volet, consulat, *R. Isaac Sangarum in lib. Cosri. part. 3. pag. 26. R. Gedal. in Schalscheleth. Kabbal. pag. 21. R. Asar. in Meor En. cap. 59. Eliam præfat. Rythm. 1. R. Chajim. præfat. in Bibl. R. Mos. ben Machman. præfat. in leg. Tertul. de hab. Mulieb. cap. 3. Iren. lib. 3. adversus heres. cap. 25. Hieron. adversus Helvid. Aug. de Mirab. sac. script. lib. 5. cap. 8. Hotting. Thesaur. Philolog. lib. 1. cap. 3. §. 4. Buxt.*

Buxt. filium de Orig. punct. pag. 410. & Buxt. patrem Masor. pag. 130 qui ibi ait, *Masoram* à viris Synagogæ magnæ protectum esse, & puncta quidem vocalia vel initium, vel renovationem sumpsisse, juxta quod communis Hebræorum schola docet. Quid igitur de reformatione Esraitica, quantum attingit sacras literas, sentiam, paucis dicam. Cùm lex Dei *וְשָׂאָה* sit omnis religionis, omnisque circa religionem reformationis adæquata & unica norma, rationi maximè consentaneum est, *Efram* & *Symmystas* ejus è *Babylonia* reduces, Codicibus legis, juxta exemplaria *אֲפֻזַּסְא*, apud se summâ fide asservata, restaurandis, & ex addita *Masora* sepe præmuniendis, invigilasse. Hujus verò *Masore* ab *Efra* & viris Synagogæ magnæ, feliciter concinnatæ, brevis aliqua *Κυριόγραφια*, & ratio reddenda est; quæ ex Hebræorum mente huc redit. *Masora* est doctrina critica circa rectam lectionem & scriptionem textus sacri quoad literas, vocales, accentus & integras voces, ut sic constans & genuina ejus lectio conservetur, & ab omni mutatione aut corruptione aternum præservetur, & validè præmuniatur. Ex hisce omnibus, & quæ sunt hujusmodi, tanquam ex materia, *Masoram* esse conflatam, nemo, opinor, inficias ibit, nisi siquis fortè reperiatur, qui atram esse nivem dixisse, minùs dubitet. Nimirum de *Masora* tum materia tum fine satis constat: sed de causa *Masore* efficiente in diversas itur sententias. Quidam *Masorethis* post Talmudicis *Masore* inventionem adscribunt: sed contra *Buxtorfius*, & quos suprâ memoravi, *Efra* & Synagogæ magnæ viris acceptam ferunt. Argumenta

menta quæ in sententiæ suæ subsidium adduxit Clar. *Buxtorfius*, quibusque opus hoc Masorethicum non à Rabbinis post-Talmudicis, sed ab *Efsra* & ejus Symmystis profectum esse, demonstrare conatus est, hic in medium proferenda putavi.

1. Quia hujus operis Masorethici in utroque *Talmud* mentio fit; quod planè fuisset impossibile, nisi in rerum natura jam illud extitisse concedatur. Testimoniorum næ ille plus satis habet; nos unum & alterum tantùm adducemus.

(1.) Primum occurrit in *Talmud* Hierosolymitano, ubi & nominis & materiæ in *Masora* tractatæ mentio fit. Et legerunt in libro illo in lege Dei scilicet in textu Hebræo, explanatè; **וְהָיָה תַּרְגּוּמֵם** cum Targum; & apposuerunt intellectum; **אֵלֵינוּ טַעְמֵם** illi sunt accentus; & intellexerunt lectionem, **וְהָיָה הַמְסוּרָה**; ista fuit *Masora*.

(2.) Secundum occurrit in *Talmud* Babylonico, in *Nedharim*, fol. 37.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק מִקְרָא סוּפְרִים וְעֵטוֹר סוּפְרִים קָרְיוֹן וְלֹא כְתִיבֵן וְכַחֲבִיבֵן וְלֹא קָרְיוֹן הֵלְכָה לְמִטָּה

Hoc est. Dixit *R. Isaac*; lectio scribarum; ablatio scribarum; lecta, & non scripta; scripta, & non lecta; traditio sunt *Mosis* de monte Sina. Hinc liquidò constat, quod & nomen *Masora*, & res in ea contentæ cujusmodi sunt vocum juxta diversam scriptionem, & lectionem annotatio, earundemque plenè & defective scriptarum accurata observatio, in ipso *Talmud* occurrunt; quod argumentum sanè in eluctabile est, hæc omnia non à Rabbinis post-Talmudicis fuisse

fuisse excogitata, sed ante *Talmud* confectum extitisse, atque ideo ab *Efra* & viris Synagogæ magnæ profecta.

2. Secundum argumentum, quo opinionem suam de Antiquitate *Masora* Esraïtica probatam voluit Clar. *Buxtorfius* quorundam celebrium virorum sententias cumulat, urgetque. Inter alios *R. Asariam in Meor Enajim* testem adhibet, qui fol. 179, suam super hac re sententiam ita aperit.

וזה למר שיאמן כי הספורה מקובלת מאנשי
כנסת הגדולה כאמרו אלו הספורה: ואם כן
כמו שהספורה הוא אין בינתן שאמרוהו על-פה

אבל בכתב כן השעמים וההכרעות ויתר הדברים

Hoc est. Et id ut : שזכרו ודאיה הוא בכתב נאמרו : confirmetur, *Masoram* traditam esse à viris Synagogæ magnæ, juxta id quod dicitur, ista sunt *Masora*. Quod cum ita sit, ut intentio ipsorum non fuit, quasi *Masoram* istam ore duntaxat protulerint, sed in scripto : sic quoque accentus, vocales reliquaque, quorum ibi meminerunt, certum est non nisi in scripto prolata esse. *R.* quoque *Gedalsam* in *Schalscheleth Hakkabbala* fol. 21. adducit *Buxtorfius* ita de eadem re loquentem.

והנה אנשי כנסת הגדולה הוואת חדשו לטבת והנאת
כל הנולה הרבה תקונים כמו חלוק הפסיקים וקרי
וכתיב מלא וחסר ופרשיות סתומות ופתוחות
ואותיות גדולות וקטנות וטעמים ונקודות :

Hoc est. Ecce viri Synagogæ magnæ novas ediderunt

derunt in bonum & commodum totius Captivita-
tis constitutiones multas, veluti distinctionem
versuum, diversitatem lectionis & scriptionis,
plena & defectiva, sectiones clausas & apertas,
litteras majusculas & minusculas, accentus quo-
que, & puncta vocalia. Hæc & hujusmodi quàm
plurima, quibus à nemine adhuc satisfactoriè re-
sponsum est, in thesis suæ de veneranda *Masora*
antiquitate habitæ, confirmationem, quadragin-
ta retrò abhinc annis, protulit *Buxtorfius*; quæ
omnia in nostræ hypothæsis subsidium cedunt
maximum. Nihil igitur est, quod quisquam mi-
hi ogganniat, μετὰ τὴν ἀρχὴν λαμβάνειν, *Efram* &
viros Synagogæ magnæ, è Babylonia reduces sa-
cris sacri Codicis paginis vindicandis & præmu-
niendis summa cum ἐπιμελείᾳ, summâque animi so-
licitudine invigilasse, affirmanti.

4. Puncta tam accentualia, quàm vocalia in his
quas instituo, punctorum vindiciis, ejusdem ferè
ponderis esse, atque ideo utraque, salvo singulari,
quod jure idiopathico suum est, intelligi debere.
Quæ passim de punctis accentualibus apud priscos
doctosque Hebræos occurrunt quam plurima, fat-
scio, *Capellum* & Cooperarium ejus Antistigma-
ticum *Morinum* præjudicii glaucomate cæcutien-
tes, ista omnia anilibus fabellis, & Judæorum
næniis audaciùs pro more suo annumerare. Sed
tamen *Morinus* pro ea, quâ Pentateuchi Samarita-
ni, cui accentus interferuntur quam plurimi, te-
netur religione, horum inventionem punctorum
vocalium priorem esse tantum non asserere ausus
est. *Gram. Sam. part. 2. cap. 2.* Mihi verò Gemel-
los esse *Synchronos*, ex eodem *Θεωρητικῆς* utero
castissimo,

castissimo, profectos, videtur. Scilicet punctos tam accentuales, quàm vocales ejusdem ætatis esse arbitror, hac ratione permotus, quia ejusdem ferè necessitatis, sacro codici coexistunt. Quemadmodum enim ratio postulat ut textus Biblicus punctis vocalibus elucidetur, sine quibus verba nulla constare possunt: sic par ratio quoq; exigit, ut idem textus Biblicus punctis accentualibus interstinguatur, sine quibus orationis series valde esset perturbata, sensusque planè ænigmaticus. Quantum verò accentus conferunt ad rectam vocum significationem, atque ad genuinum Orationis sensum eruendum, constat omnibus, qui limpidos Hebraici fontis latices haustu liberaliori imbiberunt.

I. Ad propriam vocum significationem indigendam conducunt accentus, dum manifestum discriminis indicium inter tertiam personam pluralem præteriti *Kal* Quiescentium *Lamedh He*, & tertiam pluralem Quiescentium *Ajin Vav* interponunt, istam *Milra*, hanc *Milhel* constituentes: dum inter tertiam personam Fœmininam Præteriti *Kal* Quiescentium *Ajin Vav*, & Participium Fœmininum singulare *Benoni* ejusdem ordinis, interstinguunt, illam *Milhel* constituentes, ut תִּלְהַתְּ tremuit, hoc verò *Milra*, ut תִּלְהַתְּ tremens, ab eadem radice oriundum: dum denique inter tertiam personam Præteriti *Kal* perfectorum, & nomina formæ תִּנְחַמְתִּי discriminant; in quibus, *Metbeg* inter *Chamets* & *Scheva* interjecto, est *Chamets* longum, legendumque *Chachema*, sapuit; non interjecto *Metbeg*, est *Chamets* breve, legendumque *Chochma*, Sapiencia. Cætera quæ occurrunt

runt quàm plurima taceo ; hujusmodi enim licet sexcenta proferre. Hinc dictitant parabolarum Magistri. : **רִיקוּרָא בְּלֹא מְחַנּוּ** : כְּרִיב בְּלֹא רָסוּן : *Hoc est.* Qui legit sine *Merheb*, est sicut equitans sine fræno. Ab hoc, quod adduximus, diverbio non multum abludit *R. Johan. Levi* dictum ; in *lib. Schem Mahaloketh* occurrens, quod quidem dictum ita se habet. **בְּאִכְלֵהָ גְּלִי בְּשֵׁם וּמְלַח קְרִיָּאָה בְּלֹא** : **מְחַנּוּ נְאֻלָּה** : *Hoc est.* Quemadmodum cibus sine condimento & sale, sic lectio sine accentu sordet. Ratio est. Quia nemo genuinam vocabulorum significationem asequitur, qui nullam accentuum rationem habet.

(2.) Ad verum spiritûs sancti in scriptura loquentis sensum eliciendum, multum faciunt accentus. Hoc ex æquo quidem non omnes accentus præstant, officii ; primas etenim tenent sex illi, *Siluk*, *Ashnach*, *Revia*, *Zakeph Katon*, *Zakeph Gadhol*, *Segolta*, qui ubique *Melachim* reges audiunt. Cæteri sui muneris partes quoque adimplent, & quò minùs vim orationis in membra distinguendæ habent, eò magis vim singularum vocum moderandi, per vocis elevationem, depressionem, tarditatem, celeritatem, suavitatem vel severitatem, ad internos animi affectus exprimendos ; quo fit, ut sensus eorum, quæ sic leguntur longè rectius percipiatur, quando nimirum vel in libro legens, vivam quasi Authoris vocem, in eò & varia ejus *מִשְׁנָה* pro subjectæ materiæ varietate sese successivè exprimentia, hisce notis instructus oculis intuetur. Quod cum ita sit, non minùs necessariam esse accentuum, eorum præsertim qui

D

orationem

orationem in membra distinguunt, adscriptionem, quàm punctorum vocalium, inferre pronum est. Multa enim loca (teste *Johanne Isaaco* professore *Coloniensi*, *Gram. lib. 2. pag. 148.*) reperiuntur, quorum interpretatio planè ambigua & obscura esset, nisi accentuum auxilio juvaremur. Quod etiam *R. Salomon* multis in locis fatetur; negat enim se potuisse textum intelligere, nisi accentibus fuisset adjutus. Ex multis placet unum in medium adducere. *Ezech. cap. 1.* ubi habetur **וּפְנֵיהֶם וּכְנֵפֵיהֶם** dicit se nequaquam potuisse **פְּרִדוֹת מִלְּמַעְלָה** hujusce loci sensum assequi nisi *Zakeph Gadhol* fuisset super **וּפְנֵיהֶם** positum; ex eo se animadvertisse, sensum esse, & facies illorum scilicet erat illis, & alæ illorum erant divisæ, sive separatæ superiùs: non verò & facies eorum, & alæ eorum erant divisæ. Cùm accentus distinguens sit super **וּפְנֵיהֶם**, oportere ibi sententiam hærrere, neque cum sequentibus connecti, liquet. Ex hoc uno exemplo facilè colligi potest, quàm necessaria est accentuum notitia, ad genuinum scripturæ sensum expiscandum. Hinc *Aben Esra lib. Mozenaïim. pag. 199.* hanc adhibet cautionem, **כָּל פִּירוּשׁ שֶׁאֵינְנוּ עוֹל פִּירוּשׁ הַטַּעַמִּים לֹא רֵאֵבָה לוֹ** *Hoc est.* Quæcunque expositio: **וְלֹא תִשְׁמַע אֵלָיו:** non est secundum rationem accentuum, ne acquiescito ei, neque audias eam. Accentuum utilitatem calculo suo quoque comprobat *Muscatus in Comment. lib. Cosri part. 2. pag. 129. §. 80.* **הַטַּעַמִּים לְתִיבוֹת כְּחֵבְלֵי לְקַדְרָה הֵן לְיִפְיָהֶן קִרְיָה** *Hoc est.* Accentus sunt: **הֵן לְתוֹעֵלַת הָעֲנִינִים:** dictionibus

ditionibus, quod condimenta cibus, cum ad elegantiam lectionis, tum ad intelligentiam sensuum. Quam plurima ejusdem genii & ingenii apud Rabbinos seniores occurrentia missa facio: ex hisce enim satis innotescat, quid de punctorum accentualium multiplici & necessario usu, Linguae sanctae periti sentiant. Me quod attinet, suo quisque sensu abundet, mihi religio est, vel latum crinem ab isto Scripturae sensu divaricari, quem accentuum ratio amplecti evidentius jubet. Certè qui in primis *πυλοκλίσιως* rudimentis, lucem inter & tenebras distinxerit, à sacratissimo ejus spiritu nequaquam profecta est lex indistincta & Tohidica, quae instar Oraculorum Ethnicorum, pro varia accentuum affixione in omnia sensuum monstra horrenda transformari sit comparata. Maneat igitur factum tectum, quod supra posui, puncta nimirum tam accentualia, quam vocalia, summo jure esse asserenda.

(5.) Utrum punctis omnia sacri Codicis exemplaria olim fuerint donata, non esse controversum. Pars etenim Negativa apud omnes obtinet; neque res conjecturâ, sed & oculis & manibus tenetur. Ut nunc temporis exemplaria veteris instrumenti non punctata passim locorum prostant venalia, ita semper istiusmodi extiterunt exemplaria nullis vocalium punctis, nullis accentuum apicibus locupletata. Hoc liberali manu Adversariis, nullâ causae nostrae illatâ injuriâ, hargimur; quod tamen ipsi avidis arripiunt faucibus, quasi in maximum sententiae, quam suscepimus propugnandam, praëjudicium esset necessario cessurum. Quid ita tandem? Quia inquirunt, si Judæi credidissent,

didissent, puncta à *Mose* vel *Efra* esse profecta, utique illa non omisissent, sed illa omnibus, quæ prodierunt, exemplaribus, semper adscribenda curassent. At quis, nisi cui cerebellum vel Anticyris insanabile, dixerit, Judæos ita comparatos esse, vel tantâ supremi Numinis religione teneri, ut nihil eorum, quæ illis Θεοπνεύματος commissæ sunt, omitterent, vel oblivioni unquam traderent? dicam verbulo, quod in hac re sentio. Licet exemplaria ad minimum usque apiculum, ab ipsis Legis Mosaicæ primordiis, & per omnes temporibus istis succenturiatas ætates, punctata habuerit Ecclesia Judaica, verisimile tamen est, maximam Judæorum partem, pro eo, quod temporis processu cepit illos, divini cultûs fastidio, noluisse tantam navare operam, quantâ sacro codici punctando, & omnibus suis apiculis adornando opus erat. Hinc codicum punctis castorum numerosa progenies; hinc ipsa punctatio Hebraica anni Lethæo ferè immensa est, donec venit *Efra*, & ad pristinum nitorem sacrum codicem restituit, qui jam unâ cum bona *Masore* parte, suam etiam punctationem postliminio recepit. Quod ut causæ nostræ nihil incommodat, sic Adversariorum minus prodest, quoad tandem demonstraverint, nullos veteris instrumenti codices unquam extitisse punctatos, *Masorethis*, quos fingunt, *Tiberiensibus* antiquiores. Ne verò & Novator & solus in hac sententia esse, cuiquam videar, consulat oro, Lector candidus, (quem penes sunt) *Buxtorfium* filium de *punctorum Origine*, part. 2. cap. 1. pag. 305. & *Hottinger*, in *Thesaur. Philolog.* lib. 1. cap. 3. pag. 400. qui hujusce sententiæ patronos meminerunt,

runt, quorum verba huc transcribere compendii (cui studeo) ratio prohibet. Punctorum fateor omissorum, alios alias assignare causas, quarum examen non est hujus instituti. Quicquid verò in causa fuerit, quo minùs omnia sacri codicis exemplaria olim prodierint punctata; certo certius est, à librorum non punctatorum paucitate, ad punctorum existentia negationem nihilo plus valere consequentiam, quam ad hodiernæ punctationis negationem à librorum non punctatorum multitudine, qui ubique Gentium hodie extant.

(6.) Minùs constare, quod *Aleph, Vav, Iodh* (quas lectionis matres appellant) ante tempus Esraïticum, ferè dixerim Talmudicum, vocalium officio fungerentur. Quoties quidem Adversarij à nobis lectionem sacri codicis non-punctati difficillimam esse obijcientibus, in summas adiguntur angustias, hoc unicum habent *Κεν(ούχ)η*, literas nimirum *η* vocalium in loco olim fuisse usurpatis iisque designandis divinandisque inserviisse; ex hisce intercalatis sacri textus lectionem aliter impossibilem, facilem evasisse, dictitant. Hoc verò compertum habeo, illos huc semel redactos, non arguere, sed augurari, non rationum momentis demonstrare, sed ex ea, quâ sunt *ἄσοχη*, hario-lari. Sed miserum est alienâ vivere quadrâ; imò miserrimum istiusmodi inter disputandum inniti hypothese, cui, si semel negetur, nullæ prorsus vires suppetunt, adstruendæ. Hoc tamen fato punctorum hostes hærent impliciti; quippe qui sententiam susceperint tuendam, quam (nisi gratis concedatur) in æternum probare nequeunt.

Ex omnibus enim quæ nunc extant veteris Testamenti exemplaribus, cuiusvis sacrum textum inspicienti constet, vix millesimam in illis vocem occurrere, cui Matres lectionis, ut sic inferuntur, vocaliumque officio funguntur. *Vav* & *Iodh* sacro textui sæpius adesse, & lectioni iuvandæ utiles esse, fateor: sed id per accidens fieri contendo, in quantum scilicet vocalium magnarum, *Chirek* Magni, *Cholem*, & *Schurek* quasi rudera & *veifava* quædam punctorum erasorum existunt, quod ex libris punctatis apparet, quorum dictionibus, eodem prorsus modo, ad hunc usque diem manent intercalatæ. *Aleph* verò quod attinet, rarissimè occurrit, quod & Adversarii ultro fatentur. Adnotârunt Masorethæ quindecim tantum locos, qui vulgò cum *Alph* protractivo scribi dicuntur. Plures accumulare locos, in quibus *Aleph* non videtur additum, nisi ad vocalem *Chamets* designandam, sed frustraneò prorsus molimine conatus est *L. Capellus. Arcan. punctat. lib. 1. cap. 18. §. 12.* Nam in omnibus, quibus *Aleph* protractivum intercalatur, vocibus, vel Radicalis existit, vel anomalòs redundat, istiusmodi prorsus fato, quo aliquando deficere contigit. Certum est (inquit Clarissimus *Hottingerus*, in contextu Hebræo multa occurrere, quæ ex Chaldaismo, Syriaismo, & Arabismo lucem expectant, quod qui non viderunt, incertis ferè jactati sunt conjecturis. *Gram. Harmon. lib. 3. part. 1. cap. 25.* Hinc loca illa pleraque Arabismum, non rudera alicujus Matris lectionis sapere vult *Hottingerus*, quæ cum *Aleph* protractivo conscribi dicuntur. Nam juxta illum, Quiescentia secundâ *Vav*, quæ ejus loco

Aleph

Aleph assumant quiescens, Arabismo laborant, ut
 פֶּלֶא: sic *Hof.* 10. 14. פֶּלֶא; surrexit; *Zach.* 14.
 10. פֶּלֶא & exaltabitur; פֶּלֶא, aktæ. *Prov.* 24.
 7. *Hotting. Gram. Harmon.* ubi supra. Suam igitur
 inscitiam produnt, qui ex hisce & hujusmodi
 Anomaliis, lectionem matribus lectionis olim ce-
 lebratam fuisse contendunt; cum non ex istius-
 modi Matrum lectionis ruderibus, sed ex Idio-
 tismo Arabico, vel forsan Chaldaico, aut Syriaco
 sunt oriundæ. Cæteras, quæ in sacris paginis
 occurrunt, Anomalias plerasque ex iisdem fontibus
 emanasse, verisimile est. Compendio utar
 verborum. Matres lectionis (quas vocant) *Aleph*
Vav Iodh, nullis sacri textûs vocibus interferun-
 tur, præterquam illis, quibus vel in codice pun-
 ctato interferi, & debent, & regulariter solent; si
 modò pauculas voces anomalas scriptas excipias,
 quæ nullas in hac causa Adversariis afferunt sup-
 petias, nullas à nobis adimunt vires; quippe qua-
 rum ratio in aliquo linguæ sanctæ idiotismo (qui
 hodie nos latet) ponitur; vel in linguarum vi-
 cinarum, Arabicæ scilicet, Syriacæ, & Chalda-
 icæ, idiotismis, quorum imitricem & æmulam
 se præbere gavisa est. Si igitur istas solum Ma-
 tres lectionis usurpatas olim fuisse dixerint, quæ
 hodierno textui adhærent, illas veræ lectioni de-
 signandæ nequaquam sufficere, omnibus luculen-
 tissimè apparet, ut vel oculis judicare possint.
 Sin verò asseverarint, Matres lectionis olim om-
 nibus insertas fuisse vocibus Bibliicis, in quibus
 sonorum diversitas, vel saltem difficilior legendi
 ratio id postulaverit, sed tandem inventione

punctorum Tiberiensi obtinente, illarum quàm plurimas è sacro codice dispunctas fuisse, ut punctos vocales sua occupare loca permetterent, eosque sibi successores haberent; tum dicant, idque bonâ fide & evidentiâ *ὀνασιππίτη*, velim, à quibus, ubi locorum, quando & quo jure, hæc in tot literarum *Θεομενέως* exaratarum millia, excommunicationis anathemata fuerunt effusa? Sententiam hanc calculo suo, ut longè iniquissimam damnavit *Marcus Marinus Brixianus* in præfatione, quam Thesauro suo præfixit. Frivolum autem est dicere, Quiescentes *ⲚⲓⲚ* supplere vices vocalium; nam si id verum esset, infinita *Ⲛ* legi detracta essent, contra præceptum Dei; vel unicum saltem *Ⲛ* hujusmodi, & nunc in lege inveniretur. Legitur semel *ⲚⲚⲑ* in Prophetis, alia fortasse de causa; in *Mose* verò nunquam tale *Ⲛ* reperitur. Quid verò, quod in Pentateucho *Iodh* & *Vau* semper ferè suppressa sunt, quamvis alioquin essent describenda, ad denotandum *Chiree* & *Cholem* puncta vocalia majora secundum præcepta Grammatices? Eant nunc, qui dicunt, *ⲚⲓⲚ* ab antiquis pro vocalibus poni solita fuisse. *Mavino* suffragatur *Buxtorfius* (*de punct. Orig. part. 2. cap. 8.*) cujus hæc super hac re sunt verba. Jam verò hæc scribendi ratio non est nova, ut quis existimare fortassis possit, olim punctis absentibus frequentius has literas adscriptas fuisse; accedentibus verò punctis, tunc demum exemptas esse & erasas, ut vult Revelator. Hanc, subdit postea rationem. Constat enim, quanta superstitione rationem hanc scribendi observent Judæi, adeo ut, si liber aliquis legis vel literam unicam deficientem

entem suppleret & adderet; aut vocem plenè scriptam defectivè scriberet, hoc ipso liber profanus fieret, sicut disertè legitur in præfatione libri *Minchath cohen*, ubi inter alia huc pertinentia sic scribitur. כַּל הַמְּלֵאִים וְהַחֲסֵרִים

אִם הַמְּלֵא הוּא חֲסֵר וְאִם חֲסֵר הוּא מְלֵא הֵטָה

Hoc est. Omnium vo- פְּסוּל וְאִסוּר לְקִרְוֹת בּוֹ :

cum plenarum & defectivarum hæc est ratio, ut si plena vox scribatur defectivè, vel defectiva scribatur plenè, liber legis eo ipso profanus & illegitimus, prohibitumque sit in eo legere. Constat enim (inquit ille) illos rationem hanc scribendi *Mosi* ipsi attribuere. Hactenus *Buxtorfius*.

Omnis igitur metus, ne dicam verecundia, illis abfuerit, qui primi sunt ausi ita mutare quadrata rotundis; ita literas à Spiritu Sancto profectas eradere, & apices in male sano suo cerebello confictos in earum locum infulcire, si unquam id factum fuerit, quod factum esse contendunt, Matræ lectionis patroni. Sed verisimile non est, Judæos unquam voluisse literas, וְאִם si textui coævæ extiterint, vel è tot vocum millibus eradicare, vel in earum loca punctos substituere alienos. Ne verò tale quid unquam fieret, cautum est à *Masorethis*, qui gloriantur, quod singulas legis literas, versus, & accentus in memorato habeant. Vid. *R. Joseph. Albo lib. Ikkarim part. 2. cap. 22.* Hanc ipsam sententiam, ex Christianis artis *Masorethicæ* callentissimi cum Pontificii, tum imprimis Catholici fecerunt suam. *Arias Montanus* de variis in libris Hebraicis lectionibus, ac de *Masoreth* ratione & usu verba faciens, ita

scribit.

scribit. Magna olim Antiquis Israelitis sacrorum
 librorum lectionis religio, magnaque cura fuit ;
 ut ne quidem non verborum tantum, sed nec mini-
 morum etiam apicum detrimenti in eis fieret, om-
 nibus modis & rationibus fuerit prospectum. Sic
 & *Marinus* ; sic *Nicolaus Fullerus* in *Miscel. Theo-*
log. lib. 3. cap. 13. Ubi *Masoram* summas cumulat
 laudibus, utpote cujus beneficio (inquit ille) non
 vocabula duntaxat, sed ipsas etiam literas in nu-
 merato habent ; adeo ut nulla ne minima quidem
 mutatio inveni queat ab hominibus aut indoctis,
 aut oscitantibus, aut temerariis, quin è vestigio
 facile deprehendatur. Quandoquidem igitur,
 omnes Legis literas in numerato habere Judæi
 curârunt, hunc solum in finem, ne sacro codici
 una litera vel adderetur, vel detraberetur, quis
 rationis compos, animum suum inducere potest,
 ut credat, illos matres lectionis *Μ* ex omnibus
 eliminâsse vocibus Biblicis, quæ illis hodie desti-
 tuuntur ? Num æquum est, suspicemur *Masore-*
thas ædificasse, ut diruerent ? enumerasse omnes
 legis literas, ut tot literarum millia loco postea
 moverent ? datâ utique Judæorum circa omnes
 legis literas, eodem, quo à viris *Θεοπυδῶσις* ac-
 ceperant, statu conservandas curâ, à non appa-
 rere Matrum lectionis in hodiernis exemplaribus,
 ad non fuisse, earum valet consequentia. Certo
 certius, Matres lectionis, istum quem vellent Ad-
 versarii in hodiernis exemplaribus, haud obtinent
 statum ; atque ideo illas istiusmodi statum vicari-
 um, de quo controvertitur, nunquam antea ob-
 tinuisse, inferre licet, quoad Exemplar aliquod
Antialmudicum, ab Adversariis proferatur,
 quod

quod Matribus lectionis gaudeat, ubicunque tandem legendi ratio, ut interferantur, postulat.

CAPUT IV.

In quo, statu Controversiæ resumpto, primam punctorum adfiruens antiquitatem proponitur argumentum.

Hucusque hypotheses quasdam præliminares in medium adduximus, Quæstioni præsentî elucidandæ, litique ex illa oriundæ apprimè utiles dirimendæ: ad statum tandem Controversiæ reverti, & nostram argumentis quæ in hac causa suppetunt, sententiam stabilire fas est.

Statum Quæstionis, ne cui è memoria exciderit, nos sic revocare in Legentis memoriam minùs pigebit, quem suprâ ad hosce redegitur mus cancellos; ita pro causæ merito institui-

Utrum scilicet puncta, quibus hodierna veteris testamenti exemplaria donantur, sint Consonantibus Biblicis Coæva? An potius sint recentius aliquod & post-Talmudicum Rabbīnorum Tiberiensium inventum, quod ipsi pro arbitrio sacri codicis textui affixerunt?

Resp. Nos posterius negamus, priùsque affirmamus, istis freti, quæ jam sequuntur urgenda, argumentis.

Sed

Sed ut omnis è medio tollatur homonymia quæ rixandi ansam Adversariis exporrigat, persuasum habeant, me nihil de vocalium sonis litium movere, sed de ipsis vocalium figuris, quibus soni naturâ suâ ad auditûs Organon ferendum apti, evadunt visûs objecta, & quasi visibilitatem fælicius adipiscuntur. Hoc eò lubentius suggerendum curavi, quòd non ita multo antè vir quidam doctus, omnisque linguæ petulantis calumniis major, ob hanc omissam distinctionem, contrâ quàm meritis est ignominiose audiverit. Nos igitur ex alienis periculis præmoniti, ut adversus omnia istiusmodi discrimina præmuniamur, sonorum apertorum antiquitatem cum Adversariis agnoscimus, insupérque punctorum quibus fas est, antiquitatem literis consonantibus coæqualem propugnamus argumentis.

(I.) **P**rimum argumentum punctorum antiquitatem adstruens, à summa, quam præ omnibus aliis lingua sancta obtinet, dignitate, est oriundum. Nimirum omnes ferè linguæ ne nimia laborent homonymia, vocalium figuris, quarum ope sensus non vagos, sed determinatos edant, præstentque se intelligibiles, gaudent.

De *Armena, Æthiopica, Copra, Græca, Latina*, & cæteris plerisque linguis, nullæ moventur literes; in propatulo res est: quid verò de linguis *Samaritana, Arabica, Chaldaea, Syriaca*, Hebraicæ linguæ finitimis, sentiendum, suo loco dicitur. Certo certius, nulla ferè lingua nunc extat, quin vocalium figuris donetur: quibus careat lingua Hebraica, quæ micat inter omnes, velut inter

inter ignes Luna minores, (si ita cum vate loqui liceat) non est verisimile. Quippe primum in unoquoque genere est regula & mensura reliquorum. In cæteris ferè linguis vocalium figuræ Lectioni facilitandæ inserviunt, & intellectui profilo sunt, in anfractuoso æquivocationum Labyrintho, aliter hæfuro: & quod post natæ fidelius præstant, num putemus, Linguam Hebræam primogenituræ jus obtinentem, minus esse præfaturam? An æquum est credamus, quod ubi omnes ferè *Babelis* filix scitos pariunt foetus & articulatè loquentes, sola Paradisus partus omnes elingues, & confusionem nusquam non spirantes eniteretur? Sunt hæc, nullus diffiteor, Linguarum cæterarum ornamenta, sed Linguæ Hebræicæ opprobria, eaque longè majora, quàm ejus primigenia dignitas patitur, ut ferat. Quælibet lingua quò univocius, eò perfectius, animi sensa interpretatur: cùm igitur Lingua Hebræa maximam obtinuerit perfectionem, ut vocalium figuris gaudeat, quibus cæteræ homonymias scriptis eliminant, necesse est. Hasce vocalium figuras, fateor, supervacaneas judicare solent, pro præsumpta sua facultate *σοχασιν*, Doctores *Capelliani*: quos verò hujusce Linguæ antiquâ dignitate, & venerandâ antiquitate omnes alias superantis, debita tenet reverentia, illis nihil verisimilius, nihil rationi magis consentaneum videtur, quàm ut istis vocalium figuris instruat, quæ sensum non multiformem, & æquivocum, sed univocum & vel vulgo Judæorum obvium, pariant. Huc spectant, quæ apud *Alstedium in Thesaur. Chron.* edit. quart. cap. 28. pag. 267, occurrunt. Lingua sancta

sancta (inquit) proculdubio fuit perfecta, cum primum fuit orta : jam verò ad perfectionem linguæ faciunt consonæ & vocales. Sic & *Rodolphus Cevallerius* pro punctorum antiquitate contendens, *Rudiment. Ling. Heb. cap. 4.* ferè pugnat. Quod superest, de vocalium & accentuum antiquitate, eorum sententiæ subscribo, qui Linguam Hebræam tanquam omnium aliarum ἀρχίπρωτον absolutissimum, plenè ab initio scriptam esse confirmant. Huic, ne sit discordia fratrum, accinit *Petrus Cevallerius* in suis ibidem Annotationibus, cujus verba infra proferemus. Nec in contraria fuerit sententia *Marcus Marinus*, qui in *præfat. Lex.* ita scribit. Literas Hebræicas, consonantes & puncta vocalia simul inventa, & hominibus tradita esse, sive à Deo, sive à quovis alio crederem. Nam secus hæc lingua omnium aliarum esset imperfectissima, cum nihilominus absolutissimam esse constet. An putas tandem esse verisimile, sonum vocalium sentiri quidem, sed non designari posse, quemadmodum consonantium sonus, cui etiam figura data est? Hisce omnibus suffragantem habemus *R. Asariam*, qui post refutatam *Elie* opinionem, ita in *Meor. Enaim. cap. 59.* scribere pergit.

כִּי הִנֵּה כְּאִשֶׁר נִחְקֹר עַל כָּל־יְתֵד רַהֲלִשׁוֹנוֹת
הַנּוֹדְעוֹת נִמְצָא שֵׁשׁ לְאוֹתוֹתֵיהֶן סִימְנֵי הַקּוֹלוֹת
וְהַהֲבָרוֹת אִם אוֹתוֹת מִשָּׁשׁ כִּפִּי הַנּוֹדֵעַ בְּלִשׁוֹן
הָאִיטָלְיָקִי וְהַרֹמִי וְהַיֵּגִי בְּאַרְצוֹתֵינוּ וְכֵן הָאֶרְמִינְיָקוֹ
וְהַפְּרִסְיָאנוֹ כִּפִּי שֶׁרָאִיתִי בְּסֵפֶר מְבוֹא רַהֲלִשׁוֹנוֹת לְאַחַ
וְלִמְטָה

וְלִמְטָה טִיטִיאוֹ יֵאוּ נְקוּדוֹת וְקוּיִם אוּ צִיּוּנִים לְמַעַלָּה
וּבְאִמְצַע כְּכַסּוֹן הָעֵבְרִי תְחִלָּה וְהָעֵרְבִי וְהָאֲרָמִי

אַחֲרָיו אֲשֶׁר נִשְׁתַּמְשׁוּ ה' מִנוּ : *Hoc est. Quod si*

scrutati fuerimus omnes reliquas linguas nobis
notas, inueniemus, illarum literas habere notas
vocalium & sonorum; & quidem vel literas re-
vera (ut lingua *Italica*, *Romana*, & *Græca* in re-
gionibus nostris; *Armeniaca* item & *Persiana*,
prout vidi in libro introductionis Linguarum
Thesæi Ambrosii) vel puncta, lineolas, aut notas
quasdam supra, infra, & in medio; (ut primò
lingua *Hebræa*, & post eam lingua *Arabica*, &
Aramaica, quæ ex ejus confusione sunt ortæ) Hæc
Asarias; qui ibidem, paucis interjectis, hanc
subdit conclusionem. Hinc itaque, cùm linguæ
illæ similes & maximè affines sint linguæ *Hebrææ*,
ex eâque desumptæ, jure possumus concludere,
& discere, quod etiam linguæ *Hebraicæ* antiqui-
tas puncta fuerint. Ego planè idem, quod *A-*
sarias, sentio. Nullo enim modo verisimile est,
linguas cæteras ferè omnes, suas ab initio vo-
cales habuisse, *Hebraicam* verò, ex qua desump-
tæ fuerint, iis caruisse. Verbulo dicam. Ra-
tioni maximè consentaneum est, quod ad *He-*
braicæ Scripturæ imitationem, Linguæ pleræ-
quæ omnes suas excogitârunt vocalium notas, &
figuras, quas, velut venustæ matris lineamenta
non quidem *quædam*, sed *quædam* æmulâ, pro-
pagatâ, ipsæ degeneres licèt filiastræ adhuc usur-
pant.

CAPUT V.

In quo secundum, punctorum antiquitatem adstruens, adducitur argumentum, idque ab ipsius punctationis natura desumptum.

(2.) **S**ECUNDUM nobis suggerit argumentum ipse se punctationis genius ac natura, quæ respectu acceptionis formalis, quam vox omnis fortitur, ita se habet ad consonas, ut forma physica, ad materiam, cujus indifferentiam, ac communem naturam determinat, restringit, atque in certa rerum specie constituit. Quod vox sit, quod articulata sit, atque esse habeat intentionale, à Consonis partim esse, lubens fateor: sed quod vox sit hæc, non alia, quod sensum fortiatur determinatum, non æquivocum, quod hoc, non illud significet, punctationi maximè adscribendum est. Quemadmodum enim materia prima, quæ in se spectata ad omnes formas existit indifferentem, simul ac formam debitam susceperit, indifferentiam suam exiit, & sub hac vel illa specie existit determinata: sic literæ Hebræorum Radicales, quæ ad plurimas res, & sæpius specie diversas, significandas aptæ sunt, simulatque propriis donatæ fuerint punctis, significationem non vagam, sed certam determinatamque sortiuntur. Si exemplis abundare curæque cordique esset, non desunt sexcenta, quæ huic argumento stabiliendo se offerunt: sed tres istas literas **ק****ב****ר** meminisse abundè

abundè sufficiat ; quippe illas pro varia puncto-
rum suppeditatione, significationes viginti plus
minus, easque planè diversas fundere, vel pueri
hebraizantes norunt. Locutus est ; locuti su-
mus ; loquere tu vir ; loquere tu femina ; lo-
quimini vos viri ; loqui ; loquens ; dictum ; ve-
hementer locutus est ; vehementer locuti sumus ;
loquere tu vir, vel tu femina, magna cum *וּפְּרִי-
וֹרֵךְ* ; loquimini vos viri vehementer ; loqui vehem-
enter ; sermo de eo factus est ; in sermone ha-
biti sumus ; prædicari ; prædicatum ; verbum ;
pestis ; adytum ; ovile ; omnes hæc signifi-
cationes, ex istis tribus literis, aliis atque aliis voca-
libus instructis, elicere fas est. Hinc itaque, in-
ferre licet, è punctatione unitatem significatio-
nis, quam voces sortiuntur Hebraicæ, esse ori-
undam ; ab eaque maximè dependere. Huc faci-
unt, quæ apud Hebræos, punctorum, occur-
runt, elogia. *R. Bechai in Comment. in lib. legis. in
sect. Vaikra, sive ad Gen. 18. 3. ex libro Babir,*
cujus Author fuit *R. Neconia Ben Hakkana*, qui
triginta annis ante Christum floruit, hæc in me-
dium protulit.

נִמְשְׁלוּ הָאוֹתוֹת לְגֹף וְהַנְּקוּדָה
לְנִשְׁמָה : כִּי הַנְּקוּדוֹת מְנִיעוֹת הָאוֹתוֹת בְּמִו

שֶׁהַנִּשְׁמָה מְנִיעָה אֶת הַגּוֹף :
Hoc est. Assimi-

lantur literæ corpori, & puncta animæ : puncta
enim movent literas, sicut anima movet corpus.

Hiscæ similia ex libro *Zohar* afferri solent, cujus

Author fuit רִשְׁבִי i.e. *R. Schimeon Ben Jochai*, qui
multis, ante *Talmud* inchoatum, annis floruit.

לֵית לְכֹל אֶחָד רֶשֶׁוּ לְנִשְׁמָה לְהַאי סִטְרָא וּלְהַאי
סִטְרָא

סְטֵרָה בַּר בְּנִקּוּדֵי אֲתוֹן כְּלָהּ כְּגוֹף בְּלֵא נִפְשָׁה
 כִּד אֲתוֹן נִקּוּדֵי הָא גּוֹפָה אֲתָקִים בְּקוּמִידָה :

Hoc est. Non est literis potestas inclinandi in hanc vel illam partem absque punctis. Literæ omnes sunt ut corpus sine anima : cum adveniunt puncta, tunc constituitur corpus in statione sua. Hinc, suffragante etiam ratione, puncta in unaquaque voce efformandâ primas tenere liquet, literasque sensum multiformem ad suscipiendum naturâ suâ comparatas, ad unum coarctare ; quod eorum antiquitatem planè evincit. Quis enim affirmare audeat, sacras Scripturas Θεοπνεύστας consignatas, materiæ omnibus formis nudatæ, vel corpori animæ vacuo, esse similes ? Nec satisfactum est argumento, siquis obtendat, Hebræos, quibus Lingua sancta fuit vernacula, facili negotio debita cujusque vocis puncta assignare potuisse ; nunquam enim probari poterit, ab istiusmodi conjecturis, ac hariolatiunculis incertis genuinum Scripturæ sensum pendere ; quod infra demonstrandum. Interea loci, cum puncta Hebraica cujusque vocis Biblicæ principalem partem constituant, absit, ut quos orthodoxæ fidei tenet εὐλαδία, à parte *Elia* norum stent obfirmati ; quippe quorum dogma sacrarum literarum partem e medio tollit essentialem. Vocum quidem materia sunt literæ : sed nihil certi repræsentant, priusquam debita illis acciderit punctatio.

CAPUT VI.

In quo, ex *ἀυθεντία*, quâ pollent puncta Hebraica, illa literis coeva esse arguitur.

(3.) TERTIUM nobis suppeditat argumentum *ἀυθεντία*, quam consonis coæqualem puncta sortiuntur Hebraica. Quæ enim eandem cum ipsis literis in voluntate Dei hominibus patefacienda obtinent auctoritatem, ea pari antiquitate, eadèmq; origine divinâ pollere necesse est. Quia nihil sacrarum Scripturarum sibi *ἀυθεντίας* jure vendicat, præter illud solum quod à *Θεοπροφητεία* fuerit profectum. Huic acceptam ferunt auctoritatem suam literæ; huic, quâ pollet materia substrata suam debet *ἀυθεντίας*; atque ideo ipsa punctorum auctoritas, siqua est, ex eodem *Θεοπροφητείας* fonte proficiscatur, oportet. Quod verò puncta Hebraica hâc gaudent auctoritate, ex salvatoris nostri verbis *Mat. 5. 18.* *ἵνα ἔσται ἡ γῆ καὶ ἡ θάλασσα ἀκούσασθαι τὸν λόγον τοῦ βασιλείου τοῦ οὐρανοῦ*, aut *μὴ ἀρῆσθαι τὸν λόγον τοῦ βασιλείου τοῦ οὐρανοῦ* à lege non præterituram esse, donec transeat cælum & terra, colligi posse putant haud infimi judicii homines. In confesso est apud omnes, phrasiologiam esse proverbialem, aliquid in lege minimum significantem, quod per multa secula gens Judaica adagiorum tenacissima in peculiis habuerat. *Iosh* verò ex omnibus legis literis apud Hebræos minimam esse, *ἀυθεντία* constat: per *κρίσις* igitur aliquid in lege ipsa *Iosh* minus, christum intellexisse veri-

simile est, puncta scilicet Hebraica, quæ sola figuram $\tau\upsilon$ $\iota\omega\tau\alpha$ figurâ minorem in lege $\iota\omega\tau\alpha$ obtinent. Ita hunc Scripturæ locum in rem suam interpretatus est Cl. *Alstedius*. in *Theſaur. Chronolog.* cap. 28. pag. 267. Christus *Mat.* 5. 18. facit mentionem $\tau\upsilon$ $\iota\omega\tau\alpha$ χ $\mu\epsilon$ $\kappa\epsilon$ $\rho\alpha\iota$ $\alpha\upsilon$, in lege, ubi per $\iota\omega\tau\alpha$ χ $\kappa\epsilon$ $\rho\alpha\iota$ $\alpha\upsilon$ intelligit minima quæque in contextu sacro. Jam verò manifestum est, per $\kappa\epsilon$ $\rho\alpha\iota$ $\alpha\upsilon$ intelligi apicem, sicut per $\iota\omega\tau\alpha$ minimam literam. Cedo autem (inquit ille) apicem aliquem ex elementis linguæ sanctæ, qui non sit de numero punctorum. Hanc interpretationem ante *Alstedium*, amplexus est *Rodolphus Cevallerius*, qui *Gram.* cap. 4. scribit, quod constat inter omnes sanos, Biblia notulis & punctis distincta fuisse ante Christi adventum, quemadmodum hodierno die legimus; & tamen ad minimum usque apicem sacro illius ore fuisse comprobata. Sic *Amandus Polanus Syntag.* lib. 1. cap. 37. scribit, quod Christus *Mat.* 5. 18. clarè testatur, scripturam divinæ legis non solum consonantibus (quæ per *Iodh* earum minimam intelliguntur) verum etiam apicibus constare, (per quos puncta utique denotantur) atque utrisque parem antiquitatem & authoritatem adtribuit: tum à patre cœlesti utraque esse profecta agnoscit, eaque nobis eâ religione commendat, ut quibus æterna Dei voluntas & vera salus duntaxat contineatur. In hac olim fuisse sententia *Johan. Piscatorem* ejus in hunc locum testantur scholia. *Iota* (inquit ille) est litera minima, qualis in scriptura Hebraica, est litera *Iodh*; sicut & $\iota\omega\tau\alpha$ in Græca: apex $\kappa\alpha\tau\alpha$ α , sic vocat, quæ hodie nominantur puncta, quæ

in

in Scriptura Hebraica, literis variè adscribuntur, ad significandum, tum justum quarundam sonum, tum sonos vocales; tum verò etiam accentus, & orationis membra. Hinc apparet, sacra Biblia tempore Christi notata fuisse punctis, & punctationem illam ab ipso esse approbatam. Hanc admittit interpretationem *Salomon Glassius. Philolog. sacr. part. 1. pag. 18.* item *Chemnitius* in Græcis omnium ferè *Κεστηματα* in *Harm. Evang.* Huic quoque favet interpretationi *Cl. Buxtorfius*, quod ex verbis ejus apparet. Probabile itaque est, Christum per *καρῶν* intellexisse puncta & accentus figuram minorem habentes; quia præter literas nihil aliud est in lege Hebræorum, vim seu potestatem aliquam habens, præter puncta vocalia & accentus. Habent, fateor, Adversarii, quod nobis, per *καρῶν*, puncta intelligentibus objiciant: sed siquid ego judico, non tanti ponderis, quod quemquam impediram detineat, nedum de sententiâ suâ jure dimoveat. Summa Objectio- nis palmarie (cæteras enim missas facio, ut projectâ viliores algâ) ne quemquam lateat, huc redit.

Obj. Puncta vocalia & accentus per *καρῶν* non possunt significari; siquidem hæc vox non aliquid per se existens & separatum, qualia sunt puncta Hebraica, sed majoris corporis, aut signi particulam aliquam aut eminentiam, atque veluti corniculum aliquid significat; quales sunt corniculatæ illæ eminentiæ, quæ in literis quibusdam Hebraicis conspiciuntur. Sic *Capellus Arcan. punct. lib. 2. cap. 14.* cui *Cl. Walton. & Spanhem.* sunt suffragati, solâ hujusce vocis notatione fre-

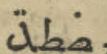
ei ; quam ἀπὸ τῆ κερατῶ petunt. Κερας verò non totum animal, sed animalis cornua significare omnes nòrunt: atque ideo non totum aliquod per se existens, ut punctum, sed corniculatas literarum eminentias & ductus per κεραΐαν intelliigi debere contendunt.

Respond. Hæc ita summâ (uti *Grotius*) in cute spectata speciem veri habent ; introspecta tamen mihi se non probant ; quippe quibus nihil virtutis polemicæ inest ; ne γρὺ quidem. Siqua enim vox primitiva partem alicujus rei tantum significet, ut omnes voces inde derivatæ, rem totam per se existentem nunquam, sed partem rei semper significarent, nullo modo necesse est. Quippe voces non semper primitivis suis, sed sæpiùs usui, & consuetudini in significando se accommodare oportet. Sic ἄρ non totum animal, sed animalis aurem significat ; nemo tamen inficias ibit, ὄρνυ significare avem quandam nycticoraci similem. Δάκτυλον non significare totum hominem, sed ejus digitum tantum, manifestum est : & tamen δακτύλιον inde oriundum, non partem alicujus ornamenti, sed totum illud ornamentum, qui anulus Latinè appellatur, significare concedunt omnes. Sic κεφαλῆ, partem corporis summam significat, non totum : quo non obstante, vox κεφαλῶ inde oriunda, totum piscem, qui eo gaudet nomine, significat, non aliquam tantum ejus partem. Sed ex ipsâ voce à quâ κεραΐα originem duxisse putatur, aliquot expullulâsse voces, res totas per se existentes, & non tantum rerum particulas, significantes, probatione indiget nullâ. Quis nescit, κερασίην totum istud instrumentum

rum bellicum, cui nomen est buccina; & κεράτιον, siliquam, vel totum leguminum folliculum, non aliquam ejus particulam significare; licet voces hæ derivativæ sint ambæ, ἀπὸ τοῦ κέρατος oriundæ. Cùm igitur appropriatio alicujus vocis primitivæ ad partem alicujus rei significandam facta, non prohibet, neque impedit vocum inde traductarum, ad totum aliquod suppositum significandum, accommodationem usu factam; hinc cuivis præjudicii glaucomate non laboranti manifestò constet, objectionem suprâ allatam sibilis potius, quàm rationum momentis esse exagitantam. Quid enim stultius, aut viris doctis indignius, quàm tam pueriles & manifestas nectere ἀναρχιδίας? Κέρας scilicet non totum animal, sed partem ejus aliquam, nempe cornua significat; ergo κεραία inde oriunda, non punctum per se existens & separatum, sed corniculatas literarum particulas significabit. Apagè istiusmodi nugas! Certè, à positione notationis, ad negationem significatûs quo vocem aliquam derivativam usus donavit, non valet consequentia. Quid enim argumenti à notatione ducti contra quod usus imperat?

(2.) Sed vocis hujus κεραίας non è Græco sermone, sed ex Hebræis fontibus nativum etymion hauriendum aliqui volunt. Hinc *Hutterus* in versione sua habet חֵרֶק אֶתֶר; quasi Christus per κεραίαν *Chirec* vocalium omnium Hebraicarum minimam, voce ad linguæ Græcæ genium paululum accommodatâ, intellexerit. Quibus hæc vocis κεραίας notatio aliena videtur, ejus forsan originem, non ἀπὸ τοῦ κέρατος, sed ἀπὸ τοῦ κεράδαε ut deducamus, probabunt. Certè hâc datâ vocis

notatione, cui linguæ Græcæ analogia minùs repugnat, vocola hæc *κεραία*, puncta Hebraica aptissimè indigitat; quæ literis, ad syllabas constituendas accentuandâsque, nusquam non immiscentur.

(3.) Sit vox *κεραία* ab hoc, vel à Themate superiori oriunda, parum refert; multa enim sudent, eam non corniculatas literarum particulas, sed istiusmodi lineas & puncta significare, quæ Hebræi in sacro codice describendo olim usurpârunt, & etiamnum pro vocalibus atque accentibus usurpant. Vox quidem *κεραία* apud Græcos scriptores rariùs occurrit, sed eo aliquando, quem volumus, sensu. Sic *Plutarchus* (lib. 2. ad-versus *Col.*) scribit, *Epicurum* cum *Democrate* movisse lites *περὶ συλλαβῶν ἔ κεραίων*, de syllabis & apicibus: ubi nihil commodè intelligi queat per *κεραίας*, præter integra sonorum & accentuum signa, ex quibus vel constantur, vel accinuntur syllabæ. Cæterùm vocem hanc *κεραίας* interpres Syrus vertit , Arabs , quarum vocum tam hæc, quam illa, non alicujus lineolæ partem, sed lineam integram, seu virgulam, (qualia sunt apud Hebræos puncta aliquot tum vocalia, tum accentualia) significat. Adhæc, per *κεραίας* puncta intellexisse Hebraica videtur Author libri *Amana*, cùm nullum in scriptura errorem esse aut mendum ait; ne quidem *בְּקוּרֵיהֶם אַחַת אוֹ אֶחָד*, in apice uno, aut litera una. *Pasorem* verò per *κεραίας* puncta intellexisse, quæ, de hac voce in Lexico occurrunt, testantur verba. Per apicem (inquit) intelligitur

telligitur hinc punctum ; puncta vocalia ergo tempore Christi fuerunt, & non, ut quidam fingunt, recens inventa. Verum enim verò, argumento, quod ex Christi verbis eliciunt quidam haud infimi nominis Theologi, aliique non pauci ingenio, doctrinâ, & linguarum scientiâ præstantissimi sanè viri, misso ; punctorum *audoyriay* rationi, quàm Scripturæ adeò controversæ auctoritati, inniti malim. Equidem, uti par est, confiteor, quod hoc unius Christi, veteris instrumenti codicem, ad minimum usque apiculum prorsus divinum esse asseverantis testimonium, plus ponderis apud nos habere debeat, quàm omnia contrà-sentientium *Κρησφύγετα*, omnesque ratiuncularum phalaratæ imagines, quibuscum *Ludovicus Capellus*, *Johannes Morinus*, & cæteri ejusdem commatis novatores, punctationi Hebræicæ exauctorandæ insidiantur. Sed illorum satisfactioni, qui argumento ex Christi verbis petito minùs acquiescunt, consulendum est. Hoc ut fiat, perpendant quæso, quot absurdis, & quàm periculosis contrariâ oneratur opinio. Si enim punctorum auctoritas non sit divina, sed à *Masorethis Tiberiensibus* (quos tanquam homines morosos, supersticiosos, scrupulosos *Capellus* passim depingit) profecta ; annon hinc necessariò sequatur, quod iste sensus, quem punctorum hodiernorum lectio exhibet, auctoritatem habeat humanam, adeoque incertam ac fallibilem, ad quam nemo jure divino tenetur adstrictus ? quod cum puncta pro arbitrio excogitârint *Masoretha*, cuius liberum sit, illa vel sequi, vel rejicere, prout sibi visum fuerit ? quod denique puncta,

puncta, siqua nostro iudicio minùs congrua videantur, sint corrigenda, pro illis alia substituenda, atque ipse sensus ex hodiernâ punctatione oriundus, ubique priusquam pro genuino & vero admittatur, ad nostrum examen revocandus. Quomodo verò (uti *Buxtorfius*) consistet hâc ratione veritas Hebraica, pro qua tot pugnarunt insignes Theologi, ac tanquam pro aris digladiati sunt? Lubrico certè pede admodum, aut nullo, vacillabit in omnes partes, in omnia latera; ubicunque ea contingetur, nutabit! Ad id, quod obtendunt Adversarii, *Masorethas* scilicet *Tiberienses* non pro arbitrio hanc excogitasse punctationem, sed puncta affixisse secundum Lectionem receptam ac usitatam, quæ mentem spiritûs sancti ritè exhibuit, atque ideo nullo modo esse immutanda, responsum aptavit D. D. *Owenus* planè ineluctabile. *Theolog. lib. 5. digres. 1. pag. 396.* Quibus iste liber, (tali authore certè dignus) non est, cogitent quæso, Lectionem usitatam & traditionem, quam normam punctorum affigendorum fuisse fingunt Adversarii, tunc temporis penes Rabbinos *Tiberienses* solos, vel cæteros ejusdem commatis homunciones fuisse; atque ideo hodiernam punctationem, eorum arbitrio, scientiâ & fidelitate totam niti. Credamus enim oportet Rabbinos hosce puncta, quæ excogitarunt, Bibliis affixuros, propriis usos fuisse iudiciis, propriisque memoriis, ad lectionem usitatam ab inusitatâ, ad traditionem genuinam ab adulterâ discernendum; circa quod istiusmodi nugivendulos labi potuisse, & pro eorum iudicii vel memoriæ hallucinatione, puncta

puncta non Spiritûs Sancti mentem ritè exhibentia, sed à veritatis tramite abducentia apponere, nemo, opinor, inficias ibit. Quo posito, qui punctorum *avdesriav* è medio tollunt, eorûmque inventionem Rabbiniis juxta lectionem, nescio quam, apud se receptam, vel traditionem à semetipsis custoditam, Biblia sacra punctantibus adscribunt, ipsi, si quid ego judico, reverâ concedunt, quod verbotenus inficiantur; Rabbinos nimirum *Tiberienses* puncta omnia pro arbitrio Bibliis affixisse, Lectionemque universi textûs Hebraici, quam puncta hodierna exhibent, totam ab horum tenebrionum fide pendere, eique unicæ inniti. Hoc igitur cum longè absurdus sit, quàm ut recta ratio unquam admittat, puncta non à *Masorethis Tiberiensibus* recens esse inventa, sed à Spiritu Sancto profecta, atque literis ipsis cœva, dicamus oportet.

CAPUT.

epist. 2.) quo scriptura contexitur, quàm omnibus accessibilis, quamvis paucissimis penetrabilis; ea quæ aperta continet, quasi amicus familiaris sine fuce ad cor loquitur, indoctorum atque doctorum. Sic quoque *Epiphanius* contra *Ariomanitas & Anomæos. hæres. 69.* Πάντα ἔτι σαφέως καὶ διαυγῆ καὶ ἑδὲν ἐναντίον ἑδὲ δαπάνη παραπλοκῆς ἔχον ἔσθ' ἐν τῇ θεῖα γραφῇ. Omnia sunt clara & lucida, nihil contrarium, aut habens mortiferæ perplexitatis vel speciem in sacrâ Scripturâ. Sed suam perspicuitatem ipsa firmat Scriptura testimoniis omni exceptione majoribus, dum se esse lucidam, lucernam pedibus nostris coaptatam, & tanta cnm facilitate exaratam, ut nihil prohibet, quominus legens in ea currat, passim locorum asseverat. Quomodo verò talis ac tanta codicibus non-punctatis insit perspicuitas, me nullatenus posse capere, lubens confiteor. Quippe ut prius constet de literis & vocalibus, quàm legamus, & prius de lectione Scripturæ genuinâ ac indubitata, quàm Spiritus Sancti mentem capiamus, necesse est. Hinc confitentes habemus plerosque omnes, illum qui legit Hebraica sine punctis maximâ sæpiùs perplexitate hæreere impeditum, & in Cimmeriis quasi tenebris versari. Hanc ita se rem habere pleno ore pronunciat Author ἑν *Midhrasch*, seu Commentarii super *Cant. in Zohar.*

לֵת קְיוּמָא וְנִהְיִו לְבַר אֲתוּן בְּרַ בְּנִהְיִו

דְּנִקְדִי נוֹכְלוּ יִתְסַסְר בְּרוּחַ דְּאוּרִיתָא בְּסִינֵי : *Hoc*

est. Nulla est certitudo aut lux ullis literis, nisi in luce punctorum, quæ omnia tradita sunt per secretum legis in monte Sina. Ubi auctor istius libri

libri antiquissimi eâdem fideiâ punctorum tum venerandam originem, tum eorum necessitatem ad sacrum textum elucidandum, describit. *Morinus* haud occinit, sed magna cum *εὐπίστικῃ* affirmat, hoc genus scribendi sine punctis vocalibus fuisse sacrorum Amanuensium intentioni maximè accommodatum, quibus ita cautum fuit, ne vulgus Judæorum sacras paginas legerent, sed à Mystagogarum ore pendere, necesse haberent. Scriptura istiusmodi (inquit *Gram. Samarit. cap. 15. pag. 90.*) non est cuivis è plebe lectu facilis, quo fit, ut illius periti à plebe majori honore habeantur. Ex hisce (ipsis punctorum inimicis iudicibus) coniectare licet, quantum chasma, quantus hiatus inter còdicem non punctatum, & istam, quam ubique Spiritus Sanctus Bibliis adscribit, perspicuitatem intercedat. Ferè dixerim, quod dies & nox, lux & tenebræ non magis ab invicem distant, quam sacri codicis perspicuitas, & *ἀστυγία Capelliana*. Utcunque hoc ausim dicere, tantam perspicuitatem sacro codici afferre, tantæ necessitatis ad genuinum Spiritûs Sancti sensum eliciendum, punctationem esse, ut ipsâ è medio sublatâ, totus ferè contextus facer ænigmaticus, & horrendis homonymiarum tenebris undique circumfusus, dictum factum, evadat. Quanta enim ex punctis erasis confusio verborum cum nominibus, temporis cum tempore, numeri cum numero, personæ cum personâ, & per consequens cujuslibet cum quolibet sit futura, præfagiens exhorresco. Quod vox omnis quo magis *πολύσημος*, eò magis lit *ἀσημος*, nemo ferè est, qui nescit. Supposito igitur impræsentiarum,

tiarum, unius vocis Hebraicæ ex iisdem numero
 literis constantis, (ut רע) dari significationes
 tantum octo vel decem, (quod de plerisque voci-
 bus Hebræis, ipsa huiusce linguæ analogia sup-
 ponamus, jubet) hinc qui Scripturis legendis va-
 cat, compertum habere nequit, quin (ubi præ-
 fertim ipsa orationis series faciem minus præferat)
 tantum à genuina cujusque vocis lectione di-
 stat, quantum à Monadico numerus denarius.
 Qui, pro ea, quæ sunt, $\alpha\upsilon\delta\alpha\delta\epsilon\iota\eta$, aliter sentiunt,
 punctis vocalibus loco motis & accentibus distin-
 ctivis omnibus, nudas literas accedant, sensus &
 intellectus, quem punctorum ope è sacris fontibus
 imbiberant, penitus vacui; illico compertum ha-
 bebimus, quid cerebrum $\gamma\epsilon\alpha\iota\mu\alpha\tau\acute{\iota}\omega\upsilon\alpha\ \alpha\gamma\gamma\alpha\phi\iota\upsilon$ re-
 ferens, quid facultas $\sigma\omicron\chi\alpha\sigma\iota\kappa\eta$, in genuinâ cujus-
 que vocis ambiguae significatione divinandâ, ve-
 râque cujusque loci lectione assignandâ, præstare
 poterit. Certè si semel rem acu tetigerit, de-
 ciens fallit & à scopo aberrabit. Vel maximum
 hinc nihil aliud expectandum, præter incertas
 hominum se nimium admirantium conjecturas,
 qui nova Biblia orbi terrarum, quasi *Minervians*
Jupiter, è cerebro suo parturiunt. An verò do-
 ctrina tot ænigmata, tot verborum laqueos; tot
 incertitudines afferens ineluctabiles cum textus
 Bibliici perspicuitate conciliari queat, ipsi vide-
 rint Novatores Antistigmatici! Major certè est
 Supremi Numinis bonitas & $\epsilon\iota\lambda\epsilon\upsilon\theta\epsilon\rho\omega\mu\iota\alpha$, quàm
 ut sacras Scripturas, à quarum cognitione, tota
 salus pendet humana, istiusmodi caractere ex-
 arari curaret, qui lucis salutiferæ nihil, sed fu-
 mum & tenebras lectorum oculis offundat. Equi-
 dem

dem tutius duxi, & à læsæ majestatis crimine remotius, ut credam, sacros codices ab ineunte *Θεογλωσσία* punctis tum vocalibus tum accentualibus fuisse ornatos, quàm tantâ ruptos invidiâ, quantam dicere videatur *Stigmo-sterefis*. Quis enim nescit (si *Chameiri* verbis uti liceat) semper malè audisse τὸς σχολιῶς, qui affectatâ obscuritate, auditorum lectorumve attentioni illuderent? Hoc ipsissimum verò faciunt punctorum hostes, qui licèt aliquando ad scopum colliment (uti *Uchermannus in Animadvers.* quibus *בחינת טולים* illustravit, pag. 315.) Empiricorum instar, cum assequuntur per accidens & fortè fortunâ; magno tamen conatu nugas agunt. Nam punctatione abolitâ, ad angeli in pariete Scripturam *Dan. 2. 10. 5. 5.* alludentes, de totâ sacri codicis scripturâ dicamus, licet. *דִּי לֹא אִיתִי אִנְשׁ דִּי כְחַבְנָא*
Hoc est. Quod non est homo, qui *יְכִיר לְמִסְקֵרָא* scripturam possit legere. Ita ut nihil ab hominibus confingi potuerit, ad sacrarum literarum lucem offuscandam, ac perspicuitatem, quam illis Spiritus Sanctus indidit efficacius & detestabilius delendam, quam sententia *Eliana*; quo certè nomine dignissima est, quam omnes sanæ mentis Theologi damnent, explodântque.

CAPUT.

C A P U T VIII.

In quo puncta Hebraica literis esse coeva probatur, ex summâ, quâ sacrarum literarum Auctor pollet, sapientiâ.

(5.) Quintum nobis argumentum offert summa, quâ Deus sacrarum Scripturarum Auctor pollet, sapientiâ. Totam Scripturam esse $\delta\iota\omicron\tau\upsilon\epsilon\upsilon\sigma\omicron\upsilon$, deumque habere Auctorem, est primum inter Christianos omnes principium cognoscendi, idque extra omnem Controversiâ aleam positum. Quandoquidem igitur Deus $\epsilon\upsilon\delta\omicron\kappa\iota\alpha$ optimus, $\sigma\omicron\upsilon\phi\iota\alpha$ maximus sit revelationis in verbo suo $\epsilon\upsilon\gamma\gamma\epsilon\lambda\omicron\upsilon\sigma\iota\omicron$ factæ Auctor, illum pro infinita, quâ est, sapientiâ, non tantum literis, sed & punctis Hebraicis, in voluntate sua consignanda usum fuisse, ipsa certè ratio, credamus, suadet. Sapientis enim est media ad finem ejus operis, quod suscepit, assequendum idonea ordinare, & ad eorum captum, quorum iis uti interest, prudentius accommodare. Hinc nemo unquam sapiens suam aliis voluntatem & animi sensa interpretaturus, istiusmodi uteretur scripturâ, quam nec legi, nec intelligi posse, novit; quanto minùs Deus $\text{הַכֹּהֵן מְבַרֵךְ הַכְּתוּבִים}$ (uti Auctor *Bechinath Olam* cap. 25.) hominum sapientissimis infinities sapientior? Nempe si literæ absque punctorum vocalium & accentuum notis consideratæ, media ad voluntatem Dei in scripto promulgandam fuerint

F

idonea,

idonea, & in genere signorum sufficientia, hoc certè, quicquid est, argumenti, nullum foret, sed plane istiusmodi, quod illudier facilè posset. Verùm enimverò Hebræorum literæ absque punctorum vocalium & accentuum notis spectatæ, ex parte vocum singularum, præter *Homonymias*, ex parte vocum in orationis contextu coeuntium, præter *Amphibolias* nihil olim exhibuerunt, nihil ad hodiernum usque diem exhibere queunt. Non satis igitur fuit sapientissimo Numini, mirandum volubilis linguæ *Organon* Prophetarum ori inseruisse, ad tremendos pariter ac suaves legum suarum sonos effingendos & vivâ voce emodulandos, nisi unâ (uti *Bangus Cœl. Orient. exercit.1.*) manum voce velut animâisset, & dextram linguæ, deterrimo successu constituisset, vicariam; quod tamen per literas absque punctorum signis in nescio quas *φωνὰς ἀνεκφωνήτους, & λαλιὰς ἀλαλήτους* compactas, fieri non potuisse, nos suprâ ex parte demonstravimus, infrâ verò & plenius & planius demonstrabimus.

Deum iccirco, qui hominibus facultatem λόγους ἐρθευόμενος vivâ voce & *σφραγισκῶ* sibi invicem interpretandi dedit, Prophetis omnibus, quos voluntati suæ in sacris paginis describendæ consecrârat, manus non tantum literatas, sed etiam, pro infinita sua sapientia, punctuales dedisse, verisimile est. Si enim literis tantum, non verò punctorum vocalium, & accentuum notis usi fuissent Spiritûs Sancti Amanuenses, revelatio voluntatis divinæ in sacris Scripturis facta, minùs certè videtur perfecta & cæterorum Dei operum instar, omnibus suis numeris absoluta, sed *nudis*
potius

potius *indigestaque moles*, nullâ rerum distincti-
 one, luce nullâ donata. Qui, opus tantâ confu-
 sione, tot difficultatum carnificinis, tam hor-
 rendâ æquivocationum caligine laborans, dig-
 num judicat, quod Deum Sapientiæ omnis fon-
 tem habeat Auctorem, & quo obstetricante lex
 Dei prodeat consignata, ausim dicere, illum &
 de Deo, & de lege dîvina aliquantulum indig-
 nius, quàm nostra patitur fides, cogitare! *Pli-
 nius de Ursorum fatibus lib. 8. cap. 36.* scribit,
 quod in lucem prodeuntes, sunt candida infor-
 misque caro, paulo muribus major, sine pilo,
 sine oculis, ungues tantum prominent; hanc
 lambendo paulatim figurant. Hujusce Embryo-
 nis similem fingunt, faciuntque sacram Scrip-
 turam, qui, exaratam fuisse absque punctati-
 one Hebraica, volunt. Cogitent verò lectores
 pii, atque iterum cogitent, an ullatenus sit
 credible, istiusmodi Embriones (litteras intel-
 ligo Hebraicas) nullis vocalium oculis, nullis
 accentuum pilis ornatas, sed tantum difficulta-
 tum unguibus instructas, quibus animos nobis
 lecturientibus crudelius lancinare queant) è
 castissimo Divinæ Sapientiæ utero in auras e-
 mitti unquam potuisse: quos quidem Embryo-
 nes, post mille annos, *Masorethas Tiberienses* be-
 nignius lambere oportuit, ut tandem figura-
 rentur, & quam summa Dei sapientia negâ-
 rat, ex prudentia quorundam Rabbiorum, his-
 ce nudis pusionibus atque exposititiis commise-
 rantium, debitam formam, speciemque sortiren-
 tur? Qui talia de scripturis ab ipsa Dei sapien-
 tiâ profectis, fide digna judicare potest, ausim

ego pro illo spondere, absurdissimum fidem ejus vix & ne vix quidem esse superaturum. Polleat adhuc per me licet, fide istiusmodi invincibili; ego cum *Flaccio Illyrico* idem planè sentio, cujus verba ita se habent. Mea (inquit) est sententia, vocales, seu ut vocant, puncta unà cum consonantibus jam olim (fortasse adhuc ab ipso *Adamo*) inventa, omnesque sacrarum literarum Scriptores integrè dilucidèque scripsisse, non solum consonantibus, sed & vocalibus; eosque, qui contra sentiunt, non solum falsa sentire, sed & conscientiis, Ecclesiæque, quæ tantum certitudine verbi Dei ædificatur, perniciofa.

C A P U T IX.

In quo ex actuali punctorum existentia perantiqua, cui & exemplar Hillelianum, & tota ferè Masora fidem facit, ea literis fuisse coeva, arguitur.

(6.) **S**extum nobis præbet argumentum actualis punctorum existentia, omnibus temporum articulis, quibus *Elias Levita* & asseclæ ejus sequaces eorum ortum & inventionem adscribunt, longe antiquior. Primordia punctorum, quibus nullum unquam inventum plus lucis sacris paginis attulit, literatorum divortia mox in ipso

ipſo quæſtionis veſtibulo obſcurârunt : gens præfertim *Eliana* pro ingenio ſuo multiformi, & lubrico, tam dubios punctationis aſſignârunt natales, ut eam veriùs dehoneſtârunt, quàm ornârunt. Nempe qui divinam punctorum originem ſuſceperunt ſuggillandam oppugnandâque ꝑ ipſi in eorum ortu aſſignando minùs inter ſe conſpirant : hoc enim punctationis opus ſeculo, poſt Chriſtum natum, quinto abſolutum fuiſſe, aliqui ſtatuunt ; ſexto alii ; ſeptimo aut octavo *Morinus* ; ut non ita multo antè obſervavit *Owens. Theolog. lib. 5. digr. 1. pag. 398.* Sed ex *Mafora* & exemplari *Hilleliano*, puncta Hebraica exiſtiſſe ac textui ſacro inſerta fuiſſe multò ante ſeculorum iſtorum antiquiſſimum, quibus punctationis ortum adſcribunt *Elianiſta*, ſatis conſtat. Hoc argumento ego lubentiùs utor, quia *Voffius* pro more ſuo, eò confidentiæ in punctatione Hebraicâ oppugnandâ proceſſit, ut huic alex totam auſus eſt committere huiſce controverſiæ deciſionem. Hinc quali ante victoriam expectatos ducturus triumphos, glorioſè exclamat ; Qui pro apicibus pugnant, vel unum in toto orbe oſtendant exemplar prædicto ſpacio, (i. e. ſex ſeculis) vetuſtius in quo puncta iſthæ compareant, & vincant. *Differt. de Sept. Interp. cap. 30. pag. 97. (1.)* Agamus igitur ex æquo & bono, & Hebræorum Archiva *עִוֵן* *עִוֵן* accuratiùs ritemur ; ſiquid forſan exemplar punctatum expiſcari & proferre licet, quo os *Voffio* æternùm obſtruatur, atque non nos, ſed Veritas, cui ſoli eliciendæ toti ſtudemus, vincat, agâtque triumphos olim, quæ nunc indigniùs vapulat. Hic

verò exemplar *Hillelianum* suas præstabit partes ; de quo, utpote & punctato, & non tantum sex seculis, sed mille & tercentum annis vetustiori, Adversariis memoriam refricare oportet. Hoc exemplar, fuisse jam olim valdè antiquum, punctisque locupletatum, ex testimoniis fide dignis tam liquidò apparet, quàm quod testatissimum.

בְּשֵׁנָה חֲתֻקְנוּ כֹּחַ לְמִנְחָם הָיָה שְׁמֵר
גְּדוֹר בְּמַלְכוּת לִיאֹן וְאֵן הוּצְאוּ מִשָּׁם סֵפֶר
הָאַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים אֲשֶׁר נִקְרָא הַבִּיבְלִיָּה שֶׁנִּתְּב
אוֹתָם דְּהִלֵּל וּמִשָּׁם הָיוּ מְנִידִים כֹּל הַסְּפָרִים
וְאֵינִי רֹאִי חֵלֶק מֵהֶם שֶׁנִּמְכְּרוּ בְּאַפְרִיקָא וּבּוֹמֵי
הָיְתָה מְאוֹת שָׁנָה שֶׁנִּתְּבוּ : וְהִקְסִחוּ אֶפֶר בְּחֵלֶק
הַדְּקָרוֹק בְּפֶסוֹק לְכַעַן הַתּוֹכְרוּ שֶׁהָיוּ מִשֵּׁה הָיָה

Hoc est. Anno 984 fuit persecutio : בטוליטולא : magna in regno *Leonis*, in qua eduxerunt inde librum viginti quatuor, qui vocatur *Biblia*, quæ scripsit *R. Hillel*; ex eo corrigebant omnes libros; & vidi ego partem ejus divenditam in *Africa*. Meo autem tempore fuerunt 900 anni, quod scripta fuerunt. Et *Kimchius* testatur in sua *Grammatica* Pentateuchum illius exemplaris fuisse *Toletola*. Hæc omnia ex libro *Juchasin fol. 132*; Auctor *R. Abraham Zachuth*, qui ante centum & septuaginta annos scripsit. Meminit hujus libri, *Elias Levit. tab. fract. Schickhard. Bechin. Happer. pag. 51. Cun. de Repub. Heb. pag. 159. Zemach David. pag. 56. Hotting. Thesaur. Philolog. pag. 105. Buxi. de punct. orig. pag. 351.* & deinceps, ubi testimoniis

monii evicit gravissimis, perantiquum hoc Bibli-
orum exemplar *Hillelianum* fuisse punctatum. Hu-
jusce enim exemplaris *R. David Kimchius in lib.
Schoraschim in radice שום*, mentionem faciens,
de voce תְּשׁוּמָה 2 Sam. 13. scribit.

וְהִיטְטָה בְּסֵנוֹר שְׁלֵה כְּמִנְהַג וְהוּא כְּמוֹ בְּפִתַח :
וּבְסֵפֶר הַלְאֵלִי אֲשֶׁר בְּטוֹלֵיטוּלָה הוּא בְּפִתַח :

Hoc est. Mem est cum Segol præter morem, & est loco Pathach. Et in libro Helleliano, qui est Toletola, notatum est cum Pathach. Meminit hujus exemplaris Hilleliani in punctationis negotio, etiam Mercerus proverb. 24. 14. ad vocem דָּעָה. In Manuscripto, inquit, per Tseri scribitur; sed ad marginem notatur, in Hillelis, per Segol scribi. Hillelianum hoc exemplar punctis fuisse instructum, nos quoque certiores facit R. Moses Bar Nachman in Comment. super librum Jeterab. fol. 61. Ille enim (qui quidem vixit sub annum Christi 1200) scribit; in tribus hisce literis Gutturalibus ה, ח, ע, nullibi reperitur Dagesch, in universa scriptura, prout deprehendimus accuratâ perquisitione & perlustratione, in omnibus libris Babylonia, & Hierosolyma, neque etiam in libro Hilleliano: sed in Aleph invenimus Dagesch in tribus locis; Levit. 23. 17. Gen. 43. 26. & Esre 8. 18. in quibus locis Aleph est cum Dagesch; (וְכָר וְהָ נֹרְעָה טַעַם בְּסוֹד הַקְּבִלָה) quorum omnium ratio nota est in arcanis Cabbala. In hujusce Auctoris temporibus, non tantum librum Hillelianum punctis fuisse donatum, sed etiam libros Babylonicos, & Hierosolymitanos, illis fuisse instructos, planè constat: imò & ita se ha-

buisse seculo, post Christum natum, tertio ; quod, quæ *R. Moses Bar Nachman* subdit, demonstrant.

וְכָבֵד חֹבֵר עַל-יְדֵי הַסּוּד סֵפֶר הַנִּיקוּד הַגָּדוֹל
אֲשֶׁר חִבְרוּ רַב אִשִּׁי בְּבֵרֶל וְהוּא נִסְמָא הַיּוֹם

Hoc est. Et de hisce *Arcanis* com-
positus est liber punctationis magnus, quem com-
posuit *R. Assè* in Babylonia ; qui & hodie repe-
ritur in Academia nostra. Locum hunc non
esse oscitanter prætereundum, dicit *Buxtorfius*.

Quia ex eo colligitur, libros illos Babylonicos,
Hierosolymitanos, & *Hillelianum*, punctatos fu-
isse ; rationem Anomalarum & insolentium pun-
ctationum tradi in *Cabbala* : de hisce punctatio-
nis Mysteriis compositum esse librum antiquum à
R. Assè in Babylonia circa annum Christi 360 ;
sub id enim tempus vixit *Raf Assè*. *Buxt. de punct.*
Orig. pag. 55. Alsted. Thesaur. Chronolog. pag. 437.
Sed de Antiquis Bibliorum exemplaribus puncta-
tis, præsertim *Hilleliano* abunde testimoniorum
aud. vimus : quis verò *Hillel*, cum plures hoc tu-
lerint nomen, operis tam accurati & admiratione
digni, Auctor sit, paucis dicam, oportet. Ex-
istimant aliqui deberi hoc diligentiae specimen,
Hilleli Babylonio, qui centum circiter annis
ante templi secundi destructionem floruit. Sic
Cun. de Repub. Heb. pag. 159. & Schickh. de jure
regio. pag. 39. Alii verò æstimant fuisse alterum
illum *Hillelem*, הַנְּשִׂי, seu principem, qui in
Judæa anno 340. aut præter propter celebris fu-
erit. Sic *Zemach David. pag. 56. Buxt. de punct.*
Orig. pag. 352. Nostrâ certè haud magni refert,
huic *Hilleli Hannasi*, an Seniori exemplar hoc
punctatum

punctatum adscriptum fuerit; utrum horum malunt, accipiant *Elianista*: constat enim ambos hosce *Hilleles* tam canæ & venerandæ antiquitatis fuisse, ut illis, temporis ratione, *Masoretæ Tiberienses* post-*Talmudici* sint multò inferiores. Hoc igitur *Hillelis* exemplar, cuicumque tandem adscribatur, à *Vossio* ex vi legis à se latæ, ad victoriam reportandam solum sufficit: toti verò causæ *Capelliana*, exitio est; quippe necessario evincit, puncta Hebraica, non tantum post quingentos à Christo nato annos inventa fuisse, (quod in isto, cui tulum fecit Arcanum punctationis revelatum, opere, vult *Capellus*) sed multò ante extitisse sacro Codici inserta. Quid hîc regerit Doct. *Capellus*? quibus machinis ab hujusce exemplaris opprobrio, quo ipsum & Arcanum suum palam afficit, se liberat, vindicatque? Num secum præflagierat, hoc periculi sibi, & isti, quam susceperat patrocinandam, sententiæ impendere? Illum præflagisse fateor, sed non optimè prospexisse, dum se ad stultorum Asylum, conjecturas nempe inanes, & tantum per possibile factas, totus receperit! Nam hujusce exemplaris *Hilleliani* pondere supra vires oppressus, & ad ne plus ultra redactus, tandem exclamat hæsitabundus. Quidni potuerit descriptum esse illud volumen, ab aliquo *Hillele* post 500 Christi annum? quidni possit falsus esse Voluminis illius titulus, in quo *Hillel* narratur, fuisse ejus descriptor? quidni aliquis ementitum titulum illi affixerit? Potuit fortè volumen illud descriptum esse à magno *Hillele* quoad consonas, non autem quoad puncta vocalia, & accentualia! *L.*

Capel. Arenæ. punct. lib. 2. cap. 13. pag. 242. Hæc sunt arma, hæc machinæ bellicæ, hæc tactica sacra, quibus suæ sententiæ *Acropolis*, contra omnes, qui illam exemplaris hujusce vi arietare satagunt, propugnandam duxit *Capellus*. Sed *Capelli* fortè, à quo tota suæ sententiæ salus pendet, solvitur per fortè non: tum verò hujusce argumenti ab exemplari *Hilleliano* desumpti vim demum effugiet, cum possibilia ut sic *Topica*, & *Topica* evadunt *Apodictica*! Ne autem *Eliani* ægrè ferant, quod *Capelli* Conjecturas lepidasque suspiciunculas per possibile factas, oraculis minùs annumeravimus, hoc sciant oportet, nos exemplaris punctati authoritatem, & Auctoris antiquitatem *Masorethibz Tiberiensibus* superiorem, testimoniis omni conjecturâ gravioribus dedisse comprobatam: Quod si verò istiusmodi conjecturas tot & tanta enervare testimonia, posse putamus, certè de cunctis Antiquitatis Monumentis conclamatum sit, oportet.

(2.) Sed hoc *Hillelis* exemplari punctato valere jusso, *Masoram* adeamus, quæ punctorum vocalium & accentuum sæpiùs meminit. Quid sit *Masora*, & quod multò ante Talmud confectum extiterit, nos suprâ cap. 3. §. 3. ex *Buxtorfii Tiberiade* ostendimus. Bona hujusce *Masora* pars, non tantùm ex literis sæpiùs vel rariùs occurrentibus, nec tantùm ex vocibus plenè vel defectivè scriptis, sed ex observationibus circa puncta vocalia & accentus institutis, conflata est. *Masora* enim formas punctorum Anomalias recenset quàm plurimas, easque sartas rectas, virgulâ cenforiâ appositâ, conservare satagit. Rem
verò

verò Masorethicam ita se habere, paucular, quas ex densissima sylva, nos parcâ manu excerpimus, evincunt instantiâ.

Gen. 1. 10. occurrit לִיבְשָׁר. ubi *Masora* notat. לִי וְיָחַד לִי. non invenitur sæpius cum *Pathach* sub *Lamedh*: & unum est cum *Scheva* sub *Lamedh*.

Et ejusdem capituli ver. 11. תְּרִשָׁנָה. non extat amplius, & est cum *Metheg*.

Vers. (ejusd. cap.) 22. בְּיָמַי. *Masora* notat. quinque sunt *Dageschata*.

Gen. 30. 19. בֶּן־שֵׁשׁ. *Masora* notat.

בֶּן־בְּנֵי הַמִּוֹקֵף פֶּתַח בְּמֶרֶץ: Omne *Ben* ante *Mak-kaph* habet *Pathach* (parvum, scilicet *Segol*) exceptis quatuor.

Exod. 2. 11. ad vocem מִכָּהֵן; הֵא פֶתַח; quinque sunt cum *Pathach*.

Exod. 32. 6. לִצְחֹק. notat *Masora*; non reperitur amplius cum *Segol* & accentu.

Deut. 18. 17. אֵלֶיךָ; nota de hac voce est; octo sunt cum *Kamets*, & sic quoque cum *Ashnach* & *Soph-Pasuk*, exceptis duobus.

Psal. 128. 3. אֲשַׁחֲדָה; de qua voce *Masoretha* notârunt; non extat amplius cum *Segol*.

Jer. 17. 17. הִתְהַיְתָה. cum *Tseri*; sed notant *Masoretha*, quod non est amplius cum *Tseri*.

Sed manum de tabula; pudet enim pigetque hisce immorari transcribendis: *Masoram* consulentibus talia mille occurrent; quæ *Elianistis* relinquimus, cum ingenii altercantis æstus defuerit, utiliùs penitanda. Nos interim argumento conficiendo incumbimus, quod vel facili negotio,

negotio ex hisce & hujusmodi exemplis è *Masora* pētītis elicere fas est. Qui enim notas de Anomalā vocum quarundam punctatione textui sacro adjecerunt Masorethicas, ipsi nequaquam punctorum inventores sunt habendi, sed eorum tantum *Hyperaspista* & conservatores. Quævis expositio textum præsupponit exponendum. Sic omnes notæ à *Masorethis* circa puncta vocalia & accentus factæ, horum certè punctorum præexistentiam postulant: perinde atque notæ quas de literis & vocibus apposuerunt *Masrethæ*, istarum literarum & vocum omnium præexistentiam evincunt comprobantque. Imò, (si *Buxtorfio* seniori fides ulla sit adhibenda) universa *Masora* in hunc Scopum collimat, non fuisse eosdem simul & vocalium accentuumque inventores, & *Masora* Auctores, sed *Masorethas* de punctis vocalibus & accentibus jam antea inventis, & ad libros adscriptis, per appositas notas, censuram & judicium tulisse, *Buxt. Tiber. cap. 9. pag. 72.* Sic *Alstedius Thesaur. Chronolog. cap. 28. pag. 267.* *Masorethæ* (inquit) sunt Authores *Masora*, non verò punctationis. Nam illi vocibus 848 circiter, quas invenerunt ab aliis Anomalōs punctatas addiderunt in margine virgulam censoriam. Sanè, si puncta invenissent, nihil opus fuisset marginales lectiones ad-jicere. Sic Cl. *Hottingerus Thesaur. Philolog. lib. 1. cap. 3. pag. 472.* Restauratores (inquit) & vindices punctationis asserimus *Tiberienses Masorethas* qui nova puncta non addiderunt, sed ut ne alia à prioribus diversa adderentur, diligenter custodiverunt. Sic & Doct. *Gerhardus, loc. com. 1. cap. 15. pag. 135.* *Masora* (inquit) Authores judi-

um de punctis tanquam jam antè in textu sacro extantibus, ut ex inspectione operis *Masorethe* manifestum. Utique ergo ipsi punctorum, distinctionum, & accentuum in codice sacro non fuerunt Authores. Qui quidem fuerint *Masoretha*, vocibus anomalas punctatis notas suas adijcientes, non eadem omnium est sententia. Quidam hujusce *Masore* Originem ab ipso beato *Mose* arcessunt. Alii nonnihil recedunt; & *Masore* hujusce originem *Efra* & Synagogæ magnæ viris tribuunt; quod Hebræorum plerique faciunt. Alii *Masorethas Tiberienses*, aliquot post Christum natum sæculis viventes, Auctores *Masore* faciunt. Alii denique quorum mos est in omnibus *סגולה* *סגולה*, hujusce *Masore* partem Individuis quibusdam vagis, omni historia, omni memoria, omni celebritate carentibus, hominibus scilicet obscuris & ignotis, quorum tempus, quo operis hujusce primas lineas duxerunt, quoque opus inchoatum ad metam usque perduxerunt, assignari non potest, prudenter adscribunt. Quippe concessâ hujusce *Masore* partis antiquitate, ut fabula, de post-Talmudica punctorum novitate facta, explodatur, oportet. Hoc enim res ipsa clamat; (confitente Cl. *Waltono Prolegom.* 8. §. 12.) cum notæ circa voces irregulariter punctatas, & de earum numero, necessario supponunt punctationem multo antè factam. Nos verò istiusmodi disputatorum evasiunculas non moramur, qui affectibus suam mancipientes iudicium, eò genuinum hujusce *Masore* partis antiquitatem negârunt, non quòd veritati adversatur, sed quod precariæ eorum opini-

oni

oni de post-Talmudica punctorum inventionione conceptæ, miris modis incommodat, eamque funditus evertit. Qui enim neque *Mosi*, neque viris Synagogæ Magnæ, neque Masorethis Ante-Talmudicis hujusce *Masora* partis, quæ voces anomalas punctatas virgulâ censoriâ notavit, originem adscribunt, sed ad nescio quos homunciones post-Talmudicos referunt, rationem facti quærentibus, ipsi, si volunt ἀλλήθῳ, ut respondeant, oportet, se hac solâ ratione adductos, hujusce *Masora* partis novitatem fingere, ne genuinâ punctorum antiquitatem, quam labefactatam ex animo vellent, concedere tandem cogereantur iaviti. Hosce igitur missos facio; & cum bona cæterorum aliter sentientium venia, ex punctorum inventionione, quæ in *Masora* sæpius occurrit Ante-Talmudica, ipsam punctationem, si non literis coævam, saltem Talmude, & Masorethis Ante-Talmudicis, esse multo antiquiorem concludo.

(3.) Ante-Talmudicæ punctorum existentia, præter exemplaria antiqua punctis donata, & notas Masorethicas, testimonio est ista, quam punctorum Hebraicorum in scriptis suis patrum aliqui antiquorum manifestis indicis produunt notitia. Quomodo enim scire poterant patres isti antiqui puncta vocalia & accentus, si nullæ tunc temporis in usu, aut in Bibliorum paginis fuerunt? Non entis nulla esse Accidentia, nullam cognitionem, omnes nôrunt. Videamus igitur, quisnam ex patribus antiquis, punctorum fecerit mentionem? Hîc *Hieronimi* & *Origenis* scripta ruspari nolo; quia testimoniorum, quæ in illis

occurrunt, proferendorum occasio infra dabitur : uno igitur *Clemente Alexandrino* impræsentiarum contentus, verba ejus in rem meam maximè facientia, hîc propriâ dialecto adducenda esse putavi. Ea verò, ne nesciat *Anagnostes* candidus, *Stromat. lib. 3. pag. 322.* occurrunt, itaque se habent. Ὅυτοί οἱ εἰν οἱ κλά τ' ἀνάγνωσιν, φωνῆς τόνω διαστρέφοντες τὰς γραφὰς πρὸς τὰς ἰδίας ἡδονὰς· καὶ τίτων περὶ ὧδιων καὶ σισμῶν μελαδῆσαι, τὰ παραγγελ- δίσια σωπρότως τε καὶ συμπερότως, βιαζόμενοι πρὸς ἡδυ- παθείας τὰς ἑαυτῶν. Hoc est. li sunt qui in legendo, tono vocis pervertunt Scripturas ad proprias voluptates. Et aliquorum accentuum & puncto- rum transpositione, quæ moderatè, & utiliter præcepta sunt, ad suas trahunt delicias. Hoc *Clementis* testimonium ad omnia *Elianismarum* κεντρούμελα expugnanda solum sufficit. Sed ne vires, quæ huic insunt testimonio, inexpugnabiles, Lectorem lateant, ille de hisce, quæ subduntur, momentis admonendus est.

(1.) De seculo, quo *Clemens* hujusce testimo- nii Auctor vixit; ubi eadem ferè omnium est Chronologorum sententia. In confesso enim est, *Clementem Alexandria* Presbyterum, esse quartum inter Græcos Ecclesiæ Doctores, eumque circa annum à Christo nato ducentissimum floruisse; annis ante confectum Talmud ter centum, plus minus. *Alsted. Chron. cap. 43. Dan. Heins. Præfat.* quam *Clementis* operibus præfixit.

(2.) De occasione hujusce, quod adduximus, testimonii, quæ ita se habet. Doctor hic paucis antiquitate, eruditione nemini secundus, per- stringens Hæreticos quosdam, quos Antitactas vocat,

vocat, *Mal. cap. 3. ver. 15.* vindicias, necesse habuit, instituere; quippe isto Scripturæ loco, ipsi abusi fuerunt ad Hæresin suam longè pessimam, stabiliendam. De hoc igitur textûs Hebraici loco (quod bene notandum) multis ultrò citròque dictistandem, quæ prætulimus, subjungit verba.

(3.) De criminibus, quorum, verbis jam allatis, Hæreticos insimulat; ea verò sunt duorum generum; alterum in Profodiam peccans, in Orthographiam alterum. Dicit enim Hæreticos tono vocis Scripturas pervertere; dum voces quælibet non rectè, sed perperam pronunciare assuescunt. Atque insuper queritur, illos præceptis divinis vim inferre, dum puncta & accentus (non tonicos, quorum, clausulâ præcedenti, Hæreticos accusaverat, sed Grammaticos, seu sententias in membra distinguentes intelligit) pro ea, quâ sunt petulantia, transponunt, unum pro alio audaciùs substituunt, Rem verò ità se habere, Paragraphum, ex quo verba jam allata excerptimus, legenti facilè, & ἀνασπισήτους innotescat.

(4.) De genuina vocis significatione, quâ *Clementis*, ad puncta textûs Hebraici vocalia designanda, usus est; ea verò istiusmodi est, quæ non nudis vocalium sonis, & potestatibus accommodari possit. Quippe vox, in textu *Clementis* originali, est *σικυμὴ ἀπὸ τοῦ σικυ* oriunda: quæ quidem vox propriè notas vocalium & figuras impressas hîc, & alibi significat. Hoc usque adeo manifestum, ut ipse *Capellus* punctorum hostis iniquissimus, hanc vocem, *σικυμὴν* significare vocalium figuras, fassus est. *Arcan. Punct. lib. cap. 14. pag.*

244. Hic igitur pedem figamus; licet; hæc triumphos de *Elianistis*, quotquot sunt, omnibus genuina punctorum antiquitas jure optimo agat; atque in posterum semper sit actura. Si enim puncta, scribente *Alexandrino*, jam extiterunt, quod ex verbis suprâ allatis, & hucusque enucleatis, Sole Meridiano clarius apparet; tum fieri certè non potest, ut punctorum inventio sit à Rabbiniis post-Talmudicis, post-Hieronymianis, profecta. Hic proin non mirari non possum, quod testimonium hoc è *Clementis* textu desumptum, tot & tantos viros, qui cum *Elianistis* ferram toties reciprocârunt, huc usque latuerit; majores certè Deo *evdokia* optimo, *δυνάμει* maximo debemus gratias, quod veritatis Hebraicæ Hyperaspistarum minimo, hoc tandem suggessit argumentum, suggestoque benedixit, ut in *Elianistarum* de post-Talmudica punctorum inventionem, fabulæ gratis confictæ, sæpiusque frustra incrustatæ subversionem, efficacissimè sit cessurum. Congerant enim, quot & quanta placet, argumenta *Elianista*, hoc solum argumentum illis omnibus in fumum & nihil dissipandis est. Si qui igitur in punctationem Hebraicam posthac hiscere perrexerint, illos omnes *Alexandriam* dimissos volo castigandos. Hoc enim uno è *Clemente* petito testimonio victi *αφύκτως* collabascant, oportet.

Sed objiciat forsan hic quispiam, quod vir quidam *πολυμαθής* & nunquam sine debita honoris præfatione nominandus, mihi de *Clementis* authoritate verba facienti, coràm suggessit, *Clementem* scilicet non textum Hebræum, sed τῶν Septuaginta in criminatione in hæreticos, quos vocat Antitactas illatâ, respexisse.

Respond. Minus esse verisimile, *Clementem*, nullâ textus Hebraici ratione habitâ, Græcum tantum τῶν 70 textum hic spectâsse.

(1.) Quia illum aliqualem linguæ Hebraicæ peritiam habuisse constat. Qui animi pendet *Clementem* Scripturis Hebraicis primas deferentem, *Strom. lib. 1. pag. 231*; vocis *Adonai* mentionem facientem, *Strom. lib. 2. pag. 307*; Acclamationis istius, *Euia, Euia*, quâ *Menades Bacchi* Orgia celebrantes utebantur, rationem reddentem; ubi Linguæ Hebraicæ, ex illaque oriundæ Chaldaicæ, peritiam non contemnendam hisce prodit, verbis. Ἀΐλιχα γούν κελὰ τῶ ἀπειεῖ τῶν Ἐβραίων σωνῶν, τὸ ὄνομα τὸ Ἐυία σατυρόμυθον, ἐρμηνεύει) ὅτις ἠδύλα. *Admonit. ad Gentes. pag. 7.* & de genuina τῆ *Abram* significatione differentem, *Strom. lib. 5. pag. 400*; consulat. Sin demus *Clementem* linguæ Hebraicæ rudem fuisse, ex multis tamen audire licuit, textum Hebræum diversimodè legi potuisse, pro diversâ vocalium & accentuum additione vel transpositione; uti Doct. *Waltonus* casu haud absimili *Proleg. 3. §. 47.* contendit.

(2.) Quia *Clemens* in allegationibus ex veteri Testamento petitis, nec hîc, nec alibi per omnia τῶν 70 interpretationem sequitur, sed sæpius nullâ hujusce versionis habitâ ratione ad textum Hebræum propiùs accedit. Verisimile proin est, istum textum *Clementem* hic respexisse, quem relicto τῶν 70 textu, toties est secutus.

(3.) Quia non tantum accentuum, sed & punctorum ab iis diversorum meminit *Clemens*.

Τῶν προσωδίων ἡ σιγῶν μελαδίζα, inquit ille. Quænam verò fuerint puncta ista ab accentuum notis distincta, quibus tunc temporis τῶν 70 textus gaudebat, me latere, lubens fateor.

(4.) Quia suas accentuum notas lingua Græca (ut aliqui volunt) nondum obtinuerat. In hac sententia fuit, quicum ferram reciproco, Clar. Walt. qui instantiis undique petitis, linguam Græcam suis accentuum notis olim caruisse, contendit. Proleg. 3. §. 45. Sic & Ludovicus Capellus; qui dicit, certissimum esse, longè post Masoretbarum Thiberiensem seculum, excogitatas fuisse primum Græcorum spirituum & accentuum figuras; id est post annos à Clemente nato ducentos. Insuper contendit Capellus, punctorum Hebraicorum primos inventores excitasse, & veluti manu duxisse Græcos Grammaticos, in spirituum, periodorum, Colorum, commatum & cæterorum notulis excogitandis. Arcan. punct. lib. 2. cap. 16. Suffragantur Vossius, Scaliger, & Morinus. Premit igitur hæc consideratio hosce, & cæteros omnes qui Græcorum accentuum novitatem susceperunt patrocinandam. Vel enim novum inventum sunt Græcorum spirituum & accentuum notæ, vel non. Si non, discant posthac Adversarii, à fictitiâ Græcorum & spirituum & signorum novitate, ad punctorum Hebraicorum novitatem, non argumentari. Sin novum fuerint inventum, fateantur oportet se Clementis testimonio supra allato, opprimi, & in æternum expugnari. Utrum horum malunt, per me licet, accipiant Eliani.

CAPUT X.

In quo, ex divina ista, quæ inter hodiernam veteris Testamenti lectionem & testimonia ex eo per Christum & Apostolos in novum traducta intercedit harmonia, venerabilis punctorum adstruitur antiquitas.

(7.) **S**eptimum nobis argumentum suppeditat, hodiernæ Lectionis ex punctis Hebraicis ortæ, autoritas. Lectionem hanc summo venerabundi animi affectu Ecclesia *Anglicana*, *Galliana* etiam, *Belgica*, & omnes plerique Ecclesiarum omnium Catholicarum Theologi saniores amplectuntur; imò & in peculiis habent; si ex praxi de fide & animi devotione judicare fas sit. Quænam ex hisce Ecclesiis, vel quis ex Ecclesiarum harum Theologis, erasis Bibliorum punctis, atque lectione inde oriundâ reprobatâ, novam iverit Lectionem expiscatum ab hodierna textûs punctati Lectione diversam? Vel duo, vel nemo! Quod cum ita sit, hæc Ecclesias, Theologosque, hodiernam lectionem ex punctis Hebraicis ortam, non ingenii, & arbitrii Rabbinici affectum, sed Spiritûs Sancti opus Authenticum judicâsse, charitatis religio, credamus, jubet. Quos contraria tenet sententia, cogitent oro, quantâ injuriâ Ecclesias plerasque omnes reformatas afficiunt, quantis probris eas onerant & proscindunt! Quis enim Ecclesias istas unquam dixerit fideles,

fideles, quæ Bibliorum lectionem, ex qua omnia fidei momenta eliciunt stabiliuntque, ad quam conciones omnes ad populum habitæ, conformes ut sint, curant à quâ deinceps tota, quam vulgus Christianorum habet, rerum divinarum scientia pendet, Rabbini quibusdam ineptis, superstitiosis, juratisque Christi hostibus, acceptam ferant? Sed hodiernæ Lectionis auctoritatem asserere ausi fuimus, majori, quàm Ecclesiarum omnium, omniumque Theologorum, auctoritate freti, domini scilicet nostri, & Apostolorum; qui ab eo Scripturarum sensu, quem lectio hodierna ex punctatione Hebraica orta suppeditat, in cunctis allegationibus, ac citationibus ex veteri instrumento in novam traductis, ne latum crinem recedunt, sed eundem prorsus, licet verbis aliquando mutatis, proferunt, atque sartum tectum ubique servant. Quando enim loca non citantur *κατὰ τὸ ἑρπῶν*, quoad verba, tum præcipuè *κατὰ τὴν διατάξιν*, secundum sensum, & Spiritus Sancti scopum adducuntur. Hinc veteris & novi Testamenti *δις διὰ πασῶν ἀξιοῦν*; quâ fit, ut quæ sensum in veteri Testamento habent punctis determinatum, eundem prorsus obtinent in Novo; quod suppositâ punctorum *Capellianâ* novitate, vix & ne vix fieri potuit, nisi *Masorethas Tiberienses* punctationem suam ad Spiritus Sancti in Novo Testamento loquentis mentem deditâ operâ accommodâsse, fingamus; quod quidem figmentorum omnium esset primogenitum. Quædam, fateor, in verbis subinde apparet *διαφωνία*, quæ τὸ *ἐναντιογενὲς* apud sacri Codicis conciliatores, audit: semper tamen veteris punctati

cum novo instrumento, in sensu, maxima sit *συμφωνία*. Instantiam unam in contrarium, quæ ullius sit ponderis, in æternum proferre nequeunt Adversarii, licet in id negotii, nervos intenderent omnes. Non quidem hujusce est instituti omnia veteris punctati, & novi Testamenti loca, specie tenus, pugnantiâ conciliare; ea enim res altioris est indaginis, & justum tractatum per se requirit. Quæ verò insuper literas, voces, & integra sacri textûs commata attingunt, non opus est illis ulteriori Irenico; ipsa olim suos habuerunt & etiam nunc habent Conciliatores, eosque longè Majores, quàm quibus astutissimum Pontificiorum ingenium, multo minùs unius *Vossii* vel doctissimos quosvis præ se despiciatui habentis confidentia, sit refellendis. Consulat Lector qui istiusmodi Consiliatores volet, *Jun. Parall. Scharp. Sym. Glas. Philol. Sac. Altham. Cent. Hotting. Thesaur. Phil. Amam. Antibar. Bibl. & Arabicissimi D. D. Pocockii Miscel.* Ego interim eò; unde mea digressa est oratio revertar; atque ex sensûs identitate, quam loca, quæ Christus & Apostoli è veteri testamento in novum traduxerunt, cum sensu ex hodierna punctatione oriundo habent, inferre licebit, lectionem veteris Testamenti hodiernam esse Authenticam, atque ideò puncta Hebraica à quibus lectio ista tota pendet, esse à viris *Θεοπνευστοῖς* profecta, contextuique sacro cœva. Hic nihil certè in contrarium obtendi queat, nisi forsan ineptientes fingamus hanc Vet. & Nov. Testam. harmoniam vel è fœliciori aliquo casu profectam esse, quod nemo, opinor, hominum fingeret, præter
mente

mente captum ; vel ex orali traditione secundum Catenam Cabalisticam continuatâ, quam tantæ concordix generandæ planè insufficientem infra demonstrabimus ; vel denique ex honesta quadam collatione vetus inter & novum Testamentum à Rabbinis *Tiberiensibus* factâ, quâ nihil magis ridiculum, nihil à Rabbiorum genio & ingenio magis abhorrens fingi potest. Quis enim induci potest ut credat, Rabbinos *Tiberienses*, natione Judæos, professione juratos Christi Christianorumque omnium hostes, ut tota eorum punctatio Novo Testamento esset per omnia conformis, curasse & vel puncta sua de industria ita textui sacro coaptâsse, ut eundem prorsus sensum, cum eo, quem Christi & Apostolorum citationes in novo exhibent Testamento, funderent ? Certo certius, ista, quam omnes sanæ fidei agnoscunt Theologi, inter vetus & novum Testamentum harmonia, non à cæcutiente quodam casu, non ab incoherenti Rabbiorum Catena Cabalisticâ, nedum à collatione Rabbinica veteris testamenti jam punctandi & Novi à *Masorethis Tiberiensibus*, ne à mente Christi & Apostolorum recederent curantibus, facta ; sed tota ab antiqua, & literis coæva, punctatione Hebraicâ est profecta. Hanc igitur punctationem ejusdem planè cum literis originis esse statuimus, quia eam, si non verbo tenus, tamen quoad sensum, & Christus & Apostoli semper sunt secuti.

CAPUT XI.

In quo, ex notis כִּרִי & Chethibh, seu variis, quas Masorethæ notârunt, lectionibus, argumentum ducitur pro punctorum Antiquitate.

(8.) **A**Rgumentum non contemnendum suppeditat lectio Marginalis, *Keri* vulgò dicta, cujus bona pars ex punctatione anomala, *Scriptioni Textuali Chethibh* dictæ suffixa, est oriunda. Notius est, quàm ut ullâ indigeat explicatione, plurimas in sacro codice voces occurrere circello notatas, quæ aliter leguntur, quàm in ipso textu scribuntur. Vox legenda in Margine, vox verò quam corrigendam duxerunt *Masorethæ*, in textu locum obtinet. Quæ voci Textuali subduntur puncta, istius vocis respectu admodum sunt anomala: sed vocis Marginalis respectu, cum hisce punctis ex *Masoretharum* iudicio legendæ, sunt satis regularia, & Analogiæ Grammaticæ per omnia respondent. Sic v. g.

Isa. 36. 12. vox **חַיִּיתָהּ** in textu Biblico occurrit ἀνομαλῶς quidem punctata: in margine verò notatur pro hac voce legendum **חַיִּיתָהּ**; quâ factâ emendatione, tota punctationis anomalia tollitur. Hujuscemodi variæ Lectiones juxta *Elie Levita* calculum 848 vocibus Symbolicis **קְרִיין וְכַתְּבֵן** comprehensæ, in Bibliis sacris 65 in lege, 454 in Prophetis, 309 in Hagiographis,

phis, occurrunt: quarum vox Textualis punctatione valdè irregulari & inusitatâ aliquando afficitur; tota verò tollitur Anomalia, si cum eadem punctatione, quæ voci adscribitur Textuali, vox Marginalis legatur. Rationem harum diversitatum multi quidem investigârunt, pauci verò eam habent compertam.

(1.) *Talmudici*, & qui hos sequuntur, statuunt esse למִשְׁרֵה לְמִינֵי הַלְכָה traditionem *Mosis* de Monte *Sinai*; qui hunc scribendi modum ad aliquid Mysterii vel insinuandum, vel occultandum, primus docuit.

(2.) Alii humanâ authoritate, post excessum demum *Efra*, varietatem hanc introductam esse volunt, atque ex codicum diversorum diversâ lectione, & multiplici exemplarium corruptione, esse oriundam.

(3.) Alii verò medio tutissimi eunt, statuuntque notas hæc Marginales esse quidem ab *Efra* & viris Synagogæ Magnæ; verum non ut varias lectiones ex diversis exemplaribus temporis injuriâ & scribarum incuriâ vitiatis: sed partim ut expositiones, partim etiam ut emendationes & correctiones, ab ipsis, variis de causis, additas. Ego non sum is, qui in tanto sententiarum divortio, me ausim interponere *Palamona*; mediam verò extremis præfero sententiam, dummodo ea sano sensu intelligatur. Præter varias lectiones vel Religionis, vel forsan Euphemismi & reverentia causâ factas; plurimas Analogiæ ergo & ad punctationem vocum quarundam anomalam corrigendam, tollendamque adjectas esse, ego contendo. Rem ita se habere, Lectiones variæ demonstrant

demonstrant quàm plurimæ, quæ nullam aliam censuram, emendationem nullam in se habent, præter illam solam, quæ anomalæ vocum punctationi ac irregulari corrigendæ tollendæque subservit. Sic v. g. *Gen.* 8. 17. pro **וַיִּצְוֶה** notant *Masoretha*, legendum esse **וַיִּצְוֶה**. Hujusce diversæ lectionis nulla planè ratio reddi potest, præter solam punctationem Anomalam, quâ Imperativum **וַיִּצְוֶה** mutantem *Iodh Schevandum* in *Vav* mobile, seu cum *Pathach* in *Aphel* juxta Syriacam dialectum diphthongescens, inveniunt *Masoretha*. Hanc punctationem Anomalam & planè Syriacam, ut corrigerent ipsi notârunt *Vav* in *Iodh* esse mutandum; unde *כֹּדְקֵי* *Keri*, seu vox legenda, quæ Bibliorum margini appingitur, est **וַיִּצְוֶה** ad Perfectorum imitationem. Eadem certè est ratio Imperativi **וַיִּצְוֶה**, qui punctatione quoque Syriaca gaudens, *Psal.* 5. 9. occurrit: de quo *Masoretha* in Margine notârunt, legendum esse **וַיִּצְוֶה**. Cur vero istiusmodi literarum mutationem tentarent *Masoretha*, nisi ad punctationem irregularem tollendam, quam eandem cum hodierna olim inveniunt, nemo mortalium est, qui capiat. Quiescentia *Pe Iodh* in *Hiphil* habere *Vav* *Cholem* pro *Iodh Schevando*, vel pueri nôrunt: atque ita se habere poterant hi duo Imperativi **וַיִּצְוֶה** & **וַיִּצְוֶה**, legique sine omni punctorum Anomaliâ *Hofse* & *Hofchar*, præterquam quod antiqua punctatio, cujus emendationem instituerunt *Masoretha*, prohibuerit. Sed hisce valere iussis, alia insuper exempla è Psalmorum libro, quo solo contenti sumus, sunt petenda. *Psal.* 10. 5. occurrit vox **וַיִּצְוֶה**, quam legi debere **וַיִּצְוֶה** *Keri*

Keri monet. quæ certè, nisi puncta textui sacro tunc temporis adhærentia prohibuissent, legi poterat כִּרִי, nulla vel constructioni Hebraicæ, vel sensui injuria allata.

Sic *Psal.* 21. 2. verbum כִּרִי occurrit cum *Iodh* secundum *תּוֹ* *Keri* redundante; quod tamen Conjugationis Analogia nunquam, nisi punctatio irregularis (quam hinc constet illos ob oculos habuisse) id *Masoreth*is suasisset.

Sic *Psal.* 51. 4. Imperativus קִרְבֵּה *Quiescentium Lamedh He* occurrit, cum duplici *Segol* more Apocopatorum, legiturque juxta notam *Masorethicam Herebh*; eum contra nisi puncta aliud postulâssent, ipsa conjugationis Analogia, ut *Harbeh* legeretur, imperâssent.

Istiusmodi quàm plurima occurrunt, quibus explicandis & ad institutum nostrum accommodandis haud immorari lubet, ne nimius essem. Qui plura expetit, loca quæ subduntur, consulat.

Psal. 56. 7. 59. 16. 77. 12. 89. 18. 85. 1. 105. 18. & 28. 134. 2. 140. 9. 145. 6. & 8. In hisce omnibus, tota quæ cernitur inter *תּוֹ* *Keri* & *תּוֹ* *Chethibh*, diverſitas, ex nullo alio promanavit fonte, quàm ex Anomala, quâ *Masoretha* *תּוֹ* *Chethibh*, seu voces Textuales invenerunt affectas, punctatione. Hinc saltem puncta Hebræa ipsis *Masora* Auctoribus (sive *Efra* & viri Synagogæ Magnæ, sive aliqui alii fuerint) esse antiquiora, atque ideo, si non literis coæva, Rabinis certè ordine temporis priora, inferre licet. Docti enim plerique omnes Antiquitatem *תּוֹ* *Keri*, & *תּוֹ* *Chethibh*, admodum venerandum
uno

uno ore tribuunt. Hanc Antiquitatem τῷ *Keri* & τῷ *Chethibh* ineffe ipse *Capellus* ultrò concedit. Si non sunt emendationes ab *Efra* & viris Synagogæ Magnæ, factæ; tamen (inquit ille) variæ istæ lectiones valde sunt antiquæ: nam earum sæpius meminerunt Talmudici, & magna earum pars, quæ hodie in Bibliorum margine notata est, jam olim ab ipsis observata & indicata est. *Arcan. punct. lib. 1. cap. 7. pag. 40.* Hic minùs dissimulandum, Doct. *Waltonum* in contraria esse sententia. Negat enim istam *Masora* partem, quæ circa τὸ *Keri* & τὸ *Chethibh* versatur, ante *Talmud* confectum extitisse; sed non sine maximo & nominis sui, & ipsius veritatis præjudicio. Nam,

(1.) *Ludovicus Capellus*, quem pro Numine, cujusque verba pro oraculis in punctorum causa ubique veneratur *Cl. Waltonus*, hisce τῷ *Keri* & τῷ *Chethibh* notis antiquitatem venerandam adscribit, illasque existentiam obtinuisse Ante-Talmudicam, agnoscit, inevitabili veritatis evidentiâ adductus.

(2.) Harum notarum ipsi *Talmudici* sæpius meminerunt. Hic iterum negativam tenet sententiam *Cl. Waltonus*. Sed tardâ, quæ credita lædunt, credimus fide. Qui *Talmud* nec legunt, nec legentibus pro optima charitatis lege fidem adhibent, hac in re semper hallucinenter, oportet. Quo enim pharmaco eorum, quæ planè in deliciis habent, præjudiciis medeamur, fas est? Certè *Cl. Buxtorfius Com. Masor. cap. 8.* ex utroque *Talmud* adduxit, quæ de ante-Talmudica harum notarum existentia, omnibus in πλεονεξίαν cedant, præter

præter illos solos, qui contrariæ opinionis suffulciendæ corripiuntur libidine. *Vid. Talmud. Hieros. lib. Megilla cap. 4. & Babyl. lib. Nedaarim. cap. 4. & in Mischna. lib. Megil. cap. 3. & in lib. Kidduschim. cap. 1. &*, quæ apud *Buxtorfium* occurrunt, plura. Quandoquidem igitur notas *רֵי Keri* & *רֵי Chethibh* jam ante *Talmud* fuisse, easque originem suam ex punctatione Anomalâ traxisse, manifestò liquet; hinc certè inferre licet, ipsam punctationem Hebraicam, si non literis coævam, saltem ante-Talmudicam obtinuisse existentiam. Verùm enim verò, ne quis meam de notis *רֵי Keri* & *רֵי Chethibh* ex punctatione Anomalâ oriundis suspectam habeat opinionem, Clarissimi *Pocockii* Authoritatem adducendam putavi. Vir ille magnus, ipsissimusque literaturæ Orientalis genius, de voce *מִיֹרֵד* (quæ *Psal. 30. 4.* occurrit) Criticum agens, hæc habet, argumento nostro stabiliendo maximè accommodata. Nisi enim (inquit) *Masorethe*, (vel quicumque tandem fuerint, qui *רֵי Keri* in margine apposuerunt) reperissent *מִיֹרֵד* ita uti nunc habetur punctatum, vocalibus voci *מִיֹרֵד* convenientibus, quid opus habuissent ipsam substituere? sensus æquè (si non meliùs) fuit legendo *Miyorede*, à descendentibus, ut præter jam laudatos interpretes, ipsum etiam *Kimchium* consulenti, aliaque *Psal-morum* loca in quibus mentio fit *מִיֹרֵד בֹּרַר* *רֵי*, è quorum numero se magnâ Dei gratiâ exemptum hic gratus agnoscit, perspicuum fiet. Quod si in aliis exemplaribus (ut vult *Avenarius*) *מִיֹרֵד* reperissent, & absque punctis vocalibus, quid ni *Miyoride* eliso *Vav Chalem* nihil impediante Analogiâ,

logia, legissent præsertim aliis illis in quibus expressum ita monentibus: quin etiam si מִיֹּרְדֵי *Miyorede* fuis (quas volunt) vocalibus insignitum in iis, quæ ipsum legunt, reperissent, illas sine necessitate abjicere, ut peregrinas, infinitivi (ut aiunt) proprias, eorum loco adderent, haud ausi unquam fuissent. Eadem ferè ratio est & aliorum in quibus קָמֶרֶס *Kamers* postponitur e. g. יֹסֵף *Yavfaph*, 1 Sam. 26. 1. ubi Keri est יֹסֵף *Yafaph*. יֹצֵלוּ *Yavcelu*, Jos. 15. 63. ubi legi jubent יֹצֵלוּ & מְלוֹשְׁנֵי *Melavschoni*, Psal. 101. 5. legunt מְלוֹשְׁנֵי *Melavscheni*: ut & קָמֶרֶס *Pathach*, veluti הַוִּשְׁחָר *Havschar* Psal. 5. 9. ubi legunt הַוִּשְׁחָר *Huischar*; in his atque ejusmodi aliis, quid necesse fuit consonas mutare, nisi vocales, quæ iis minùs quadrare videbantur, adscriptas reperissent? Legere enim poterant sensu æquè commodo, ac favente Grammaticâ iisdem literis per vocales tantùm diversas prolatis; יֹסֵף, יֹצֵלוּ, מְלוֹשְׁנֵי *Hoscher*. Si vocales pro arbitrio suo addendas habuissent, quid opus fuisset ejusmodi apponere, ob quas consonæ essent mutandæ? Eas invenisse videntur, quas loco movere non ausi, literas quibus eas magis convenire judicarent, in margine adscriberent. Hactenus Cl. *Pocockius*; secundum cujus calculum, notæ קָמֶרֶס *Keri* quàm plurimæ, ex punctatione Anomalâ sunt oriundæ; eamque necessariò supponunt; quod certè evincit, puncta ipsis Talmudicis, qui קָמֶרֶס *Keri* mentionem subinde faciunt, esse antiquiora. *Miseel.* cap. 4. pag. 64, 65.

Hic verò meminisse juvat, *Ludovicum Capellum* qui nullum non movit lapidem, ut puncta Hebraica

braica è medio tolleret, argumentum quale-
quale ex *Masorethicis τῷ Keri & τῷ Chethibh* notis
excudisse, quo punctorum Antiquitatem jugulari
putat. Quæcunque tandem ex hisce tribus cau-
sis statuatur variæ istius lectionis, certè (inquit
ille *Arcan. punct. lib. 1. cap. 7. pag. 41.*) si inde à
Mosis tempore essent vocalium & accentuum no-
tulæ, multò frequentiores futuræ fuissent variæ
lectiones circa vocales & accentus, quàm circa
literas, sive consonas; saltem non potuissent
nullæ esse circa vocales & accentus. Nulla ta-
men est circa vocales; sed omnes sunt circa con-
sonas duntaxat. Unde istud factum, nisi quia
nondum erant tum punctati còdices?

Huc redit totum *Arcani Capelliani* caput septi-
mum, de notis *τῷ Keri & τῷ Chethibh* conscrip-
tum; hæc sunt ossa, hæc medulla argumenti inde
Spagyricè extracti.

Huic verò ut satisfiat argumento planè nuga-
torio, haud opus est hortamine longo: ego
brevis, quid sit respondendum, dicam.

(1.) Cùm longè proclivius sit in adscribendis
punctis, quàm in describendis consonis labi, ipsa
certè religio jussit, ut majori curâ, majori dili-
gentiâ ac curiositate in illis quàm in hisce exaran-
dis uterentur. Ecquem verò fugit sapientis dicti
vis & ἐρέγχα maxima, μήτιν τὸ πᾶν? Certè la-
bor improbus & abundans cautela in minutissi-
mis labi & hallucinari minùs patitur, quàm in
maximè obviis & factu facillimis supina osci-
tantia.

(2.) Quamvis circa puncta nullæ essent variæ
lectiones, magna tamen earum pars ex punctatione
Anomalâ

Anomalâ orta est, eamque necessariò supponit. Hoc jam suprâ probatum dedimus; insuperque evicimus, punctationem pro normâ literarum substituendarum *Masorethas* habuisse, dum ipsi puncta loco movere non sunt ausi, sed consonas illis ex Analogiâ Grammaticâ quadrantes è regione adscribendas potiùs duxerunt. Ne cui verò mirum videatur, quòd qui Bibliis emendatè describendis operam navârunt, puncta potiùs quàm Consonas pro norma textûs sacri ad dialectum usitatiorem revocandi, noverint universi, Judæos ad unum omnes plus punctis quàm literis adscribere, illa Animæ, has corpori, illa homini, hæc verò vestimentis assimilantes. Ecquid, quæso, miri, si, qui novas vestes sibimet est comparaturus, illas corporis, non verò corpus illis coaptandum putat? Certè suppositâ punctatione, ipsa linguæ Analogia, ut dialectus obtineret usitator, hanc ipsissimam consonarum mutationem, quam hodie Bibliorum margini, sub nomine $\tau\delta$ *Keri*, adscriptam habemus, nullam verò punctorum, postulavit; quod Hebraice doctis suprâ posita exempla inspicientibus faciliè subleat.

(3.) Sed, si de *Masoretharum* priorum notis, quæ $\tau\delta$ *Keri* & $\tau\delta$ *Chethibh* vulgò vocantur, sermo sit, ex illisque objectio emulgeatur *Capelliana*, (quod satis manifestum, *Arcan. punct. lib. 1. cap. 7.* consulenti) nego illas esse (quod gratis supponit *Capellus* varias lectiones ex diversis exemplaribus collectas. Omnes enim istæ notæ Marginales, quas pro vocibus textualibus circello notatis legendas esse judicârunt *Masorethe*, sunt tantum

tantum emendationes & correctiones vel *εὐφρη-
 as* vel *εὐμνοίας*, vel *ἀναλογίας* *ἔργα* factæ. Bo-
 nam harum notarum partem, Anomalix textua-
 lis ad usitatorem Grammaticæ Analogix formam,
 & communem loquendi usum, revocandæ causâ
 factam esse, neminem penè latet, præter illos,
 qui nullam Chaldaismorum, Syriasmorum, & A-
 rabismorum, quibus subinde sacræ paginæ sca-
 tent, rationem habent, sed *δυσόητα* omnia tex-
 tui Originali adhærentia, quibus solvendis cur-
 ta illa & præternis, quam quasi totius Orientis
 spoliorem compotes ad nauseam usque ostentant,
 literarum Hebraicarum peritia non est. Face-
 sant igitur, qui scientiæ opinione prætumidi,
 omnes textus Hebraici Anomalias pro corrupte-
 lis, variis lectionibus, & mendis irreptitis ha-
 bent, quas ipsi præ linguarum cæterarum Orien-
 talium ignorantia, quâ laborant, crassissimâ,
 minùs capiunt. Ego planè idem cum Cl. *Pocockio*
 hac in re sentio. Conjectari tamen absque teme-
 ritatis notâ liceat, hinc (inquit) lectionem
 istarum non paucas ortum traxisse, quòd cum
 ea quæ scriberentur dialecti forsan rudioris, aut
 formæ quæ minùs jam in usu esse viderentur,
 סופרים, seu scribæ, qui codicibus emendatè
 describendis præerant, formam puriorem, &
 usitatorem, vel Grammaticis Canonibus magis
 stabilitam è regione adscripserint, ac per eam
 afferri voluerint; quòd tamen pro immutatione,
 vel innovatione haberi non mereretur; ut si
 quod Propheta quis *Ephraimi* stirpe ortus שִׁבְלֵת
Sibboleth scripsisset, Scriba quis Hierosolymita-
 nus *Schibboleth* per *Schin* efferrî jussisset, haud
 H aliud

aliud quid scripsisse, vel textum corrupisse dicendus esset. *Miscellan. cap. 4. pag. 66.* & infra *pag. 67, 68.* Ac certè quod de lingua Hebraica diximus, haud à vero alienum probabitur aliarum linguarum exemplo, si quis loquendi, pronunciandi, & scribendi formas antiquas cum novis, vel diversarum τῶν ὁμογλώσσων provinciarum dialectos inter se conferat, ubi non minorem in vocalium, & diphthongorum vi & sono, & promiscuo sæpe usu, ac literarum transpositione, otio (ut loquuntur, dum scriptæ haud pronuntiantur) & mutatione, varietatem reperiet, quam variantes istæ linguæ Hebraicæ indicant, nec à quis ubi tale quid occurrit aliam in margine, ac magis forsitan nunc temporis in usu scribendi, vel proferendi formam annotaverit, quid immutasse, vel corruptum aut corrigendum iudicasse, re eodem recidente, sensuque inviolato manente, censebitur. Quamvis igitur voces quædam juxta regulas, quæ apud Grammaticos recentiores obtinent, anomalæ videantur, ne tamen pro erroribus statim habeantur, atque è textu ut erroneæ abliminentur, suadet & ab immedicabili Hebraismi antiquioris ignorantia, & à vicinarum, quæ quicquid ferè habent linguæ isti primæ debent, usu petita ratio. Hactenus literaturæ Orientalis Thesaurus, Cl. *Pocockius*: cui suffragatur *Doctif. Hottingerus Gram. Harmon. cap. 25. pag. 150.* Hæc igitur sola responsio objectiunculæ *Capellianæ* à notis τῆ *Keri* & τῆ *Cheshibb* extortæ, petit jugula; nec enim ex diversis exemplaribus, notæ istæ Masorethicæ sunt oriundæ. Si verò de variis *Masoretharum* posteriorum,

posteriorum, *Ben Ascher* scilicet & *Ben Naphthali* lectionibus quæstio oriatur, certo certius est, non tam literarum, quam punctorum in illis rem agi. Nam ortæ sunt (inquit *Buxi. de punct. Orig. lib. 1. cap. 15.*) inter illos dissensiones, de multarum vocum accuratâ scriptione, sed Grammaticales tantum, nec magni momenti, & quæ sensum, aut significationem vocum nihil planè attingant; de punctis scilicet duntaxat aliquibus, sed maximam partem, accentibus, ut videre est ex Catalogo illarum vocum, qui sub-junctus est Bibliis majoribus. Dissidia illorum de punctis vocalibus sunt tantummodo, ut *Elias* observavit, de *Cholem*, *Kamets chatuph*, *Kamets magno*, *Pathach*, *Scheva*, & *Chateph pathach*; item de *Dagesch* & *Raphe*. De accentibus etiam non omnibus dissentiebant, sed tantum de minoribus; veluti *Metheg*, *Makkaph*, *Munach* & *Paschta*. Vide quoque *Hotting. Thesaur. Philolog. lib. 1. cap. 3. pag. 403.* Nihil igitur est, quod miremur, si in notis $\tau\grave{\text{e}}$ *Keri* & $\tau\grave{\text{e}}$ *Chethibh* correctio non punctorum, sed literarum tota instituat; quia notæ istæ nequaquam sunt variæ lectiones ex diversis exemplaribus, sed ex punctatione à communi usu diversâ, oriundæ. Ubi verò lectiones variæ ex diversis ortæ exemplaribus occurrunt, etiam tam de punctis, quam de consonis quæstiones & lites ortæ sunt; uti ex dissensionibus inter *Ben Ascher* & *Ben Naphthali* (quorum, hunc in sacri textus lectione sequuti sunt Judæi Orientales seu Babylonii, illum verò Judæi Occidentales) agitaris, manifestum est.

CAPUT XII.

In quo, ex Universalī Judæorum consensu, conficitur argumentum, punctorum adstruens Antiquitatem.

(9.) **A**Rgumentum nonum, idque magni ponderis, inartificiale licet, universalis Judæorum præbet consensus. Pro uno *Elia Levita*, quem solum ex Judæis omnibus Hebraicè doctis, punctorum hostes sibi habent patrocinantem, nos cæteros quotquot sunt omnes, Talmudistas, Cabalistas, Grammaticos, atque Historicos punctis Antiquitatem vel literis vel *Esra* parem habemus, adscribentes; atque *Elia*, quod contrā docuerat, bellum ἀεσοςδov & perpetuum indicentes. Haud me fugit, punctorum Adversarios, quod nulla eorum mentio, neque vola, neque vestigium in toto opere Talmudico occurrit, ad nauseam usque clamare, indeque inferre, puncta esse *Masoretharum* post-Talmudicorum inventum. Sed *Buxtorfii* ambo istiusmodi de punctis ex opere Talmudico produxerunt testimonia, quibus diluendis, ne tota gens *Eliana* sufficit. Nos hæc impresentiarum missa facimus, quippe quæ suo loco sunt infrà adducenda. Cæterorum testimonia quod attinet, doctissimi quique Rabbini statuunt, puncta vel ab ipsis Spiritûs Sancti Amanuensibus, vel ab *Esra* esse profecta. Hic unus tantum *Elias Levita* excipiendus,

endus, qui in sua castra invitos, imò & ab ejus sententiâ tanquam à tartareis tenebris abhorrentes alios pertrahere est conatus; & post illum *Johannes Morinus*, *Ludovicus Capellus*, & cæteri punctorum hostes. Omnes enim eosdem agunt cuniculos: nec quibus possunt mediis, vi, dolôve, suam adstruere opinionem dubitant. Quò igitur dolorum fabricatoribus gloriandi ansam efficacius subtrahatur, nos pauca ex antiquissimis Judæorum monumentis adducemus punctorum Antiquitatem adstruente testimonia, quibus adductis vindicias subnectemus. Hic autem *R. Davidem Kimchium*, *R. Aben Efram*, *R. Mosem Ben Nachman*, *R. Asariam*, *R. Jehudam Levitam*, *R. Jehudam Muscatum*, *R. Isaacum Abarbenelem*, & alios Hebræorum doctissimos, qui punctorum Antiquitati patrocinantur, eamque suis comprobant suffragiis, missos facio, testimoniis, ex libro *Zohar* & libro *Bahir* petitis, contentus.

Librum *Bahir* quod attinet, esse omnium Rabbinicorum antiquissimum, ejusque Authorem esse *R. Nechonia Ben Hakkana*, qui $\alpha\upsilon\gamma\chi\epsilon\upsilon\theta$ fuit *Jonathani Paraphrastæ*, annis triginta aut quadraginta ante Christum, testatur *Cl. Buxt. Bib. Rab. pag. 278.* Libri verò *Zohar* *R. Schimeon Ben Jochai* fertur Auctor, quoad doctrinæ summam; ejus tamen compositionem, & traditionum in illo libro contentarum consarcinationem, filio ejus, filiique discipulis, *R. Abraham Zachuth*, Auctor libri *Juchasin*, acceptam fert, tribuitque. Ex hisce libris testimonia aliquot punctorum antiquitatem adstruente jam supra adduximus:

præter ista hic paucula ex utroque codice esse adducenda putavi. In *Medbrasch*, sive commentario super *Cant. ex Zohar*, hæc punctorum anti-quitatem alentia occurrunt. תיבין בלא נקודי

אנון באחתה בלא לבושי בגין כן תקוני דאחון

Hoc est. Dictiones absq. punctis : אנון טעמי ותנועי : sunt sicut mulier absq. vestibus: idcirco vestimenta literarum sunt accentus & vocales. Et mox ibidem.

ואם תאמר נקודי תקון סופרים הוא חס ושלום

דאפילו כל נביאי דעלמא יהון כמשדקביר

אורייתא מטורה דסיני לית לון רשו להדתא

אפילו חדה נקודה ועירה ואח אפילו ועירה

Hoc est. Quod si dixeris : puncta : דאורייתא : ordinatio Scribarum sunt. Absit id longissimè :

nam etiamsi omnes Prophetæ mundi essent ut *Moses* ipse, qui accepit legem è monte *Sinai*, non tamen ipsis esset potestas innovandi etiam unicum punctum, minimum, vel literam minimam legis. Præterea in ipso *Zohar* in *Gen. col. 106.*

רוח דמלא ונו. Secretum rei est *Zarka*, *Mak-kaph*, *Schopharholech* (aliàs *Munach*) *Segolta*. Et

col. 152. נקודה חרה ונו. Punctum unum si fuerit infra, est *Chirek*; si supra, est *Cholem*; extremitas (punctum extremum literæ, *Iodh*) si fuerit in medio, est *Schurek*; si ista tria puncta fuerint simul, est *Segolta*, sunt *Schalscheleth*, sunt *Schurek*, sunt *Segol*. Talibus hic Commentarius (inquit *Buxtorfius*, *Tiber. cap. 9.* unde hæc transcripsi) plenus est, quæ ortum, usum, & necessi-
tatem

ratem punctorum indicant. Sic liber *Bahir*, Christo incarnato antiquior; (ut docet liber *Juchasin*, fol. 20. *Tsemach David*, fol. 35. *Buxtorfius* in *Bib. Rabin.* pag. 278. & *Alstedius*, in *Theſaur. Chron.* cap. 42. pag. 422.) multa de punctis, eorum Antiquitatem evincentia habet. Dicit enim hujusce libri *Cabalistici* Auctor, teste *R. Bechai* in *Comment. in lib. legis, sectione Vajikra*, sive ad *Gen.* 18. 3.

דָּמִין נְקֻדָּתַי בְּאִתּוֹתַי דְּאוֹרֵייתַי וְדַמְּיָנִי
כְּנִשְׁמַתַּי דְּחַי בְּנוֹפֵא דְּאַמֶּשׁ כְּמוֹ שְׁדַרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ

Talia sunt puncta cum lite-
ול בספר הזהיר
ris legis *Mosis*, qualis est anima vitæ in corpore humano. Quid verò ad hæc, & hujusmodi, ex libro *Zohar* & *Bahir* petita testimonia? Nempe horum librorum auctoritatem elevant, & eorum antiquitatem suspectam reddere, nullis rationum momentis, sed miseris hariolantis cerebelli conjecturis freti, pro virili conantur. Ne verò de istiusmodi conjecturis quisquiliosis sibi nimis ad-
blandiantur, eas ad examen revocandas, & panicis diluendas esse putavimus. Contendit igitur *Capellus* librum *Bahir* & *Zohar*, in hac lite dirimendâ, nihil valere ob sequentes rationes. *Ar- can. punct. lib. 2. cap. 3.*

(1.) Quia per multa secula delituerunt, tandemque hoc postremo seculo, velut è puteo *Democritico*, eruti sunt.

Respond. Ratio hæc planè istiusmodi est, quæ mutuâ quâdam *Metamorphosi* factâ, *Democritum* in *Heraclitum*, & *Heraclitum* in *Democritum* transformet, huic lacrymas, illi verò risum extorquens. Quid enim stultius, aut magis ridiculum,

quàm ista omnia existentiae finibus exturbare, quæ intra cognitionis nostræ limites sphæramque minus ceciderint? A novitate cognoscendi, ad novitatem effendi, non valet consequentia. Multa enim quoad nos sunt nova, quæ in se considerata, canis venerandæ Antiquitatis signantur capillis. Quid? an eò reprobandus liber legis, quasi nothus & suppositivus, quòd tam diu in secretis templi loculamentis delituerat? an eò novis terrarum orbis veteri spoliandus existentia, quod nobis planè incognitus, donec *Christopherus Columbus* ad Christianorum aures ejus famam primus attulit? Sed, quòd tam diu hi codices, liber scilicet *Zohar* & *Bahir* delituerint, id aiunt *Hibraorum* Doctores non esse novum inter Judaicos libros, quorum multi adhuc hodie extant, qui similiter per multos centenos annos in *Ægypto*, & istis Orientalibus locis occultati fuerint. *Buxt. Bib. Rab. pag. 287.* Ego verò hæc habeo, regerenda, quæ horum librorum antiquitatem adstruunt.

(1.) Et Hebræorum & Christianorum suffragia. *R. Gedalja* in libro *Schalscheleth pag. 31. & pag. 47.* horum librorum meminit, & illis antiquitatem, quam volumus, attribuit. Sic *R. Abraham Zachuleh*, author libri *Juchasin*, fol. 42. Sic *R. Davidh Gans in Tsemach Davidh*; & Judæi plerique omnes. Ex Christianis horum librorum Antiquitatem, non pauci sunt, qui agnoscunt. *Alstedius* dicit, *Jonathani οὐγγερον* fuisse *R. Nechonja Ben Hakkana*, authorem antiquissimi libri *Kabalistici Bahir*, qui tractat de profunda *Kabala*, & mysteriis nominum divinorum. *Theaur. Chron.*

Chron. cap. 42. pag. 427. Libro autem *Zohar* Antiquitatem licet non tantam, tamen ante-Talmudicam ex omnium Hebræorum consensu adscribit. *Theſaur. Chron. cap. 35. pag. 271.* Horum librorum Antiquitatem minus impugnat *Buxtorfius Senior*; *Buxtorfius* verò Junior eam suscepit defendendam. *De punct. Orig. lib. i. cap. 5.* *Picus Mirandula* in præfatione in suum *Heptaplum*, scripta *Simeonis* libri *Zohar* Auctoris, inter antiquissima Judæorum monumenta refert. Librum *Zohar* 87 Christo nato annis antiquiorem, ejusdemque *γυναικῶν* agnoscit *Genebrardus Chronolog. fol. 311.* Sic & *Arcangelus de Burgo-novo* in *Apolog. contra Petrum Garziam. pag. 14.* cujus verba prout apud *Buxtorfium* extant, hæc sunt. Et propterea nulla te capiat admiratio, quòd *R. Simeonis* principis Cabalorum, pariter & divi *Dionysii* monumenta, tanto temporis tractu latibulis & tenebrarum caligine abscondita jacuerunt. Quòd si Ecclesiasticas simul & Talmudicorum historias inspicias, & *Dionysii* scripta cum *R. Simeonis* dogmate conferas, planè reperies utrumque coætaneos, & circa sacratissimæ crucis Domini, & Hierosolymitani excidii tempora floruisse. Hactenus Auctores tam Judæi, quàm Christiani, qui Codicum *Bahir* & *Zohar* antiquitatem calculo suo comprobant. An æquum sit ut unius *Capelli* *ἱστορίας* *δαλδίων* arrepta saltem, si non simulata suspicio, tot tantisque viris horum librorum antiquitatem junctis comprobantibus suffragiis præponderet, non quidem meum, sed lectoris cordati est judicare.

(2.) Tum lingua, & Idiotismus, qui talis, qualis sub Christi tempora usu obtinuit: tum res ipsæ, & commentandi genus ac ingenium, quæ novitatem minimè sapiunt; si quid *Buxtorfius* hac in re judicat. *De punct. Orig. lib. I. cap. 5.*

(3.) Id denique, quòd horum Codicum Auctores nullius unquam libri Talmudici mentionem faciant; argumentum sanè probabile, ante collectum *Talmud*, hosce codices conscriptos esse. Licèt enim ex eo, quòd *Talmud* nullam faciat punctorum expressam mentionem, non illicò sequitur puncta ante confectum *Talmud*, nulla fuisse: quia Talmudici omnes aliud egerunt; quippe qui non in literis & vocalibus persequendis, sed in ritibus & juris apicibus enucleandis potissimum versati fuerint. Concesso tamen, nullam *Talmudicis* in codicibus *Bahir* & *Zohar* fieri mentionem, certè fieri vix potest, quin consequatur, illos, ante collectum *Talmud*, conscriptos esse: quia secùs si se res habuisset, certè horum librorum Auctores & sibi, & opusculis suis, tum a morem, tum auctoritatem, ex *Talmude* sæpiùs allegato, conciliare curâssent; præsertim cum rerum utrobique affinitas, id postulâsse videtur. Sed pergit *Capellus*, horumque codicum antiquitatem ulterius in dubium vocat.

(2.) Quia punctorum vocalium & accentuum mentionem faciunt, quorum nominum ne ullum quidem vestigium extat in toto *Talmud*.

Respond. Quid præstiterit *Talmud*, & cur expressa accentuum & punctorum nominum minùs occurrat mentio, infrà dicetur. Hinc verò cur horum

horum librorum auctoritatem elevârit *Capellus*, constat; nimirum quia sententiæ *Eliane*, in quam juratus est, adversantur, eamque radicitus convellunt, dum expressam punctorum mentionem faciunt. Tollantur punctorum & accentuum ex hisce libris nomina, quibus ejus, quam habet in deliciis, graviter fauciatur opinio, ausim spondere, *Capellum*, nullas unquam de horum Codicum antiquitate lites esse moturum, sed eam potius patrocinandam, summisque laudibus celebrandam, suscepturum esse. Interim, quàm iniquus rerum æstimator sit *Capellus*, observare juvat. Punctorum antiquitatem ex veteribus Hebræorum libris ac Kabalisticis, probatam ut demus serîo postulare atque in votis habere videtur: quòd si tamen ullam punctorum mentionem in illis fieri semel deprehenderit, illos dictum factum reprobât, ac libros vetustissimos quosvis, pro re nata, novitatis acrius insimulat, calumniaturque. Sic puncta, ob libros Kabalisticos nullam eorum mentionem facientes, & libros, ob puncta quorum mentionem faciunt, subinde novitatis damnat.

Quo teneam nodo mutantem Protea vultum?

Heu quantillo operæ precio demonstrationes ferè omnes redeunt *Capello*, actæ in orbem. Sic enim ejus sapiùs procedit argumentatio. Puncta non sunt Ante-Talmudica, sed nova; quia veteres Kabalistarum libri nullam eorum mentionem faciunt. Et iterum isti Kabalistarum libri non sunt Ante-Talmudici, sed novitii omnes; quia

quia expressam punctorum mentionem sæpius faciunt. Apage istiusmodi nugas, quarum certè virum Cordatum pudere debet! Sed quæ sequuntur, plus ponderis in se forsan habent, objectiones. Age igitur; vires quæ iis insunt, tentemus. Horum enim librorum antiquitatem suspectam habet.

(3.) Quia fieri possit, ut libri isti sint *Ψευδευγεγραφοι*, non genuini illi, qui olim sub hisce nominibus extiterunt, sed nothi & supposititii, quales alii, qui hodiè falso titulo circumferuntur.

(4.) Quia licèt det etiam istos libros eosdem esse, qui ante *Talmud* conscripti dicuntur, potuerunt tamen postmodùm interpolari, & inter transcribendum, ista quæ de punctis proferuntur loca, à Judæo aliquo iis inferciri, ut isto obtentu novum hoc punctationis inventum, commendatius posteritati redderet.

Respond. Obiectio utraque ejusdem planè sunt ponderis; hoc est, in rectæ rationis trutinâ sæverius castigata neutra valet obolum; quippe quovis pulvisculo leviores sunt utraque. Certè unam qui deleat, eadem liturâ facillè deleverit ambas: par enim ex omni parte est utriusque vis ac ingenium. Argumentum in utraque objectione sumitur à possibili: quod adeo certè non sit Apodicticum, ut inter Topica locum nondum obtinuerit. Dicit *Ludovicus Capellus*, possibile esse, ut libri isti sint *Ψευδευγεγραφοι*, vel interpolati: dico & ego possibile esse, ut isti libri non sint *Ψευδευγεγραφοι*, non interpolati. Jam sumus ergo pares! sed (utì *Cl. Waltonus* casu haud multum

multum ab simili) de hoc non quæritur , quid fieri potuit , sed quid factum sit ? Certè , si istiusmodi nugatiunculas pro argumentis venditare liceat , de omnibus prisca temporis monumentis res tota esset conclamata : cum nihil hinc dictum est ad librorum *Zohar* & *Bahir* antiquitatem elevandam , quin in omnia veterum Scriptorum monumenta dici queat. Quid plura ? ad ambas hasce objectiones à possibili desumptas , diluendas , hoc unum respondisse sufficit ; à posse ad esse , non valet consequentia. Sed nondum induci potest , ut credat , hosce libros esse Ante-Talmudicos.

(5.) Quia , si tam antiqui essent libri illi , quàm Judæi clamant , major esse deberet apud eos illorum authoritas , quàm est ipsius *Talmudis*.

Respond. Hæc certè objectio ad librorum *Bahir* & *Zohar* antiquitatem elevandam , nihil momenti habet , præter illud solum , quòd ex fidelia *Capelliana* sit profecta , Scilicet objectio vel levissima à tanto viro facta , aliquid ponderis sibi vindicare videatur : quominus verò hanc admittere ausim , quæ subduntur , obstrictus teneor , rationum momenti.

(1.) Quia alios in Archivis habent Judæi codices , eosque opere Talmudico antiquiores , quorum tamen authoritas ipsius *Talmudis* apud Judæos ad unum omnes , est longè inferior. Hic autem codices antiquos pariter ac celebres *Keneth Binah* , *Sepher Fetfirah* , *Othijoth R. Akiva* , *Sedher Olam Rabba* , & alios missos facio , qui omnes licèt ipso *Talmude* sint natu majores , authoritatis tamen

tamen respectu sunt multò minores. Cùm igitur horum librorum antiquitas minùs elevatur, ob eam, quam illis majorem apud Judæos omnes *Talmud* obtinet auctoritatem; nemo certè ob istam rationem librorum *Bahir*, & *Zohar* antiquitatem in dubium vocaret, nisi qui studio partium, & præjudicii glaucomate adductus, id faciat. Sed expectare licet, donec liber alicujus Rabbini privati à *Capellianistis* proferatur, qui solâ suâ antiquitate commendatus, operi Talmudico, ex communi Judæorum calculo, auctoritatis palmam præripuit. Sed

(2.) Libros hosce à multis retro seculis auctoritatem apud Judæos ferè maximam obtinuisse, extra omnem dubitationis aleam, positum est. Aliquid igitur, *Capello* judice, in hac controversia dirimenda, ponderis habent. Hinc *Elias Levita*, postquam multa ad punctorum antiquitatem labefactandam congefisset, suæ tantùm non opinioni renunciat, & libri *Zohar* auctoritate adductus, hæc tandem subdit hæsitabundus.

וְטִי שׁוֹכֵיחֵי בְהוֹכְחָהּ בְּרוּרָה שְׁדַעְתָּ וְאֵת
נֶגְדַ דְעַת רֹחַ וְנֶגְדַ הַקְּבֵלָה הָאִמְתִּית שְׁבִסְפֵר

Hoc est. Si quis : רַעְתִּי מִפְּנֵי דַעְתּוֹ ;
autem convincere me poterit probationibus clarioribus, meam sententiam contrariam esse sententiæ Rabbiorum, & contra veritatem *Kabala*, quæ est in libro *Zohar*, nulla ac irrita erit sententia mea, præ sententiâ illius. Tanti fuit, apud *Eliam*, omnium qui punctis adversantur, primipilum, libri *Zohar* auctoritas !

verò

verò *Elianam* Rabbīnorum, & libri *Zohar* sententiæ esse contrariam, ex suprâ adductis constat: tota igitur sententia *Eliana*, & ex eâ, instar hydræ, repullulans *Capelliana*, est planè nullius ponderis, sed ex ipsius *Elie* iudicio repudianda. Ubi autem ipse patronus, auctoritate libri *Zohar*, victus, causâ cadit, de miseris quid fiet clientibus, qui nihil ferè eorum, quæ contra punctorum adducunt auctoritatem, illi non debent?

— si Pergama dextrâ
Defendi possent, certè hæc defensa fuissent!

Sed præter hanc, quam apud *Eliam* obtinuerat liber *Zohar* auctoritatem, parem certè, si non majorem, apud Judæos plerosque omnes, jam olim obtinuit. Hinc libri *Zohar* constitutiones istarum rerum, quæ in *Gemara* non sunt explicatæ, tanquam authenticæ à Rabbīnis receptæ sunt, & in usum traductæ. Vid. *Buxt. Bib. Rab. pag. 287*. Auctoritatem libri *Bahir* nemo prius in dubium vocavit, quàm *Lud. Capellus*; qui in hoc Scepticismo vix unum & alterum nactus est pedisequum. Nihil enim, præter nugamentum à possibili desumptum, habet, quo hujusce libri elevant auctoritatem; quam tamen & Chronologi, & Rabbīni suis comprobant calculis. Non possum igitur D. D. *Waltoni* prudentiam non mirari, qui testimonia punctorum antiquitatem adstruentia, quæ ex libro *Bahir* adduxit *Buxtorfius*, ne attingit quidem, sed conscius difficultatis tacitus præterit. Ne illum objectionis *Capelliana* punit, veteris scilicet Novatorum Coccismi, possibile

sibile esse librum *Bahir* fuisse interpolatum: is igitur, pro eâ, quâ pollebat, prudentiâ, se nullum in hac causâ, quàm ridiculum esse, fatiùs ac consultiùs duxisse videtur. Mâneat igitur, oportet, sua punctis antiquitas, donec, qui libri & *Bahir* & *Zohar* auctoritatem, non *Capellani* cerebri figmentis, sed æquis rationum momentis è medio tollat, tandem prodeat. Illam enim ponemus Regulam apud æquos omnes iudices usitatam, ut qui impugnare velit, scriptum aliquod multa per sæcula receptum, ei incumbat onus adferendi argumenta fidem scripto derogantia: quòd si id facere nequeat, defendendum librum velut in possessione suæ auctoritatis. *Grot. de Verit. C. R. lib. 3. pag. 60.*

Verùm enim verò, quòd Philosophus speculativè, id punctorum hostes nos practicè docent: τὸ ὄ μίσος, καὶ πρὸς τὰ ἔθνη; odium scilicet adversus ipsa genera exerceri. Quòd enim non tantùm libri *Bahir* & *Zohar* auctoritatem reddat suspectam, sed quòd omnia etiam omnium Judæorum testimonia convellere videatur, objiciunt.

(1.) Objiciunt Judæos in historiâ propriâ, ob exilia & dispersiones frequentiores, hospites esse & peregrinos, nullumque ab urbis excidio historiographum fide dignum habere.

Respond. Hoc inane esse effugium, hominumque summâ causæ desperatione laborantium, & pessimè tergiversantium *Κενόλογον*. Nam

(1.) Ubi in causæ suæ subdiciam aliquos ex Rabbiniis *παρεμμυεῖα* & vi pertraxerunt, eorum testimonia, magnâ semper cum pompâ, à puncto-
rum

rum hostibus proferuntur, atque jactantur tanquam è tripode dicta. Si quid contra punctorum antiquitatem valent Judæorum testimonia, quidni & pro punctorum antiquitate valeant ?

(2.) Quó magis in propria historia Judæi sunt hospites & peregrini, eó magis de punctorum constat antiquitate. Semper enim viguit, & etiam nunc viget, apud Judæos plerosque omnes, persuasio, puncta Hebræa esse planè divina. Hæc quidem persuasio tam altas in Judæorum mentibus egit radices, ut nullæ exilii difficultates, nullæ temporis injuriæ eam radicibus evellere unquam valuerint: quod certè evincit, hanc persuasionem esse tantum non *Θήλασον*; saltem ex medio quodam inviolabili esse oriundam.

(3.) Utcunque plus vident oculi, quam oculus. Si gens tota Judaica in historia de punctorum Origine cæcutiisse sit dicenda, quo tandem collyrio oculos delibutus, eorum novitatem dispexit unus *Elias Levita*, qui si ad plurimos ex Rabbinis (quos punctorum antiquitati suffragantes habemus) comparetur, talpa est; imò & talpâ cæcior. Quod explicito vel tacito omnium consensu nititur, præ unius homuncionis sententiâ, si non verum, tamen verisimillimum est.

(2.) Objiciunt, Judæorum testimonia pro punctorum antiquitate pugnancia, parùm ponderis in se habere. Quid enim? quia domestica sunt, & in propria causâ ab iis profecta, qui quidlibet fingunt, quod ad gentis suæ gloriam facit, cujusmodi est hæc de punctorum antiquitate,

tate, quam adstruere conantur, sententia. *Lud. Capel. Arcan. punct. lib. 1. cap. 3. lib. 2. cap. 2. & D.D. Walt. Proleg. 3. §. 42.*

Respond. Oedipus ut oportet, vel magnus Apollo, qui planè dicat nobis, quomodo divina punctorum origo plùs cedat in gentis Judaicæ gloriam, quàm nupera eorum inventio à *Rabbinis Tiberiensibus* (ex *Elianorum* sententiâ) profecta! Gens certè unaquæque in artibus excogitandis, quò fælicior & fœcundior, eò celebrior, & gloriâ cumulator semper exitit. Meminerint punctorum hostes, Salvatoris nostrî verborum dicentis, *beatius dare, quam accipere.* Et quidni dicamus, beatius est (quod ad gloriæ, apud homines, acquisitionem attinet) dare legi divinæ punctationem proprio Marte excogitam, quàm eam à Deo unâ cum ipsa lege accipere? Posterius quidem hoc in Dei, legisque divinæ, prius verò in Rabbinorum laudem ac honorem planè cedit. Nimirum ex punctis inveniendis, quàm ex illis divinitus accipiendis uberior gloria comparatur. Sed punctiùs hanc objectionem contra universam Judæorum de punctorum origine historiam ab *Elianistis* factam, vel potiùs fictam, discutiamus diluamusque, expedit.

(1.) Quæ ab omnibus, vel plerisque, iisque celeberrimis, communi calculo & suffragio comprobantur, si modò nec fidei principiis, nec rationis dictamini, nec sensui communi adversentur, iis certè omnibus sunt jure optimo anteferranda, quæ ab uno, vel altero privato proferruntur. Huic verò sententiæ nihil planè subest, quod vel fidei Christianæ principiis incommodet, vel

vel quod rectæ rationis dictamini, nedum sensûs communis iudicio repugnet. Summa enim sententiæ hûc redit. Quòd Deus voluntatem suam hominibus patefacturus, fideique normam ac canonem consignaturus, non ambiguitatis lateras, non æquivocationum Mæandros, non obscuritatis ænigmata adhibuisse, nedum affectâsse: sed pro summa, quâ est, *φιλανθρωπία*, ita verbum suum certo, & determinato cœlestis doctrinæ sensu per puncta vocalia & accentualia instruxisse, ut ab omnibus legi ac intelligi posset. Quid igitur *L. Capello* & ejus asseclis in mentem venerit, quidve illis suaferit, ut totam Hebræorum gentem hujusmodi sententiæ suffragantem suggillarent ejusque fidem non tantum suspectam haberent, sed unius *Elie Levite* testimonio postponerent, equidem conjectare nequeo. Rabbiorum certè testimonia oraculorum vim apud me haud unquam obtinuerunt, nec sum is, qui *Rabbinologemata* pleraque vel nuce vitiosâ emerim: attamen in quæstione de facto habitâ, plus ponderis, omnium Judæorum testimonia, quàm unius *Rabinelli* captandi nominis ardore laborantis testimonium, habere censenda sunt.

(2.) Quæ rebus publicè gestis privati perhibent testimonia, non sunt (utî fingunt *Eliani*) domestica & sublestæ fidei, sed, suppositis supponendis, fide digna, & veri nominis authentica. Scilicet cum privati de iis, quæ in rem suam ac laudem faciunt, testimonium perhibent, non est quòd faciles iis fidem præstemus, nisi res ipsa aliunde comprobetur: sed cum de causa

Publica, quæ non est propriè hujus vel illius, sed omnium, privati testantur, qui hoc casu fidem eorum suspectam habet, næ ipse dignus est, cui omnes fidem derogent, omniaque ejus testimonia sibilis excipiant. Nimirum si ratio adducta, eo, quo vellent *Eliani*, modo, valeret, de omnibus ferè quæ extant historiis, res esset conclamata! Nemini enim historicorum res patrias describentium, & ad pòsteros transmittentium (istiusmodi saltem res, quæ ad gentis suæ gloriam faciunt) ex hypothesi *Capellianâ*, fidem adhibere licet: quod quàm absonum, quàm puerile, quàm à lege quâ omnes ad invicem obstricti tenemur Charitatis, alienum, nemo non videt. Quis unquam sanæ mentis, de rebus Græcis & Romanis, Scriptores Græcos & Romanos consulere dubitavit? Quis fidem illis adjungere de rebus, quæ ad gentis suæ gloriam fecerunt, scribentibus adhuc recusavit? Quis tandem omnia, quæ Scriptores tum Græci, tum Latini de sua cujusque natione memoriæ prodiderunt, in numero affaniarum & rerum commentitiarum reposuit? Non ita certè *Eusebius*; qui de *preparat. Evangel. lib. 9. cap. 3.* hæc cujusque gentis historico indigenitali primas deferentia habet. Quemadmodum ab Ægyptiis res Ægyptiorum, Phœniciorum à Phœnicibus, Philosophorum à Philosophis, Medicas à Medicinæ peritis discere convenit: ita ex consequenti etiam statuo, res Hebræorum patrias, non aliunde, quàm ex Hebræorum dictis esse repetendas.

(3.) Sed hisce quid immoror, cum punctorum holtes se propriis transfigunt pennis, ac istiusmodi

modi producant rationem, quæ ad eam sententiæ, quam confirmatam vellent, suppetias non largiatur, ut planè stabiliat contrariam? Si enim Judæi in iis, quæ ad gentis suæ gloriam pertinent, haud æqui sint arbitri, sed pro nebulonibus & impudentissimis mendaciorum confarcinatoribus habendi, tum certè de *Elia Levita*, & Judæorum omnium, si qui fuerint, in eadem sententiâ, testimonio, punctorum inventionem *Masorethis Tiberiensibus*, adscribentium, actum est. Quid ita tandem? Quia tota Hebræorum gens, ex quo, Anathemate illo tremendo **וְיָנֹחַ**, Deus illam percussit, nihil unquam aut suscepit, aut perfecit, quod cum divinissima punctorum inventionem comparari queat. “ Quid quæso magnificentius
 “ (inquit Doctissimus *Owennus*) fingi poterat in
 “ gentis honorem, quàm eorum nonnullos eâ
 “ fuisse sapientiâ, & sensûs Scripturarum peritiâ
 “ instructos, ut potuerint, eâ verò sanctitate
 “ & fidelitate ut voluerint, punctationem Bibli-
 “ cam, opus omnium consensu consummatissimum
 “ & utilissimum, quod post homines natos
 “ in lucem prodit unquam, invenire & proferre?
 “ Ea certè est punctationis Hebraicæ excellentia,
 “ & summa utilitas, ut ad veram legendi
 “ intelligendique scripturarum rationem, ad auctoritatem
 “ textûs sacri conservandam, illamque ab omnibus
 “ Adversariorum exceptionibus vindicandam, ad venenata
 “ spicula, quibus Judæi sacratissimum humani generis
 “ Redemptorem lancinatum vellent, retundenda, & summos
 “ denique Christianæ fidei articulos stabiliendos, ut nihil
 “ aptius, efficacius nihil, dici, aut excogitari potest.

Supposito igitur, hanc punctationem *Masorethas Tiberienses* natione Judæos excogitâsse, illis certè totus Christianus Orbis nihil non debere censendus est: habetque tota Judæorum gens de quo, in hac causa, apud Christianos omnes, jure optimo, gloriatur. Scilicet, si istiusmodi *ἑρμηνεία* in gentis Judææ honorem minus cedit, nihil humanâ industriâ elaboratum, in alicujus gentis gloriam unquam cedit. Testimonium igitur *Eliæ Levitæ* punctorum inventionem Rabbini *Tiberiensibus* adscribentis, non verò cæterorum Hebræorum, punctorum originem, vel Deo vel viris Prophetiis acceptam ferentium, est domesticum, in propria causâ latum; ac proinde, ex hypothese *Capellianâ*, nullius planè ponderis aut momenti. *Elias* enim non vi veritatis manifestâ adductus (quod volunt Adversarii) sed libidine honoris sibi aucupandi, gloriæque Rabbino-*rum* evanescentis confarcinandæ stimulatus, punctorum inventionem non Deo, non viris prophetiis, sed *Masorethis Tiberiensibus* adscripsit. Atque ideo plus valebit unius Judæi testimonium apud æquos rerum arbitros pro genuina punctorum antiquitate stabilieadâ adductum, quàm *Eliarum* mille, qui contra testantur, statuuntque.

CAPUT.

CAPUT XIII.

In quo, ex eo, quòd nullum, præter puncta, medium legendi sufficiens unquam habuerunt Judæi, colligitur, ipsam punctationem literis fuisse coævam.

(10.) **N**EC certè caret pondere argumentoso, quòd præter puncta hodierna, nullum unquam habuerunt Judæi ordinarium medium sufficiens, cujus ope ac adminiculo genuina Scripturarum lectio conservaretur, ac ad posteros, per cuncta temporis futuri secula, factaque relectaque transmitteretur. Si quod habuerunt, illud vel matres (quas vocant) lectionis, vel orationis seriem, vel denique oralem fuisse traditionem, oportet: quartum à nemine, quem contigit mihi vidisse, assignatur; nec facile assignari potest, nisi fingamus licet, omnes ad unum Judæos, *Septuaginta* legisse, & pro medio legendi ordinario, auxilio Spiritus Sancti extraordinario usos fuisse, quod nemo sobrius (ne dicam mentis compos) opinor, fingere non verecundabitur, quippe quod manifestò implicat.

Matres igitur lectionis, orationis series, & oralis traditio sunt hîc examini subjiçienda, ut compertum tandem habeamus, nullum ex hiscè medium ordinarium sufficiens unquam fuisse, quo vera sacri codicis lectio conservari, & ad posteros transmitti potuerit.

(1.) Matres lectionis quod attinet, illas pro Medio veram Scripturarum lectionem conservandi ac ad posteròs traducendi ordinario sufficientique assignant *Ludovicus Capellus. Arcan. punct. lib. 1. cap. 18. D.D. Prideauxius, Lect. 12. pag. 189. & D. D. Waltonus, Proleg. 3. §. 50. cum aliis.* Matres verò lectionis (ne nesciat Anagnostes) vulgò audiunt literæ istæ tres א ו ׁ: ex quibus *Aleph* notâsse a & e; *Vav* modò o, modò u indigitâsse; *Iodh* denique, *ὡς ἐπὶ τὸ πλὸν*, i, aliquando e designâsse dicitur.

Respond. Matres (quas vocant) lectionis, nequaquam pro Medio ordinario & sufficienti conservandæ genuinæ Scripturarum lectionis admitti debere, quæ subduntur rationum momenta, suadent.

(2.) Quia ex literis Hebraicis quænam, & quot fuerint Matres lectionis, punctorum hostes, conjunctis sententiis, nondum statuerunt. *Johannes Morinus* punctorum hostis acerrimus, quinque literas *Aleph, Vav, Iodh, He, Aijn*, olim vocalium loco usurpatas fuisse contendit. *Gram. Samar. cap. 13. & 14. Ludovicus* ejusdem commatis homuncio, non quinque, sed quatuor tantum literas א ו ׁ in prisca Hebræorum scripturâ vice & loco vocalium venisse docet. *Glob. cap. 9. pag. 62. Martinus* verò, *L. Capellus, Clar. Prideauxius* cum aliis, tres tantum matres lectionis *Aleph* scilicet, *Vav, Iodh* assignant, quarum ope & subsidio, genuinam Scripturæ lectionem conservatam fuisse, volunt. Quis autem in tanta rerum incertitudine, in tot sententiarum divortiis Matres veras à falsis ac fictitiis discernere queat?

Salomone

Salomone redivivo opus est, qui tantas de matribus lectionis inter *Elia Levita* filios, componeret lites ! Sed cum de ipso medio minus constet, ex quibus & quot constetur literis, illud certe pro sufficienti admittere nostrum non est, donec quid & quale sit, uno ore statuatur *Eliani*.

(2.) Quia matrum lectionis adminiculo, neque lectionis difficultatem, neque textus Biblici incertitudinem tolli, ipsi fatentur *Eliani*. Cum consonantium pro vocalibus usurpatio perdifficilis foret, viri qui *Tiberite* dicti sunt, puncta & accentus adinvenerunt. *Lud. in Glob. cap. 9. pag. 62.* Sic *Quinqvarboreus*; qui dicit ante punctorum inventionem lectionem contextus Biblici fuisse admodum difficiem, dubiam & incertam; licetque & 1° aliquando vocalium loco in contextu Biblico intercalarentur, non tamen, nisi à linguæ sanctæ peritissimis potuisse dignosci, an vocalium, an verò consonantium vice fungerentur. *Ling. Heb. Institut. cap. 2. pag. 7.* Sic *Bybnerus. Gram. Heb. pag. 15.* Imò & ipse *Capellus*; quem confidentem habemus, non quemvis literarum istarum & 1° adminiculo potuisse expedite legere, sed prudentem & cordatum, qui Antecedentia, consequentia, argumentum scripti, Scriptoris scopum, & consilium, orationis seriem, structuram, atque contexturam totam consideret. *Arcan. punct. lib. 1. cap. 19. pag. 180.* An verò verisimile sit, quod Judæorum vulgus omnibus hisce inter legendum, erat observandis, docti judicent. Si non, (quod certo certius) habemus tandem, quod sumus expiscati, Matres scilicet lectionis non olim fuisse, nec dum esse

Medium

Medium ordinarium sufficiens, cujus ope sacra Dei oracula legi possint. Adhæc, (quod Matres lectionis, genuinæ sacri textûs lectioni dirigendæ conservandæque multò magis inidoneas reddidit) literas hæcæ א ו י sæpe esse radicales, sæpius verò verborum flexioni, nominum formationi, ac pronominum designationi inservire, nōrunt Hebraicè docti. Quando autem hîc funguntur officiiis, quando contrâ *Capellianam* vocalium operam præstant, nemo doctorum certò divinare potest, nedum vulgus.

(3.) Quia voces in sacris Bibliis occurrunt quàm plurimæ, quæ multò aliter sunt legendæ, ac harum literarum א ו י præsentia suaderet. Voces per *Vav* scriptæ, sæpe per i, non per u, sunt efferendæ; ut in אִוּר. Voces per *Iodh* scriptæ, aliquando per u non per i sunt legendæ; ut in אִוּר. Voces denique per *Aleph* scriptæ, sunt frequentius per o, non verò per a proferendæ; ut in אִוּר, אִוּר; & in Futuris *Kal* & *Hiphil*. Quiescentium *Pe Aleph*, ut אִוּר אִוּר. Cùm igitur multarum vocum, quibus interferuntur, rectæ pronunciationi, nequaquam inserviant, quid stultius, quàm illas pro Medio legendi Ordinario, vel remedio *δι' ἁναγνώσεως* & *παρὰ ἁναγνώσεως* sufficienti crepare? Quod in devia quæque & salebrofa abducit, ut rectæ sacri textûs lectioni viam sternat, complanatamque expediat, impossibile est.

(4.) Res tota ut compendefiat; vel per matres lectionis vocalibus designandis divinandisque inservientes, intelligunt punctorum hostes, eas solas,

solas, quæ exemplaribus hodiernis adscribuntur : vel alias, quas fingunt jam olim è sacro textu fuisse eliminatas, ut punctis addendis locum darent, eaque sibi haberent succedentia.

(1.) Si posterius volunt, primitus nimirum literas & 1° omnibus in locis usurpatis fuisse, in quibus recta pronunciandi ratio, earum adscriptionem, vel insertionem postulat, easque demum è sacri textus finibus pulsas, ut punctationi Rabbiniçæ cederent, tum ausim dicere, illos miserè τὸ ἐν ἀρχῇ λαμβάνειν ; imò & quod in sacra Dei Oracula est maximè contumeliosum, & sacrilegum docere. Sed huic figmento amolendo, non est, quod hîc loci immorer ; ejus enim vanitatem suprâ detexi, multisque difflavi ; quò lectorem candidum remissum volo. Vid. *cap. 3. §. 6.*

(2.) Sin prius volunt (quod quidem maximè volunt) literas nempe & 1°, quæ hodiè stationem in sacris Bibliis obtinent, eorumque textum etiamnum adhærent, nec plures, nec pauciores, vocalibus cujusque dictionis delignandis sufficisse, tum profectò de hisce, quod de carnali confidentiâ regius Propheta, dicere fas est. Brevis est stratum, quàm super quod, vir se protendat : & stragula angustior, quàm in qua quis se colligat. Numerus enim vocum in quibus neque vola, neque vestigium harum literarum & 1° occurrit, unde de vera lectione conjectare licet, est penè infinitus. *Capellus* quidem audax omnia in rem suam facientia fingere, non omifas esse in textu Biblico hasce literas vicarias, nisi iis in locis, in quibus à prudenti & cordato lectore

lectore suppleri ac divinari facillè possunt, contendit. *Arcan. punct. lib. 1. cap. 19. pag. 181.* Sed (quod tanti viri manium pace, dictum sit) planè aliter se res habet. Omittuntur enim quàm sapissimè iis in locis, de quorum rectâ lectione nemo hominum, nisi vel *Θεοπνευσία*, vel præconceptâ istius sensûs, quem voces punctatæ fundunt, cognitione, vel hodiernâ punctatione instructus, certò divinare potest. Me verò hic *ἀλλοθίδην*, & non *Capelli* instar somnia pro veritate in medium proferre, compertum habeat, qui inter legendum voces *מלאות* plenas, & *חסרות* defectivas, in quibus una & altera istarum literarum *א* & *ו* defunt, ubi adesse debent, observaverit. Ne quis verò in generalibus me versari queratur, instantias aliquot, quæ mihi, dum hæc meditor, sacra Biblia, pro officii ratione, quotidie evolventi occurrerunt, lectori ob oculos subjiciendas putavi. In sequentibus *Vau*, tertiæ personæ pluralis verborum, etiam & pronominis tertiæ personæ singularis Masculinæ nota deficit, quorum vera lectio semotis punctis nullâ non ambiguitate laborat.

Gen. 1. 28. כְּבָשׂוּהָ pro כְּבָשׂוּהָ. 19. 16.
וַיִּצְחָוהוּ pro וַיִּצְחָוהוּ. *ibid* וַיִּצְחָוהוּ pro וַיִּצְחָוהוּ.
וַיִּצְחָוהוּ pro וַיִּצְחָוהוּ. 41. 14.

Exod. 12. 8. יֹאכְלוּהוּ pro יֹאכְלוּהוּ.

Dent. 2. 21. וַיִּירָשׁוּם ; pro וַיִּירָשׁוּם. 28. 2.
הַשִּׁיגוּהָ ; pro הַשִּׁיגוּהָ. 30. 18. תִּאְרִיכּוּ pro
תִּאְרִיכּוּ. & *ibid* יִקְנִיאוּהוּ pro יִקְנִיאוּהוּ. 32. 16.
יִבְעִיֶסְהוּ ;

יִכְעִיסוּהוּ; pro יִכְעִיסוּהוּ. & ver. 38. וַיִּשְׁרֹכֶם;
pro וַיִּשְׁרֹכֶם.

Jofebu. 10. 27. 11. 8. 18. 12. 14, 19.

Judic. 15. 13. 16. 2, 7, 21, 43. in quo versiculo
Vav tertiæ personæ bis deficit. Item ver. 45.
21, 20.

1 *Sam.* 6. 2. 7. 3. 8. 8. 10. 23, 27. 12. 10. 13.
19. 17. 30. 23. 11. 25. 1. 28. 3. 30. 11, 21. 31.
3, 4.

2 *Sam.* 2. 32. 4. 6, 7. ubi *Vav* bis deficit.
6. 3, 4. 14. 15. 22. 5. ubi bis deficit *Vav*. Item
ver. 44.

1 *Reg.* 1. 1, 53. 3. 26, 27. 5. 3. 9. 9. ubi *Vav*.
bis deficit. 12. 8, 13, 27. 18. 23. 20. 9, 33. 21.
10. ubi ter deficit *Vav*.

2 *Reg.* 2. 15. 7. 4. ubi *Vav* bis deficit. Item
ver. 17. 8. 29. 9. 21, 27. 10. 27. 11. 18. 12. 16.
13. 9, 20. 18. 10. 20. 18. 22. 5. 25. 7.

1. *Paraleip.* 10. 3, 9. 12. 19. ubi bis deficit *Vav*.
13. 3. 15. 13. 19. 19.

2. *Paraleip.* 2. 6. 10. 8. 13. 10. 15. 2. bis de-
ficit *Vav*. Item ver. 4. 16. 14. bis deficit *Vav*.
18. 25, 26. 22. 9. ubi *Vav* tertiæ personæ plu-
ralis formativa, quater deficit. 23. 11. 25. 27,
28. 28. 27. 29. 6. 32. 21, 33. 33. 11. bis deficit
Vav. ver. 24. 35. 24. ter deficit *Vav*. 36. 1.

Esther. 7. 9. 9. 27.

Esr. 10. 15.

Job. 2. 12. 3. 8. 27. 4. 8. 15. 24. 16. 16.
18. 11. ubi *Vav* bis deficit. 19. 15, 22. 20. 8.
28. 8. 37. 23. 40. 17. ubi *Vav* bis deficit.

Psal. 61. 7. 73. 2. 89. 41. 145. 18.

Proverb.

Proverb. 2. 28. ubi *Vav* ter deficit. 3. 3. 11. 26. 19. 7.

Isa. 53. 4. 55. 6. 65. 1.

Jerem. 13. 22. 18. 15. 22. 6. 26. 19, 23. 28. 14. 29. 13. 37. 8. ubi *Vav* bis deficit. 39. 5. 48. 12, 26. 50. 6.

Lamentat. 2. 16. 4. 19.

Jechez. 19. 4, 9. ubi *Vav* ter deficit. 20. 40. 31. 8, 9, 12. ubi *Vav* ter deficit. 35. 12. 36. 21. 37. 22. 44. 23.

Hof. 5. 15. 7. 10. 8. 7. 11. 7, 12.

Jon. 1. 12, 15.

Zachar. 11. 5.

Eâdem scriptiōne anomalâ voces Biblicæ laborant quàm plurimæ, in quibus *Vav* vel primæ, vel tertiæ personæ pluralis exprimi debet: sed hisce, & hujusmodi innumeris recensendis supersedeo; quippe quæ cuique Contextum Biblicum attentius legenti, se produnt. Ex hisce verò vocibus defectivè scriptis, quas festinantis oculi observatio mihi attulit, luce meridianâ clarius est, Matres lectionis **Ⲛ** **ⲛ** Medium legendæ, conservandæque Scripturæ, ordinariū & sufficiens non olim fuisse. Harum etenim literarum opera vicaria in contextu Biblico non observatur; ne quidem in locis maxime necessariis, de quorum rectâ lectione, nemo hominum, absque punctorum subsidio, certus esse queat.

(2.) De orationis igitur serie agamus, oportet, ut, an vices vocalium melius suppleat, atque earum defectum feliciter compenset, certiores fiamus? In confesso est, quòd pleræque voces Hebraicæ, solis consonarum figuris scriptæ, vari-

rias

rias possint vocales admittere, ac varias proinde lectiones, variasque significationes; si modo per se solæ extra orationis contextum spectentur. Huic autem malo medendo panpharmacon constituit *Ludovicus Capellus*, orationis seriem, cui in-nixus asserit, quod variæ & multiplici singula-rum vocum lectioni repugnet, mutuus earum in orationis serie respectus, quem ad invicem san-ctissimè colunt. Habe, candide Anagnosta, ejus de hac re verba, cavetis verò illa pro oraculis ha-beas. Voces (inquit *Arcan. punct. lib. 2. cap. 22. §. 8.*) quæ extra orationis seriem consideratæ multiplicem possunt admittere punctationem in orationis serie collocatæ non nisi unam admit-tunt. Quòd si proferantur nonnulla Scripturæ loca in quibus varia punctatio varium quidem gignit sensum, sed utrumque verum, commodum, aptum, antecedentibus & consequentibus non malè cohærentem, analogiæ fidei non repugnan-tem, quid hîc fuerit periculi, si hic hanc pun-ctationem, & cum punctatione sensum, alius aliam punctationem, & alium cum punctatione sensum amplectatur?

Respond. Medium quidem veræ lectionis con-servandæ est orationis series, sed istiusmodi, cui ipso *Argo* opus est, ut vera Scripturæ lectio, ejus adminiculo tandem erui queat. Quia verò plu-res à veritatis tramite abduxerit, aliquot ratio-nis momenta subdenda putamus, quæ orationis seriem pro medio legendi sufficienti, ad-mittamus, prohibent, atque efficacius deter-rent.

(1.) Quia medio hoc admissio, totus naturæ ordo

ordo invertitur, qui ut sensus ex recta lectione, non contrà, ut ex sensu priùs cognito recta eliciatur lectio, postulat. Literarum & vocalium atque ex utrisque oriundæ lectionis est, in genuini cujusque Authoris sensûs cognitionem nos quasi manuducere: sensûs verò in rectæ lectionis cognitionem non item. Accidentaliter r r i potest, ut quis ex sensu Authoris priùs cognito, ejus legat scripta, quibus legendis secùs impar omninò fuisset: sed cum non finis mediis, sed media fini acquirendo subservire debeant, nulli non cordato perpendendum damus, annon ex instituto res aliter se habeat? Scilicet summus literarum usus hic est, ut ex vocum genuinâ lectione chartulis illitarum, cujusque Scriptoris sensa percipiantur. Succinit *Hieronymus in Eccl'es. cap. 1.* Necessitate compellimur (inquit) ut crebrius quàm volumus, de vocibus Hebraicis disseramus. Nec enim possumus (quod *N. B.*) scire sensum, nisi enim per verba discamus. Sensus igitur, *Hieronymo* judice, per verba, non verba per sensum, sunt investiganda.

(2.) Quia quod fallissimum supponit, sensum scilicet Spiritûs Sancti in sacro codice loquentis non esse unum, sed varium & multiplicem, pro variâ, quam loca obscura, dubia, & ambigua admittunt, punctatione. Certè ingenio opus est illi valdè à Metaphysico, qui cujusque vocis Biblicæ & veritatem & bonitatem firmissimâ fide tenens, ejusdem unitatem, quoad acceptionem formalem, suspectam habet. Pontifici quidem præter sensum literalem, Mysticum, eumque triplicem, Allegoricum scilicet, Tropologicum,

& Anagogicum cuique Scripturæ loco audaciùs affingunt: sed à Catholicis satis pro merito vapulant; adeò supervacaneum est, ut iis, qui cum Papicolis plures ejusdem vocis Biblicæ sensus dari contendunt, redarguendis immorer. Mihi interim contra punctorum novitatem in Antidotum efficacissimam cedit illa, quam secum trahit sensûs Grammatici multiplicatio. Nam uti *R. Salomon Farchi in præfatione in Cant* scribit. *Hoc est.* אין לה מקרא יוצא מירי פשוטו ומשמעו Nullus egreditur versus Biblicus ex sensu suo simplici & literali: sed sensum habet literalem, eumque unum, certum, punctorumque carceribus adscriptum & determinatum.

(3.) Quia pro concessio arripit, quòd nulli fas est dare, nedum concedere, perinde scilicet esse, an ex diversis, quos pro varia punctorum adscriptione, vocolæ quàm plurimæ admittunt, sensibus, hunc vel illum amplectamur, modò non sit ridiculus, insulsus, absurdus, & apertè falsus. *Capel. Arcan. punct. lib. 2. cap. 22.* Nimirum eadem est sacri textûs, quæ sermonis ratio. Verba loquentis non pro arbitrio, sed ex ipsa Authoris mente sunt interpretanda. Nostrum certè est dare operam, ut Spiritûs Sancti mentem etiam in minimis assequamur, & ut idem planè sensus (non alius, commodior licèt, ac magis congruus nostro iudicio v. deatur,) quem sacro textui Spiritus Sanctus indidit, à nobis inter legendam ac interpretandum semper proferatur. Non factis est ut lectio, quam amplectimur, nihil incommodi fallive in se habeat: sed ut totum quod Spiritus Sanctus intendit complectatur, ejusque

mentem ubique castè, & omni cum fidelitate exhibeat, oportet. Lectio ista digna est, quæ *μαγεγεννεία* æstimetur repudieturque, non modò quæ contra, sed etiam quæ præter Authoris mentem fit. Sit exemplo. *Psal.* 50. 23. **שם דרך**. si legas **שם דרך** significat, ibi via: **שם דרך**, ponit viam. Sic *Psal.* 110. **עסך נרבות**. Si legas **עסך נרבות** significat, populus tuus spontaneitates: **שם דרך**, *עסך נרבות*, *εσα οσ η ανη*, uti 70 reddiderunt. *Id est*, tecum principatus. Sic *Dent.* 25. 19. **אתזכר עמלק** si legas **זכר** significat, delebis Masculum *Amalek*: **זכר**, memoriam *Amalek*. In hisce & hujusmodi locis, certo certius est, Deum hunc vel illum disjunctivè intellexisse, non utramque: utrum verò horum intellexerit, non ex orationis serie, sed ex hodierna punctatione, compertum habere licet. Quandoquidem igitur orationis series lectionem incertam, & Spiritus Sancti mentem sæpe pendulam, & planè indeterminatam relinquit, non est, quòd pro Medio genuinæ lectionis conservandæ, & propagandæ sufficienti habeatur.

(4.) Quia ipse Authoris scopus, ipsaque orationis series, & *συναγωγὴ* tota, quæ pro Medio legendi sufficienti ostentat *Capellus*, obscuritate sæpius laborant. Quis verò nisi mentis inops, ignoti per ignotius scientiam quæreret? Aut pro Medio seu principio legendi illud assignaret, cui intelligendo præter unum *Oedipum* nemo est? Frequentissimè accidit (ipsis punctorum adversariis iudicibus) quòd orationis series, Authoris scopus, & mutus verborum ad invicem respectus,

ex ipsa punctatione, non vice versâ, sunt petenda. Quando verò nos orationis series ita latet, quâ tandem genuinam lectionem assequemur? Frustrâ de jure disputas (aiunt J^{ci}) si verba legis non intelligas. Sic frustrâ de Orationis serie, de Authoris scopo, de Spiritûs Sancti in Scriptura loquentis sensu, disputamus, si genuinam verborum singulorum lectionem minùs intellexerimus. Quoties accidit, (ut sciscitatur *Buxtorfian*) ut ab unius & alterius vocis genuinâ lectione totus sententiæ alicujus sensus pendet, atque aliundè erui nequit? Quid si jam hæc vox punctis nudata sit *πλυσσημος* & ambigua? quid si variam lectionem, (ut sæpiùs usu venit) & ex varia lectione varium sensum admittat? Nam iterum ad Authoris scopum, ad orationis seriem, & *σωρευμολην* nos remissos voluat punctorum hostes? Nugæ & febricitantis animi deliramenta! Supposito enim, & Authoris scopum, & orationis seriem nos latere, quid tandem auxilii ab ignotiori ad ignoti cognitionem comparandam; quid scilicet ab orationis serie minùs cognitâ, ad genuinam vocis alicujus ambiguar lectionem, expectandum?

(5.) Quia ambiguitas vocum quàm plurimarum sæpiùs occurrit, nullâ orationis seriei inspectione, nullâ Authoris scopi consideratione, tollenda. Exempla sunt longè plura, quàm quibus lectorem cordatum onerare licet: iis igitur contenti, quæ *M. Marinus Brixianus* de hac re observavit, nos cætera missa faciemus. Neque mihi nunc objicias (inquit ille in *prefat. Arc. Noach*) usu & consuetudine vel etiam naturâ (ut

Elle placet) posse legi libros Hebræicos punctis destitutos, absque ullo dubio, ne decipiaris, ex diligenti scilicet consideratione verborum, tam Antecedentium, quàm Consequentium. Nam infinitæ sunt dictiones in Scriptura sacrâ, quæ etiam post diligentem considerationem vario modo, & variâ significatione possent legi: ut exempli causâ apud *Mosen* sæpius inveniuntur scripta עֲשִׂיתָ & צִוִּיתָ, & hujusmodi, quæ nisi esset punctorum cognitio, scribenda erant juxta mentem horum innovantium, cum litera Quiescenti עֲשִׂיתָ צִוִּיתָ; nam aliàs ego semper legerem עֲשִׂיתָ צִוִּיתָ; & præsertim apud *Mosen*, qui unâ eâdemque sententiâ, modò ex personâ Dei, modò ex suâ loquitur. Hactenùs *Marinus*; qui hujusmodi plura volet, sacras paginas consulat.

(6.) Quia divinus codex est divinus, istiusmodi scilicet qui res divinas, & omni captu humano sublimiores in se complectitur. Scripta quidem humana ex Antecedentium & Consequentium consideratione, minori cum hallucinatione, non punctata legi possunt, quippe quæ *Biosius* & captui humano accommodata tractant: sed secùs in sacro codice res se habet, ubi quot verba, tot salutis mysteria, quot syllabæ, tot cœlestis imperii arcana, quot denique Apices, tot jura divina, intellectum omnem creatum superantia. Qui verò horum naturam absolutam minùs capiunt, frustrâ sibi præsumptam relativæ eorum naturæ cognitionem adblandiuntur, quali hinc primò rectæ lectionis, tum verò rerum sub ista lectione comprehensarum periti repenti prodirent.

(7.) Quia

(7.) Quia denique sacram Scripturam ita comparatam esse supponit hoc medium, ut à Nemine legi, minùs intelligi queat, nisi ab iis solis, qui tanto pollent tum ingenii acumine, tum rerum divinarum scientiâ, ut Antecedentia, Consequentia, Authoris scopum, & totam ipsius scripti contexturam atque *συναγωγή* semper pro re natâ perspecta habent. Verùm enim verò, hoc posito, quid tandem de vulgo fiet, qui certè non rectam vocis ambiguæ lectionem ex hisce, sed ex recta lectione priùs cognitâ, hæc omnia expiscari sollet? Dato, viros quosdam singulares, & in rebus divinis diu exercitatos hæc omnia tenuisse: de omnibus tamen omnis conditionis, sexûs & ætatis, Judæis, idem dare nequaquam licet. Quis enim induci potest, ut credat, omnes hosce tam fuisse in rebus divinis exercitatos, tantâ cœlestium mysteriorum cognitione instructos, ut nihil planè prædictorum ad veram vocis ambiguæ lectionem divinandam ex sententiâ *Capellianâ* requisitorum, illos lateret. Si sacer Veteris Testamenti codex tantùm viris scientiâ singulari pollentibus, & in rebus divinis longè exercitatissimis legendus consulendusque fuisset, tum fortè aliqualem veri speciem, hoc, quod obtendunt Adversarii, haberet: sed cùm eum Deus pro maximâ quâ est, *μαρτυρία*, ab universo *Israele*, à toto populo, viris, mulieribus, & parvulis, imò à peregrinis & profelytis, legi & intelligi voluerit, orationis certè series, quam homo vix centesimus perspectam habuit, non sufficiebat, sed tale aliquod medium necessarium fuit, quo uti omnes tam indocti, quàm docti, tam profelyti,

lyti, quam natione Judæi quibant. Certo certius, hâc orationis serie, quam punctorum loco, pro Medio legendi ordinario & sufficienti substituant Adversarii, vulgus Judæorum uti nequât, nedùm Profelyti: nisi hoc insuper supponamus, omnes pariter Judæos & Profelytos, fuisse Prophetas, omnes Doctores, omnesque dono aliquo legendi & interpretandi extraordinario instructos. Hoc cum Adversarii antistigmatici pro ea, quâ sunt, confidentiâ, asseruerint, ulteriori forsân consideratione dignabimur. Nos interim, istis quæ jam adduximus, argumentis freti, concludimus, Orationis seriem punctorum vicem supplere nequaquam potuisse.

(3.) Restat tertium legendi medium ab aliquibus punctorum Adversariis assignatum, quod veris rationibus expendere lubet, ut an fini suo assequendo sit, innotescat. *Elias* igitur *Levita*, & qui ejus superstitiosius inhærent vestigiis, duobus Mediis suprâ positis parùm credentes, tertium è Rabbinorum quorundam sterquiliniis ruspati sunt Medium. Illud autem est (nè nesciat lector cordatus hoc Ariadnæum filum, quo in omni difficiliore lectionis Labyrintho, ad cujusque vocis ambiguarum sensum certò ducamur, uti volunt Antistigmatistæ) oralis traditio. Ea tandem spes est; usque adeò necesse est, ut admissâ doctrinâ *Capellianâ*, non modò fides, sed ut fidei norma, si quid certi verique exhibeat, ab orali traditione manus suas obstetricatrices exporrigente, tota pendeat. Hoc tamen *Κρηκουγύτω* post *Eliam*, usus est Clarissimus *Waltonus*, *Proleg.* 3. §. 50. ubi confidentiùs asserit, cum versuum pausas necessarias,

cessarias; tum veram Scripturæ lectionem, usu & traditione Majorum, præsertim institutione doctorum, & paucarum regularum generalium observatione, conservari potuisse. Tota quæ huic inest opinioni Medulla huc redit, *Moses* cum reliqua lege orali veram Scripturæ licet punctis omnibus destitutæ, lectionem, *Joschua*, hunc successori suo, & sic consequenter juxta cohærentiam catenæ *Cabalistica*, quemque suo succedaneo tradidisse usque ad *Masorethas Tiberienses* post-Talmudicos, qui primè puncta tum vocalia tum accentualia invenerunt, & nè vera Scripturæ legendæ ratio prorsus intercideret, ut sacro codici infererentur, curârunt. Quibus igitur sacrum veteris instrumenti codicem legere curæ cordique fuit, illos ex hac sententiâ, quam præter *Eliam*, & *Capellum*, magni facit, meliori certè causâ dignus, Reverendus præsul D. D. *Waltonus*, ut oculos oralis traditionis collyrio inunctos haberent, atque hujusce Rabbino-crispatis conspiciillis uterentur, oportuit.

Respond. Sed collyrium hoc diluere, & conspiciillâ hæc certè fallacia conterere, nec labor, nec opus est. Nam medium hoc

(1.) Hâc nititur falsâ hypothefi, legem scilicet Mosaicam fuisse duplicem, aliam *εγγραφον*, *ἀγγελον* verò aliam. Hanc fateor legis divisionem Rabbinos plerosque omnes non tantum admittere, sed & patrocinandam suscipere. Prioris posteriorem paraphrasin, & genuinam constituunt interpretationem; asseruntque ex illis quidam, sine lege orali, legem scriptam nec legi, nec intelligi posse. Sic præter *Mosen Mikkotzi in præfat. in*

Sepher Misvoth Gadhol, &c. R. Bechai in *Cadh
backemach* ausus est affirmare. עיקר התורה היא
תורה שבעל פה שאין תורה שבכתב וכולה
להתבאר כי אם על ידי תורה שבעל פה :

Hoc est. Fundamentum legis scriptæ est lex oralis : nec enucleari potest lex scripta sine lege Orali. Sed omnia hæc febricitantis sunt insomnia, & superstitionem olent planè Rabbinicam : istiusmodi scilicet, quam sciens volensque nemo, nisi Christianæ causæ proditor, admittat. Etenim legis hujusce oralis prætextu, à genuino Verbi Dei sensu abducti, & illius figmentis planè Santicis fascinati, nulla non Theologiæ *Mosaica* præcepta irrita fecerunt Judæi, omnia in spumam, fumum, & venenum Næniarum putidissimarum transformante. Huic tamen traditionum *Cabala*, tertium hoc legendi Medium innititur ; quod igitur an æquum est, ut admittamus, eorum est iudicio ferre, quos casta & religiosa Verbi Dei tenet *דאאקא*. Miris certè modis Ecclesiæ Judaicæ olim periclitabatur, & etiamnum Ecclesiæ Christianæ periclitatur fides, si absque istiusmodi traditionum glossis sacra Scriptura vulgo, & legendam & intelligendam haud semet accommodaret. Sed melius in sacris literis Ecclesiæ & fidei, & saluti tantum est : in quibus pro Medio legendi intelligendique sacri textûs, traditionis Oralis non major occurrit mentio, quàm *Thomæ Pollicis* fabulæ, vel divi *Georgii*, equo insidentis, bellumque cum Dracone gerentis. Qui igitur hypothese huic traditionariæ, veram Scripturæ lectionem superstruendam esse contendunt,

dunt, digni sunt, qui viro imprudenti & domum suam super arenam ædificanti, assimilentur. Si tamen hypothese huic cabalisticæ, illis adhuc inniti libitum fuerit, memoriam illis dicti Hieronymiani refricandam iterùm atque iterùm puto. Quod de Scripturis auctoritatem non habet, eadem facilitate contemnitur, quã probatur. Nec non illius dicti Basiliani. *Φανερά ἔκπλωσις τῆς πίστεως, ἡ ὑπερηφανία κατηγορία, ἡ ἀδελφία πρὸς ἡεσέουμένων, ἡ ἐπικρατεία τῆς μὴ ἡεσέουμένων.* Hoc est. Infidelitatis argumentum est, & signum superbiæ certissimum, si quis eorum, quæ scripta sunt aliquid velit rejicere, aut eorum, quæ non scripta sunt, introducere.

(2.) Traditionem Orale[m] pro Medio conservandæ lectionis sufficienti admittere nolo, quia res est incertissima, *Vertumno* inconstantior, & nullis non temporis injuriis obnoxia. Quis *Proteus* tot habet facies? quis *Chamaleon* tot unquam sustinet formas & mutationes, quot in singulas horas oralis traditio? Usque adeò inconstans & veritatis fugax est Oralistraditio, ut in proverbium ferè inconstantia tandem abiit.

Litera scripta manet, fugit irrevocabile verbum.

Testata sunt id omnia tempora, & testatur etiamnum dies hodiernus. Quod si igitur punctorum conservatio soli traditioni accepta fertur, quilibet (inquit *Gerhardus*) facillè intelliget quàm infideli custodi accepta feratur, & quàm lubricum Religionis nostræ statuatur fundamentum; imò quàm incerta & ruinosà totius Christianæ fidei

fidei inde fiat compages. Nam fundamento (ut Doct. *Buxt.* verbis utar) lubrico, & instabili posito, fieri non potest, ut ædificium superstructum sit firmum, certum, & stabile.

(3.) Conservatio genuinæ sacrarum literarum lectionis per Oralem traditionem faciendâ, ipsissimo Scripturæ fini adversatur, & cum illo è diametro pugnat. Ideò enim, ut voluntas ejus literis consignaretur, Deus curavit, quia illam traditioni Orali conservandam ac propagandam noluit committere. Supponit igitur dogma hoc *Elianum* (quod longè fallissimum, atque ideò dignissimum quod repudietur) Deum scilicet intendisse, ut traditio nos à legis scriptæ incertitudine, non contrâ, ut lex scripta nos à traditionis Oralis incertitudine securos conservaret.

(4.) Hoc conservandæ lectionis Medio admissio, constituuntur homunciones verbi Dei iudices ac Domini, atque ita verus Scripturæ sensus ab eorum fidelitate unice pendebit. Quod enim ipsis de Scripturæ rum rectâ lectione, tum genuino sensu visum est tradere, id totum omnium *εὐλαβεία*, solâ hâc traditione fretos, recipere nos oportebit.

(5.) Nulla est memoria tam œelix, quæ in tot syllabarum myriadibus omnes vocales, in tot mille versuum paulis accentus omnes distinguentes, per tantam temporis intercapedinem tenere potest. Quod enim ingenium, (inquit *Buxt. pater cap. 9. Tiber. pag. mihi 91.*) quæ memoria humana tot mille versuum distinctas pausas, tot millenarum vocum distinctam prononciationem adeo accuratè retinere

retinere potuit, ut in nullo membro, in nulla voce aut vocali, usque ad *Tiberienses* illos *Elianos Masorethas* sit erratum? Hâc quidem difficultate *L. Capellus*, licet in verba magistri *Elie Levite* semper & ubique ferè jurare paratus, adeò se urgeri sensit, ut desertâ genuinæ lectionis conservatione cabalisticâ, *Cabaleque* Magistro, exclamat indignabundus. Nos non usque adeò pueriliter deliramus, ut existimemus homines à *Mose* reliquisque Prophetis *Vet. Test.* scriptoribus ad *Masorethas* usque memoriâ tenuisse, & conservâsse omnes ad unum istos apiculos, qui jam in sacris Bibliis à *Masorethis* punctatis extant, quomodo puerulus, aut phittacus aliquis docetur & memoriâ tenet verba, & voces versiculósque aliquot, quos à præceptore didicit. Monstrum hoc foret, supra omnia prodigia portentosissimum; hoc foret commentum omni *Tragelapho*, & *Chimærà* ipsâ longè prodigiosius. *Arcan. punct. lib. 2. cap. 21.* Tanti refert, ut puncta Hebraica facta tecta conserventur, omniâque iis contraria averrancentur. Punctis enim è Medio sublatis incertæ ac deploratæ res *Vet. Test.* sunt omnes: quandoquidem, quod certum lectionis veræ conservandæ medium ab uno statuitur, id Monstrum illusionis omni *Tragelapho*, ipsâque *Chimærà* prodigiosius ab altero habetur.

(7) Denique non tantum oportuit conservari veram ac genuinam Scripturæ lectionem, sed ita conservari, ut sit Authentica. At id nisi per literas sacras, & puncta illis *Θεομετρικως* adscripta, nullo modo fieri potest. Certè per hoc medium quod *Elias*, & *assectæ* ejus sequiores assignârunt,
per

per oralem scilicet traditionem non potest. Rectè
Theophylactus sub initio Evangelii secundum *Lu-*
cam. ἔ γὰρ ἀπλῶς κατὰ ψιλὴν παραδόσιν ἐστὶ τὰ τῆς Χειρῶ :
 ἢ ἀληθείᾳ, ἢ πίσει, ἢ μὲν πείσῃ πληροφείας.
 Non simpliciter per nudam traditionem habentur ea, que
 sunt Christi : sed in veritate, & fide firmâ, & cum
 plena certitudine. Quæ quidem verba opponunt
 ἢ ἀλήθειαν, veritatem, ἢ πίσιν βεβαιάν, firmam fidem,
 τὴν πληροφείαν, plenam certitudinem, τῆ ψιλῆ
 παραδόσῃ, nudæ traditioni. Quid igitur sibi vo-
 lunt Adversarii alia atque alia veræ lectionis
 conservandæ media, pro arbitrio substituentes ?
 Cur tergiversantur ? cur tumultuantur ? Demus
 per Orale traditionem, veram Scripturæ lectio-
 nem conservari potuisse ! Quid tum postea ?
 Certè si sic fuerit conservata, cum oralis traditio
 sit in se res incertæ alex, authentica non est ha-
 benda. Quæ enim per Media incerta & fallacia
 probantur, plenam veritatis certitudinem non
 habent. Nôrunt omnes, conclusionem semper se-
 qui partem debiliorem. Qui igitur veram Scrip-
 turæ lectionem sartam tectam conservari volunt,
 non quidem fallaci oralis traditionis fulcro, sed
 Mediis divinitus suppeditatis, cujusmodi sola in
 hac causâ sunt puncta Hebraica, innitantur, o-
 portet.

CAPUT

CAPUT XIV.

In quo, ex eorum omnium, quibus punctorum inventionem adscribunt Adversarii, remotione, colligitur puncta esse literis coæva.

(II.) **A**rgumentum haud infimi momenti supeditat Authorem, quibus punctorum inventionem adscribunt Adversarii, consideratio. Si enim puncta literis non fuerint coæva, sed ex quo Deus legem suam consignari curavit, sacro textui insulta, id operis certè vel ab *Efra* & viris Synagogæ Magnæ, vel à *Masorethis Tiberiensibus*, vel denique à *Ben Ascher*, & *Ben Naphthali* profectum sit, oportet; præter hosce enim Author nullus assignatur, cui punctorum inventionem, cum ulla probabilitatis specie, licet adscribere. Quod igitur ad jam enumeratos ex mente diversorum diversa sentientium, Authores attinet, nullum ex illis vel potuisse, vel voluisse puncta à se inventa sacro textui insulcire, verisimile est; atque ideò ut puncta, quibus hodiè Biblia sacra gaudent, originem teneant literis planè coævam, fas est. Nemo enim satagit, quod non vult; nemo facit, quod non potest: ultra velle, ultra posse, non datur esse.

(I.) Nullum ex hisce Authoribus puncta à se inventa sacro textui insulcire voluisse, verisimile est. Si enim id operis tentasse censendi sunt, illud certè vel in bonum vel in malum finem tentasse

tentasse illos oportet. Qui *Masorethas* in malum finem, *hoc est* genuini sacrarum literarum sensus corrumpendi ergo, puncta sacro textui inseruisse affirmant, sunt paucissimi: qui vero id facinoris *Efra* & viris Synagogæ Magnæ impingunt, planè nulli. Qui autem bonum in finem puncta sacris paginis inserta fuisse docent, ipsi nihil aliud, quàm veræ scripturarum lectionis conservationem volunt: atque ideò cum scripturam imperfectionis, tum Deum O. M. imprudentiæ audaciùs insimulant. Si enim *πρωτοθεοτρονδισια* sacræ literæ ita comparatæ sunt, ut ab omnibus legi poterant, quorsum quæso supervacaneum istud punctorum *εργον*? si non, & de Scripturæ perfectione, & de Dei Authoris sapientiâ, ne actum sit, equidem vereor. Sed cum omnes quibus *mens sana est in corpore sano*, ab hac cogitatione abhorreant, hinc inferre licet, nullum ex supradictis authoribus puncta vel excogitare vel sacro textui inserere voluisse. Illos enim nihil in hoc negotio voluisse, quo posito vel Scripturæ perfectio, vel Dei sapientia sollicitaretur, charitatis religio credamus, jubet.

(2.) Sed dato quovis ex prædictis Authoribus sacri codicis punctationem in votis habuisse, quominus verò voti compotes fierent, multa impedierunt. Ut enim tanti momenti opus, quod ob novitatem, universali & veluti Oecumenico Judæorum omnium concilio atque suffragiis indiguerit, ullus ex Authoribus supra memoratis, suscipere, susceptum excogitare, excogitatum passim locorum spargere, & universæ nationi Judaicæ

daicæ commendatum reddere potuerit, insuperque obtinere, ut statim acceptatum & veluti divinum atque è cœlo delapsum oraculum, summâ cum veneratione, in sacras tabulas relatum esset, mihi quidem ἐν τῶν ἀδυνάτων videtur. T3 verò hujusce operis Ἀδυνασίον ex pervicacissimâ Judæorum indole, & ejus, quod semel arripuerunt, maximè in rebus sacris, tenacissimâ, & constat, & oriundum est. An verisimile est, illos passuros fuisse, eum sacri codicis describendi modum sibi eripi, quem per tot retrò acta secula sacrum habuerant? quemque à Deo ipso per *Mosem* & Prophetas acceperant? An ipsi permisissent, ut *Efra*, vel Rabbinus post-Talmudici generis scribendi planè Θεόπνευστον è sacro codice expungerent, & aliud prorsus novitium, substituerent? “ Quot quantâsque turbas existimamus Judæos excitaturos fuisse? quid non contra *Masorethas*, *Tiberienses* imò contra ipsum *Efram* molituros? Quæ tandem miracula suffecissent, ut Judæis persuaderet vel ex omnibus supradictis Authoribus optimus, se divino jussu, aut cum boni finis intentione, hoc punctationis opus suscepisse? Certo certius, si punctatio Biblica non fuisset literis cœva, sed ἔργημα aliquod postnatum, pro eâ, quæ semper inter scribas & doctores viguit, æmulatione, aliqui extitissent, qui operi isti se opposuissent, illudque suggillâssent. Verùm enim verò hoc punctationis opus apud Judæos omnes ubique terrarum peregrinantes, ad minimum usque apicem summam obtinuit auctoritatem; quod minimè gentium fieri potuisse arbitror, supposito, punctationem

punctationem Hebraicam, non ex *Θ: οὐνευσιὰ*, sed ex inventione *Masoretharum Tiberiensium*, vel aliorum quorumvis hominum pro arbitrio puncta excogitantium fuisse profectam. Quid enim punctatorem tantâ cumularet autoritate, felicitate tantâ, ut ille suppressâ Judæorum pervicaciâ, doctorum ac scribarum arrogantia, totiusque populi indole, traditionum suarum firmissimè tenacis, tam subito omnium assensum & venerationem meruerit, & in lectionem punctis determinatam tam unanimiter conspirantes Judæos quotquot fuerint, omnes habuerit?

(2.) Sed quia alii hisce alii illis punctorum inventionem adscribunt, singulos igitur ex ordine sub examen revocare lubet, ut Spiritum Sanctum in *Mose* & Prophetis loquentem verum punctorum sacro textui insertorum Authorem fuisse, cæteros omnes fictitios & supposititios, clarius innotescat.

(1.) Ad *Efram* & viros Synagogæ Magnæ quod attinet, haud me fugit, viros olim exitisse & etiam num extare ad invidiam usque doctos, ad æmulationem pios, qui punctorum inventionem illis è Babylonia reducibus, & Ecclesiæ Judaicæ reformationem instituentibus adscribunt. Horum tanta me tenet reverentia, tantâque sententiæ, quàm ipsi fecerunt suam, *ישראל*, ut in contrariam haud unquam pedibus ivissem, nisi & religionis, & rationis me commovisset major autoritas. Nec est, quod quisquam mihi succenseat, quid in hac causâ sentiam, proferenti; quum non altercandi studio, sed veritatis, & religionis & rationis momentis suffultæ, amore impulsus,

impulsus, ego punctorum inventionem ab *Efra* & viris Synagogæ Magnæ profectam fuisse, negem.

(1.) Religio, quominus *Efra* & viris Synagogæ Magnæ punctorum inventionem adscribam, severius prohibet, idque non sine summo jure. Quid enim? Quia ipsa religio summâ afficitur injuriâ quotiescunque fingimus, ejus unicam Normam (cujusmodi olim fuit sacer *V. T.* codex) ita fuisse comparatam, ut maximâ laboraverit obscuritate, necnon multiplici æquivocatione, donec accedente punctatione *Ebraicâ*, densissimas tenebrarum nubes se exiit, tandemque ex obscurâ incertâ & æquivocâ, tum fidei, tum morum norma perspicua evasit, ac infallibilis. Nec huic malo medetur ista, quam aliqui obtendunt, linguæ sanctæ in populo Judaico vernaculitas. Nam amotâ punctatione cujus solius beneficio, sensus verborum, quibus usus est Spiritus Sanctus, multiplex restringitur, atque ad unam coarctatur, eadem semper fuit vocum *Hebraicarum* apud Judæos æquivocatio, quæ apud nos. Imò ausim dicere majorem fuisse apud Judæos, quàm hodiè apud nos, æquivocationem, & majorem per consequens legendi sine punctis difficultatem, ob majorem vocum æquivocarum, eo quo lingua sancta fuit Judæis vernacula, tempore obtinentium, numerum; Judæi tunc temporis plurimas ex quâvis radice oriundas, & in usu quotidiano venientes voces consulere prius necesse habuerunt, quàm de recta ullius vocis *Biblicæ* lectione statuere illis licuit: nos verò in tot studia nequaquam scindimur, quippè
 L quibus

quibus voces Biblicæ, ex quo lingua sancta deliit esse vernacula, solæ restant consulendæ.

(2.) Ratio, quominus *Efra* & viris Synagogæ Magnæ, punctorum inventionem adscribam, quoque prohibet. Multa enim rationis momenta ex intimis hujusce linguæ visceribus suprâ petuntur, quæ puncta literis cœva fuisse efficacius evincunt, quàm ut eorum originem *Efra* & *Symmystis* adscribere liceat. Hîc verò paucula, quæ *Efram* & *Symmystas* è *Babylonia* reduces, vocalium & accentuum notas non invenisse suadent, sunt subjicienda.

(1.) Hæc, istiusmodi licet, quam viri graves doctique sunt amplexati, opinio petit principium. Hujusce enim opinionis fautores pro concessio arripiunt, minime verò rationum momentis evincunt, puncta ante-Esraïtica fuisse nulla: quod tamen prius probandum illis incumbit, quàm punctorum inventionem *Efra* & *Symmystis* adscribere liceat.

(2.) Testimonia Rabbiorum quorundam, à quibus unicè pendet hujusce opinionis (siqua est) autoritas, non sola sufficiunt dogmati tanti ponderis stabiliendo. Firmum sit oportet & stabile fundamentum, cui genuinæ, totius veteris Testamenti, lectionis innititur superstruiturque ædificium. Utut Rabbiorum testimonia, conjecturas incertissimas, & homuncionum insomnia vanissima punctorum inventionem *Efra* & *Symmystis* audaciùs adscribentium, tot validis argumentis punctorum antiquitatem literis cœvam adstruentibus, quæ suprâ adduximus, præponenda esse, nemo, liquid auguror, nisi incautus facile

cilè concedet. Quominus verò ego, quæ in hâc causâ à Doctioribus proferuntur, testimoniis acquiescam, quæ subjiciuntur, prohibent considerationes.

(1.) Quia testimonia ista, quæ ostentant, recentiora sunt, quàm quæ tantæ liti dirimendæ suppetunt. Quis *Ephodæus*? Quis *Abrabaniel*? Quis *Ben chajim*? Horum certè antiquissimus in hâc vitæ scenâ prodiit, non nisi post mille ab extincto *Esra*, cui punctorum inventio tribuitur, annos. Nihil igitur ad hanc opinionem suffulciendam, nihil ad eam quæ punctis antiquitatem literis corævam adscribit, enervandam, per se sufficiens, ab istiusmodi testibus expectandum. Si qui producerentur Rabbini *Esra* & *Symmystis* coætanei, vel eorum seculo proximi, eorum certè testimonium & autoritas aliquid ponderis meritò sibi vendicaret: sed quum omnes, quorum, hujusce opinionis patroni adducunt suffragia, sunt planè recentes, nihil *av. liq.* comprobantes, traditione Catholicâ, pro ea quod audaciùs affirmat, nullâ nitentes, nulla eorum testimonia mihi videntur magni faciendâ.

(2.) Quia Rabbini super hac re neutiquàm inter se convenit. Non desunt enim ex Rabbini & Hebræorum Doctissimis, quorum testimoniorum vi, vim veritati à supradictis Rabbini illatam repellere licet. Hujusce quidem opinionis (quam coarguendam suscepimus) autoritas à Rabbini quorundam testimoniis tota pendet: sed de ejusdem autoritate actum sit oportet, ubi testimonia à quibus pendet, ex aliorum nibilo minùs doctorum atque fide dignorum testi-

L 2

moniiis

moniis contradicentibus convelluntur prorsus
 fiuntque nulla. Afferunt quidem Rabbiorum
 nonnulli, *Efram Symmyst* àsq̄ puncta excogitasse,
 eaque à semetipsis excogitata codici sacro affix-
 isse: sed cæteri plerique omnes inficias eunt, il-
 los id operis unquam confecisse. Cur autem
 illis affirmantibus, potius quàm hisce negantibus,
 fides adhibeatur, siquid ego judico, non est.
 Esto, quod sint

————— *Arcades ambo;*
Et cantare pares, & respondere parati.

Quandoquidè verò nostra quàm plurimis ratio-
 num momentis, adversa nullis suffulciatur opi-
 nio; testimonia certè punctorum inventionem
Efra & Symmystis adscribentiam, cum illorum
 qui contrà sentiunt, pari passu incedere neuti-
 quàm sunt censenda. Utcunque, ubi in testi-
 moniorum itur divortia, nihil ponderis, ni-
 hil ad causam controversiis implicitam diri-
 mendam per se sufficiens, inde expectare licet.

(3.) Quia omnia forsàn hæc testimonia alium
 admittunt sensum, ab eo quem primâ fronte
 præ se ferre videntur, diversum: *Efram* scilicèt
 & *Symmystas* non fuisse primos punctorum inven-
 tores, sed eorum instauratores & vindices se
 præstitisse. Ita visum est *R. Asaria* in *Meor E-
 najim*, qui post suam de punctorum antiquitate
 literis corvâ, stabilitam sententiam, quærenti,
 quî factum fuerit, ut puncta literis corvâ tam
 rarò usurpata, & oblivione quasi totali sepulta
 fuerint? *Sic respondet.*

וידיע

בְּעוֹפֹם אֶת־הַתּוֹרָה וְקִרְאֶתְהָ יִתְּנֵן סִנְשֵׁתְכֶנָּה
 נְקוּדוֹתֶיהָ עַד שֶׁבִּאֲעוּרָא וּבִהְשִׁיבוּ אֲלֵיהֶם אֶת־הַתּוֹרָה
 חֲחֹר גַּם כֵּן נְקוּדוֹתֶיהָ .
 Cùm *Israelica* legem deseruissent & ejus lectionem, tum in oblivionem abierunt puncta, donec venisset *Efra*, qui cùm Israelitis restitueret legem, restituit simul puncta ejus. Si igitur hujusce Rabbini obtineat sententia, quidni testimoniis ex *Ephodeo*, *Abrabaniele*, & *Ben chajim*, petitis respondere liceat, ea non primam punctorum inventionem, sed eorum ab *Efra* & *Symmystis* factam restitutionem respicere? Scilicet hoc testimoniorum admissio sensu, punctorum nimirum figuras tempore *Israelitarum* è *Babylonia* reducum ab *Efra* ac collegis non natas, sed renatas, non tum primùm excogitatas, sed in usum vulgatiorem revocatas fuisse τὸ *Ἐφρασίονος* è medio tolletur, & pleræque Rabbiorum de punctorum origine discrepantes sententiæ conciliari & in gratiam revocari, vel facili negotio poterunt. Utcunque se res habet, argumentis agat, oportet, & validissimis rationum momentis, non nudis testimoniis, non Rabbiorum insomniis, & ex eorum sterquilinio ruspatis anguriis, qui à me impetrare unquam vellet, ut credam, puncta Hebraica, non fuisse literis coæva, sed ab *Efra* & *Synagogæ Magnæ* viris inventa, atque tandem, illis curantibus, sacro textui insulta. Hic verò (utì par est) lubens confiteor, viros istos graves doctissimòsque, qui punctorum inventionem *Efra*, & ejus è *Babylonia* reducibus adscribunt *Symmystis*, optimè pro eo, quo flagrant, sacra-

rum literarum Zelo, codici sacro consuluisse; nec est, quod, datâ hâc hypothefi, timeamus, ne *Vetus Testamentum* sit res incertæ alexæ, ultimæque fidei nostræ analysis in auctoritatem humanam fiat. Constat enim, *Efram* & ejus *Symmys* donis extraordinariis instructos, & in totâ quam instituerunt, reformatione, Spiritu Sancto actos fuisse. Sed illos de facto puncta Hebraica invenisse, à meipso, ut credam, obtinere nondum potis sum, id licet in votis maximè haberem. Doctissimos igitur, quos sententiæ contrariæ tenet *ἁλλάρα*, mihi in proprio sensu abundandi libertatem indulturos esse spero, illósque oratos habeo; cum ab eorum sententiâ non nisi invitus recedo. *Hanc veniam petimus, damusque vicissim.*

(2.) Sed *Efrâ* & *Synagogæ Magnæ* viris, pro merito, valere jussis, quid *Masoretha Tiberienses* in hoc præstiterint negotio, ut disquiramus, quorundam gloriatio, & de hisce homuncionibus concepta confidentia postulat. *Elias* quippe *Levita* seculi proximè elapsi Grammaticus, in præfatione libro, cui titulum fecit, *Masoreth Hammasoreth*, præfixâ, de punctis Hebraicis primus statuit, textum veteris instrumenti, illis nunquam fuisse donatum nisi post completum utrumque *Talmud* sub annum à Christo nato quingentesimum: quo tempore tandem puncta ista, ex ejus sententiâ, à viris quibusdam Urbis *Tiberiadis* sapientibus, sive à Judæis quibusdam doctissimis *Tiberiade* Scholam Rabbinicam celebrantibus fuerunt inventa, atque genuinæ lectionis conservandæ ergo, sacris literis interspersa. Hanc
sententiam

sententiam nimiam *Elia Levita* opinione laborantes, amplexi sunt ex primis reformatoribus aliqui: illam verò traducendæ Scripturæ libidine, tanquam æstro perciti, arripuerunt ex pontificiis quàm plurimi. Nemo autem sententiam hanc *Elianam* majori studio & contentione suscepit patrocinandam, quàm ex Pontificiis *Johannes Morinus*, ex Evangelicis *Ludovicus Capellus*, & nostras *D.D. Waltonus*, qui cum *D.D. Prideauxio*, nihil ferè, quo huic patrocinentur sententiæ, habent, præter ea, quæ ex *Ludovici Capelli Arcano*, fideli calamo exscripserunt, argumenta. Nostri interim non est instituti omnia, quæ de *Masorethis Tiberiensibus*, à summæ eruditionis viris moventur litigia, prosequi: quí ut sibi in hisce satisfactum sit, cupit, *Cl. Buxtorfii* Commentarium consulat *Masorethicum*, ubi quid in materiâ tantis circumfusâ tenebris diceat, videre est. Nos quod attinet, nihil certè nobis impresentiarum incumbit officii, præterquam quòd istiusmodi proferamus argumenta, quibus punctorum inventionem à *Masorethis Tiberiensibus* abjudicare fas est. Huic autem conficiendo negotio è multis hæc pauca sufficiant rationis momenta.

(1.) Quia in totâ Judæorum historiâ ne minima occurrit submurmuratio, quâ freti ut punctorum inventionem Rabbiniis *Tiberiensibus* ascribamus licet; sed altum de hoc facinore ab istiusmodi viris suscepto, silentium. Veri simile nullo modo est, (inquit harum rerum callentissimus *Buxtorfius* pater) post quingentesimum aut sexcentessimum à Christo nato annum, vel etiam

ulteriùs tot potentes *Tiberiade* adhuc extitisse, qui omnium Judæorum in legendâ sacrâ Scripturâ fuerint exercitatissimi, & tam novum, tam admirandum, tanti momenti circa sacrarum literarum maximè sobriam & arduam tractationem, inventum, sine ullo teste, sine omni historiâ, sine ullâ librorum historiâ, universæ Judaicæ nationi, imò toti mundo, cum quo verbum Dei communicatum fuit, aut communicandum, ceu divinum oraculum acceprandum tradiderint. *Com. Masor. cap. 7. pag. mibi 31.* A vestigiis paternis in hoc negotio, nè transversum crinem discedit filius sed eodem animi affectu correptus, exclamat mirabundus. Mirum etiam mihi videtur, tam insignis & nobilis facti authores, ita occultè latere potuisse. ut illorum & operis illorum fama atque memoria, æternitate meritò dignissima, unâ cum ipsis interierit, & nè minimo quidem indicio in Commentarios ullos relata, atque ad posteritatem propagata fuerit. *De Punct. Antiq. lib. 2. cap. 11. pag. 383.* Nimirum tam magnificum est inventi punctatorii opus, tanta Judæorum nihil in gentis suæ gloriam cessurum, reticentium diligentia, ut fidem omnem mihi superare videtur, istiusmodi opus, ab hujusmodi viris oblivioni dari, æternoque silentio damnari, unquam potuisse. Historicorum hic est genius, & lex summè inviolabilis, ut quæ nova, admiranda, & humano generi utilia prodeunt opera, neutiquam insalutata prætereant, sed rerum gestarum inventarumque Annaibus consignent, posterisque prodant legenda. Si igitur Rabbini tam celebres post annum à Christo

nato quingentesimum *Tiberiade* vixerint; atque opus ibidem punctationis concinnârint, quid tandem in causâ fuerit, cur eorum operisque suscepti, nemo historicorum mentionem fecerit? Cur de iis ipsoque opere tam stupendo ac nobiliter febriculosus quisquam Judæus vel somniando quicquam literarum monumentis consecrârit? Cur omnes in facinus jurati, & quasi manu factâ conspirârint, ut opus tam divinum lividas obliviones impunè carpere paterentur, cujus genuinam originem primosque Authores memoriæ prodere, tanti illorum interfuerit? Nùm credamus, hujusce operis Authores historiographis Judæorum omnibus extitisse ignotos? Quibusnam igitur (ut Adversarii verbis utar) hominibus visi aut noti fuerunt *Tiberienses. post-Talmudici*? Quo in angulo punctationis opus excogitaturi, in quibus terræ cavernis, delituerunt? Quòd si verò historicis noti, quænam causa fuerit, cur illorum minùs meminerint? cur opus ab illis profectum, adeò non meminerint, ut æternis oblivionis tenebris damnârint? Nùm eò quòd nulla de punctis, eorumque auctoribus aliquid dicendi iis sese obtulerit occasio? Imò verò illi sæpiùs de punctis Hebraicis verba faciunt, eaque vel literis coæva, vel à *Mose*, vel saltem ab *Efra* & *Symmysis*, profecta fuisse, præter unum *Eliam Levitam*, affirmant, quotquot sunt, omnes. Quid ad hoc argumentum Revelator, & fidelis ejus, in hoc negotio, exscriptor?

Object. Scilicet à *Masorethis Tiberiensibus*, an ab aliis puncta inventa fuerint, an præcisè circa annum Christi sexcentimum, vixerint, & flourerint,

ruerint, an verò fuerint posteriores, quot denique numero fuerint, an multi, an verò pauci, non multùm referre, modò divinis scriptoribus punctorum inventio non adscribatur.

Resp. Responsio planè est in summâ rerum omnium desperatione versantium: adeò supervacaneum est, ut quisquam illis in majores angustias adigendis operam navet. Sed tamen lectoris informandi ergò, regeſtum volo.

(1.) Pugiles hosce, quantiquanti fuerint, *Eliam Levitam* hîc loci deseruisse, causæque, quam ipse suscepit patrocinandam, valedixisse. *Elias* enim punctorum inventionem *Masorethis Tiberiensibus* post-Talmudicis, *græcis* ac in terminis adscripsit. *Capellus* verò & *D. D. Waltonus* argumenti suprâ allati pondere oppressi, haud eunt inficias, illum falsum fuisse, primos punctorum inventores Rabbinos quosdam *Tiberienses*, fuisse, eosque circa annum Christi quingentesimum punctationis opus instituisse, asserentem. Hæccine est concordia fratrum? Hæccine est, quam invicem colunt *Elianista*, amicitia?

(2.) Illos in hoc negotio esse *ἀνὸρ ἁλιεῦτος*, & ex propriæ opinionis Acropoli, argumenti ex historiâ Judaicâ petiti pondere, miseris modis deturbatos. Quamvis enim *Elias* punctorum inventionem *Masorethis Tiberiensibus* circa annum suprâ memoratum tribuentis, opinionem fecerant suam, quùm tamen ad hujusce argumenti à totius historiæ Judaicæ silentio desumpti, solutionem deventum est, vix temperant à palinodiâ canendâ: alter enim in assignatione temporis, & alter in assignatione personarum puncta excogitan-

excogitantium, hallucinatum fuisse *Eliam*, pro eâ, quâ urgebantur necessitate ineluctabili, concedunt. *Vid. Lud. Capel. Arcan. punct. lib. 2. cap. 15. D. D. Walt. Proleg. 3. §. 55.*

(3.) Hujusce argumenti viribus cæteri omnes quicumque tandem assignati fuerint, à punctis Hebraicis conficiendis, præter solos viros propheticos, arcentur. Neque enim *Tiberiensibus*, neque *Babyloniis* Rabbiniis nedùm uni & alteri viro quantumvis perito hîc vel privatim agentibus (quod tamen *Ludovico Capello* visum est, *Arcan. punct. lib. 2. cap. 15.*) punctationis excogitandæ opus, quisquam historicorum adscribere adhuc ausus est. Omnes ad unum uno ore clamant, punctationis opus esse *דֵּיוּן*, non à Rabbiniis post-Talmudicis, sed à *Mose*, & Prophetis, vel saltem ab *Efra* profectum. Vim igitur hujusce argumenti à Judaicæ historiæ silentio desumpti, nequaquam retundunt, *L. Capellus*, & *Cl. Waltonus*, sed nugas agunt, cum hoc regestum pro solutione volunt, se nihil morari, quinam fuerint primi illi punctatores, *Tiberiensēs*ne, an *Babyloniis*, an verò etiam alii? Neque an præcisè circa annum Christi sexcentiesimum vixerint & floruerint, an verò sint posteriores, adeoque recentiores? Nedùm denique quot numero fuerint, multi an verò pauci, an unus atque alter, quibus etiam fuerint appellati nominibus? Assignent licèt *Tiberiensēs*, vel *Babyloniis Masorethas*, multos, vel paucos, Anonymos, vel nominibus insignitos, circa annum Christi sexcentiesimum degentes, vel posteriores, adeoque recentiores, de causâ tamen *Autistigmaticâ* conclamatum est.

Nemo

Nemo enim historicorum istiusmodi homuncionibus punctationis inventæ honorem unquam detulit. Hoc sequi severiùs fugillandum duxerint, ipsas proferant tabulas, & non dictatoriâ prætumidæ fibræ confidentiâ, sed instantiis planè historicis, absque quibus nihil agunt, rem totam conficiant.

(4.) Quid multis immoror ? exceptiuncula hæc nihil præter unum tum *L. Capelli*, tum *D. Waltoni* odium in punctationem Hebraicam iniquius conceptum, demonstrat. Equis etenim hominum, nisi puncta Hebraica in odio planè novercali habens, dixerit cum *Capello*, se nihil morari, quinam fuerint primi punctatores ? vel cum *D. Waltono*, non multum referre an à *Tiberiensibus*, an verò ab aliis, puncta inventa fuerint, modò divinis Scriptoribus, non adscribantur ? *Vid. L. Capel. Arcan. lib. 2. cap. 15. & D. Walt. Proleg. 3. § 55.* Hoccine est punctationem justis laudibus prosequi ? hoccine genuinæ sacri textûs lectioni consulere ? hoccine Ecclesiæ Christi, punctationem Hebraicam, pronicâ Veteris Testamenti legendâ normâ admittentis, fidelitatem celebrare ? Adscribatur punctatorum inventio *Tiberiensibus*, vel *Babyloniis*, maribus, vel mulierculis, imò hominibus vel Diabolicis (quantum ex eorum verbis conjuncto) per *Capellianistas* quidem licet. Quippe illis nihil prius, nihil in votis potentius, quam ut puncta Hebraica quoad originem divina, quoad opem quam lecturientibus præstant necessaria, ex Authenticiæ folio deturbent, & omni fide, omnique honore debito æternum spolient : quò tandem novo

Capelli

Capelli idolo, & Deastræ erraticæ, facultati nimirum *סוֹחַסִּינָי*, aræ & preces deferantur, atque res tota Religionis, omniâque veritatis momenta ferantur accepta. Tanta est Odii humanis præcordiis insidentis vis, ad optima quævis, pro pessimis commutanda !

(2.) Puncta à Rabbini*s Tiberiensibus* non fuisse inventa indè liquet, quòd tempore, quo hoc facinus ex *Elia Levita* sententiâ institutum fuerit, nulli *Tiberiade* extiterunt Rabbini qui scholam celebrarent. Seculo post Christum natum quinto aut sexto absolutum fuisse punctationis opus, aliqui statuunt. Alii in annum à Christo incarnato septimum vel octavum id operis rejiciunt. Sed & res & nomen *Masoratharum Tiberiensium*, quibus tum institutionem, tum punctorum consummationem adscribunt *Elianista*, multis antè annis extinctum est. Auctor enim libri, cui titulus *Tsemach Davidh, de Hillele Hannasi*, qui anno Christi 300 vixit, celebrèque apud Judæos plerosque omnes obtinuit nomen, verba faciens dicit, (*וְבוֹ יִסְפְּקוּ הַנְּסֻמִּים בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל*) & in ipso desièrunt promoti in terra *Israelis*, fol.47. Si ergò in *Hillele Hannasi* promotiones cessârunt Scholasticæ, quid verisimilius est, quàm quòd Scholæ, & publica docendi exercitia simul etiam desièrunt, cùm dignitates istiusmodi sint quasi pabulum & Humidum Radicale, quibus omnia rectè conservantur, ac propagantur studia, Robur hùc indè accedit, quòd Hebræorum *Chronica* post hunc *Hillelem* nihil planè amplius de Scholis aut *Masorethis Tiberiensibus* memorant : nec mirum, cùm non *ensis nulla sint Accidentia*.

Hoc

Hoc igitur *Elianistis* incumbit probandum, ullos *Tiberiade* durasse *Masorethas*, ullum Scholarum florem, ad id temporis usque, cui necesse habent punctationis consummatæ opus adscribere. Eò certè loci, ubi opus hoc confecisse perhibentur, omnes ferè Judæi, non ità multò antè, crudeli funere, à Gallo *Constantii* Imperatoris Legato, extincti sunt. Verisimile nullo modo est, post tantam cladem, quâ illos affecit & interfecit *Gallus*, Judæos ad *Tiberiadem* brevi confluisse, ibidemque Scholas funditùs vastatas redintegrasse. Hoc certè prohibuerunt Judæorum insurrectiones & diffidia in Romanum Imperium toties repetita, quibus se *Romanis* exosos reddiderant: prohibuerunt quoque præfectuum cura & vigilantia, illos magno aliquo in numero diù consistere, nequaquam sinentium. Tota igitur sententia *Eliana*, nihil profectò videtur, quàm aliud ex alio figmentum. Hinc optimè dicit D. D. *Owenus*, *Masorethas Tiberienses* post-Talmudicos nullos fuisse, atque hujusce sententiæ, quam diffidam suscepimus, Auctores, quò fingerent puncta à *Masorethis* istis fuisse excogitata, finxisse priùs ipsos *Masorethas*.

(3.) Ne argumentorum numerus nimium crescat, suggestisse sufficiat, *Rabbinos Tiberienses* (si qui unquam fuerint) ad opus punctationis excogitandæ aptos & idoneos nequaquam fuisse. Extraordinarius sit oportet, qui opus tanti momenti suscipiat conficiendum. Quales quidem fuerint *Rabbini Tiberienses* inter omnes minùs convenit. Hi summis laudibus homunciones istos cumulant, atque omnia bona de eis dicunt: illi verò eorum
cum

cùm peritiam, tùm fidelitatem sollicitant, illos fuisse genus quoddam hominum, ineptum, superstitiosum, pravum, & idololatricum, pleno ore clamitantes. Hic vociferationes *Bellarmini*, *Johannis Morini*, & clamosi *Huntlai* cum *Gregorio de Valentia* in hodiernam punctationem eructatas, quâ Rabbinos vel ignorantiam, vel odio occæcatos, sacras veteris instrumenti paginas graviter corrupisse contendunt, missas facio: ipse *Capellus* in libello isto, in quo punctorum inventionem *Masorethis* adscribit, etiam atque etiam de bonâ eorum famâ detrahit, dum *אבן-עזרא*, scrupulositatem, atque superstitionem illis subinde objicit, ut videre est. *Arcan. punct. lib. 1. cap. 11. pag. 74. cap. 13. pag. 94. cap. 17. pag. 156.* & sæpius alibi. Si genium & ingenium *Masoretharum* usque *moda* prosequi visum fuisset, illos pessimos fuisse nebulones, omni veri Dei religione vacuos, omnisque Christianæ fidei odio plenos, evincere nullus dubitarem. Sed in propatulo res est. *Masorethas* hosce *Tiberienses* fuisse genus hominum pravum, superstitiosum Deoque exosum, neminem latet, præter illum unum, quem latet, illos fœdere divino per infidelitatem excidisse, filioque Dei salutifero, obstinatè, præfractè, atque malitiosè se opposuisse. Qui ab istiusmodi hominibus punctata fuisse Biblia facili fide credat, nã ipse plus animi ad audendum prompti, quàm consilii habet. Sed ut hoc, quo usus sum, argumentum suum apud omnes obtineat pondus, verba D. D. *Lightfootii* argumento nostro finitima huc transcribere, visum est. Sunt (inquit vir ille clarissimus) qui punctata Biblia credunt

à Sapienſibus *Tiberienſibus*. Ego impudentiam
 Judæorum, qui fabulam invenerunt, non miror :
 Chriſtianorum credulitatem miror, qui applau-
 dunt. Recognosce (quæſo) nomina *Tiberien-
 ſium*, à ſitâ illic primùm Academiâ, ad eam expi-
 rantem : & quidnam tandem invenies, niſi genus
 hominum præ Phariſaiſmo inſaniens, traditioni-
 bus fascinans, & fascinatum, cæcum, vaſtrum, de-
 lirum, ignoſcant ſi dicam, magicum, & monſtro-
 ſum ? ad opus tam divinum, homines quàm in-
 eptos, quàm ſtolidos ! Perlege *Talmud Hieroſoly-
 mitanum*, nota qualiter illic ſe habeant *R. Juda,*
R. Chammath, *R. Hoſchaja,* *R. Chaija Rubba,* *R.*
Chaija Barba, *R. Joſchanan,* reliquique inter *Ti-
 berienſes* grandiffimi Doctores, quàm ſerio nihil
 agunt, quàm pueriliter ſeria, quanta in ipſorum
 diſputationibus vaſtrities, ſpuma, venenum, fu-
 mus, nihil ! & ſi punctata fuiſſe Biblia in iſti-
 uſmodi Scholâ potes credere, crede & omnia
Talmudica ! Opus Spiritûs Sancti ſapit punctatio
 Bibliorum, non opus hominum perditorum, ex-
 cæcatorum, amentium. Hactenus Doctiſſimus
Lightfoot cujus verba argumentoſa, à *Rabbinis Ti-
 berienſibus* Bibliorum punctationem nequaquam
 prodiſſe, tantùm non demonſtrant. Audet *Isa-
 acus Voſſius*, punctorum hoſtis iniquiſſimus, qui
 punctationem oneraturus mendaciis & convi-
 tiis, ipſos punctatores barbariei & imperitiæ
 damnat. Ab hominibus barbaris & etiã in
 vernaculâ, quàm jactant, linguâ, peregrinis, ec-
 quid aliud, quam vitioſum, & ab omni ratione
 alienum potuit proficiſci ? *Isaac. Voſ. de Tranſl.* 70.
cap. 30. pag. 97. Sed contra, quandoquidem
 punctationis

punctationis opus sit omnibus numeris absolutum; & דָּבָרָא נִי ubique spiret, illud, à tam stolidis, imperitis, & superstitiosis, quales fuerint, tum nostro, tum *Elianiſtarum* iudicio, *Masorethæ Tiberienſes*, nequaquam fuiſſe profectum, inferre licebit.

(3.) Reſtat tandem argumentorum momentis evincendum, *Ben Aſcher*, & *Ben Naphtali* ex eorum numero minùs fuiſſe, qui puncta invenerunt Hebraica Bibliiſque addiderunt. Priùs verò lectorem certioſorem faciamus oportet, quoniam fuerint *Ben-Aſcher*, & *Ben-Naphtali* quàm punctorum inventionem illis abjudicemus.

(1.) Rabbinos hoſce, quod attinet, *Elias Levita* in libro *Masoreth*, *prafat.* 3. ſcribit, illos fuiſſe שְׁנֵי רֵאשֵׁי יְשִׁיבוּרָא; duo ſcilicet capita Academicarum. Alii illoſ ſcribas tantùm fuiſſe peritos, contendunt, qui lectioni Biblicæ accurandæ, omnibuſque Scripturæ exemplaribus emendandis, ut tandèm correctiora prodirent, operam navârunt; unde ipſi apud *Balmefium* סוֹפְרֵיִם, hoc eſt, Scribæ, audiunt. Prioris nomen, ſi plenè proferatur, fuit, *R. Aharon* filius *R. Moſis* è tribu *Aſcher*; poſterioris verò *R. Moſes* filius *Davidhiſ* è tribu *Naphtali*. Hic in *Babylonia* floruit, habuitque ſequaces in lectione vocum aliquot controverſarum Judæos Orientales: ille in terra *Iſraelis*, quem Judæi Occidentales, ſive *Hierofolymitani* ſunt ſecuti in iis, de quibus inter hoſce duos ſcribas ortæ ſunt diſſenſiones, leves quidem, & quæ vocum paucillarum accuratam ſcriptionem, non verò ſenſum earundem & ſignificationem, attingunt.

(2.) Hi quidem sunt Rabbini, quibus absolutè totam punctorum inventionem adscribit *Gilbertus Genebrardus* in *Chronolog. lib. 3.* ad annum Christi 485: *Ludovicus* verò *Capellus* illis punctationis opus, non absolutè, & ex toto, sed secundùm quid, & ex parte duntaxat. *Arcan. punct. lib. 1. cap. 17.*

Respond. Sed hisce Rabbiniis in hoc punctationis inventæ campo, nec feritur, nec metitur. Punctorum enim inventionem, neque absolutè, & ex toto, neque secundùm quid, & ex parte Rabbiniis hisce *Ben-Ascher* scilicet, & *Ben-Naphtali* esse adscribenda, rationes, quæ subduntur, invincibiliùs suadeant.

(1.) Quia huic sententiæ se totum opposuit *Elias Levita*, Novatorum Antistigmaticorum pater, dum libro suprâ citato scribit, dissidia inter *Ben-Ascher* & *Ben-Naphtali* quæ tantùm sunt de punctis, & Accentibus, non esse dubium, quin post inventionem punctorum & accentuum scripta sint. Sed Revelator *Elia Levita* sententiam ac cæterorum omnium despiciatui habet, ubi à sui cerebelli insomniis dissidet: nec flocci facit patris auctoritatem, cujus tamen unius testimonium in hac causâ ipse aliàs pluris faciendum putat, quàm omnium aliorum contrâ sentientium. Sed ex hac inter partem *Eliam*, & filium *Capellum* obortâ dissensione, spes aliqualis, causæ, quam suscepimus patrocinandam, affulgere videtur. Dum singuli pugnant, universi vincuntur.

(2.) Quia nemo historicorum Rabbiniis hisce punctorum inventionem adscribit. Scriptores certè

certè Hebræos habemus quàm plurimos sub id tempus in vivis agentes, quo *Ben-Ascher* & *Ben-Naphtali* vixisse, punctaque excogitasse perhibentur: quæro igitur (uti par est) quî sit, quod nè unus quidè punctorum inventorum illis honorem detulerit, vel tanti facinoris mentionem fecerit ullam: Meminerunt quidem, *Ben-Ascher* & *Ben-Naphtali*, in punctorum aliquot Bibliis adscriptorum correctionem, operam navasse: sed Rabbini hisce, punctationis vel inchoatæ, vel consummatæ opus adscribere, nunquam cogitarunt. Hæc sanè sententia apud Hebræos est tam nova, tamque inaudita, ut nihil ultrâ. Sed habet forsan *Capellus*, quod omnibus Christianorum atque Judæorum testimoniis ubique anteferat; hariolantis cerebri nimirum insomnia, quibus per totum punctationis Revelatæ *Arcanum*, tanquam oraculis è *tripode* dictis indulget, primasque in hac lite dirimendâ desert. Hisce frustatur, per me licet: ego verò punctorum auctoritati vindicandæ invigilans, morosior me esse confiteor, quàm ut somnia *Capelliana*, pro argumentis admittam.

(3.) Quia ipsissimum opus, cui concinnando multum temporis impertierunt, planè contrarium evincit. Studia enim ipsorum *Critica* fuerunt, huc solum spectantia, ut Biblia sacra tum quoad voces, tum quoad puncta prodirent emendata ut videre est in illarum vocum Catalogo, quem Bibliis Polyglottis subjunxit D. D. *Waltonus*. Diffensiones omnes, quæ inter *Ben Ascher*, & *Ben-Naphtali* sœventur, sunt planè de vocibus jam antea punctatis, non verò nunc primum

punctandis, quod istas consulenti dissensiones facile innotescat. Quippe nihil aliud ostendunt, quam Rabbinos istos de punctis & accentibus, ut textui sacro, multò antè adscriptis, judicasse, judicii que sui indicia apposuisse, ut genuina cuiusque vocis scriptio æternùm conservaretur. In hac sententiâ fuisse, præter Cl. *Hottingerum*, *Thesaur. Philolog. pag. 403.* & Doct. *Buxtorfium*, de punct. pag. 274. ipsam *Eliam Levitam*, ex præfatione 3 *Masor. Hammas.* liquet.

(4.) Quia hi *Rabbini* longè recentiores sunt, quàm ut operi punctationis supremam manum imponerent; vel (quod aliqui volunt) ut primi punctorum *Auctores*, apud æquos rerum iudices, unquam audirent. Tempus, quo isti floruerunt, circa annum 794 פ"דל supputationis scilicet minoris, hoc est circa annum Christi 1037. fuisse scribit *R. Gedaljab* in *Schalscheleth Hakkabbalah.* fol. 37. Quod si igitur ante sexcentos duntaxat annos in lucem, hi irrepserunt *Rabbini*, mirum sanè, & planè quod implicat, narrant, qui illis punctorum ante multos annos jam existentium, inventionem adscribunt. Ex Auctore libri *Juchasin*, & ex tota *Masora* constat, exemplaria ad amissim punctata, ante mille circiter annos extitisse. Quid verò commercii excogitatorii tam notitiis & recentibus *Rabbinis* cum punctorum tam sacræ & venerabilis antiquitatis inventionem? Prodigiosa planè est ista Prolepsis, quæ prius filium quàm patrem, prius effectum, quàm causam, prius opus, quàm Auctorem, in rerum naturâ ponit. Arrigite (quæso) aures vos *Artis Logica* tenaces, & vel causæ nostræ patrocinium

in vosmet fuscipite : vel ipsum refugite Canonem, quo moniti adhuc credidimus, *Causam causato esse priorem*. Vixerunt quidem *Ben-Ascher & Ben-Naphthali*, sed non nisi multis, post puncta inventa, seculis; illi igitur puncta non invenerunt, Consequens videtur adeò clarum, adeoque necessarium, ut nihil ultrà. Hactenus argumentum à remotione eorum omnium, quibus precario, ne dicam falsò, pro cuiusque præjudicio, punctorum adscribitur inventio, desumptum. Bonâ igitur cum illorum veniâ, qui contrâ sentiunt, mihi inferre licet, puncta Hebraica fuisse literis cœva, Θεοπρόδικα^sque Bibliis affixa; quia nondum inventi sunt, ex quo sacratissimus Veteris Testamenti Canon evasit consignatus, præter solos Spiritûs Sancti Amanuenses, quibus eorum inventionem adscribere fas est. Ὅπως ἔδει δειχθαι: quod erat demonstrandum.

CAPUT XV.

In quo, ex istis, quæ contrariam æxœvæ: committantur opinionem, incommodis, puncta Hebraica literis fuisse cœva probatur.

(12.) **U**ltimum nostrum argumentum, Absurdorum Syrma indigitat, quod indissolubili nexu secum trahit ista punctorum novitas, quam sibi audacter finxit *Elias Levita*, fictamque infelicius susceperunt patrocinandam, præter *Gordonium*, *Serarium*, *Genebrardum*, *Ludovicum*, *Stapletonum*, & *Morinum*, è Pontificiis: *Ludovicus Capellus*, *Cl. Prideauxius*, *Isaacus Vossius*, & *D. D. Waltonus*, è Reformatis. Nam puncta Hebraica, si literis non fuerint cœva, sed pro *ElianiStarum* sententiâ, obstetricantibus *Masorethis Tiberiensibus*, post nata, Bone Deus, quanta incommodorum Sylva hinc brevi fruticescat! Rem totam paulò attentius introsipienti, naribusque emunctis percipienti, quæ subduntur, nullâque arte eludi possunt, Absurditates è *Massa Eliana* protuberantes, facillè suboleant.

(1.) Frustraneam fuisse Legis, in veteri instrumento complexæ, promulgationem. Quorsum enim ista promulgatio, quâ nihil certi promulgatur? quorsum ista lex, in quâ nihil ferè præter *Homonymias*, & *Amphibolias* legere fas est? quorsum tandem ista Doctrina, quâ nihil determinatæ veritatis docetur?

(2.) Vulgus

(2.) Vulgus Judæorum à sacri codicis lectione fuisse (quod longè falsissimum) exclusum. Quis enim unquam induci potest, ut credat, populum Judaicum adeò fuisse peritum, tantâque facultate σοφασικῆν præditum, ut omnes cùm Accentus, tum Vocales divinare poterat, qui in codicibus non punctatis necessariò erant divinandi; utpotè sine quibus genuinus Scripturæ sensus elici nequiverit? Hinc, *Papicole* plerique omnes, qui punctorum inventionem *Masoræ* *Tiberiensibus* adscribunt, Cognitionis clavem vulgo Christianorum auferendi, populique à sacerarum literarum lectione arcendi, ansam arripiunt. Dicit enim *Hardingus*, cùm Scriptura Hebraica careat vocalibus, eo modo vulgus ab ejusdem lectione exclusum fuisse, Dei quâdam speciali providentiâ, ne Margaritæ ante porcos projicerentur. *Vid. Cham. Paustrat. Tom. 1. lib. 10. cap. 8. §. 22.* Eâdem oberrat chordâ *Morinus*, in *Opusculis Samariticis, cap. 15.* Habent, fateor, Reformati, datâ punctorum novitate, quod Pontificiis oggannientibus reponant. Sed in tanti ponderis negotio, erga istiusmodi Adversarios, qui optimis quibusque, in rem suam pessimam abuti nôrunt, nimis liberales & prodigos nosmet præstare, non expedit, nedùm (liquid ego auguror) tutum. *Dato uno Absurdo, sequentur mille.*

(3.) Sensum istum, quem lectio ex hodierna punctorum dispositione oriunda, exhibet, Auctoritatem habere tantum humanam, non verò divinam & Authenticam, qualem genuinus Scriptures sensus habeat, oportet. Quod genitum est ex carne, (dixit Mundi Salvator) caro est:

& quod genitum est ex Spiritu, Spiritus est. Sic; quod genitum est ex Rabbiniis, Rabbinicum est: nihil planè divinum, nisi quod ex Deo fuerit profectum. Hinc, probare posse putat *Morinus*, cum puncta incertorum hominum studio, in omnibus fallibili, in nonnullis apertè falso, ortum suum debeant, textum Hebraicum, Regulam, & normam fidei esse non posse. *Exercit. lib. 1. cap. 2.*

(4.) Deum dedisse legem imperfectam; quia datâ punctorum Novitate, per aliquot annorum Centurias Codici sacro pars aliqua essentialis defuit; advocatio nimirum ex solis punctis oriunda. Ita visum est *Cevallerio*, *Gerhardo*, & aliis ad invidiam doctis, quorum aliàs mentionem fecimus.

(5.) Interpretationem Scripturæ omnem, quæ punctationi innititur hodiernæ, ab Ecclesiæ hostibus pendere. Hancine fidei nostræ fieri Analysin, quâ omnia in Rabbinarum Auctoritatem sunt resolvenda? Quis Theologorum istiusmodi *Masoretis*, quos passim tanquam homines superstitiosos ipse *Capellus* depingit, ipsa verò veritas, tanquam Reprobos, deliros, & in facinus iuratos, tantam Auctoritatem lubens concederet? Quantum ego capio, positâ punctorum novitate tota Scripturæ Auctoritas labascet, & iudicio, non tantum Ecclesiæ, quod Pontificii volunt, sed Rabbinarum contra Christum, Christianamque Religionem malevolentissimè affectorum.

(6.) Neminem teneri obstrictum, lectioni ex hodierna punctatione oriundæ fidem adhibere, eique

eique per omnia acquiescere. Dato enim, *Masorethas Tiberienses* fuisse linguæ Hebraicæ peritissimos, cum tamen homines adhuc fuerint, nullâ Auctoritate divinâ, Θεωπύδιστα nullâ donati, nihil est, cur fidem, & Conscientiam nostram illis subjiciamus, nedum lectioni istiusmodi, quæ ab eorum arbitrio tota pendet. Quæ enim Religio (inquit *Polanus*) possit ullum promovere, ut iudicet sibi *Masoretharum* lectioni esse acquiescendum? Hic igitur *Bellarminus de Verb. Dei lib. 2. cap. 2.* contendit, quod possumus, si velimus, puncta detrahere, & aliter legere. Quam quidem libertatem, seu potius licentiam, & ipse *Capellus* punctorum Revelator, punctorum mutandi, pro arbitrio suo, cuiuslibet subindè concedit, modò commodior eliciatur sensus.

————— *En queis consevimus agros!*

(7.) Puncta hodierna à quovis alio docto ac linguæ sanctæ perito mutari, & alia pro ipsis substitui posse. Quod enim auctoritate tantum humanâ nititur, id pari auctoritate, scilicet humanâ, loco movere fas est. Imò (inquit Doctissimus *Owenus*) ubi per mutationem illius lectio examinatoribus iudicibus verior, aut sensus commodior elici potest, cum per meritum tantum examini subjectum, locum suum tueatur, non modò licita, sed etiam necessaria, erit ista mutatio. Hic ipsum *Capellum* habemus consistentem, imò, tanquam pro aris & focis, contendentem, punctationem esse opus humanum, nec ex omni parte perfectum, sed ex parte satis magnâ prodigiosum,

giosum, monstrosum, adeoque falsum. Atque ideo (inquit ille, *lib. 2. cap. 22. §. 12. cap. 23. §. 2.*) non pendemus absolute & necessario ab hodiernâ *Masoretharum* punctatione; sed si in locis nonnullis proferri possit alia punctatio, quæ Analogiæ Grammaticæ, atque naturæ hujus linguæ non repugnet, quæque sensum æquè commodum, aut etiã commodiorem, veriorem, magis coherentem, & consonum pariat, nullo jure *Masorethica* punctatione potius tenemur, quàm istâ. Quòd si verò res ita se habeat, nihil in mundo, magis necessarium, nihil magis æquum videtur, quàm ut punctatione *Masorethica* valere jussâ, Theologi quotquot sunt omnes, pro officii ratione, omnem sententiam Biblicam, imò & unumquòdque vocabulum, communibus consiliis, examini subjiciant, alia pro aliis puncta substituunt, diruant, ædificent, mutantque quadrata rotundis, quoad ista tandem investigetur, figaturque lectio, quæ sensum Spiritûs Sancti maximè commodum ac genuinum nobis exhibeat. “ Sed hoc Jesuitæ volunt, ut tam ancipiti jacta-
 “ ti falò, ad Infallibilitatis Papalis portum post-
 “ liminio nos recipiamus. Nihil certè Pontificiis magis gratum, nihil causæ eorum magis accommodum, quàm istiusmodi Doctrina, unde punctationis *Masorethica* mutandæ necessitatem inferre licet. Punctis enim hodiernis loco motis, quid tandem certi manebit? quid firmi in sacris literis invenietur? quid litium, & rixarum de genuinâ Scripturæ lectione perniciosarum, inter doctos omnes, & facultate *soxasixi* pollentes, nusquam loci non grassabitur?
 Quantum

Quantum certè capio, nullâ usus est Hyperbole noster *Owenus*, quando de hâc re verba faciens, dixit; punctis omnibus abjectis, litibus æternis, non tam lata fenestra, quàm porta decumiana certissimè aperietur! Annon sæpè hic videt, quod alius non? Nonne huic verum & commodum videtur, quod alteri contrà falsum, atque incommodum? In quot formas & monstra opinionum, fingentur, ac refingentur quàm plurimæ sacri Codicis voces, & sententiæ? Quoties accidat necesse erit, ut lectio Adulterina textui inferatur, & quæ vera est ac genuina, expungatur, dum totus textus *Biblicus* quibusvis ingenii scientiæ opinione prætumidis committitur castigandus, punctisque aptioribus donandus?

(8.) Incertum & dubium fieri totum Vetus Testamentum, textumque sacrum nudis literis constantem instar ceræ in omnes figuras mutabilem; vel instar Materiæ primæ, nullarum non formarum susceptibilem; cum nulla ferè vocula in sacris paginis occurrit, cui non possint alia atque alia pro lectoris arbitrio substerni puncta, unde vocum significatio, atque sententiarum mens prorsus diversa evadat. *Morinus* quidem *Opuscul. Hebræo-Samarit. pag. 91.* observat, quòd Scriptura istiusmodi longè pluribus sensibus obnoxia est, quàm dictiones quas cum suis vocalibus omnibus describit, atque ideò Mysticis interpretationibus quæ ex solâ traditione *misegnegisito* disci possunt, aliâ longè fertilior. Et ipse ego fertiliorem esse Scripturam nudis literis constantem fateor, quàm quæ punctis vocalibus donatur: sed

sed more tantum *Africa*, quæ semper aliquid Monstri parit, cui quisquam non sine summo rerum omnium discrimine, se committat. Omnes quidem periculosas Consequentias averruncare conantur punctorum hostes: sed arctiorem cum punctorum novitate connexionem habent istiusmodi Consequentiarum, quam quibus amoliendis sit gens tota *Eliana*. Sic certè visa res est *Engelberto Engels*, quod verba ejus, quæ de hac re in præfatione *Valentini Schindleri Lexico Pentaglotto* à se præfixa fecit, luculentissimè testantur. “Sunt
 “multi (inquit) Doctissimi Clarissimique viri,
 “qui ideò, quòd quidam Judæorum Rabbini
 “longè post 22 *Alphabeti* literas, puncta ab hominibus inventa esse asserant, uno eodémque
 “cum consonantibus tempore, Hebræorum Vocale
 “cales non extitisse, existimant. Verùm loca
 “Scripturæ, è multis pauca modò enumerata, si
 “attentiùs considerentur, perspicuum evadet,
 “puncta unà cum 22 literis aut orta esse; aut
 “Scripturam olim cerei instar nunc in hanc partem,
 “nunc in illam fuisse flexibilem. Et si
 “puncta ab hominibus sunt inventa, sequitur necessariò Scripturam hoc nostro tempore Auctoritatem habere non divinam, sed humanam. Hactenus *Engelbertus*; qui, datà punctorum novitate, & Auctoritatem Scripturæ divinam è medio tolli, & summam rerum omnium incertitudinem in ejus locum introduci, existimat. Et quid (quæso) remediis isti malo adhibendum, quod tot *Homonymis*, & *Amphiboliis*, tot litibus perniciosis, & incertitudinibus periculosis sacras veteris instrumenti paginas onerat, ut nihil certi,
 firmive

firmive elici aut extundi ex iis unquam possit? Rem verò ita se habituram esse, sublatis è medio punctis, neminem latet, præter Hebraicarum literarum rudes, quos ipse linguæ sanctæ genius planè latet. Numerus enim vocum diversum, pro diversitate punctorum iisdem numero literis substitutorum, sensum fundentium, pænè est infinitus. Nos è multis, quæ catervatim se offerunt, paucilla, lectoris in gratiam, adducemus exempla.

(1.) שׁוּׁ. Si legatur *Schaddai*, est Omnipotens. Si *Sadhai*, est Ager. Si *Sedbe*, agri. Si *Sedbi* Ager meus. Si *Sedbai*, Agri mei. Si *Schedbe*, est ubera. Si *Schadhai*, ubera mea. Si *Schuddai* desolatio mea. Si *Schuddai*, desolationes meæ. Si *Schoddi* desolatum, vastatum redde. Si *Schadhi*, uber meum. Si denique *Scheabe* cum *Tseri*, non autem cum *Scheva*, ut supra, est *Dæmones*.

(2.) מַטֵּה. Si legatur *Matte*, est virga. Si *Mitta*, est lectus. Si *Matta*, est infra. Si *Mutte*, perversus. Si *Mutta*, est perversa.

(3.) חַבֵּל. Si legatur *Chabhal*, est, in pignus accipit. Si *Chabhol*, est pignus. Si *Chibbel*, est malus nauticus. Si *Chobbhel*, est Nauculus. Si *Chebbhel* cum quinque punctis, est dolor parturientis. Si *Chebbhel* cum sex punctis, est perditio, vel funiculus. Si *Chabbel*, est parturito, vel enitere.

(4.) שַׁעַן. Si legatur *Schagnar* cum *Chamets* & *Pathach*, est æstimavit. Si *Schagnar* cum duplici *Pathach*, est porta. Si *Schogner* est janitor. Si *Schognar*, est horrendus. Si *Sagnar* cum *Chamets* &

& *Pathach*, est horruit. Si *Segnar* cum duplici *Pathach*, est horror. Si *Segnar*, est pilus. Si denique *Sagnir*, est hircus.

(5.) שבע. Si legatur *Schebbang*, est septem. Si *Schabhuang*, est Septimana. Si *Sabhang*, est Satiari. Si *Sabheang*, est satur. Si *Sobhang*, est saturitas.

(6.) חרש. Si legatur *Charasch*, est aravit. Si *Choresch* fabricator, vel fabricans. Si *Cheresch*, cum quatuor punctis, est surdus. Si *Charasch* cum duplici *Chamets*, artifex. Si *Cheresch* cum sex punctis, est silentium. Si *Chariseh*, est aratio. Si denique *Choresch* cum *Segol*, non ut supra, cum *Tseri*, est silva. Ihti certè omnes in silva quasi, nigris incertitudinibus caligante, haud certis passibus huc illuc oberrant, qui omnibus vocalium notis erasis, verum cuiusque vocis Biblicæ fensum, in se, pro ea quâ pollent facultate σοχασιστήν, inter tot significationum Mæandros, suscipiunt divinandum. Usque adeò de Textûs non punctati incertitudine, dicere fas est.

Est nemus & piceis, & frondibus ilicis atrum :
Vix illuc radiis Solis adire licet.

Sed hisce valere jussis, verborum Paradigmata percursum & ὡς ἐν τῷ παρῆρη, diversas ex iisdem numero consonis, pro punctorum suffixorum diversitate, significationes oriundas annotaturus pergo. Nam

Cetera de genere hoc (adeò sunt multa) loquacem
Delassare valent Fabium.

Nobis

Nobis ergo parca manu rem tractare contentis, quæ in paradigmatis non-punctatis occurrunt, Homonymias maximè obvias & frequentes indigitasse sufficiet. Si puncta vocalia amoveantur, *Præterita Pihel & Pihal à Præterito Kal*, non distinguuntur: neque harum *Conjugationum Infinitivus & Imperativus*, ab *Infinitivo, & Imperativo, & Benoni Kal*. Literæ enim קָבַל legi queant, *Pakadh; Pakedhu; Pekodh; Pikdi; Pikdu; Pakodh; Pokedh; Pikkedh; Pikkedhu; Pakkedh; Pakkedhi; Pakkedhu; Pukkadh; Pukkedhu; Pukodh; Pukkadh*, cum *camets* in ultima. Puncta quoque si expungantur, *Imperativus & Infinitivus Niphal, à Præterito, Imperativo, & Infinitivo Hiphil*, nullas habent literas Characteristicas, quibus distinguantur. Literæ קָבַל non punctatæ legi enim queant, *Hippakedh, Hippakedhi, Hippakedhu; Hiphkidh, Hiphkidhu; Haphkedh, Haphkidhi, Haphkidhu; Hophkadh, Hophkedhu*, vel denique *Hophkedh*. Sublatis denique punctis, *Futurum Kal, Niphal, Hiphil, Hophal, Piel, Pual*, magna ex parte confundantur, oportet. Nam literæ קָבַל vocalium notis destitutæ, legi, pro arbitrio, queant. *Tiphkodh, Tiphkedhi, Tiphkedhu; Tippakedh, Tippakedhi, Tippakedhu; Taphkidh, Taphkidhi, Taphkidhu; Tophkadh, Tophkedhi, Tophkedhu; Tepakkedh, Tepakkedhi, Tepakkedhu; Tepukkadh, Tepukkedhi, Tepukkedhu*; & adjectâ formâ *Quadratâ*, (quam *Poel* vocant) *Tepokedh, Tepokedhi, Tepokedhu*.

Hasce omnes vocum non-punctatarum Homonymias, hasce varias Lectiones, & diversas inde oriundas significationes, nec non hujusmodi incertitudines

certitudines quàm plurimas alias, in Paradigmatibus occurrere Hebræis, nôrunt omnes Hebraicè Docti. Hinc igitur liquet, quàm necesse est, ut dubius hæreat Lector, & in difficultates, incertitudines, tenebrasque ineluctabiles conjiciatur, si puncta omnia è sacris *Bibliis* exularent, nullaque vocalium vestigia Textui Biblico imprimerentur! Hâc tandem datâ Hypothesi, puncta non esse literis coæva, quis non cum *Marco Marino* horrescens exclamaret, quòd nulla certa doctrina poterit tradi de hâc linguâ, cum omnia possint diversimodè legi, ut futura sit major confusio unicæ hujusce linguæ, quàm illa *Babylonis*, de quâ Scripturæ meminerunt? in *Prefat.* quam *Arca Noah* præfixit. Hîc frustrâ obtundunt punctorum Adversarii, hæc omnia leviora esse, quàm quibus dignoscendis immeremur. Quasi verò verbum Dei O. M. qui omnia numero, pondere, & mensurâ, creavit, itâ sit comparatum, ut nullas Numerorum differentias, nulla orationis pondera, nullam Syllabarum mensuram prodat, nedum curet! Ecquis enim ex punctis vocalium notis, inter numerum *Singularem & Pluralem*, inter *Syllabas* longas & Breves, inter *Verborum Conjugationes* leves & graves, certò distinguere potis erit? Ob punctorum certè vocalium & accentualium defectum, quibus moniti hæc omnia distinguimus, ut Spiritûs Sancti sensus genuinus sapius obfuschetur, & ipse Textus Originæ, is miseris modis periclitetur, necesse est.

(8.) Incommodum ultimum, quo sententia gravatur *Eliana*, ex *Buxtorfii* patris *Tiberiade*,
 verbis

verbis planè *Buxtorfianis*, hùc transcribere libet. Ipse igitur inter Absurda quàm plurima, quæ fictitiam punctorum comitantur Novitatem, dicit, hoc esse numerandum, quòd datâ punctorum novitate, judex superior erit nullus, ac proinde sacrae Scripturae Veteris Testamenti Canon quoque nullus, qui Controversarum interpretatio- num sit Mensura & terminus. Nec satis est, Textum in literis incorruptum & immutatum sem- pèr permanisse, eúmque posse esse judicem. Vo- cales sunt animæ dictionum & vocum, quæ eas vivificant. Vita vocum est earum per pronun- ciationem motus, quem vividus & genuinus sen- sus comitatur. Undè vox nudis consonis scripta sine vocalibus legi, & intelligi nequit. Vocales autem, maximè in obscuris, & difficilibus locis, alius addet has, alius alias, prout quisque sensum elicere tentabit. Hic judice alio erit opus: ac proinde vox sola nudis literis scripta, de se sufficientèr judicare non poterit. *Versio Græca*, quæ Septuaginta Seniorum titulum & authorita- tem circumfert, à *Textu Hebræo* differt, non tan- tum in lectione vocalium, sed & literarum; unde nec ista judex esse poterit. Ubi alium ju- dicem quæres? an servus super dominum; an pedissequa super heram augustam jus dicet? an fons vivus & limpidissimus, se rivuli variis per- turbationibus obnoxii, saporis, & coloris subji- cet; Hactenùs *Buxtorfius* de sententiæ *Elianae* ab- surditate, præ quo, cæteri ferè omnes Doctores Hebraici qui inter pueros gloriosius incedunt, & *מִיָּדָא טַי* esse videntur, sunt planè in linguæ Sanctæ genio, ingenio, & Mysteriis tyrones; imò

hospites & peregrini ; ne dicam, noctuis & Talpis cæciore.

Hucusquè rationes & argumenta, quibus nostra de genuina punctorum antiquitate, ac *Θειοπιδεία*, innititur sententiâ, atque *κρίσις καὶ ἀσφαλτικὴ* adstruitur, proutulimus : quæ omnia in unum cogere lubet, ut lectori *φιλαλήθει*, quali *σωφία* factâ, in memoriam revocentur, subjicianturque iterùm atque iterùm accuratiùs pensitanda.

Si igitur lingua Sancta primas tum temporis, tum dignitatis præ omnibus aliis tenet. Si punctatio *Hebraica* ita se habet ad literas, ut forma Physica ad materiam, cujus indifferentem ac communem naturam actuat, & restringit. Si *Ἀυθεντίας* consonis cœqualem puncta fortiuntur. Si Scriptura sacra est ad vulgi captum accommodata, & in omnibus ad fidei *πληροφορίαν* necessariis perspicua. Si summâ linguæ & literarum *Hebraicarum* Auctor pollebat, sapientiâ. Si de punctorum actuali existentiâ, omnibus illis bonis viris, quibus *Elias Levita*, & ejus *Asselæ* sequiores, eorum inventionem adscribunt, multò antiquiori, constat. Si hodierna Bibliorum lectio, ex punctis ipsis oriunda est *Authentica*. Si bona pars variarum lectionum (quas *Keri*, & *Chethibh* vocant) ex punctatione Anomala præexistente, originem ducunt. Si probatissima *Judaorum* Historia punctorum *Authentia* ubique favet ; Si præter puncta nullum unquam habuerunt *Judei* ordinarium Medium sufficiens, quo vera Scripturarum lectio conservaretur. Si nulli idonei Aucthores, præter *Mosen* & cæteros Spiritûs Sancti Amanuenses, assignari queunt, quibus puncto-

rum inventionem, in quantum in sacro Textu stationem obtinuerunt, adscribere licet. Si tamen denique contrariam opinionem gravant incommoda, ut commentum videatur Diabolicum ad sacri codicis opprobrium invecum. Fidenter certè & merito concludere fas est, *Puncta Hebraica, quibus Hodierna Bibliorum exemplaria extant donata, esse ipsis literis coeva.* *Om̄s ׀דף ׀עִיזָא׀, Quod erat demonstrandum.

Prima tandem suscepti laboris, pro eo, quod Deus *׀דבַרְאֵי* Optimus *דְּבָרֵי* Maximus mihi admensus est, talento, divinâ caelitus aspirante gratiâ, pars est exacta. Quam claudat, & quasi annulo signatorio communiat, paræneticum istud sacri paramiographi adagium ex *Scriptis Mosaicis* traductum, quo contra *Novatores omnes iniquiores Analogicè cautum esse, videtur.* Proverb. cap. 22. ver. 28. אַרְתִּסוּ גְבוּר עוֹלָם אֲשֶׁר עָשׂוּ אֲבוֹתֶיךָ :

Ne transferas terminum antiquum, quem fecerunt patres tui.

Partis primæ Finis.

Pars Secunda.

'ΑΝΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΗ'.

In qua, quæ contra genuinam punctorum Antiquitatem, ab Elianistis adduci solent, præsertim quæ in Prolegomenis Bibliorum Waltonianorum, Reverendissimus Præsul Brianus haud ita multò antè Cestriensis adduxit, expenduntur, & quæ ullius ponderis speciem præ se ferunt, diluuntur omnia.

CAPUT I.

ACTENUS immotis argumentorum fulcris punctorum Antiquitatem stabilitam dedimus, atque hodiernas eorum figuras Consonantibus esse coævas, Textuque sacro Θεορευτός additas, invictis rationum momentis evicimus. Expendendæ jam veniunt *Elianistarum* Rationes, contra istam, quam punctis adscriptimus, Antiquitatem,

quitatem, μετὰ πολλῆς φωνασίας coacervatā. Hoc verò quicquid est, provinciæ, lubentior aggredior, nè ansula addendi neccendique stropharum, quibus se atque alios in hâc Palæstrâ minùs exercitatos, adhùc implicent irretiântque, Adversariis supersit exporrecta. *Elianistarum* quidè scopus unus est, atque idem omnium: quippe hoc solum in votis habent, ut *Puncta Hebraica* eâ, quâ pollent, Auctoritate divinâ spolient. Hoc ut tandem effectum darent, nullum non movent lapidem: non omnes tamèn omnia juvant, sed alii aliis utuntur rationum fucis. Nec mirum, quandoquidem (uti scitè *Cyrillus Hierosolymitanos, Catech. 18.*) πολυδὴς ἢ ἀντίρροχis, ἀλλὰ μοροδὴς ἢ ἀλήθεια; multiplex est contradictio, sed simplex veritas. Veritate igitur simplici fretus, criminationibus licèt vexatâ, calumniis onustâ, & penè fatigatâ, causæ οὐ Θεῶ susceptæ haud prævaricabor, sed oppositos multiformesque errores, qui *Elianistarum* objectionibus insunt, nunc ex ordine diluendos suscipiam.

(1.) Objectionem primam ex literis *Samaritanis* depròptam proferunt punctorum hostes, illas easdem fuisse cum antiquis Hebræis, quæ ante Captivitatem obtinuerunt *Babylonicam*, obtendentes. Hinc facili colligunt negotio, puncta hodierna esse novum quoddam *Masoretharum, Tiberiensium* inventum: quia puncta vocalia Samaritani agnoscunt nulla. Cl. Walton. *Proleg. 3. §. 40. Lud. Capel. Arcan. Punct. Revel. lib. 1. cap. 6.*

Respond. Hæc verò licèt speciosa; & dictatoria quâdam

quâdam animi confidentiâ prolata, dicuntur tamen gratis : nec illis stabiliendis tota *Elianistarum* gens, quanta quanta, fuerit, sufficit ; quin adhuc restant, ex parte incerta, ex parte manifestò falsa.

(1.) Incertum est, quod dicunt, puncta vocalia Samaritanos agnovisse nulla. Unde de hoc in tantâ rerum Samaritanarum obscuritate, constaret, me nescire lubens confiteor : hoc tamen scio, à non apparere ad non esse, nedùm ad non fuisse, non valere consequentiam. Contrarium suadere videntur D. *Hieronymi* verba, quæ in principio præfationis, quam libro *Regum* adhibuit, ita se habent. Samaritani etiam *Pentateuchum Mosis* totidem literis scriptitant (quot *Hebraei*) figuris tantùm, & apicibus discrepantes. Hic per apices puncta vocalia *Hieronymum* intellexisse existimat vir in hisce rebus sagacissimus *Theodorus Bibliander*. in *Comment. de ratione communi omnium linguarum*. pag. 63. item *Buxtorfius Junior*, de punctorum origine, *lib. I. cap. II.* Sic & *Postellus*, qui ex verbis jam allatis collegit, Samaritanos *Hieronymi* temporibus puncta vocalia habuisse. Nam in 12 linguarum *Alphabeto*, ubi de *Samaritanâ*, verba facit, planè dicit. Punctis hodiè, quæ habebant *Hieronymi* temporibus, carent, leguntque sine punctis depravatè admodum.

(2.) Utcunquè se res Samaritanorum literariæ olim habuerint, falsum est, & ab omni veritatis specie alienum, quod dicunt, literas, quibus, ante Captivitatem *Babylonicam*, usi sunt *Hebræi*, non fuisse Quadratas istas, quibus ex-

Exemplaria Bibliorum nunc extant impressa, sed hodiernas Samaritanas : cujus contrarium verissimum esse, nos suprâ demonstravimus. Nec habent profectò punctorum hostes, quo hoc infomnium, & μέγα μεγαλήνεμα suffulciant, præter Monetas quasdam literis Samaritanis inscriptas, de quarum genuinâ antiquitate non minùs ambigitur, quàm de mutatione literarum post Captivitatem factâ, ut aliqui volunt : imò tam malæ famæ & incertæ notæ sunt Monetæ istæ pleræque omnes, ut contendunt haud infimi subsellii Doctores, eas fuisse à quibusdam nebulonibus confictas & confectas, ut hâc imposturâ credulos, & monumentorum Antiquitatis avidos suâ emungerent pecuniâ. Ne verò sibi adblandiantur Adversarii de argumento hoc pecuniario, quo non veritatem, sed erroris vetustatem emptum eunt, nos paucula hîc subjicienda, quibus *Monetam* hanc, quanticûnque faciunt, non probam, sed subæratam esse constet, duximus.

(1.) Duplici caractere Judæos olim usos fuisse, verisimile saltem est, si non extra omnem dubitandi aleam positum. Hîc quosdam fateor refragari doctos viros, ne præconceptam suam deponant opinionem; quibus Doctissimum *Stillingfleet* curiosum certè rerum antiquarum indagatorem, se annumerantem non mirari non possum. Rem verò in populo Israelitico se ita habuisse, fusè satisque probavit *Cl. Buxtorfius*; nisi unius & alterius Doctoris ista omnia prudenter dissimulantium, quibus refellendis minùs sunt, sententia Dictatoria ad quævis allata argumenta disslanda, sufficiens habeatur. Ille verò post

post testimonia quàm plurima pro duplici hoc Characterè ; Samaritano scilicèt , & Hebræo (quem vocant quadratum) facientia , congesta , Thesin suam hisce verbis finire non est veritus. Quicquid hujus rei sit , inter pleròsque de duplici characterè convenit , inter *Hebræos* olim usitato , non à temporibus demùm *Efræ* , sed aliquot jam ante *Efram* sæculis. Nec minor de hoc duplici characterè est *Nicolai Fulleri* ἀνεσφορία : qui *lib. 4. cap. 4. Miscellan. Sacr.* sic scribit. Non dubitamus igitur pro duobus illis præcipuis rerum ac negotiorum diversis generibus , sacrorum videlicèt , & Civilium , duplicem minimum literarum figuram antiquis *Hebræis* fuisse consuetam. Quippe alterum genus *Judeorum* monumenta , ad hodiernum diem affatim extantia luculenter demonstrant ; alterum *Samaritanorum* libri & numismata ab interitu vindicant. Hanc amplexi sunt sententiam præter *Hebræos* satis multos , *Gulielmus Postellus* , *Theodorus Bibliander* , ipse etiam *Irenæus* , cum multis aliis , quos compendio verborum studens , missos facio. Frustrà igitur triumphos agunt , frustrà in numeris , literis *Samaritanis* inscriptis , causæ suæ subsidium ponunt , qui mutationem literarum de characterè *Samaritano* in *Chaldæum* ab *Efra* factam , finxerunt. Dato enim , numismata extare Characteribus , seu literis *Samaritanis* variegata , eaque stante adhuc templo primo , cusa fuisse , quid , quæso causæ nostræ , incommodi , aut Adversariorum inde subsidii ? An ex eo , quòd luna ab ipsis rerum primordiis extitisse dicitur , noctisque dominium tenuisse , ullatenus sequi putamus ipsum solem non
nisi

nisi post multa sæculorum volumina ex horrendâ Non-entitatis Abyſſo in rerum naturam emerſiſſe, atque dici imperium fortitum fuiſſe? Hoc tantum obtinent Adverſarii, quod & nos ultro concedimus, literas iſtas, quas *Samaritanas* vocant, *Judeis* olim notas fuiſſe, & in negotiis civilibus quibuſlibet, in monetis, contractibus, & aurigraphiis fuiſſe adhibitas; ſed ultra hoc, ne $\gamma\epsilon\upsilon$ quidem. Non enim hîc à poſitione Characteris *Samaritani*, ad negationem Quadrati procedere licet, priuſquàm demonſtratum fuerit, hæc duo Characterum genera, eſſe prorsus *Ανεγάρτα*.

(2.) Haud veri abſimile eſt, nummos iſtos, literis *Samaritanis* notatos, quos tanquàm genuina Antiquitatis monumenta crepant Mutationis literarum *Eſraïtica* patroni, pleroſque eſſe fictios. Non deſunt certè viri rei antiquariæ peritiſſimi, quorum aliqui in dubium vocant, aliqui verò numiſmatum iſtorum *ἀνδεύλια* aperte abnegant. Hûc facit, quod *Baronii* ad annum Chriſti 324. n. 113. habet. Prodiêrunt (inquit) hoc noſtro ſæculo dixerim ne impoſtores, qui obductum craſſâ rubigine numiſma æreum nanciſcuntur, formas, & literas, quas volunt, ſolerti fingunt indiſtriâ, turpis lucrî gratiâ, non ſine magno rei antiquariæ præjudicio. Sed *Baronii* auctoritate valere juſſâ, Monetis iſtis, quibus inſculpti ſunt Characteres *Samaritani*, fraudem fucûmque ſubeſſe, res ipſa loquitur. Extant enim nominibus Chriſti & incarnationis variegata, literis *Samaritanis* inſcripta, numiſmata. Hoc idem teſtatur *Theſeus Ambroſius*, *Introduçt.*

*troducēt. fol. 21. ubi scribit, se vidisse numismata, hâc inscriptione, ornata. Messias rex venit in pace; Deus homo factus est, vel incarnatus. Processus Mammillares ad prodigium usque illis sunt obtusi, quibus fraus nebulonum lucrificandi œstro percitorum, ac dolis consarcinatis, credulorum irretiendi causâ, utentium, in istiusmodi inscriptionibus, minùs subolet. Mysterium certè incarnationis non adeò notum fuit & vulgare, stante templo primo, nè dicam secundo, ut nummis inscriberetur. Discat hinc lector Cordatus, quàm elumbe sit argumentum, pro mutatione literarum *Efraticâ* militans, quod, quantum quantum est, in fucum & figmentum ultimò resolvitur! Puncta *Hebraica* esse novum *Masoretharum Tiberiensium* inventum clamitant punctorum hostes. Quid ita? quia veteres *Hebraorum* literæ, non quadratæ fuerint, quæ hodiè punctis gaudent, sed istæ, quæ *Samaritane* dicuntur, atque puncta agnoscunt nulla. Undè verò de hoc certiores fiamus? scilicet ex nummis quibusdam, circa *Hierusalem* effossis, quibus Characteres (quos vocant) *Samaritani* insculpuntur, quorum aliqui planè fictitii tenebrionum quorundam fœtus deprehenduntur; dubiæ verò originis, & incertæ antiquitatis cæteri, quotquot sunt, omnes. Apagè istas nugas, nemini, qui non sit studio partium abductus, unquam, si quid ego conjecto, arrisuras.*

(3.) Dantur quoque (nam *clavus* *clavo* *pellere* fas est) numismata literis quadratis, quibus hodierna *Bibliorum* exemplaria exarantur, notata, eaque non minoris antiquitatis, quàm quæ literis

ris *Samaritanis* extant inscripta. *Schickhardus* ;
 tum *Bechin. Hap.* tum alibi, testatur effodi *Hie-*
rosolymis æneos nummos antiquos, cum *Salom-*
nis nomine, regno adhuc integro, procusos,
 & sic ipsâ *Samaritanorum* origine, & *Esrâ* multo
 antiquiores; qui ex unâ facie vultum regis, ex
 alterâ templum, utrobique cum literis vulgari-
 bus, ostentant. *Schickhardo* suffragatur *Kircher-*
rus; hosce enim prioribus non cedere antiqui-
 tate, sed genuinos fuisse sicles sacros, ipse vult.
 In eâdem sententiâ *Cl.* habemus *Hottingerum*, qui
 nummum hujuscemodi, se possidere testatur. *Cip.*
Heb. Append. de num. Orient. pag. 126. Quid tan-
 dem opus pluribus? Si ex nummis *Hebraeorum*,
 nostrum sit de genuina literarum *Hebraicarum*
 antiquitate iudicium ferre, tum certè literæ
 vulgares quadratæ, *Samaritanis* antiquitate non
 cedunt; tam enim characteres quadrati, quàm
Samaritani, *Monetis* circa *Hierusalem* effossis,
 inveniuntur insculpti. Quid regerunt puncto-
 rum hostes? Scilicet, numismata, quibus literæ
 inscribuntur *Samaritanæ*, esse genuina antiqui-
 tatis monumenta, & stantè templo primo, fu-
 isse procusa: ea verò quibus literæ insculpuntur
 quadratæ, esse fictitia, atque sub templo secundo
 cusa fuisse. Dictatores agant, nolim, sed argu-
 mentis rem ita se habere probent, & æternum,
 per me licet, vincant! Caveant interim, oro,
 siquid effectum velint, nè circulo illabantur *Loy-*
olano; quasi antiquitatem, novitatémve literarum,
 ex nummis circa *Hierusalem* effossis, & vice ver-
 sâ, nummorum antiquitatem, novitatémve, ex
 literis, quibus extant insculpti, inferre liceat;
 quod

quod Cl. istis viris solenne est, qui literarum Hebraicarum mutationis patrociniū suscipiunt. Sic enim, in hâc causâ, eorum procedit argumentatio. Characteres *Samaritani*, non quadrati, sunt vetustissimi: quia isti, non hi, vetustissimis *Hebraeorum* nummis inveniuntur insculpti. Istos verò nummos vetustissimos esse, unde apparet? Inde, inquirunt, quòd eos vetustissimis *Hebraeorum* literis, non novitiis, *Samaritanis*, non *quadratis*, habemus notatos. Risum teneatis amici? Ha, ha, he! Mutabilis ad prodigiū usquè, sit oportet, qui literarum *Hebraicarum* mutationem ab *Efra* unquam factam esse, credat, non nisi nugatoriis hujuscemodi argumentationibus adductus.

Sed instant, quòd huic literarum Hebraicarum mutationi *Eusebius*, *Hieronymus*, & *Beda* sunt suffragati.

Respond. Recentiores sunt hi *Triumviri*, quàm ut fidem illis, rem nullâ temporum historiâ, *aut* nullâ comprobata narrantis, necessariò adhibendam esse, putemus. Testium horum antiquissimus *Eusebius* vixit annos 800 post mortem *Efra* (quod Cl. *Owenus* observavit) cui facinus hoc tribuitur. Quid autem veri, exploratíve habere poterant, de literarum mutatione ante tot seculorum volumina, fictâ factâve, homines, tantâ temporis intercapedine, remoti? Mutationis hujuscæ prodigiosæ traditionem Catholicam producant nullam: atque ideò eâdem facilitate rejicitur, quâ affirmatur. Nec est, quod, si unus & alter patrum, se, nescio quibus rumoribus, à veritatis tramite abduci patiuntur, ego

ego *συνιδόας* gratiâ, in eandem cum illis abeam sententiam. Si enim hisce patribus memoratam literarum mutationem narrantibus fidem adhibeamus, æquum sit: quid ni illis, aliorum suffragiis, *Iræni* scilicet, *Tertulliani*, *Theodoreti*, *Basilii*, & *Clementis Alexandrini* stipatis, totum Veteris Testamenti Canonem, durante Captivitate intercidisse, & ab *Efra* tandem è *Babylone* reduci de integro eructatum, restitutúmque fuisse, narrantibus fidem habere teneamur obstricti? Qui verò, tam portentosa, & à veritate tam abhorrentia, est credendo, illi non equidem invidéo; illius verò me miserescit magis!

Hic verò observare juvat, quòd si maximè probatum darent, antiquas *Hebræorum* literas fuisse hodiernas *Samaritanas*, nihil tamen indè extorqueri, in causæ *Elianiistarum* subsidium cessurum, potest. Forsàn enim literæ *quadratae*, sua apud ipsos *Chaldaeos* habuerunt puncta, quæ unà cum literis consonantibus, *Efra* è *Babylone* redux introduxit, atque *Bibliis* sacris exarandis consecravit, ne ex punctorum defectu, magna lectoribus errandi occasio identidèm objiceretur. Ut cunque ex eo, quòd literæ *Samaritanae*, quas solas tam in sacris, quàm in civilibus describendis, *Judaos* usque ad Captivitatis *Babylonicae* finitæ tempus usurpassè fingunt Adversarii obtinuerint: literas verò quadratas, quibus hodierna *Biblia* exarantur, non nisi post quingentesimum à Christo nato annum puncta obtinuisse, nequaquam sequi, nemo præjudicii trabe vácuus, non videt. Quis enim mentis compos, hujuscemòdi non ludibrio & despicatui haberet consequentiam; *Biblia sacra non extiterunt*

extiterunt ante captivitatem Babylonicam punctata ; ergo puncta Rabbinii Tiberienses post quingentesimum à Christo nato annum, demum invenērunt ? Hæc profectò est tota, quæ huic inest argumento, à fictâ literarum *Hebraicarum* mutatione emendicato, vis, donec aliquid ponderis majoris superaddere dignabuntur Adversarii. Interea temporis ex hisce, & suprâ allatis, nobis inferre licet, veteres & primævas *Hebraorum* literas non fuisse hodiernas *Samaritanas*, sed easdem prorsus cum literis *quadratis* quibus *Biblia* sacra hodiè exarantur ; quibus positis, ut tota prima, quam diluendam suscepimus, objectio corruat, necesse est.

CAPUT II.

(2.) **S**ECUNDA petitur objectio ex hodiernâ *Judeorum* praxi in *Synagogis* plerisque omnibus celebratâ, ubi sacra sacri codicis volumina, quæ publicè præleguntur, sine punctis omnibus, & versuum distinctionibus sunt exarata. Hinc volumina hæc non-punctata in *Synagogis* *Judeos* adhibere, ut adumbrarent *Αὐτὸ γράφον Μωσῆς* volumen in arca jussu Dei servatum, quod punctis erat destitutum, contendendi ansulam arripiunt, vel doctissimi punctorum Adversarii. Hoc fecit *Cl. Walt. Proleg. 3. §. 41.* idem & magnus ille *Arminianorum* Malleus, & eruditionis *Metaphysicæ* genius *Oxonienfis*, *Cl. Prideaux. Prælect.*

lect. 12. §. 6. pag. 190. Uterque verò post ἀσσοῦ-
 δῶν illum punctorum oppugnatorem, Lud. Capel-
 lum; ne dicam ex illo; uti videre est. Arcan. Pun-
 ctat. lib. 1. cap. 4.

Respond. Hujusce verò objectionis vanitatem tam
 liquidò detexterunt, vimque ejus ementitam,
 tam satisfactoriè enervârunt Cl. Buxtorfius, &
 Doct. Owenus, ut immodestus sit, oportet, ac per-
 frictæ frontis, quisquis eâ ad punctorum ἀσσοῦ-
 τῆν impugnandam, posthâc est usus. Ne quid
 tamen huic, quod in Christiani lectoris cedat
 ἀνεσοῦτῆν, delit tractatui, summa eorum capita,
 quæ ipsi regerenda putârunt, huc reponere mi-
 nus pigebit.

(1.) Ipsi *Judei*, eorum saltèm plurimi, do-
 ctissimique, se istâ praxi docere velle, Biblia an-
 tiqua punctata non fuisse, constanter inficias
 eunt. Si ipsi igitur *Judei* hoc uno ore negant,
 sententiæ de punctationis totius divinâ origine
 habitæ adhærentes, quorsum nobis objiciunt
 punctorum hostes, volumen legis non-punctatum,
 summâ cum reverentiâ in *Synagogarum Archivis*
 repositum? Quisnam è totâ familiâ *Elianâ*, tan-
 tus *Apollo*, ut mentem praxeos *Judaica*, magis
 perspectam habeat, quàm ipsi *Judæi*. Si quis ve-
 rò affirmare perget, ex hâc praxi *Synagogicâ Ju-
 daeos* docere velle, prima legis, & *Prophetarum*
 volumina non fuisse punctata, sciat istius-
 modi oportet altercator, affirmanti, pro com-
 muni disputandi lege, incumbere probationem.

(2.) Causa non alia assignatur, cur hodie-
 rum legis volumèn in *Synagogis* usurpatum, pun-
 ctis careat, quàm ut hâc videlicet ratione, tan-

to fecundior sit legis Scriptura, plurésque sensus mysticos atque Allegoricos admittat. Sæc scio alios aliter sentire, contenderéque *Mosis Autographum* arcæ immissum, certis de causis caruisse punctis, quemadmodum hodiè videmus exemplar *Synagogicum*: habuisse tamen tum temporis puncta in aliis voluminibus, usum, non negant. Sed communior est *R. Bechai*, in *lib. Numer. fol. 162. col. 3. ad Numer. 11. 15.*) sententia, atque receptor, quæ ita se habet.

כפני והנצטוינו שלא לנקוד ספר תורה כי משמעות
 לכל-מלה ומלה לפי הניקוד ואין משמעותה עם
 הניקוד כי אם ענין אחד ובלתי ניקוד יוכל האדם
 להבין בה כסר. ענינים נפלאים רבים ינבדדים.

Hoc est. Et hanc ob causam jussi sumus, non punctare librum legis; quia uniuscujusque vocis sensus literalis est secundum punctationem; nec nisi unicum vox punctata admittit sensum: in voce verò non-punctatâ potest homo intelligere, & adinvenire multos, eosque admirandos, atque eximios sensus. Hæc igitur est causa cur volumina legis non-punctata in *Synagogis* teruntur, ut nimirum *Scriptura* sensibus *Mysticis*, & *Allegoricis* evadat magis obnoxia, quos *Judaorum Doctores* depereunt: non verò ut Volumina *Synagogica* exemplari *Prototypo* extent conformia; nisi forsân *Elias Levita*, *Cofri*, & unus vel alter *Rabbinulus*, falsâ nitentes hypotheli, id finis sibi finxerunt.

(3.) Recentior esse videtur hæc consuetudo, & ab eo demùm tempore traducta, in quo Ca-

balæ & allegorizandi, Scripturarúmque in alienos sensus diducendi & detorquendi studium invaluit. Antiquam esse, nemo *Elianistarum* adhuc ostendit; nec in posterum (siquid conjecto) est ostensurus. Consuetudinum enim illarum Synagogicarum (si verbis *Clar. Oweni* præ auro certè Ophirino æstimandis, uti liceat) pleræque supersticiosæ sunt & idololatricæ, plurimæ novitiæ, post Talmudicæ omnes. Quid verò affulgeat lucis, antiquissimo *Mosis* Autographo, ad hanc litem dirimendam conferens, ex consuetudine tam novitiâ, tantâque cum superstitione oneratâ, Philobibliorum sit iudicium!

(4.) Dato, quòd per volumen legis non-punctatam, *Mosis Autographon* se referre velle dicant Judæi, non statim tamen inde sequitur, *Masorethas Tiberienses* quingentis post Christum natum annis, puncta invenisse. Et sanè nisi res in propatulo esset, nemo penè crederet, inveniri posse hominem & mentis compotem & literarum phaleris onustum, ita seriò & ex animo argumentantem! Exemplar sacrum, quod Judæi hodierni in Synagogarum Archivis asservant, & dicunt, ipsum *Mosis Autographon* representare, est sine punctis scriptum; ergò *Mosis* tempore puncta Hebraica non extiterunt, sed quingentis demùm post Christum natum annis à *Masorethis Tiberiensibus* sunt inventa. Me profectò illorum miseret, quos ἀνακολυθία tam evidens adhuc latet.

Quominùs verò eâ de sententiâ, quam hucusquè adstruxi, me hujusce objectionis vi dejici patiar, hæc præter suprâ allatas prohibent considerationes.

(1.) Quia

(1.) Quia volumen hoc impunctatum; quod veluti Archetypi *Mosaici* sacrum esse Ectypum dicunt, *Mosis Autographo* per omnia ipsis *Elia- nistis* iudicibus; non respondet. Iste enim liber Synagogicus, quamvis puncta non habeat, habet tamen varias lectiones, (quas *Keri & Chethibh* vocant) sibi adhærentes, quas à *Mose* non magis fuisse, quàm ipsa puncta, contendunt punctatorum hostes; vel saltem ultrò concedunt. Si igitur studio *Autographo Mosaici* repræsentandi, lectiones variæ postnatæ in istos irrepserunt libros, quos repræsentativos esse vellent, quid ni quædam *Mosis Autographo* cœva, puncta scilicet tum vocalia, tum accentualia in istiusmodi libris Synagogicis, omissa esse poterant? Si majus quàm reverà fuit *Mosis Autographon* repræsentant Judæi, quid ni etiam, alio respectu, & minus? Non majorem certè errant errorem, cum *Mosis Autographon* repræsentant Judæi omnibus punctis destitutum, quàm cum illud tanquam variis lectionibus oneratum ostentant. Ex præsentia igitur *τὴν Keri & Chethibh* aut illa textui *Mosaico* fuisse cœva dicant punctorum hostes; aut ex punctorum absentia, illa esse postnata, non dicant, necesse est.

(2.) Quia pro hâc praxi Synagogicâ stabilendâ nullam prisca temporis historiam, traditionem Catholicam nullam proferunt, nec proferre possunt Judæi. Dicunt, fateor, *Elianista* hanc consuetudinem toti genti Judaicæ in omnibus ubivis Synagogis esse communem: sed hoc, quicquid est, Oraculi de Judæi Occidentalibus intelligatur, oportet. Cæterorum enim consue-

tudines, unde forsitan aliquid lucis huic controversiæ dirimendæ affulgeat, pleræque omnes nos latent.

(3.) Quia, quod dicunt Judæi, se nimirum velle libris non punctatis *Mosis Autographon* repræsentare, fucus, & prætextus putidus esse videtur, quo abuti necesse habent ad hanc ex Cabalistarum lacunâ petitam consuetudinem palliandam. Quis enim non damnaret istiusmodi legis exemplar, quod nihil ob punctorum absentiam, præter tenebras, & incertitudines proderet, nisi metu aliquo venerabundo, & ἰυλασεία, ne in ipsum *Mosis Autographon* Blasphemias loqueretur, cujus verum & accuratum Ectypon volumen Synagogicum, hoc solo prætextu inductus, esse suspicatur, absteritus esset. Hisce igitur perpensis, non est, quod quisquam punctorum Ἀυθεντικῶν & genuinam antiquitatem in dubium vocet, propter consuetudinem hanc novitiam, quâ non sine sacrilegâ quâdam audaciâ, cautum est, ne Volumen Synagogicum sit vocalium, & accentuum notis locupletatum.

(3.) Objiciunt, non deesse inter Judæos, doctissimos, qui huic sententiæ subseribunt, puncta videlicet non esse literis coæva, sed à *Masorethis Tiberiensibus* Originem habuisse. Pro hac sententiâ citant *Aben Esram*, & præter illum, unum vel alterum Rabinum, qui punctorum inventionem *Masorethis Tiberiensibus* videntur ascribere. *D. Walt. Proleg 3. §. 42.*

Respond. Argumentum hoc inexpugnabile aliquibus videtur, sed videtur tantum. Nam

(1.) Esto, quod *Aben Esra* punctorum Originem

nem Rabbiniis *Tiberiensibus* ascripserit, atque forsân unus vel alter præter illum, planè tamen elumbe est argumentum ab eorum testimoniis desumptum.

(1.) Quia longè plura extant testimonia, apud doctissimos, antiquissimosque Hebræos, quàm quæ in *Elianam* adferuntur sententiam, quæ constanter asseverant, puncta cum vocalia, tum accentualia, quibus hodiè textus Originalis donatur, esse literis coæva, vel saltem ab *Esa* inventa. Quis verò unus, vel alter sublestæ fidei Rabbinius, ut communibus totius gentis Judaicæ testimoniis præponeretur? Plus vident oculi, quàm oculus, si fides Adagio sit adhibenda: plusquè pari ratione valent testimonia quàm testimonium.

(2.) Quia (quod supra demonstravimus) testimonia hæc siqua sunt, parum (ut verbis Doctissimi *Walton*. in rem meam utar) ponderis habent, cum domestica sint, & in propriâ causâ ab iis profecta, qui quidlibet fingunt, quod ad gentis suæ gloriam, facit, atque ideò pro punctorum *avdesliq* vel unius testimonium maximum momentum habet, & sexcentis aliis præferri debet.

(3.) Omnia, quæ contra punctorum *avdesliq*, adferuntur loca ex *Aben Esra* & ceteris petita, vindicavit *Buxtorfius*, ostenditque *Elianistæ* eorum sensum minus attigisse, sed in sensum proprium alienum detorsisse. Nos verò supra regeffissimus.

(4.) Objiciunt, quòd in toto Talmude, tam in *Mischna*, quàm in *Gemara*, nulla est punctorum

mentio ; sed altum silentium in vastis illis voluminibus , argumentum validum suppeditans, eorum compilatoribus puncta prorsus ignota fuisse : præsertim cum in locis plurimis occasio se obtulit ; imò necessarium fuisset illorum mentionem facere, si tunc extitissent, scilicet cum controversia erat de vocabuli alicujus lectione, quod punctis destitutum variè legi poterat. Ut in *Isa.* 54. 13. ubi hodiè legitur כל בניך omnes filii tui : notant in *Talmud*, in *disput.* ad finem libri *Berachoth*, non legendum בניך sed בניך, hoc est, non filii tui, sed ædificatores tui. Hic certè debuerant dicere non legendum בניך cum *Chamets*, sed בניך cum *Cholem* ; & vocales nominassent, si tales aliquas habuissent. *Walt. Proleg.* 3. §. 43.

Respond. Hæc est objectio, quam omnibus viribus, si quas habet, instructam, exhibuimus, in quâ serio triumphantium hostes : sed ante victoriam triumphum illos cecinisse, anfulamque gloriandi hinc frustrâ captâsse, ex iis, quæ sequuntur, innotescat.

(I.) Fallunt & falluntur *Eliañste*, ullam punctorum mentionem in toto *Talmude* fieri negantes : horum enim sapiùs fit mentio, in genere quidem & implicitè, licèt in specie & nominatim non iterum. Loca & testimonia huc spectantia protulit ante multos annos *Buxtorfius* pater, eaque omnia solidè vindicavit ab exceptionibus *Lud. Capelli Buxtorfius* filius ; ex quibus hæc, Lectoris in gratiam, nos hîc adducemus.

Locus primus in quo Hebræi volunt fieri punctorum mentionem, extat in *Talmud Hierosolymitano* ;

lymitano ; *Megilla, cap. 4.* ubi adducentes *Nehem. cap. 8. ver. 8.* dicunt, quod per istam clausulam, intellexerunt lectionem, intelliguntur פְּסוּקֵי טַעְמִים id est distinctiones accentuum. Eadem interpretatio ejusdem clausulæ occurrit, Talmude *Babyl. cap. 1. fol. 3.* Hic observet candidus Lector, mentionem fieri, in hisce locis, accentuum ; per quos quidem accentus, *Capellus* vult intelligi non figuras, sed potestatem ; sed Hebræi omnes reclamant, dicuntque per פְּסוּקֵי טַעְמִים intelligi puncta omnia tum vocalia tum accentualia. Ita Rabbi *Solomonis* glossa. פְּסוּקֵי טַעְמִים distinctiones accentuum sunt, פְּסוּקֵי הַנְּינּוֹר distinctiones Modulatio- אֱלוֹהֵי הַנְּקוֹר וְהַטַּעְמִים num, punctatio videlicet & accentus. Hinc luce Meridianâ clarius est, Hebræos qui ad unum sequuntur *R. Solom.* omnes intelligere פְּסוּקֵי טַעְמִים (quæ phraseologia sæpius in Talmud occurrit,) de figuris Scripturæ, de punctis nempe tum vocalibus, tum accentualibus, non de sono, & potestate tantum. Ita *R. Asarias Meor Enaijm part. 3. cap. 59.* & *Ephodens cap. 5.* Quibus adstipulatur *Buxtorfius* pater, *Tiberiadis cap. 9. pag. 8.* sic & filius, *lib. 1. cap. 6.* de punctorum Antiquitate ; ubi disertè asserit, quod vox טַעַם perpétuo & continuo usu apud Hebræos intelligitur, עַל רַשְׁמֵי וְסִמְנֵי, de signis ac figuris scriptis, non de sonis.

Præter hæc duo jam allegata, alia occurrunt loca in Talmude, punctorum mentionem facientia ; ut in *Nedharim fol. 37. col. 1.* & in *Berachoth fol. 62.* sic & in *Chagiga. fol. 6. col. 2.* quæ certè omnia sufficiunt, Adversariorum Antecedenti

tollendo, quo ausi sunt negare, ullam punctorum mentionem in toto Talmude fieri. Sed misso Antecedente.

(2.) Consequens ego neutiquàm sum admissurus, quippe maximè precarium & inconsequens. In corpore Talmudico nulla punctorum fit mentio; ergò tempore quo Talmud consarcinabatur, non extiterunt. Qualis est hæc consequentia? quis hominum crederet se obstructum teneri, ut concessio Antecedente, concederet consequens? Ne quidem Judæus Apella. Cur autem hoc ego negarem consequens, hæc rationes impellunt.

(1.) Quia Talmudistæ omnes aliud agunt; atque ideò punctorum mentionem facere, illis non esset *ἔργον*, sed *μάχη*; non propriam, sed alienam messem curare. Certè Talmudicorum fuit, non literas, sed leges; non res grammaticas, sed civiles religiosasque; non puncta vocalium, & accentuum, sed juris apices proferre discutendos. Hospes sit oportet in opere Talmudico, qui nescit illud totum versari in ritibus & juri-
bus explicandis; unde nemini mirum videri debet, si de literis, punctis, syllabis nominum declinationibus, verborum paradigmatis, pronominibus suffigendis, cæterisque istiusmodi Grammaticalibus, nihil prorsus præcipiat.

(2.) Nulla occasio, nedùm necessitas Talmudicis objiciebatur, punctorum nomina proferendi. Non tantùm aliud egerunt, sed aliud istud peragere, nullâ punctorum mentione factâ, illis, si libitum fuisset, planè licuit. Qui enim puncta habuerunt, quid ni ihis pro re natâ uterentur,

rentur, omiffis eorum nominibus, (quæ forfan vixdum *Technica* evaserant) ut res tota compendieret? Ne cui tamen $\pi \epsilon \nu \alpha \rho \chi \eta \lambda \alpha \mu \beta \acute{\alpha} \nu \eta \nu$ videar, hæc sunt quæ me induxerunt argumenta ut credam, Talmudicos punctorum notitiam habuisse, illisque in opere Talmudico describendo usos fuisse.

(1.) Testimonia Judæorum textum Talmudicum à tempore Talmudis confarcinati, punctatum fuisse, affirmantium. Hebræi enim testantur; insigniora vetera exemplaria Manuscripta *Mischnica*, quæ textum Talmudicum complectuntur, qui secundo post Christum natum sæculo conscriptus est, punctis tum vocalibus tum accentuibus donata fuisse; ut scilicet non minor circa scripturam esset Legis Oralis, quàm Legis scriptæ perfectio. Hinc (inquit *Ephodens* in præfatione libro suo præfixa) $\text{תְּמַצְנָה כָּל־כְּפִי} \text{ (הַשְּׁנֵה הַקְּרוּמִים כְּתוּבִים עִם הַנְּקוּד וְהַטְּעָמִים)}$

invenies omnes libros *Mischnicos* antiquos scriptos cum punctis & accentibus. Hoc ipsum testatur *Josephus del Medico*, in libro cui titulum constituit, $\text{מִצְנָה לַחֲכָמִים}$. fol. 10. col. 1. Sic & *R. Afarias* in *Meor Enaijm*, cap. 59. fol. 180. ubi testatur se duo vidisse exemplaria *Mischnica* quingentis annis antiquiora, cum punctis & accentibus distinguentibus. Hinc saltem verisimile est, ipsos Talmudicos & novisse puncta, & iis in Opere Talmudico describendo usos fuisse.

(2.) Vulgata illa dirigendi Lectoris formula, quâ utuntur Talmudici, quoties varia alicujus lectio occurrit, dicentes $\text{אֵל הַקְּרֹא כִּךְ אֵלֶּךָ כִּךְ}$

ne legas sic, sed sic. In Talmud tractatu *Sota*, cap. 1. fol. 4. col. 2. occurrit **בְּמָה**; ubi quidam Ula ut hanc voculam accommodet, ad suum propositum, addit, ne legas sic **בְּמָה** in quo, sed sic **בְּמָה**, excelsum, item fol. 5. col. 2. occurrit **בְּמָה** ex *Psalmo* 50. ver. 23. excerptum; de qua dictione scribunt, ne legas sic **בְּמָה**, posuit; sed sic, **בְּמָה**, ibi. In hisce & istiusmodi instantiis, variam vocabuli Lectionem indigitari, constat; hoc verò factum fuisse per puncta cuique vocabulo, pro variâ lectione suppeditata, ex eo non minus manifestum, quòd, puncta cuique lectioni exprimendæ idonea, non nominantur. Quùm enim Talmudici dicunt, ne legas sic **בְּמָה**, sed sic **בְּמָה**; nunquàm dicunt, ne legas sic, per *Pathach* & *Segol*; aut sic per duplex *Chamets*, expresso vocalium nomine: atque ideò liquet, eos puncta illa in vocibus signâsse, expressis videlicet eorum figuris; quia si secùs fecissent, nihil certi exprompissent, sed pessimè, delirorum instar, fuissent nugati. Quis me insanire non crederet, si assignaturus differentiam inter hunc hominem, & hanc hominem, tantùm dicerem, ne legas sic hnc hominem, sed sic hnc hominem, omissis vocalium diacriticarum, tum nominibus, tum figuris? Sed ubi substernuntur vocales, rectè supprimuntur earum nomina; quod solam ob hanc rationem in Talmud fuisse factum credamus, oportet; nisi Talmudicos omnes insaniâsse, dicemus. Sed hinc, ni fallit augurium, constat, Talmudicos in opere Talmudico describendo punctis usos fuisse: ac proin nulla illis vel necessitas, vel occasio dabatur, punctorum nomina

mina proferendi. Quorsum enim onerarent paginas repetitis punctorum nominibus, cum punctorum figuris, pro variâ cujusque vocabuli lectione, uti licuit? Plura, quæ in rem meam faciunt, hîc missa facio. Quippe ex modò dictis satis liquet, quàm imbellis, & prorsus nullius ponderis est ista objectio, à præsumpto totius Talmudis in negotio punctorum silentio, desumpta, quam ego diluendam suscepi, & tandem susceptam dilui. Tantùm observet hîc Lector candidus, quòd vulgatum istud Talmudicum, quo dicunt, ne legas sic, sed sic; omissis utrobique punctorum nominibus, adeò punctorum novitatem non probat, ut eorum planè Antiquitatem Ante-Talmudicam, Talmudicosque iis usos fuisse, manifestò evincit.

(5.) Objiciunt punctorum hostes, quòd Cabalistsæ Ante-Talmudici, qui Mysticas Scripturæ expositiones sectantur per literarum permutacionem, Gematriam & Notaricon, Mysteria sua, vel potiùs aniles fabulas ex solis literis sive consonis hauriunt, nulla ex punctis & accentibus: quod (inquiunt illi) planè probat, puncta illorum temporibus, non extitisse; vel eos non sensitse, puncta à Deo per *Mosem* vel *Efram* profecta fuisse; cum ex iis, & eorum numero, ordine & figuris, non minùs quàm ex consonis, Mysteria sua extraxissent, si divinam auctoritatem in iis agnovissent. *Dr. Walt. Proleg. 3. §. 43.*

Respond. Qui hâc utuntur objectione, nihil planè aliud efficiunt, nisi ut omnibus innotescat, quantâ cum animi hallucinantis, præsumptione,
omnia

omnia agunt ; quanti in omni re Cabalisticâ ho-
spites sunt ac peregrini. Certè veritatis nihil
expromunt ; sed ignorantiam , & ἀγχαλισηδν ,
quo laborant , manifestò produnt. Non enim
sparsis sententiis , se concludi patiuntur , sed tra-
ctatus conficiunt integros , quæ de Mysteriis ex
punctis & accentibus oriundis , memoriæ prodi-
derunt Cabalistsæ , tum veteres tum Moderni.
Instantias hùc spectantes supra adduximus , quàm
plurimas ; nos verò hîc è multis , quas supra ad-
ductis addere licuit , paucas tantùm lectoris in
gratiam addendas duximus , earùmque tum pon-
dera , tum vindicias postea subdemus.

Inter omnes , *Cabalistsæ* testes punctationis He-
braicæ prostant locupletissimi , qui *Midhrashim* ,
seu interpretationes Mysticas & Allegoricas ex
punctis vocalibus , & accentualibus , sicut ex ipsis
consonis nusquam non expiscantur , eliciuntque.
In libro Cabalistico , cui titulus מערכת האלהות ,
hoc est , dispositio divinitatis , cujus Auctor *Perets*
Sacerdos , qui ante annum 1240 vixit , cap. de
nominibus divinis , fol. 25. col. 2. hæc in
rem nostram occurrunt. שהאותיות באו מספירה
הבינה והנקודות מה חכמה ורשעים מהכתר :

Hoc est . Literæ proveniunt ex numeratione Ca-
balisticâ , quæ vocatur intelligentia ; puncta ex
ea quæ dicitur sapientia ; & accentus ex eâ , quæ
corona appellatur. Hæc autem non ex se , sed
ex duobus libris Cabalisticis אידרה , &
צניעותא , se longè antiquioribus protulit Auctor.
Cujusdem libri de punctatione conscripti men-
tionem facit R. Jehudah Muscatius , in *Com. Cosri*.

part. 4. fol. 230. Hujusce libri Cabalistici dicit idem R. Jehūdab, auctorem fuisse. R. Aharonem Cabaliftam maximum, ראש ישיבת בבל, caput Academiæ Babelis. Ex eo docet, neminem hominum suis viribus assequi reverà posse, quomodo ספר ומפור ומספר insint naturæ & essentiæ divinæ. ועל ויהי הסוד הנפלא נקודת מלה אחר שהיא בפסוק שמע ישראל יה אלהינו יה אחר במגור וקמץ כאשר נמצא בספר מדויק ירושלמי :

Hoc est ; propter hoc admirandum mysterium punctata est vox אחר Deut. 6. 4. cum Sægol & Kamets, prout invenitur in libro correcto Hierosolymitano.

In libro Cabalistico, cui titulus עסיסרמונים, Latine Mustum Malogranatorum, cap. 8. hæc αβελισμυδν revolentia habemus. אמרו טעמים רחמים נמורים נקודות דינין גמורים תנין רחמים פשוטים אותיות דינין מסווגים :

Hoc est. Dicunt, accentus sunt misericordiæ perfectæ ; puncta sunt judicia perfectæ ; apices litterarum sunt misericordia simplex ; literæ judicia mixta. Sed quid instantiis partitis, & testimoniis frustillatis immoror ? Integri tractatus, multique libri nunc extant, & ab omni retrò Antiquitate Cabalisticâ, extiterunt, in quibus nihil aliud captant & venantur Cabaliftæ, quàm interpretationes Mysticas, & Mysteria quàm plurima ex punctis Hebraicis elicienda.

R. Moses

R. Moses bar Nachman, qui vixit anno post Christum natum 1200 plus minus, in *Com. super lib. Jetsirah*, fol. 61. reddens rationem quorundam punctorum ἀνομαλῶς positorum, dicit,

חֲבַרְעֵל וְהֵן הַסּוּד סֵפֶר הַנִּיקוּד הַגָּדוֹל אִשֶּׁר

חֲבִירוֹ רַב אִשִּׁי בְּבִבְרַל וְהוּא נִמְצָא הַיּוֹם

Id est.) & de hisce Arcanis compo-

fitus est liber punctationis Magnus, quem composuit *R. Asse in Babylonia*, qui etiamnum hodie reperitur in Academia nostra. Hic autem quorsum tot & tanta Mysteria in punctis venantur, si non sunt cælitus data, sed humanitus excogitata, Bibliisque sacris affixa? Frustrâ in hisce *Arcana* reponunt; frustrâ mysteria ex illis elicere satagunt; frustrâ de punctorum admirabilibus libros integros conscribunt; supposito, quod vellet *L. Capellus*, puncta post quingentesimum à Christo nato annum, à *Masorethis Tiberiensibus* fuisse inventa. Sic planè visum est *R. Asaria, Meor Enaijm*, cap. 59. fol. 180. qui de Mysteriis, quæ in accentibus quærunt Cabalistsæ, pleno ore dicit. (וְאָמַת כִּי בְּרֵאוֹתֵנוּ הַפְּקוּבָלִים)

מִיַּחְסִים גַּם לָהֶם סוּרוֹת כְּאִמּוֹר יִתְּבֵן

שֶׁנִּתְקַבְּלוּ מִפִּנֵּי: כִּי אִם הֵיוּ אַחֲרֵי כֵן הַמְצָאָה

טִי מִשְׁלֵנוּהָ יוֹרֵעַ מַחֲשֵׁבוֹת אֲדָם אִם הִמָּה

Hoc est; est sanè cum videamus, (הַכֵּל:)

Cabalistas accensere illis (accentibus) quoque secreta vel mysteria, uti visum, sequitur, illos esse acceptos è Monte Sinai. Nam si essent
nova

nova inventio alicujus è nobis, Deus qui novit cogitationes hominum, scit, annon vanitas esset.

R. Asse fertur vixisse circa annum à Christo nato 360, aut eo circiter, quod *N. B.*

R. Josephus del Medico Cretensis in libro, cui titulum fecit, **נובלות חכמה**, fol. 195. meminit quoque libri cujusdam Cabalistici antiqui, de punctatione, & ejusdem secretis admirandis conscripti.

Hiscè licet addere *Keneh Binah*; liber Cabalisticus antiquus, est, cujus Author *Kana* filius *Gadir* de familiâ *R. Nechonia* filii *Kane*, qui librum *Bahir* conscripisse dicitur. Totus hic liber eò tendit, ut doceatur, **(שְׁהַפְסוּק הַזֶּה)** **הוּא יְחִיד הַשֵּׁם יְחַבְּאֵת בְּאוֹתוֹת וּבְנִקּוּדוֹת** **וּבְטַעְמֵים וּבְקַרְיָאֵתָם וּבְנִתְיָבָתָם :** istum (nempe *Deut.* 6. 4.) docere revera Unitatem Dei in literis, punctis, & accentibus, horumque tam lectione, quàm scriptione.

Reuchlinus denique meminit, *R. Josephi Ben Ge-catilja*, qui tria conscripsit volumina Cabalistica, primum de dictionibus, secundum de literis, tertium de punctis, quorum in librum unum redactorum titulus extat, **גַּנְתֵּי אֵנוּ** id est, hortus nucis. *lib.* 1. Cabalæ suæ. Hujus libri Author, adeò ingenio indulget Cabalistico, ut in nullo puncto non venatur *Mysteria* & *Arcana*. De *Kamets*, *Tfere*, *Chirek*, *Cholem*, & *Schurek* verba faciens, dicit **(כִּי אֵלֹהֵי הַחַמְשָׁה)** **(id est** **מֵי נִיקּוּד הַמְּרוּרֹת לָנוּ סוּךְ תְּכוּנֹת כָּל-הָעוֹלָם** istæ

istæ quinque species punctorum docent nos secretum dispositionum totius mundi. Quæ eodem libro, & aliorum occurrunt, missa facio quam plurima, ut tum crumenæ, tum patientiæ Lectoris consulatur; hæc ob rei nostræ chartaceæ penuriam, ex *Buxtorfo* in Lectoris gratiam traduximus, ad quem si plura volet, illum remissum volumus. Sed ex hisce planè constat, Cabalistas favisse punctorum Antiquitati. Hisce plura superaddere haud opus est; quippe ex instantiis suprâ, & jam allatis ipsâ luce clariùs est, Cabalistas Mysteria æquè ex punctorum, ac ex literarum, nominibus, ordine, & figurâ, elicere. Cùm igitur tanta hujusce objectionis Antecedenti insit vanitas, tanta hallucinatio, tantusque error à manifesto veritatis tramite deflectens, non est quòd impræsentiarum de consequenti laboremus. Nec est, quod regerant Adversarii, instantias omnes, non ex Antiquis & Ante-Talmudicis, sed ex Modernis Cabalistas, esse desumptas: Antiquiores enim Cabalistas, qui scilicet Mysteria in literis venantur, non extant, quàm quos nos adduximus, etiam in punctis istiusmodi Mysteria venantes. Cuniculos igitur egit, & quod tanto viro indignum fuit, *Κρησσυγίτηρ* usus est non nemo, qui Cabalistas omnes Antiquos à Clarissimo *Buxtorfo* citatos, dissimulans, tantum cum natu Minimo, Manus conserit, objiciens, illum non ante annos ducentos vixisse, quod & ipse *Buxtorfius* ultrò confessus est. Sed prudentis est multa dissimulare; ea omnia præsertim inter disputandum, quæ longè evidentiora sunt, quàm quibus refragandis amoliendisque universæ
 ejus

eju
 adh
 hos
 cre
 ipsi
 sun
 pun
 qui
 dix
 illo
 Sec
 nes
 qui
 san
 nul
 fur
 (Ker
 tun
 nab
 five
 vel
 err
 pla
 3.
 bro
 atq
 Ma
 int
 pro
 qua
 nul

ejus vires sufficiunt. Verùm enim verò nolim, adhuc Lectoris credulitate abutantur punctorum hostes, Antè-Talmudicos quosdam Cabalistas crepantes, quos nemo unquam vidit; nedùm ipsimet: sed dicant nobis, bonâ fide, quinam sunt isti Cabalistæ Antè-Talmudici, qui nulla in punctis, sed omnia in literis venantur Mysteria; quid librorum Memoriae prodiderunt; & si hoc dixerint, porrò etiam dicant, unde constet, illos reverâ veteres esse & Antè-Talmudicos? Secus frustrâ posthâc usuri sunt hac objectione, à nescio quibus Chimericis Cabalisticis desumptâ, qui nusquam loci inveniuntur, nisi in Malefanis *Elianistarum* cerebellis, qui pro arbitrio nulla non fingunt, in suæ causæ subsidium celsura.

(6.) Objiunt, ex variis Lectionibus (quas *Keri* & *Chethibh* vocant) firmum peti argumentum, puncta tunc non extitisse, cum primum signabantur, quia omnia versantur circa literas, five consonantes, ne una circa puncta vocalia vel accentus: in quibus tamen facilior est error scribæ, quàm in literis, & major exemplarium varietas inde oriri posset. *Walt. Proleg.* 3. §. 44.

Respond. Quæ primo hujusce objectionis membro tollendo sufficiunt, nos suprâ adduximus, atque planè evicimus, plurimas è Lectionibus Marginalibus ex anomalâ punctatione vocibus intra textum conscriptis suffixa, esse oriundas; proindeque Antiquitatem tantam non habere, quantam ipsa punctatio. Pluribus igitur hîc loci, nullâ causæ nostræ injuriâ allatâ, nos super sedemus!

Sed multa alia sunt circa *Keri* & *Chethibh* observanda (inquit Adversarius) quæ punctorum Novitatem apertè probant : hæc igitur non sunt dissimulanda , (nisi arte *Eliana* liceat uti , quæ omnia ista docet dissimulare , quibus refellendis non sumus) sed ex ordine sub examen revocanda.

(I.) Puncta , quæ τῶ *Chethibh* , sive voci intra textum apponuntur , non habent puncta sibi propria affixa , sed puncta , quæ ad vocem Marginalem sub *Keri* pertinent , quo lector monetur , vocem in Margine legendam esse , sed cum punctis , quæ sunt in textu sub *Chethibh* . At quàm indigna (inquit Adversarius) hæc sunt divino auctore , ut puncta sub una voce in textu ponantur , ad aliam in Margine pertinentem ? Quis sanæ mentis credet talem punctationem à Spiritu Sancto esse , vel à Scriptoribus Sp. S. afflatis ? Hæc & plura ejusdem furfuris in prima hac exceptione occurrunt. *Walt. Proleg. 3. §. 44.*

Respond. Justitia , quæ cæca depingitur , suas semper habet manus oculatas. Qui calamum in sacras paginas audaciùs distinxit , aliquid absurdum , Monstruosi , & incongrui , punctationi Biblicæ affricurus , illi , supremi numinis fato , in ἀσχευήτων ita ordinante , haud quidem hic vacabat Grammaticè loqui . Sic enim , non sine leviculâ quâdam incongruitate , orditur. Puncta , quæ , τῶ *Chethibh* , sive voci intra textum apponuntur , non habent puncta sibi propria affixa , sed puncta quæ ad vocem Marginalem sub *Keri* pertinent . Quid sibi vult ista clausula , puncta , quæ τῶ *Chethibh* , sive voci intra textum apponuntur ,

nuntur, non habent puncta? Certè dixisse voluisset, puncta quæ τὸ *Chethibh* sive voci intra textum apponuntur, non sunt voci isti textuali propria, sed ad vocem marginalem sub *Keri* pertinent? Sed clausula sequens immani laborat Solæcismo; at quàm indigna hæc sunt Auctore divino, ut puncta sub una voce in textu ponantur, ad aliam in Margine pertinentem? Certè nullà tam Monstròsa, & horrida incongruitas in tota punctatione Biblicà occurrit, quàm in unicà hâc voce, pertinentem, quæ, ut ad puncta, vel ad nullum referatur Substantivum, oportet. Sed transeat harum clausularum forma minùs congrua; materia est, ob quam Dr. hic profundus, divinam Originem punctis Hebraicis derogandam esse spiravit; nempe quia puncta suas habent Anomalias. Sed

(1.) Dato, omnia ita se habere respectu τὸ *Keri* & *Chethibh*, tamen nos suprâ evicimus, in totâ punctatione Anomalâ, quæ τὸ *Chethibh* substernitur, & ad τὸ *Keri*, juxta communem Calculum, pertinet, quanta quanta est, nihil planè occurrere vel Spiritu Sancto, vel Scriptoribus Θεοπνευστοῖς indignum.

(2.) Tota hæc objectio hâc nititur hypothese, longè falsissimâ, scilicet, quòd à positione punctationis Anomalæ, ad divinæ punctorum Originis Negationem valere consequentiam; quam quidem consequentiam, & lunam ex caseo gramineo conflari, quia ita fabulantur homunciones rustici, ego pariter sum concessurus. Quâ enim lege obstrictus tenetur Deus ... are, ut nihil Anomalum in totâ punctatione Biblicà occurrat.

sed ut omnia canonibus Grammaticastrorum curiosulis conformia fiant, ac analoga? Certè si hoc sit argumentari, tum pari ratione, à positione literationis (indulgeat mihi ὀνομαστικῶν, Morosus quisque *Aristarchus*) anomalæ (cujus quidem censûs sunt omnes literæ Majusculæ, & Minusculæ; inversæ, & suspensæ; non plenè, sed defectivè scriptæ; cum succedaneis & mutatiis) ad divinæ literarum Originis negationem argumentari licebit; & sic tandem actum erit, de totis Bibliis. Hâc enim valente consequentiâ, cui inest Anomalia, id à Deo non est perfectum; neque certè vola, neque vestigium divinæ Scripturæ, totum tum vetus tum novum testamentum complectentis, sartumque tectumque diu manebit.

(2.) Objiciunt quod observârunt *Masorethe*, quinque voces esse quæ in textu scribuntur, sed non leguntur, quia abundant: unde & nulla puncta sibi affixa habent; ut *Jer.* 51. 3. ךךךך scribitur in textu, sed non legitur, nec puncta ei substituuntur. *Walt. Proleg.* 3. § 44. *Capel. Arcan. Punct. lib. 1. cap. 11. §. 6.*

Respond. Sed hoc divinæ punctorum Origini minus officit; in istiusmodi enim exemplis studetur compendio, idque sine omni veritatis dispendio. Quia ex punctis voci præcedenti substitutis, constat de verâ vocis sequentis lectione; in hisce enim casibus vox sequens, semper iisdem punctis est legenda, quibus vox præcedens. Utcunque perstringit tantùm hæc objectio *Masorethas*, puncta in istiusmodi vocibus omittere audentes: nequaquam divinam punctorum Originem

nem labefactat, quæ forsân vel istis vocibus sub-
sterni debuissent, nisi *Masoretharum*, aliud suasisset,
authoritas.

(3.) Objiciunt, quòd in aliis locis occurrunt,
voces septem, quæ non scribuntur in textu, sed
spacium vacuum relinquitur: leguntur tamen,
solis punctis vocalibus adscriptis sine literis; ut
Jer. 31. 34. post □ □ spacium vacuum relin-
quitur hæc consonantibus; in Margine verò po-
nitur vox quæ legenda est cum punctis in textu.
Walt. Proleg. 3. §. 44. *Capel. Arcan. Punct.* lib. 1.
cap. 11. §. 7.

Respond. Næ illi opus est ingenio valdè Chymi-
co, istiusmodi scilicet quòd quodlibet ex quolibet
sit extrahendo, qui vim hujusce argumenti planè
perspectam haberet. In Objectione præcedenti,
rejiciebantur puncta Hebraica, quia quinque oc-
currunt voces in textu, quarum omittuntur pun-
cta: in hac verò rejiciuntur, quia septem vo-
ces omittuntur in textu, quarum puncta in textu
occurrunt. Hæc se habent planè contrariè:
utrobique tamen hæc est illatio; ergò puncta He-
braica non sunt à viris *Θεοπιδεσται* profecta, sed à
Masorethis Tiberiensibus; quidni & idem inferunt
de ipsis literis, quæ aliquando scribuntur in
textu, omissis earum punctis; aliquando omit-
tuntur in textu, solis earum punctis adscriptis?
Amotæ mentis sit oportet, qui quanta vanitas,
spuma, nihilque prætereà, hisce inest cavillatiun-
culis, non videt.

(4.) Objiciunt, quòd variæ sunt voces, quæ in
textu divisim, quasi duæ essent, ponuntur; de
quibus notatur in Margine, conjunctim, ut una

vox, legendas: & contrà quædam sunt, quæ conjunctim in textu scribuntur, & in margine notantur divisim legendas esse. Vid. exemplum prioris *Jer.* 6. 29. **סֵאשׁ הַמ** pro **סֵאשׁ הַמ**: posterioris *2 Chron.* 34. 6. **בַּחַר בּוֹת יְהוָה**, pro **בַּחַר בּוֹתֵיהֶם**. Quæ sequuntur de vocibus, quæ alienis punctis affici supponuntur, nos suprâ diluimus; hic sola igitur restat hæc objectio diluenda. *Walt. Proleg.* 3. §. 44. *Capel. Arcan. Punct.* lib. 1. cap. II.

Respond. Quid hoc ad Iphicli boves? Literæ in eâdem voce jungendæ, aliquando dislocantur, & vice versâ; ergo puncta non sunt à Deo profecta? Quò vos *Elianistæ* rapuit ardor? Quæ vos oblivio, (ne dicam, dementiâ) cepit, ut punctorum Authoritatem oppugnaturi, eam tantâ cum verborum *Pompâ*, nugaremini, quæ consonas duntaxat attingunt? Quid si literæ aliquando divisim scribuntur, quæ conjunctim sunt legendæ: & conjunctim aliquando scribuntur, quæ sunt divisim legendæ; suntne puncta Hebraica in causa, vel ideò accusandâ? Eloquimini, totumque quod, huic inest objectioni, venenum proferte, scilicet, quia & literæ & puncta suas habent Anomalias, neutrum igitur horum esse viris *Θεομυθεϊσιν* adscribendum, sed *Masorethis Tiberiensibus*, vel nescimus quibus Nebulonibus ambo. Nefanda planè illatio ac prodigiosa; quippe ex una parte in Deum contumeliosa, & blasphema: ex altera verò parte, adeò ἀπεροσιόνως, adeò absurda, adeoque ridicula, ut nihil ultra.

Sic tandem palmariam objectionem ex variis
Lectio-

Lectionibus, (quas *Keri & Chethibh* vocant) oriundam, nec non Cavillatiunculas inde repullulantes, diluimus omnes; restat ut, quæ ulterius in punctorum præjudicium ab Adversariis afferuntur, paucis perstringamus.

(7.) Ex punctorum & accentuum numero, officio, & usu, genuinam eorum originem blasphemandi, ansam arripiunt *Elanista Neoterici*; obijciuntque, puncta quibus hodiè donantur Biblia Sacra, morositatem, scrupulositatem, & superstitionem potius sapere, quàm insignem aliquam utilitatem & necessitatem, atque ideò illa non viris Θεωρητικῶν, sed *Masorethis Tiberiensibus* esse adscribenda. *Walt. Proleg. 3. §. 45. L. Capet. Arcan. Punct. lib. 1. cap. 13.*

Respond. Objectio hæc (siqua alia) ex superbientis animi affectu est planè oriunda, & in sacrarum literarum præjudicium cessura æternum, ni averruncetur. Quod ut efficacius fiat, hæc quæ regerenda putavi, perpendat Lector cordatus.

(1.) Objectione hæc soli utuntur *Elanista Neoterici*, *Capellus* scilicet, *Waltonus*, &c. ipse verò *Elias Levita*, *Aben Esra*, *Kimchi*, & quos tenet sacri textus ἐναντία, omnes, ab ea prorsus abhorrent. Neminem enim (inquit *Buxtorfius*) Grammaticorum vidi aut legi, qui ita contemptim, ita abjectè de hac punctorum & accentuum inventionem judicârit, ut eam maximâ ex parte superfluum, non necessariam, inutilem, morosam, scrupulosam, supersticiosam, tanto cum supercilio pronunciarit. Ab itote igitur *Elanista Neoterici*, (si fas sit, allusione ad Christi verba factâ,

uti) & primùm reconciliaminor fratribus vestris , & tum venientes offerte munus vestrum. Nim irùm vosmet viros fati præstatis , & animi fidentes , qui eorum sententiæ repugnare ausi fuistis , à quorum autoritate vestra , quanta quanta est, pendet opinio !

(2.) Ex numero, officio, & usu punctorum, non desunt viri omni exceptione majores, qui eorum ἀνδραγαθία, & divinam originem adstruere, se posse putant. Certè si æquis oculis & animis nullòque præjudicio occupatis, rem introspexerimus, punctationem adeò accuratam, adeò perfectam, adeò usui, cui inservit, accommodatam, omnibus scilicet distinctis sonis exprimendis, ut Θείον η, & εὐγεννα non Rabbinicum, sed planè divinum censeatur oportet, deprehendemus. Ideò (ut *Balmessi* verbis utar) videtur hinc, quod tùm in literis, tùm in punctis lingua nostra sit lingua perfectissima, & scriptura nostra scriptura perfectissima quia in eà nihil deficiens & nihil redundans (שָׂאָר הַלְשׁוֹנוֹת הַסֵּר) cum in מוֹצֵא מֵהַ מוֹצֵא מוֹצֵא plerisque aliis linguis deficit prolatio aliqua.

(3.) Hæc hypothesi longè falsissimâ, hæc nititur objectio, nihil scilicet esse divinum & Θεῖον ἀδύνατον, nihil verè antiquum præter illud unum, cujus genuinam rationem perspectam habemus. Nam quia punctorum omnium & singulorum veras differentias, & usus non accuratè animadvertere possumus, ideò pronunciat *Capellus* pro more suo, punctationem esse opus morosum, scrupulosum, & superstitiosum, cujus nulla est antiquitas, nedùm utilitas. Quæ verò hæc ratio? qualis

qualis tandem hæc consequentia? Multa in sacris literis occurrunt puncta tum vocalia, tum accentualia, quorum rationes, officia, usus nos hodiè non tenemus; ergò superflua sunt, non à viris propheticis addita, sed à Rabbiniis Post-Talmudicis pro arbitrio excogitata? Apage istas nugas! istas prætumidorum homuncionum blasphemias! Nempe inscitia nostra, & linguæ sanctæ ignorantia, calumniosæ accusationis solidum satis erit fundamentum? Hoc si semel admittatur, bone Deus, quot millia, non tantùm punctorum, sed & vocum, imò sententiarum integrarum, sunt è sanctis paginis expungenda! Sed superbus sit oportet ad prodigium usque, qui nihil divinum, nihil literis cœvum, nihil utile agnoscit, nisi quod ipse capit. Certè & puncta vocalia & accentus sua habent officia, suos usus, & utilitates, licèt forsàn ex illis aliqua nos hodiè latent. Ita visum est Authori *M. S.* עין הקרן, cujus

hæc sunt verba. כַּל הַנְּקוּד יְכַל-מוֹצְאֵי תִיבוֹת
וְכַל הַשְּׂכוּן וְכַל הַמְּתִיגוֹת כְּדֵי לְהַבְרִיל בֵּין תִּיבוֹת
לְתִיבוֹת לְרַעַת אֶת פְּתוּזִים וְאֶת מְשֻׁטָּטִים

Hoc est. Omnis punctatio, omnes וְסוּרִים :
terminationes vocum, omnes sedes accentuum,
omnia item *Metheg*, inserviunt ad distinguendas
voces, ut sciamus earum interpretationem, for-
mam, & originem, Hæc & istiusmodi apud
Grammaticos plerosque occurrentia satis innu-
unt, puncta omnia & singula suis gardere of-
ficiis iisque longè utilissimis; quòd verò nunc
temporis omnium officiorum, quibus funguntur,
distinctas

distinctas rationes minùs assequimur, multa prohibent, quorum aliqua capite 3 libri לוחות, occurrunt, quæ hùc traducere non pigebit.

וּמִפְּנֵי הַגְּלוּיֹת רְעוּת רַבּוֹת וְצָרוּת וְהַמּוֹן הַחוּגוֹת
 אֲשֶׁר סָבְּבוּ נִבְקְעוּ כָּל־מִטְוִיּוֹת הָאוֹתוֹת נִפְתְּחוּ
 אֲרַבּוֹת צְנֻרוֹת הַתְּנוּעוֹת נִהְרְסוּ מִמְּגֻרֹת הַקְּרִיּוֹת
 וְלֹא נִדְעָ לַעֲשׂוֹת וְהַהִבְדִּיל עַד לֵב נִמְהָרִים

Hoc est. Propter captivitates, : יבין לרעה : mala multa, afflictiones & multitudinem Mœrorum, qui circumdederunt nos, fissi sunt omnes fontes literarum, apertæ sunt omnes cataractæ canalium vocalium, destructa sunt granaria veræ Lectionis, neque poterimus observare differentiam hanc, donec cor stultorum intentum sit ad scientiam. Sed hisce valere jussis, negatur, vel ex punctorum numero, vel ex ignorantia nostrâ eorum, quibus inserviunt puncta, usuum, ullatenùs sequi, punctationem esse *εὐγενῆς* Post-Talmudicum, à *Masorethis Tiberiensibus* excogitatum.

Numerus enim punctorum, quantus quantus est, ex Linguae Sanctæ genio & ingenio, quæ ubique *שׁוֹבֵי π*, aliquid peculiare habet, est oriundus : nostra verò ignorantia minutiarum aliquot punctationi peculiarium, non ex punctorum novitate (quod implicat) sed ex oblivione istâ, cui per temporis tum longinquitatem, tum injurias, Lingua Sancta non minimâ ex parte tradita fuit.

(8.) Objiunt Adversarii, nulla punctorum nomina præter *תְּ* *Chamets* & *Pathack*, apud Antiquos

tiquos occurrere *Masorethas*; & quibus hodiè gaudent, non esse Hebraica, sed Chaldaica vel Syriaca pleraque. Hinc inferunt puncta non esse literis cœva, sed à *Masorethis* Post-Talmudicis excogitata.

(1.) Quia puncta esse literis cœva vel ab *Efræ* temporibus, & per tantum temporis intervallum nominibus caruisse, planè incredibile videtur.

(2.) Nec minùs illis incredibile videtur, ut puncta existerent quamdiu Lingua Sancta fuerit vernacula, & tamen nulla nisi Chaldaica vel Syriaca sortirentur nomina. *Walton. Proleg. 3. §. 45.*

Respond. Certè in objectione hâc proferendâ, non Reales sed Nominales se præstiterunt disputatores, Adversarii. Hîc quidem Consequens negâsse, nullâ Antecedentis habitâ ratione, liceat: Non admodùm enim mirandum est, etiam exoticis & peregrinis vocabulis vocales appellatas esse, præsertim cum literæ similiter magna ex parte, Syriaca nomina habeant. *Banmbach. cap. 2. sed eorum gratiâ, quorùm est Antecedens, illud nominale licet, reali dignabimur responsione.*

(1.) Primum igitur Antecedentis membrum quod attinet, negatur nulla præter *Chamets* & *Pathach* nomina apud Antiquos occurrere *Masorethas*; occurrit enim nomen *Segol* in *Masora*; sic *Deuteron. 5. 10.* ad עֶשֶׂי notatur ג' בְּסִיף בְּסוּל', tria in hoc libro sunt cum *Segol. Gen. 25. 11.* ad רַי notatur, ו' בְּחֹלֶם. sexies est cum *Cholem*

lem. 2 Sam. 6. 23. ad סוֹתֵי, notatur, unum est cum *Kibbutz-pum*, id est cum *Schurek*. Hæc igitur & hujusmodi exempla, quæ passim in antiquis reperiuntur exemplaribus, primo Antecedentis membro falsitatis convincendo sufficiunt.

(2.) Secundum Antecedentis membrum, quod attinet, non constat pleraque vocalium nomina esse Chaldaica vel Syriaca, nec omnia accentuum. *Kamets* sanè *Gadhol* & *Katon*, *Segol*, *Chirek*, *Holem*, *Kamets-Chatuph*, *Chateph-Pathach*, *Chateph-Segol*, *Kateph-Kamets*, *Tfere*, *Schurek*, *Kibbutz*, omnia possunt (si fides Doctissimo *Buxtorfio*) ad Origines Hebræas reduci, & formas habent Hebraicas. Etiam præter hæc, inter accentuum nomina, occurrunt aliqua, quæ Hebraismum sapiunt, licèt non omnia. Si igitur nomina Chaldaica evincunt, vocales istas non esse literis coævæ, quarum sunt: tum pari certè ratione; nomina Hebraica, omnia ista puncta esse literis coævæ, quorum sunt, necessariò quoque evincunt. Sed missio Antecedente, negatur consequens.

(1.) Non enim sequitur, puncta esse novum quoddam *évenna* à *Tiberiensibus* Post-Talmudicis inventum, si maximè constaret, nulla eorum nomina, apud antiquos occurrere *Masorethas*.

(1.) Nam possibile est, puncta sua olim habuisse nomina, licèt eorum *Masoretha* non meminissent. Num liceat nobis eorum omnium existentiam negare, quorum nomina propria non tenemus?

(2.) Cu-

(2.) Cujusce rei existentia Nominis impositione est prior. Unumquodque enim Adjectum suum supponit subjectum. Non licet igitur à novitate Nominum argumentari ad novitatem punctorum; nedùm à Nominum negatione, ad punctorum negationem. Multa enim sunt, quorum nomina nos latent; etiam quæ propriis nominibus nondùm gaudent.

(3.) Nulla licet punctis fuerunt nomina Technica (de istiusmodi enim controvertitur) poterant tamen existere, & usui Legendi optimè inservire; quemadmodùm res se habet apud Latinos, Anglos, &c. quorum vocales nulla fortuntur nomina Technica, solis naturalibus sonis, pro Nominibus, ad hodiernum usque diem, contentæ.

(2.) Nec sequitur, puncta non esse literis coæva, sed novum *זמנא* Rabbinicum, si maximè appareret, omnia eorum nomina, quibus hodiè gaudent, esse Chaldaica, vel Syriaca. Nam

(1.) Potuerunt vetera nomina in oblivionem abire, nova illis succenturiari, vel cum aliis, temporis processu, commutari. Hinc scribitur in libro *Gnarugath Habtosem*, cap. 26.

וּנְקִיאוּ אֵל הַחֲמוּנֹת הָאֵלֶּה שְׁמוֹת מִתְחַלְפִּים
בְּזִמְנֵים שׁוֹנִים כְּפִי רְצוֹן הַסּוֹרִים וּמִנְהַג הַסְּרִינוֹת:

Hoc est. Appellatæ autem fuerunt figuræ istæ nominibus variis, temporibus variis, pro arbitrio doctorum, & consuetudine provinciarum.

(2.) Cùm

(2.) Cùm nomina sint signa rerum, non ex naturâ, sed ex instituto oriunda, certè *ὄνομασθέντες*, quicunque tandem fuerint, poterant imponere punctis nomina, sive Hebraica, sive Syriaca, quemadmodum magis illis placuisset, ob earum Linguarum viciniam; quod quidem Doct. *Marinus in præfat. Arca Noe* præfixâ, observavit.

(3.) Sed (ut huic objectioni satisfactum sit) infinitæ ferè dictiones Syriacæ (annotante *Marco Marino Brixiano in præfat. Arc. Noe.*) in *Mose* & in *Prophetis* inveniuntur, cùm nihilominus novæ eas scripturas esse affirmare, insanæ mentis esset indicium. Cùm igitur ex vocibus Syriacis sacro Textui interspersis, Scripturas veteris Instrumenti esse novum *Masoretharum Tiberiensium* *Ευρημα*, demonstraverint Adversarii; tum credant, per me licet, se posse ex aliquibus punctorum nominibus Chaldaicis vel Syriacis, cæteris purè Hebraicis existentibus, demonstrare, ipsa puncta non esse literis coæva, sed quingentis demùm post Christum Annis, à *Masorethis Tiberiensibus* fuisse pro arbitrio excogitata. Certè,

Parvas habet spes Troja, si tales habet.

(9.) Objiciunt nobis Antiquas Versiones, Græcam, Chaldaicam, & Syriacam, ex quibus perspicuum esse dicunt, voces quasdam ob punctorum defectum ambiguitate laborâsse. Hinc aliter interpretati sunt Versionum istarum Auctores, quàm hodiè in punctatis codicibus legimus;

mus; qui si olim punctati fuissent, ambiguitas nulla fuisset, nec aliter legissent illi, quam in hodiernis exemplaribus legimus. *Dr. Walt. Proleg. 3. §. 46. Capel. Arcan. Punctat. lib. 1. cap. 8. §. 7.*

Respond. Quid huic objectioni insit virium despiciemus, postquam unam, vel alteram in illam, suggestimus animadversionem. Hinc enim sequitur [imo terminis terminantibus.]

(1.) Codices punctis destitutos ambiguitate istiusmodi laborare, cui tollendæ nullus usus, consuetudo nulla sufficit. Nemo enim inficias ibit, quin Interpretes de quibus sermo est, præsertim 70 ex usu quotidiano, & frequentiori legendi consuetudine, literas Hebraicas sibi reddidissent familiares. Hoc tamen non obstante, concedunt Adversarii, ob punctorum defectum, voces quasdam ambiguitate laborasse: quod & nos supra ursumus ad punctorum necessitatem, etiam apud illos, quibus Lingua Sancta fuit vernacula, evincendam.

(2.) Nullam certam Legendi normam, ante punctorum inventionem, apud Ecclesiam Judaicam constitutam fuisse. Si enim istiusmodi Norma extitisset, ex illius observatione ambiguitas omnis è sacro Codice sublata fuisset: nec aliter legissent 70 illi Interpretes, quam nos in hodiernis exemplaribus, secundum punctationem (quam vocant) *Masorethicam*, legimus. *Masorethas* enim *Tiberienses*, non ad proprium arbitrium, sed secundum Lectionem usitatum & receptam (quam pro normâ Legendi habuerunt, certissimâ) Bibliis sacris puncta affixisse, aiunt.

Adver-

Adversarii : eâdem etiam Legendi normâ usos fuisse 70 interpretes in Sacris Bibliis è sermone Hebraico in Græcum transfundendis , non sine contumeliarum in contrâ sentientes eructatione sæpiùs asserunt. Quid tum postea ? Quæcunque conveniunt in aliquo tertio, ea inter se convenire, necesse est. Si igitur 70 interpretes secuti fuerint receptam Lectionem pro norma, in Translatione suâ adornandâ, nec non *Masorethe Tiberienses* in punctatione sua affigendâ ; unde tanta inter hanc , & illam discrepantia ? tanta contrarietas & contradictio in iisdem vocibus interpretandis ? Certè hinc inferre licet, vel nullam istiusmodi Lectionem, in qua omnes conveniebant, receptam fuisse : vel nullam illius rationem habuisse, 70 interpretes in Versione suâ adornandâ ; nedum *Masorethas Tiberienses* in punctis affigendis , sed omnia pro arbitrio egisse.

Hiscæ per modum animadversionis , præmissis, ad hujuscæ Objectionis Antecedens respondeo.

(1.) Concedendo , quàm plurimas inter hodiernam punctationem , & quasdam Antiquas versiones, cujusmodi sunt Arabica, Chaldaica, & Syriaca, occurrere discrepantias.

(2.) Negando, discrepantias ullas inter genuinam 70 versionem, & punctationem hodiernam occurrere.

(1.) Hoc ausus sum negare *Philonis* autoritate fretus, qui *lib. 2. de vita Mosis*, sic scribit, 70 versionem encomiis cumulaturus. Reddita sunt propria propriis nominibus, Græcis ad Chaldaica exactè

exactè respondentibus; (ubi N. per Chaldaicâ, Hebraica intelligit) id experimentis quotidianis creditur: sive Chaldæus Græcam linguam, sive Græca Chaldæam didicerit, in utrâque Scripturâ, tum Chaldaicâ, tum ejus interpretatione, miratur germanitatem, imò rerum verborumque consonantiam adorât. Idem quoque ante *Philonem* testatus est *Aristeus*, qui ad finem libri sui, adfirmat, interpretationem 70 à plurimis discussam, consideratam, examinatam fuisse, priusquam in regis Bibliothecâ collocaretur, & ab omnibus acclamatum, sanctè & fideliter singula esse translata, ut nihil addi, nihil demi posset. Si igitur tanta fuerit harmonia, tamque admirabilis rerum ac verborum consonantia, inter Versionem 70, & textum Hebræum, corruat necesse est prima Antecedentis pars, quâ discrepantias inter Versionem 70, & exemplaria hodierna, asseritur. Sed

(2.) Hoc ausus sum negare, eò quod nusquam loci genuina 70 interpretatio hodiè invenitur. Non Entis nulla sunt Accidentia; cum igitur interciderit ista versio, frustrâ clamant Adversarii, aliter legisse istius versionis Authores, quàm nos in hodiernis exemplaribus. Genuinam verò 70 Versionem non superesse, id uno vel altero evincere licet argumento.

(1.) Quia 70 Seniores à summo sacerdote ad *Ptolomæum* missi, hujusce Versionis adornandæ gratiâ, nullos planè præter *Mosaicos*, de Hebræo in Græcum sermonem, transfuderunt libros. Eruditi enim (inquit *Hieronymus*, lib. 4. *Comment. in Ezekiel*, cap. 16.) solos libros quinque *Mosis*, à

70 interpretatos probant. Hoc quoque testatus est *Josephus*, in *Antiquitatum* proœmio, ubi de *Ptolomæo* verba faciens, dicit. Ὅυδὲ γὰρ πᾶσαν ἐκείνην ἔφοδον λαβὼν τὴν ἀναγεγραφήν, ἀλλ' αὐτὰ μόνον τὰ τῆς νόμου παρέδωκεν οἱ περὶ δέξιντες ἐπὶ τὴν ἐξήγησιν πρὸς τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Neque enim totam *Scripturam* accipere illi contigit; sed legem solam ei tradiderunt interpretes, qui ad hanc interpretationem ornandam, *Alexandriam* missi fuerant. Ex recentioribus *Scriptoribus* *Claudius Salmasius* hanc opinionem est amplexatus. Verba ejus ita se habent. Atqui constat inter omnes ferè, nihil ab illis (*LXX* interpretibus) translatum esse in *Græcum* sermonem, præter *Pentateuchum*. *Guilielmus Schikhardus* (in *Bechin. Happersusch* pag. 38.) iisdem calculum suum addit. Sic & *Doctissimus Vsserius de edit. 70. cap. 1. pag. 4, 5.* Genuina igitur 70 *Seniorum Versio Mosaicorum* librorum tantum fuit. Quod planè evincit, illam quæ veterum patrum temporibus est recepta, & omnium manibus hodiè teritur, non esse eandem cum primævâ 70 interpretum versione. Primæva enim ista interpretatio *Mosaicorum* librorum tantum fuit: hæc verò, quâ hodie gaudet ecclesia, atque olim tempore *Hieronimiano* gavisa est, *Mosis* simul & *Prophetarum* scripta complectitur. *Vid. Drusium in obser. lib. 6. cap. 9. apud Buxt. pag. 122. Johan. D'Espieres. tract. 2. disp. 1. Dub. 7. & Marcum Marinum, præfat. Arc. Noë. ubi dicit; non minima est eorum conjectura qui arbitrantur 70 solum Pentateuchum transtulisse.*

(2.) Non desunt argumenta, quæ, Genuinam 70 interpretum versionem penitus interiisse, suadeant.

Certè

Certè quo tempore *Alexandrina Ptolomæi Philadelphæ* Bibliotheca, in quâ Genuina 70 interpretum versio asservabatur, ignibus immixtis concremata fuit, hæc interpretatio flammis voraces est experta. Quod ex *Anlo Gellio* facile innotescat, qui de librorum in ista Bibliothecâ repositorum fato scribens, dicit. *lib. 6. cap. 17.* Ingens postea numerus librorum in *Egypto à Ptolomeis* regibus, vel conquisitus, vel contactus est, ad millia fermè voluminum septinginta: sed ea omnia bello priore *Alexandrino*, dum diripitur ea civitas, non sponte, neque operâ consultâ sed à militibus, fortè Auxiliariis incensa sunt. In eadem sententiâ fuit Doctissimus *Usserius*, cujus hæc sunt verba; Quam *Ptolomæi* Bibliothecam tempore *Alexandrini* belli à *Julio Casare* gesti, ignis conflagrasset, *Hebraicum Legis* exemplar, simul cum *Græcâ* illius versione à 70 factâ, periit. *De edit. 70. cap. 3. pag. 31. Annal.* ad ann. periodi Juliani. 4666. Utramque verò sententiam, tam precedentem, quam hanc calculo suo comprobavit πολύγλωττος *Schindlerus* in Lexico suo Pentaglotto, ad vocem שבת. Ergo, inquit, tantum שבת sive quinque libri *Mosis* à 70 translati fuerunt ex Linguâ sanctâ in Græcam. Et ipsorum versio periit, cum Bibliothecâ *Ptolomæi* combureretur à *Pompei* exercitu.

Quum igitur ex his liquet, hanc, quæ 70 interpretum nomine hodiè decoratur, Versionem, non esse Genuinam illam, quæ olim in Bibliothecâ *Ptolomæi* asservabatur, & tandem unâ cum ipsa Bibliotheca peribat, sed Vulgatam, eamque transcriptorum negligentiam depravatam variisque corruptionibus inquinatam, quæ in Genuinæ 70 interpretationis

terpretationis locum & nomen successit, non est quod quisquam objiciat, varias inter 70 Versionem & hodiernam punctationem occurrere discrepantias. Ostendant, qui talia nobis oggan- niunt, Versionem, quæ 70 nomine circumfertur ipsissimam illam esse, quæ in Bibliothecâ *Prolo- mai* asservabatur; secus de ista Antecedentis parte, quæ 70 versionem attingit, actum est.

(2.) Sed dato Antecedente toto, Consequens tamen, quod inde elicatum, & illatum maximè vel- lent Adversarii, negare idque summo jure licet. Hoc tantum sequitur ex discrepantiis, quæ inter antiquas versiones & hodiernam punctationem, occurrunt; ergo istarum versionum Auctores, punctorum non semper fortè habuerunt rationem; vel punctatis codicibus in versionibus suis concinnandis isti interpretes fortè non sunt usi. Ultra hoc, ne *γὲρ* quidem, licèt manu liberalissimâ age- remus, dare licet.

(1.) Quia miserè principium petunt, dum pro ea, quæ sunt præsumptione, discrepantias vel om- nes vel aliquas inter textum Hebræum punctatione instructum, & antiquas versiones quæ occurrunt, ex sola punctorum *ἀνωμαλίαι* & absentia, ortas esse volunt. Certè fontes harum discrepantiarum as- signare licet alios complurimos: nos pauculos è multis subjiciemus, ne cui videatur, punctorum ab- sentiam fuisse in causâ.

(1.) Primam discrepantiarum causam, quidam haud infimi subsellii doctores in ipsos rejiciunt interpretes, qui homines fuerunt non dii; tran- slatores, non vates *Θεοῦ*. Hinc *August. Stenhus Engubinus* Episcopus *Xisamensis* in *Recog. Vet.*

Vet. Test. ad Gen. 4. 7. non erubuit pronunciare, 70 interpretes non adedò exquisitè Grammaticam Hebræam caluisse, atque ex hoc fonte quàm plurimos errores ebullivisse. Ita *Scaliger in epistolis pag. 91. Zuinglius in operibus, tom. 3. pag. 207. Melanct. Hieronymus, Bootius, cum multis aliis.*

(2.) Pruritus allegorizandi, & varios sensus ex Scripturâ eliciendi, sensuique literali superinducendi mysticos, inter discrepantiarum causas, est meritò annumerandus.

Hinc *Aben Esra* in præfatione *Rythmicâ Bibliis* præfixâ de eo, qui transtulit Legem in Linguam Chaldæam, verba faciens ita scribit.

אם דלק במקומות אחרים סדרשים ידענו כי יותר
מפני ידע השרשים רק הפץ להוסיף טעמים
אחרים כי פשוטו יביניהו אפילו הבערים ;

H. E. quòd si in locis quibusdam sectatus est *Medbrashim*, & explicationes Allegoricas, scire debemus, illum melius nobis scivisse radices : sed voluit addere sensus alios, eò quod sensum literalem intelligant etiam bardi. Idem de *Jonathane* ad *Hof. 7. 4.* notavit *R. Salomon*.

יונתן הרגם טה שחרגם ואיני יבור לישבנו
Id est. *Jonathan* transfert id quod לשון המקרא
transfert ; neque possum ad ejus versionem accommodare Linguam Scripturæ. Quorum verborum hic est animus. *Jonathanem* nonnunquam pro lubitu suo transfert, & sensu literali relicto, Allegoriis ac sensibus Mysticis eliciendis studet ; quod etiam de Rabbinis in genere idem *R. Salomon* ad *Zach. 1. 8.* affirmat. Hac Paraphrastarum Chal-

daicorum libertate interpretes Græci utentes, à sensu Spiritûs Sancti per punctationem hodiernam determinato, in multis longiùs recesserunt.

(3.) Complurimas à contextu Bibliorum punctato discrepantias in Antiquas Versiones invexit Typothetarum & Amanuensium ἀβλεψία, oscitantia, ἀνδράδα, & supina negligentia. Hinc (inquit *Wouver.* in *Syntag. cap. 12. pag. 95.*) tot lectionum varietates penitus inter se discrepantes, quas in vetustissimis Scholiis notatas videmus, & ipsorum exemplarium etiam vetustissimorum dissensus, ut vel summa ingenia sine metu naufragii hæc vada & syrtes transire non possint. In eâdem sententiâ D. fuit *Augustinus*, qui de varietate istiusmodi verba faciens, (*lib. 15. cap. 13. de Civit. Dei*) dicit, Scriptoris tribuatur errori. Sic & *Hieron. Proleg. ad Paraleip. Hottingerus*, *Buxtorfius*, & ad unum ferè omnes, qui harum discrepantiarum Origines investigârunt. Cùm igitur tot, æque tam evidentes causæ harum differentiarum, quæ inter Antiquas versiones, & punctatos Codices occurrunt, dentur; non est quòd ex illis concluderent Adversarii, puncta Hebraica olim, quo tempore Antiquæ versiones concinnatæ sunt, non extitisse; quasi nulla alia causa istiusmodi discrepantiarum præter punctorum non-existentiâ assignari posset. Hoc perinde est, ac si quis negaret Animæ rationalis existentiam, eò quod tanta morum varietas in hominibus cernitur, tot opinionum divortia, & affectionum divulsionones; cum hæc omnia non ex animæ rationalis non-existentiâ, sed ex insitâ naturæ humanæ malitiâ, vel ex gratiâ cælitus illi immissâ; ex corporis temperamento

peramento, vel ex vitæ genere; ex contagio eorum, quibuscum versamur, vel ex fine, quem quisque sibi proponit per fas aut nefas assequendum; & istiusmodi quàm plurimis. Licet igitur concedimus complurimas inter codices punctatos & Antiquas versiones, occurrere discrepantias; negamus tamen, & jure negamus, inde sequi puncta olim non extitisse; quia dantur quàm plurima alia, quibus istiusmodi differentias adscribere non tantum fas est, sed & oportet.

(2.) Quia istiusmodi discrepantiæ inter Codices punctatos & Antiquas versiones occurrunt, quæ punctorum ἀνυπαξία & absentia adscribi nequeunt. Si nullæ aliæ discrepantiæ inter antiquas versiones & punctatos Codices occurrissent, præter illas solas, quæ sensum Scripturæ ex hodiernæ punctationis beneficio determinatum, sollicitare videntur, næ aliqualem probabilitatis speciem ista fortiretur objectio, quam diluendam suscepimus. Quod si verò Antiquas versiones, præsertim Græcâ *τῶν 70*, quis percurrat, ipse facili negotio deprehendet, non solum circa punctationem discrepantias occurrere, sed circa consonantes, voces, periodos, & capita integra, hasque discrepantias frequentius occurrere, quàm quæ puncta tantum attingunt: adeoque necesse est, ut aliis causis, quàm punctorum non-existentiæ adscribantur istæ differentia; nisi volumus, ut omnes, quæ circa consonantes, voces & integra commata occurrunt discrepantiæ, istarum consonantium, vocum, & integrorum commatum non-existentiæ quoq; adscribantur. Hoc verò semel concessio, pontificii ut æternum vincant, oportet, nam corruptissimus sit oportet &

vitiosissimus, minimèque Controversiarum decidendarum regula, iste Textus, qui tantum recedit à genuino *Mosis & Prophetarum Autographo*, quantum Codices omnes hodierni ab Antiquis versionibus, præsertim *תנ"ך 70*, recedunt. Sed discrepantiæ omnes quæ inter Antiquas versiones & Codices punctatos occurrunt, in istarum versionum Corruptionem & vitiositatem longè pessimam, non verò in Codices punctatos, sunt meritò rejiciendæ.

(1.) Huic assertioni adstipulantur Theologi plerique omnes, qui Sacri Textus *אודאטאב & אדאדאבאב* in se susceperunt patrocinandam, hoc iterum atque iterum inculcantes, omnes versiones, interpretationes, Scripturæ omnes, ad Originalis Textus *Lydiæ* quasi lapidem esse exigendas, corrigendasque. Hic *Hieronymum* in lib. contra *Helvidium*, *Augustinum* lib. 15. cap. 13. de *Civit. Dei*, *Gratianum* distinct. 9. cap. *Ambrosium* lib. 2. de spiritu sancto cap. 6. *Chamierum* *Paustat.* lib. 12. cap. 2, 3. *Amandum* *Polanum* *Syntag. Theolog.* lib. 1. cap. 36. *Salomonem* *Glassium* *Philolog. Sacr. Orat.* de linguæ *Hebrææ* necessitate. pag. 483. *Scharpium* *Curs. Theolog. Controver.* 2. pag. 26. *Prideauxium* *Fasc. Controvers. Quest.* 4. *Obj.* 3. pag. 3. & alios quàm plurimos, adducere licet, qui omnes uno ore clamant, puriorem esse fontis undam, quàm rivi; omnesque versiones cujuscunque sint temporis, aut nominis, aut dignitatis, ad textus Originalis examen esse revocandas.

(2.) Non desunt magni nominis Theologi, qui de Antiquarum versionum Corruptionibus gravissimè

vissimè sunt conquesti, præsertim τῶν Septuaginta. Non novum est, Translatores Bibliorum in suis versionibus sæpius errasse; inquit *Salomon Glassius Philolog. Sacr. pag. 484.* Necessitas subinde requirit ob variarum interpretationum conflictum & differentiam, ad ipsos fontes recurrere, quò veritas habeatur. *Rivet. Isagog. cap. 8. pag. 101* Nec unius, nec plurium, quamlibet doctissimorum virorum versio, ecclesiæ pro authenticâ est obtrudenda. Habent etiam omnes ut suas virtutes, ita & vitia. *Scultet. Observat. in Mat. & Marc. cap. 40.* Ex harum enim (intelligit literas simili figurâ gaudentes) confusione, tum à Librariis oscitantibus, tum interpretibus Chaldæis, Græcis, & Latinis, ipsisque etiam commentatoribus Rabbinis, multa olim fuisse exorta ἀνομιαι, jam magno suo malo experitur Orbis Christianus. *Hottinger. Exercit. Antimor. pag. 44.* Easdem effuderunt querelas. *Hieronymus, Augustinus, Chameirus, Sixtinus Amama, Marcus Marinus, Fullerus, Heinsius, Buxtorfius, Arias Montanus, Pagninus,* cum multis aliis Linguæ Sanctæ peritissimis, quorum verba plura sunt, quàm ut hîc adducantur. Certè præclare judicabant omnes veteres, (verba sunt Junii in *Elogio Ling. Sanct.*) singulas translationes rivos esse, ductos ex purissimis fontibus operâ humanâ, ac proinde sordibus ex infirmitate hominis inquinatos.

Hæc de Translationibus in Genere. Versiones Chaldaicas quod attinet, illas suis scaterere mendis fatentur omnes. Quod verò Authores earum, posteriores præsertim, magnâ usi fuerint libertate, nec semper *κατὰ τὸ δόξαν* contextum sacrum transtulerint,

rinc, testatur *Cham. Panstrat. lib. 12. cap. 1. pag. 422.* Modò enim à litera contextus sacri & *exercit. Grammatica* recesserunt; quod fassus est *Elias Levita* in præfatione *Methurgeman*:

וְהִנֵּה הַפְתַּרְגְּמִים לֹא שָׁמְרוּ לַפְעֻמִּים דְּרַךְ הַרְקָהָק:

Hoc est. Et ecce Paraphrastæ Chaldaici quandoque non observârunt rationem Grammaticæ. Modò fabulis Talmudicis nimirùm indulserunt; unde Rabbiorum Næniis, & lepidis fabellis eorum Paraphrases sæpiùs scatent. *Hotting. Thesaur. Philolog. lib. 1. cap. 3. pag. mihi 253.* Modò denique integrorum commatum, ac sententiarum, textui sacro assuerunt additamenta, quorum neque vola, neque vestigium in sacris Scripturis occurrit, quod neminem Hebraicè doctum latet. *Owen. Theoloy. lib. 5. digres. 3.* ubi de Legis expositione, quæ *Zonathani* adscribitur, verba faciens, haud veretur affirmare, plura figmentorum monstra in ipso *Alcorano Mahumetico* non inveniri, quàm in paraphrasin istam coacervavit iste mendaciorum impurus Artifex.

Sed missis Chaldaicis Bibliorum paraphrasibus, quid de Græca 70 interpretatione, quam nusquam non ostentant, in hac causâ, Adversarii, Docti viri sunt rati, paucis referre lubet. Divus *Hieronymus* harum rerum longè peritissimus, 70 interpretum corruptionem non dissimulat, cum in 1 libro *Commentar. ad Michea cap. 2.* ita scribit. Interpretatio Septuaginta, si tamen 70 est, (*Jesephus* enim scribit, & Hebræi tradunt, quinque tantùm libros Legis *Mosis* ab eis translatos, & *Ptolomeo* regi contraditos) tantum discordat in præsehti

præfenti loco ab Hebræa veritate, ut nec capita
 possimus ex æquo ponere, nec eorum simul sen-
 tentiâs explicare. Santes *Pagninus* de 70 agens ita
 suam aperit sententiam. *Isagog. cap. 9.* Nos sum-
 mo studio, curâ, & diligentia 70 interpretatio-
 nem cum Hebræo contulimus; & tot invenimus
 addita, desumpta, depravata, immutata, & ab
 Hebræo prorsus aliena, ut mihi persuadere ne-
 queam, illam esse 70 interpretum. *Bellarminus*
lib. 2. de Verbo Dei cap. 6. ita suam; Licet non
 ignorem nonnullos in ea sententiâ esse, ut existi-
 ment, 70 interpretationem penitus interiisse :
 multo probabilius censeo, illam adhuc superesse;
 sed adeo corruptam & vitiatam, ut omnino alia
 esse videatur. Rever. *Usserius*, negat quidem Ge-
 nuinam 70 versionem adhuc superesse, sed Alteram
 communissimam, vulgatam vulgò dictam, (quæ
 huic succrescens, in locum & nomen illius successit)
 ad nostra usque tempora conservatam esse fatetur,
 sed variè mixtam, & corruptam. *De edit. 70.*
cap. 1. pag. 9. Imò planè dicit in hac, mille de-
 tractiones, additiones, mutationes occurrere, à
 textu Hebræo prorsus alienas. *De edit. 70. cap. 2.*
 Quod quidem *Origeni*, de *Obelis & Asteriscis*, quos
 ad librum *Geneseos* apposuerat, ad *Julium Africanum*
 scribenti vehementiùs suboluit, uti ejus,
 quæ de libro *Exodi* subjicit, verba testantur.
 Τι ἢ μὲ δὲ δὲ λέγειν περὶ τῆς Ἐξόδου; ἔρδα τὰ περὶ τὴν
 σκηνὴν, ἢ τὴν αὐλὴν, ἢ τὸν κιβωτὸν, ἢ τὰ ἐνδύματα τῶν
 ἀρχιερέων, ἢ τῶν ἱερῶν ἐπὶ πολὺ παρήλλαξεν, ὡς μὲν δὲ
 τὴν διαγόσαν παρὰ πηλὴν ἔδωκεν. Hoc est. Quid
 de *Exodo* oportet me dicere? quæ pertinent ad ta-
 bernaculum, & atrium, & arcam, & quæ ad in-
 dumenta

dumenta Pontificis, & Sacerdotum; plurimum
 sunt mutata; adeo ut ne videatur quidem sensus
 esse similis. Translatio ea (inquit Doct. *Drusus*
Observat. lib. 6. cap. 9.) quæ vulgò apud Græcos
 habetur, quin 70 interpretum non sit, nemini
 hodie dubium esse arbitror; nam si nihil aliud,
 innumeri in eâ loci sunt, qui arguunt magnam
 imperitiam sermonis Hebraici; sed & negligenti-
 am singularem in legendo, & oscitantiam tantis
 viris indignam, qui in ea editione non videt, ni-
 hil videt. Augiæ stabulum vix majori labore pur-
 gasset, quàm qui omnes in 70 versione occurren-
 tes collegisset errores. *Cham. Paust. lib. 13. pag. 482.*
 In hac sententiâ est *Munsterus* præfatione ad Bi-
 bliam; Cardinalis *Ximenes* præfatione ad Biblia
 Complutensia; *Marcus Marinus* præfatione ad
 arcam Noë; & omnes, quos de hoc subjecto ad-
 huc contigit mihi videre: præter unum *Vossium*,
 cujus negantis Solem meridie ortum esse, fastuosa
 vanitas & prodigiosa confidentia major est, quàm
 quæ vel sole Meridiano agnoscat se vinci. Plura
 huc afferre, quàm Doct. *Hottingeri* verba minùs
 lubet. Ista verò ita se habent; Pruritu Contex-
 tui Hebraico insultandi nonnulli ita laborant, ut
 persuasum iis sit, ubicunque à Versione Græcâ
 differat, corruptum eum esse, aut mutatum. Verè
 istiusmodi homines Conjuratōnis non *Catilinariæ*
 contra rempublicam, sed atrocioris contra Scrip-
 turam *V. T.* authenticam reos, verbo *Platonis* vo-
 care liceat, *καγοβόλως*. Nōrunt enim, nisi pror-
 fus in hisce literis sint hospites, aut nōsse debe-
 rent, hæc studia tractaturi, quàm inde à multis
 seculis durum fatum Versionem 70 preffe-
 rit.

rit. Audiunt, legunt, vident querelas veterum, recentiorum, Pontificiorum, Reformatorum, & quorum non? Biblia Græca 70 interpretibus *Hierosolymitanis* vulgò tributa, partim injuriâ temporum, incuriâ Amanuensium, oscitantia typothetarum; partim etiam Hæreticorum malitiâ, ita esse defædata, ut primi nitoris faciem penitùs amiserint. *Hottinger. Thesaur. Philolog. lib. 1. cap. 2. pag. mihi 172.*

(2.) Sed testimoniis valere jussis, suppetit instantiarum farrago plus satis ampla, ex quibus liquidò constat, Antiquas Versiones à textu Hebraico, non tantùm quoad puncta, sed etiam quoad Consonas, voces, & integra commata, discessisse. Annus quidem mihi haud sufficeret, si omnes, qui in Antiquis, Chaldaicâ scilicet, Arabicâ, Syriacâ & Græcâ, occurrunt Versionibus, istiusmodi annotarem errores: pauculos tamen ex infinitâ pæne multitudine Lectoris gratiâ, hic adducendos esse putavi.

Amplior est veteris testamenti amœnissimus Ager, quàm quem nostri instituti ratio nos patitur peragrare: quos igitur Versiones Orientales primi capituli *Geneseos* versiculos à textu Originali maximè diversos atque alienos reddiderunt nos tantùm hic annotemus, liberiori campo usuri, cum ad errores perstringendos, quibus 70 interpretatio passim locorum scatet, deventum fuerit.

In principio. Heb.

In sapientiâ. Targum Hieros.

In principis. Targum Onkel.

Primum quod creavit Deus fuit cælum & terra. Arab.

Et

Et terra erat informis & vacua. Heb.

Et terra erat desolatio à filiis hominis, & omni bestia vacua. Targum Hieros.

Eratque terra immersa abyssis obruta mari. Arab.

Et fecit Deus expansionem, & divisit inter aquas, quæ subter expansionem, & inter aquas quæ super expansionem. Heb.

Et fecit Dominus expansionem sustentans ipsam tribus digitis inter extremitates Cælorum, & aquas Oceani; & separavit inter aquas quæ sunt infra expansum, & inter aquas superiores, quæ sunt in tentoriis expansi. Targum Jonath.

Et congregationem aquarum appellavit maria. Heb.

Et domum congregationis aquarum appellavit maria. Targum Onkel.

Luminare majus ad dominium diei. Heb.

Plenitudinem luminaris magni, ut dominetur diei. Samar.

Et creavit Deus hominem ad imaginem suam; ad imaginem Dei creavit illum; masculum & foeminam creavit eos. Heb.

Et creavit Dominus hominem ad imaginem suam; ad imaginem Domini creavit illum, cum ducentis quadraginta & octo membris, cum sexcentis sexaginta & quinque nervis; & condensavit super illum cutem, & carne, & terrâ illum implevit; masculum & foeminam in corpore eorum creavit eos. Targum Jonath.

Et creavit Deus hominem in imagine suâ: in imagine quam nobilitavit Deus, dominantem creavit illum. Arab.

Pluribus hujusmodi à textu Originali apud interpretes Orientales factis variationibus annotandis supersedeo, ne quibus delicioris texturæ

ventriculus sit, nauseam crearem. Quæ à lumine, cuivis versiones Originales collaturo se afferunt, satis liquidò evincunt, ne quidem consonarum & vocum rationem semper habuisse translatores; sed quàm plurima pro arbitrio, pro ingenio suo paraphrastico, Rabbinico & phantastico, quo pollebant, transtulisse.

Sed versionibus hisce missis, corruptiones in 70 interpretatione occurrentes graviore se offerunt, quarum aliquot annotaturus, non possum non horrore percelli, & indignatione quadam piâ lancinari: tot enim & tantæ sunt, ut *Augia* stabulum vix majori labore quis purgasset, quàm omnes collegisset.

Me quidem tanto oneri imparem, lubens (uti par est) confiteor: adducam tamen nonnullas, ne mihi adversarii objiciant, fieri de festucâ trabem, de muscâ *Elephantem*.

Παραρμυνοῖαι, quibus scatet 70 interpretatio, quàm plurimæ vel ex *μαλασοιχαίαις*, vel *περθεῖαις*, vel *μῆλαδῖαις*, vel *Ἀραιεῖαις*, sunt oriundæ, ut Doct. observavit *Hottingerus*: nos hanc illius retinebimus seriem, selectum tamen in erroribus annotandis pro arbitrio habituri.

(1.) Μετασοφχαίσιως, quâ consonam unam pro altera arripuerunt, vel imperitè vel de industriâ, 70 interpretes, exempla passim occurrunt.

Pro *Α* legerunt *Δ*. *Psal.* 56 8. Heb. בְּנֵאדָה in utre tuo: 70 ἐνώπιόν σου. leg. נִגְדָה.

Pro *Ξ* modò *Γ*. *Ezek.* Heb. כְּמִבְנֵי עִיר מִנֶּגֶב, tanquam forma civitatis ab *Austro*: 70 ὡς ἀικοδομηθῆναι πόλεως ἀπὸ ἀνατολῆς. leg. נִגְדָה. modò *Ι*. *Isa.* 60. 15.

Heb.

Heb. **וְאִין עֹבֵר**. & nemo, qui pertransit. 70. **ὅτι ἦν βοηθῶν**. & non fuit, qui opituletur. *leg.*
עֹוֵר.

Pro **ו** modò **ו**. *Ezek.* 34. 16. Heb. **אֲשָׁמִיר**. per-
dam. 70. **φυλάξω**. custodiam. Modò **ש**, ut *Psal.*
72. 14. Heb. **דָּמָם**, sanguis eorum. 70 **τὸ ὄνομα**
αὐτοῦ, nomen ipsius, quasi *leg.* **שָׁמוֹ**.

Pro **ו** modò **ב**. *Gen.* 6. 16. Heb. **עֹוֵר הַתְּעֹוֹרָה**.
fenestram facies. 70 **ἐπισιμάγων ποσὶς**. colligens
facies. Modò **ו**. *1 Sam.* 8. 16. Heb. **לְמַלְאכְתּוֹ**
וַעֲשֶׂה & faciet opus suum. 70 **ὅτι ἀποδεύσεται εἰς**
τὰ ἔργα αὐτοῦ. & decimabit ad opera sua.

Pro **ש** modò **ו**, *Ruth.* 2. 14. Heb. **לָרֵיהּ קָלִי**
וַיִּצְבֹּט & porrexit ipsi tostum. 70. **ὅτι ἐβένεσεν αὐτῷ**
βοῶζ ἀλφίον. & aggregavit Booz illi farinam. *leg.*
וַיִּצְבֹּר modò **ת**. *Psal.* 60. 4. Heb. **מִפְּנֵי קֶשֶׁט** prop-
ter veritatem. 70 **ἀπὸ προσώπου πίξυς**. à facie arcûs.
leg. **קֶשֶׁת**.

Pro **ס** modò **נ**. *Ezech.* 3. v. 8. Heb. **סָצְחוּ**
לְעַמָּת. contra frontem eorum. 70. **κατέναντι τῶν**
νίκης αὐτῶν. adversus victoriam eorum. *leg.*
נִצְחֹם modò **נ** & **י**. *1 Sam.* 17. 32. Heb. **אָדָם**.
hominis. 70 **κερὶς μου**. *leg.* **אָדָמוֹ**.

Pro **נ** **ס**. *1 Sam.* 23. 7. Heb. **בְּיַדִּי נָכַר אֶתֹו**
אֱלֹהִים Ignotum reddidit eum Deus in manum
meam. 70 **ὅτι πέπρακον αὐτὸν ὁ κύριος εἰς τὰς χεῖρας**
μου. *leg.* **מָכַר**. vendidit.

Pro **ס** legerunt **י** *Psal.* 55. 14. Heb. **סֹד**
confilium. 70 **וַיִּרְי**; unde **ἐδέσματα**, edulia reddi-
derunt.

Pro

Pro **ו** modò **ו**. *Psal.* 30. 5. Heb. **רַגַע** momentum
 70 **ἀργή**, ira. *leg.* **רגו**. modò **כ**. *Psal.* 104. 13. **מִבֵּין עֵצַיִם**
 e medio ramorum. 70 **ἐκ μέσων τῶν κερῶν**, e medio
 petrarum, *leg.* **כִּיפָאִים**.

Pro **א** *leg.* **ר**. *Gen.* 3. 14. Heb. **יִשׁוּפֶה**; conteret.
 70 **τηρήσει** observabit, *leg.* **יִשׁוּרֶה**.

Pro **ר** modò **ר**. *Isa.* 8. 20. Heb. **אֵין לוֹ שֶׁחַר**. nul-
 la est illi lux. 70 **ἐκ ἑσπέρων δέναι περὶ αὐτοῦ**, non sunt
 dona, *leg.* **שֶׁחַר**. modò **ו**. *Psal.* 139. ver. 16. Heb.
רַקְמָתִי contextus sive acupictus sum. 70 **ὅτι ἡ ὑπόστα-
 σίς μου** & substantia mea, *leg.* **רַקְמָתִי**. modò **ס** *Zach.*
 13. 1. Heb. **מַקּוּר נִפְתָּח**, scaturigo aperta. 70 **πᾶς
 τόπος** **διανοιγόμενος**. omnis locus apertus, *leg.* **מַקּוּם**.
 modò **ע** *Job.* 15. 5. Heb. **לְשׁוֹן עֲרוּמִים**. linguam
 callidorum. 70 **ἐρήμια δυνάτων**, verba magnatum,
leg. **עֲרוּמִים**.

Pro **ש** *legerunt* **א**. *Isa.* 3. 6. **וְהִפְכִשְׁלָה הוֹאֵת הַחַח**
וְיָדֶיךָ. & ruina hæc sub manibus tuis. 70 **ὅτι τὸ βρῶμα
 ἐμὸν ὑπὸ σὺ ἐστίν**. & sit cibus meus penes te, *leg.* **מֵאֲכִלָּה**.

Pro **ח** modò **ח**. *Isa.* 37. 25. Heb. **וְשָׁחִיתִים**
 & bibi aquas. 70 **ὅτι ἐρήμωται ὕδωρα**, quasi **שָׁחִיתִי**. modò
ר. 2 *Sam.* 23. 4. **לֹא עָבַרְתָּ מַגֵּרָה**. 70 **παρῆλθεν
 ἐκ φέγγος**.

(2.) *Pes* **δίσσ**. literæ **א**. *Hof.* 4. 18. Heb. **מַגֵּרָה**
אֲרָבוּ. **הָיָו קָלוּ**. **ἠγάπησαν ἀπῆλιν ἐκ φέγγωρα**, *leg.*
 Vid. *Pro.* 30. 15. **παρὰ γωγῆ** literæ **ב**. *Job* 25. 3. **אֲוֹר**.
 70 **אֲוֹר ב**, *legerunt*, unde **ἐνεδραν** vertunt, **ἐπενδίσαν**
 vel literæ **ר**. *Isa.* 27. pro gladio duro **קָשָׁה**. 70
 vertunt sanctum. **קָדְשָׁה** *leg.* vel literæ **ח**. *Ezech.*
 13. 14. Heb. **בְּתוֹכָהּ וּבְלִיתָם**. & consumemini in
 medio ejus. 70 **ὅτι σὺ ὡμῶν ἐλεῖσθε μὲν ἐλέγγων**, & con-
 ficiemini in redargutionibus. *leg.* **תּוֹכָהּ**, vel
 R literæ

literæ **ם**. *Prov.* 28. 28. Heb. **בְּקוֹם רְשָׁעִים**, quando surgunt impii. 70 *ἐν τόποις ἀσεβῶν*. in locis impiorum. *leg.* **בְּמָקוֹם**.

Μεταδέτει, ut 2 *Sam.* 23. 1. Heb. **נָאֵם דָּוִד** dixit David. 70 *πῶς δὲ Δαβὶδ*. fidelis David, *leg.* **אָמַן**. *Psal.*

20. 6. Heb. **וּבִשְׂם אֱלֹהֵינוּ נִגְדָּר**. & in nomine Dei nostri vexillum erigemus. 70 *καὶ ἐν ἑνόματι κυρίου Θεοῦ ἡμῶν μεγαλισθυσόμεθα*, & in nomine domini Dei nostri magnificabimur, *leg.* **נִגְדָּר**. *Psal.* 88. 6.

Heb. **בְּסֻצְלוֹת** in profundis, 70 *ἐν σκιά θανάτου*, in umbra mortis. *leg.* **בְּצֵל־מָוֶת**. *Zach.* 12. 10. Heb. **רָקְרוּ** transfixerunt, 70 *καταρχήσαντο*. saltaverunt, *leg.* **רָקְרוּ**.

Ἀφαιρέση. *Isa.* 14. 32. Heb. **סַלְאֲכִי** nuntii. 70 *βασιλεῖς*, *leg.* **מַלְכֵי** συγκοπή τῆ **א**. *Hos.* 12. 11. Heb. **שָׂרִים** boves, 70 *ἀρχόντες*, principes. *leg.* **שָׂרִים** συγκοπή τῆ **ל**. Sed quid hisce immoror minutiis?

Paulò majora subjungamus, licet: nam non tantum literæ & voces, sed etiam integra commata, Textui Hebraico, vel adjiciuntur, vel ab eo refecantur.

1 *Sam.* 17. 11. omittuntur à 70 interpretibus 20 versiculi. *Job* 2. 9. longissima infulcitur periodus.

Jer. 19. Textus à sexto ad undecimum versum partim invertitur, partim castratur. *Jer.* 17. quatuor priores versiculi defunt. *Jer.* 33. defunt versiculi 13. à 13° scilicet istius capituli, usque ad finem.

Job cap. 42. attextitur narratio Genealogica satìs longa. *Psalmodum* libro integer superadditur *Psalms*. Videatur *Exod.* caput 36. cum tribus sequentibus; in quibus (inquit *Vsserius*) tanta est rerum omnium in *Aldinâ* atque *Romanâ* editione transpositio, & perturbatio, ut Græcorum cum Hebraicis

ulla

ulla commoda vix possit institui collatio. *Isa.* 4. 2. Receditur à textu Hebræo ad sensûs genuini corruptionem. *Pro.* 8. 22. Sapientia non possederi, sed à Domino creari dicitur; unde hæresis *Ariana* olim exorta est. *Pro.* 24. vermiculi sex, versum quartum sequentes, miris modis à fonte discedunt, ita ut sensûs, quem hic tenet, ne vestigium quidem aut umbram Græca Versio exhibeat. Horum aliquot locorum *Isaac. Vossium* vindicias instituisse fateor: sed dilutas planè & inefficaces, & me iudice tales, qualium tantum virum pigeat, pudeatque. Hisce superaddere loca penè infinita, quæ omnia 70 interpretes à fonte Hebræico longè alienissima dederunt, licet; unus verò sufficiet; is quidem occurrit *Psal.* 105. 28. Heb. אֵלֹהֵי נָרוֹ אֶת־דְּבָרָיו & non rebellârunt verbis ejus, 70 verò interpretes particulâ Negativâ omissâ, sensum planè contrarium elicuerunt. Καὶ παρεπιπράνας τὸς λόγους αὐτοῦ. & rebellârunt verbis ejus. Quænam hisce magis contraria; quæ tandèm magis sibi invicèm opposita, atque ἀσάλα? Rebellârunt, inquit 70: non rebellârunt, inquit Textus Originalis. Certè non magis distant aqua & ignis, ortus & occasus, quàm hæ duæ ab invicem propositiones. Quandoquidem verò crepat non-nemo, *Nicholaum Fullerum* hanc diremisse litem, quid huic rei contulit remediū Clar. iste vir, sub examen revocare minùs pigebit. Is igitur *Miscel. lib.* 3. cap. 10. hanc instituit quæstionem; commodè defendi queant Septuaginta, qui veluti expuncta sacri contextûs voce primariâ **Νη**, sententiam negativam in affirmativam mutârint? Illos posse defendi, asserit quidem vir ille doctus, (sed ex Κακοζηλία, quam in

Pfal. 121. 1. *Job* 41. 1. *Levit.* 18. 28. 2 *Sam.* 19. 43. *Exod.* 8. 26; quorum quidè locorum, quædam sunt ἀπὸσδιόγου, ut *Pfal* 141. 1. quædam particulâ gaudent interrogativâ, ut 2 *Sam.* 19. 43 quædam affirmativè & Ironicè sunt legenda, ut *Job* 41. 1. cætera verò Negativè, & seriò, ut *Levit.* 18. 28, vel Negativè & Ironicè, ut 2 *Reg.* 5. 26. *Exod.* 8. 26. Hoc adeò perspicuum est, ut cuius Hebraicè docto, qui cum textu Originali Translationes omnes conferre novit, ex nudâ fontis inspectione, innotescat, oportet. Manet igitur factaque tectaque hæc assertio, Septuaginta hoc in loco, sicut in aliis quàm plurimis à Textu Hebraico recessisse, ac genuinum Spiritûs Sancti sensum corrupisse. Quod cum ita se habeat, non possum non mirari virum doctorum facilitatem, qui ob voces pauculas à 70 aliter, quàm hodierna patitur punctatio, interpretatas, ferè credunt, exemplaria, quibus 70 interpretes sunt usi, punctis caruisse! Quidni credant & alii, ob voces penè infinitas aliter, quàm consonæ (quibus hodierna gaudent exemplaria) patiuntur, interpretatas, 70 istos istiusmodi exemplaribus usos fuisse, quibus non tantum puncta, sed & literæ, & voces, & integra commata defuerunt? Hoc *Ithacius* vellet! Sed ego potiùs, quàm utrum horum, omnia crederem Talmudica! Quid enim? Septuaginta alias consonas, alias voces, aliaque pro aliis substituisse commata, vel in istis, ubi nulla literarum similitudo, sententiarum obfcuritas nulla à recto veritatis tramite eos deturbavit, ex superiori Schemate liquidò constat. Quænam igitur religio, quæ tandem illos εὐαδὲν absterret, ne idem, pro arbitrio, in ipsâ tenta-

rent punctatione? Certè si ex ista, quæ inter antiquas versiones & hodiernam punctationem intercedit, differentiam, pronunciare licet, puncta nondùm istis affixa fuisse exemplaribus, quibus istarum versionum Authores sunt usi; idem etiam de literis, vocibus, & sententiis quamplurimis pronunciare licebit. Major enim differentia & frequentior, literarum vocum & sententiarum respectu, quàm punctorum, inter Antiquas versiones, & hodierna Bibliorum exemplaria intercedit. Sed qui pro arbitrio diruunt, ædificant, mutant quadrata rotundis: nullius planè auctoritatis sunt in tantâ lite dirimendâ, sed indigni prorsus, ex quorum versionibus de punctorum existentia fiat iudicium. Hæc verò huic objectioni diluendæ abundè sufficiant; cui quidem amoliendæ diutius sum immoratus; quia ex earum numero est, quas *perla mundi paschasias*, proferre solent punctorum hostes. Et ad pompam quidem facit, ad pugnam verò nequaquam!

(10.) Decimam ex *Hieronimo*, & *Origene*, aliisque Græcis & Latinis Ecclesiæ patribus petunt objectionem, punctorum hostes: apud quos illis iudiciis, nullum de vocalibus punctis vestigium apparet, sed altum apud omnes silentium. *Dr. Walton. Proleg. 3. §. 47. Lud. Capel. Arcan. Punct. lib. 1. cap. 10. Morinus Opuscul. Sam. cap. 13. pag. 66, 67.*

Respond. Argumentum hoc magnâ cum pompâ, verbisque assertum ampullatis in scenam non ita multò antè produxit *Lud. Capellus*: nuperrimè verò Doct. *Walton.* novo quidem & magno conatu, nullo tamen, vel siquo, pudendo successu, integrâ sectione propugnandum suscepit.

Pudendo

Pudendo dixi successu; quia omnia ferè hujusce objectionis jugulum petentia, quæ Clar. regessit *Buxtorfius*, ipse prudenter dissimulavit, eaque tantum perstrinxit, quæ facillioris solutionis videbantur. Nemo igitur mihi vitio vertat, *Buxtorfiana* iterum urgenti, atque per omnia, ubi suppetunt, aliena quàm mea adducere malenti: nedum exclamet nauseabundus, en cramben bis coctam; majora enim sunt, quàm quibus, unâ vice, decoquendis adhuc fuit Venterculus *Eliauis*.

(1.) Sed prius valere jubendi sunt Græci & Latini Ecclesiæ patres plerique, si *Hieronymum*, *Origenem*, & paucos alios è Scholâ *Alexandrinâ* profectos, excipias, utpote Hebraicarum literarum rudes atque in hâc palæstrâ minùs exercitati, quàm adducuntur, quæ ad totam hanc objectionem diluendam suppetunt. Negat quidem pro Auctoritate suâ Tribunalitiâ Cl. *Waltonus*, veteres Ecclesiæ patres linguæ Hebraicæ fuisse ignaros: *Capellus* verò licèt punctorum hostis longè acerrimus, illos plerosque omnes linguæ Hebraicæ rudes fuisse, docet. *Arcan. Punct. lib. 2. cap. 20.* Instat vir doctus, dicitque, hoc licèt falsissimum sit, dato, quod patres plerique tum Græci tum Latini Hebraicam linguam nesciêrunt, non potuerunt tamen, quin aliquid de punctis audiverint, situnc in usu fuissent. Dato & hoc quoque, evincant prius oportet punctorum hostes, quod patres nihil unquam auribus perceperunt, quin illud memoriæ prodiderunt, quàm hinc vel hilum eliciant, quod in causæ suæ subsidium, vel in nostræ præjudicium sit cessurum. Quod ad *Hieronymum*, *Origenem*, & paucos alios, qui Linguæ Sanctæ peritiâ pollebant,

ipsi certè dignissimi sunt, quibus aurem in hac causâ, si quid locuti fuerint, præbeamus facilem. *Clementis Alexandrini* testimonium nos suprâ adduximus; *Origenis* opuscula, uadè forsan, si extarent, testimonia petere licuit, pleraque perierunt: ut ex unius igitur *Hieronymi* scriptis, quæ extant, de punctorum existentia feratur sententia, oportet.

(2.) Quandoquidem igitur ex *Hieronymi* operibus, totas, quas habet, vires, hæc est mutuata objectio, illi solvendæ diutius immorari, ob reverentiam tanto in Hebraicis viro debitam minus pigebit. Objectio verò, ne nesciat Lector, ita se habet. Nulla punctorum mentio apud *Hieronimum* occurrit, ne quidem in iis, ubi commodissima sese obtulerit occasio. Ergò illa nondum ejus sæculo extiterunt, sed postea demùm inventa fuere.

Respond. Antecedentis si hic sit sensus, nullam punctorum mentionem apud *Hieronimum* vel *ἱεροῦσος*, vel *ἱεροῦσος* & *διὰ τοῦσος*, vel directè, vel indirectè, vel explicitè & totidem verbis, vel implicitè & necessariâ consequentiâ fieri, certè & Antecedens, & consequens negare fas est.

(1.) Antecedens quidem licet negare, idque summo jure.

(1.) Quia loca apud *Hieronimum*, occurrunt quàmplurima, in quibus punctorum, (non quidem nomina Technica, sed tamen) existentia satis elucescit. Ubi enim voces secundum consonas sunt omninò ambigæ, ac diversimodè legi possint, illè juxta hodiernam punctationem legit, atque Septuaginta interpretatione rejectâ, omni cum *πρᾶξι* dicit, in Hebræo Codice sic habere. Nos è

multis

multis, quæ congeffit Cl. *Buxtorfius*, hùc pauca transcribemus exempla.

Gen. 15. 11. Duo hæc verba Hebraica וישב אתם, Septuaginta interpretantur ἔσθηκεν αὐτῶν μετ' αὐτοῖς; & sedit cum eis; legentes scilicet וישב אתם: *Hieronymus* verò hanc παραρρηνύειν perstringens, dicit, pro his, quæ posuimus, in Hebræo habet, & abigebat eas *Abram*; legens juxta hodiernam punctationem וישב אתם. Hic cum Clarissimo *Buxtorfio* sciscitari licet, quomodo dicit *Hieronymus* in Hebræo sic habere, cum absentibus punctis, non magis hoc, quàm illud habeatur? Eadem planè sunt consonæ utrobique; tota differentia inter hæc duo intereedens in solâ punctatione posita est: præsentibus, non absentibus punctis, in Hebræo habetur, quod dicit *Hieronymus*; non verò quod voluerunt Septuaginta.

Iesa. 22. 14. legitur; ונגלה באזני יהוה צב אורי, & revelatum est in auribus meis domini exercituum. Vox באזני formam habet pluralem, cum primæ personæ affixo; ac proinde ita legenda, in auribus meis: sed Septuaginta, affixo primæ personæ neglecto, reddunt simpliciter ἐν τοῖς ὠσὶ, vel eis τὰ ὦτα; in auribus, vel in aures, non secus ac si fuisset in formâ constructâ, באזני. Quid ad hæc *Hieronymus*? Scilicet ita scribit; pro eo quod nos juxta Hebraicum vertimus; in auribus meis; 70 transtulerunt, eis τὰ ὦτα κυρίου; in auribus Domini.

Hic iterùm cum *Buxtorfio* sciscitari fas est, quomodo dicit *Hieronymus*, se juxta Hebraicum vertisse, in auribus meis, si nulla vidit, vel habuit puncta? An באזני sine punctis, magis est in auribus

bus meis, quàm simpliciter, in auribus? Amotæ mentis, & planè delirus sit oportet, qui hoc affirmaret. Sine punctis æquè hoc, & illud significat; & sensus unum æquè ac alterum admittere videtur. Insaniit igitur *Hieronymus*, scribens se juxta Hebraicum vertisse, supposito illum non habuisse exemplar aliquod Hebraicum, punctis vocalibus locupletatum!

Gen. 47. 31. Legitur; & incurvavit se Israel ad caput, (וַיִּשְׁתַּחֲוֶה) lecti. Hic vox וַיִּשְׁתַּחֲוֶה sine punctis est æquivoca. Potest enim legi וַיִּשְׁתַּחֲוֶה lecti; & ita se habet in Punctatis Bibliis: vel וַיִּשְׁתַּחֲוֶה, virgæ, & ita legisse ex punctorum absentia Septuaginta suspicantur nonnulli maximè punctorum hostes, *Lud. Capellus*, & *Br. Waltonus*.

Sed quid Divus *Hieronymus*? Scilicet audacter *Quæst. in Gen. pag. 228.* scribit; in hoc loco frustra quidam simulant, adorasse *Jacob* summitatem sceptri *Joseph*, quòd scilicet, honorans filium, potestatem ejus adoraverit, cum in Hebræo multò aliter legatur. Quomodo hinc dicit *Hieronymus*, in Hebræo multò aliter legi, cum vox hebraica וַיִּשְׁתַּחֲוֶה sine punctis considerata, utroque modo legi possit, & tam virgam, quàm lectum significet, nec ulla sit differentia?

Gen. 18. 13. Legitur; & risit *Sara* in se ipsâ, dicendo, posteaquam senui, facta est mihi (וַיִּשְׂמַח) voluptas? Septuaginta verò habent; risit *Sara* in semetipsâ, dicens ἔστω μὲν μοι γέγονεν ἕως τῆ νῦν; necdum mihi factum est usque nunc. Quid *Hieronymus*? Aliter multò (inquit) legitur in Hebræo. Simul nota, quòd ubi nos posuimus voluptatem, ibi *Eden* scriptum est in Hebræo. Cum verò hæc

vox עֲרֵנָה legi possit עֲרֵנָה voluptas, & עֲרֵנָה usque nunc, & 70 posteriorem lectionem sint sequuti, quis *Hieronymo* dixit, aliter multò legi in Hebræo, quàm ipsi legerint, & in Hebræo scriptum esse *Eden*, quod voluptatem significat? Quomodo tam certus hac de re esse potuit, si nullum habuit exemplar, in quo disertè, additis punctis, ita scriptum fuerit?

Exod. 13. 18. Legitur; & ascenderunt filii Israel ex terra Ægypti וְהַמְשִׁיחַ. Quæ quidem vox Hebræa legi possit, vel *Chamischim*, vel *Chamuschim*, ac diversimodè exponitur ab interpretibus, quâ de re Divus *Hieronymus* ad *Damasum Papam*, quæstione secundâ, agens, sic post alia scribit. Existimanti curiositatem esse finitam, major quærendi ardor exoritur, & ad similitudinem *Hieremie*, dissolvor undique, & ferre non possum, quare Septuaginta, quintâ generatione, & *Aquila* transtulerit armatos? Volumen Hebræum replicò, & ipsos Characteres sollicitiùs attendens, scriptum reperio, *Vahamuschim*. Quid sibi vult, quod hic dicit *Hieronymus*, se Hebraicum volumen replicasse, & ex ipsâ sollicitiore Characterum inspectione, scriptum reperisse *Vahamuschim*? Quâ curâ, quâ sollicitissimâ attentione assequi potuit, utrum *Vahamuschim*, an *Vahamischim* scriptum fuerit, si volumen illud Hebraicum, quo usus est, nulla habuit puncta? An quisquam hominum unquam adeò deliraverit, ut ex inspectione earundem Consonarum, quæ pro varietate punctorum suffectorum, varias voces constituunt, variasque res significant, hanc varietatem, absentibus punctis, se posse discernere putaret? Ex nudâ Consonarum inspectione

one aliqualem conjecturam facere quidem poterat, sed non dicere, se ita scriptum reperisse; quod tamen Divus *Hieronimus* de vocibus ambiguis agens, sæpiùs dixit. Plurima istiusmodi exempla habet *Clarif. Buxtorfius*, ex quo, Lectoris in gratiam, quæ hîc adduximus nos sumus mutuati; si quis volet plura, ipsam consulat, *De Punct. Antiquit. part. 1. cap. 11.*

Ad hæc verò, & hujusmodi instantias, quid tandem reponunt Novatores *Eliani*? Nimirum, *Hieronimum* ex usu & legendi consuetudine scire potuisse, vertendum esse 𐤒𐤓𐤐 lectum; non virgam; & sic de cæteris, licet puncta vocalia non essent. Cum voces, quæ in se ambiguae sunt sine punctis, certam tamen plerunque lectionem habent in contextu, quæ usu & traditione ad posteros derivata fuit. *Walt. Proleg. 3. §. 47. sub finem.*

Respond. Hoc totum est, quo eludi posse omnes istiusmodi instantias ex *Hieronymo* depromptas, sperant *Eliani*; quod nihil aliud est, quàm Judaico de traditione delirio, velle patrocinari; nos istiusmodi traditionis vanitatem, supra evicimus, quò Lectorem remissum volumus.

Hoc verò quicquid est responsi, est prorsus ἀπεροδίαυλον; non in *Eliani*starum, sed in nostræ hypotheseos cedens subsidium. Nam

(1.) *Hieronimus* de supra allatis vocibus agens, non dicit, se ex usu, & legendi consuetudine, non ex traditione scivisse, illas aliter legendas esse, quàm 70 legerint; sed dicit terminis terminantibus, illas aliter multò legi in Hebræo; ita scriptas esse in Hebræo; se juxta Hebræum, non juxta traditi-

traditionem vel juxta docti alicujus Judæi opinionem, vertisse; se denique Volumen Hebræum replicasse, & ipsos Characteres sollicitius attendentem, non *Vahamischim*, sed *Vahamuschim* scriptum reperisse; quo nihil majori cum *Elianistarum* confusione dici potest; cum, quod & supra notavimus, sine punctis vocalibus, non magis hoc, quam illud scriptum reperitur. Vim igitur Divo inferunt *Hieronymo*, qui, pro juxta-Hebræum, legamus vel lent, juxta traditionem, vel alicujus docti Judæi opinionem. Sed

(2.) Si pro juxta-Hebræum *Hieronymiano*, legamus vellent, juxta traditionem, usum, aut legendi consuetudinem, dicant nobis oportet *Elianista*, quænam fuerit ista traditio, iste usus, ista legendi consuetudo, quam ausus est *Hieronymus* Septuaginta interpretationi toties anteferre? Fueritne eadem hæc traditio cum istâ, quâ in Versione sua concinnandâ, usi fuerint Septuaginta, an ab illâ diversa? Si eadem, unde tanta differentia? Si diversa, nonne verisimile est, illam longè fuisse pejorem, quàm quâ usi sunt Septuaginta, quippe quæ tot sæculorum injurias nondum experta fuerit? Quid igitur fuit in causa, cur non Septuaginta, ex optimâ, siquâ unquàm fuit, traditione, oriundam, potius, quàm alicujus privati Judæi, licet doctissimi, vel traditionis incertæ, auctoritatem est secutus? Certo certius, punctorum auctoritatem in versione suâ concinnandâ secutus est *Hieronymus*, non præceptoris opinionem, non rancidulæ alicujus traditionis *Αυθεντικῆς*, quæ nulla unquàm fuit; saltem 70 Seniorum Auctoritate longè inferior. Quandoquidem igitur in tot vocibus vertendis, toties à Septuaginta recesserit in interpretatione

pretatione *Hieronymus*, certiore aliquam habuit atque magis Authenticam legendi normam, cujusmodi præter punctationem Hebraicam, nulla unquam fuit, nedùm futura est.

(2.) Quia expressa accentuum apud *Hieronymum* occurrit mentio; aliquando & vocalium; per quas quidem expressiones non tonos vel sonos, sed ipsissimas tum accentuum, tum vocalium figuras intelligi, viri, in hâc arenâ, nullis secundi volunt. In *epist. ad Evagrium* dicit *Hieronymus*; non refert utrum *Salem*, an *Salim* nominetur, cum *vocalibus* in medio literis perrarò utantur Hebræi; & pro voluntate Lectorum, atque varietate regionum, eadem verba diversis sonis, atque accentibus proferantur. Idem in principio præfationis in *lib. Reg. tom. 4. fol. 7.* ubi de Hebræorum & Samaritanorum literis, dicit; Pentateuchum Samaritanum totidem literis, ac Hebraicum scriptum esse; figuris tantum & apicibus discrepare. Idem *exposit. cap. 3. Jon.* hæc habet; satis miror cur ita translatum sit, cum in Hebræo nec literarum, nec syllabarum, nec accentuum, nec verbi sit ulla communitas. Idem in *Ezek. 27.* Frequenter Hebræa nomina pro diversitate accentuum, & mutatione literarum *vocaliumq;* quæ vel maximè apud illos habent proprietates suas, variè interpretantur. Imò & punctorum *ἰντῶς* meminit. Singuli sermones (inquit) syllabæ, apices & puncta in divinis literis, plena sunt sensibus, in *epist. ad Ephes. cap. 3.* Ex hisce & similibus, satis constare, credunt viri in omni literaturâ versatissimi, *Hieronymum* puncta vocalia, & accentus, etiam quoad figuras novisse. Vellet quidem Doct. *Waltonus*, per vocales, matres Lectionis; per accentus, tonum ipsum; per apices verò non puncta

puncta vocalia, sed literarum ductus, *Hieronymus* intellexisse. Sed licet aliqua forsàn ex hisce ita intellexerit *Hieronymus*, tamen in locis suprà allatis non ita intellexisse, arbitrantur summæ eruditionis viri. Ita *Marcus Marinus Brixianus*, *præfat. in Arcam Noë*, qui, in *epistol. ad Evagrium*, & in *præfat. in lib. regum*, dicit *Hieronimum vocalium* mentionem fecisse. Ita *Buxt. junior de Punct. Antiq. part. 1. cap. 11.* cujus (de verbis *Hieronimi*, quibus asserit Pentateuchum Samaritanorum totidem literis scriptum esse, ac Hebraicum, figuris tantùm & *apicibus* discrepare) hæc sunt verba. Hic quærendum; quid per apices intellexerit *Hieronimus*? Utiq; enim aliquid aliud & diversum à literis. Nam de literis dicit, quòd figuris discrepent. Apices ergò hi sunt diversum quid à figuris literarum. Quidnam autem aliud esse possint, quàm apices vocalium? ita *Hottingerus exercit. Anti-Morin. §. 27. pag. 34.* quo nemo de sensu *Hieronimiano* confidentius est locutus. Per apices (inquit) sine dubio intelligit *Hieronimus*, puncta vocalia. Hisce addere licet, *Symeonem de Muis*, & *Josephum Voysin* cum multis aliis. Sed quos suprà adduxi ad istum castigandum factum, quò virum se in hæc palæstrâ nequaquàm inferiorem, non-nemo indignius tractaverit, nullam aliam ob causam, nisi quòd per apices *Hieronimum* puncta vocalia intellexisse, arbitratus est, abundè sufficient.

(3.) Quia *Hieronimus*, ubi versio ipsius à veteribus discrepat, ad ipsos Judæos provocat, ipsumque textum Hebræum omnium discrepantiarum judicem ambit, utpote cujus genuinam lectionem, non conjecturâ, sed *אַשְׁמֹחַ*, omnibus Hebraicæ Lingvæ peritis, si libitum fuerit, tenere licuit. Quomodo verò
ad

ad Judæos provocare potuit, si ipsi codices punctis donatos habuerunt nullos? Quomodo ipsum textum discrepantiarum omnium judicem constituere potuit, si singulæ penè voces ob punctorum absentiam in diversos sensus trahi potuerunt: *Gen.* 47. 31. occurrit vox **רטר**, quam *Hieronymus* Lectum, Septuaginta virgam sunt interpretati. In hæc verborum discrepantia, quid tandem satisfactionis ex textûs Hebræi (ad quem tamen in hoc loco provocat *Hieronymus*) inspectione, expectandum, supposito, vocem hanc **רטר** sine punctis vocalibus scriptam fuisse? Nonne æquè virgam, ac Lectum significat hæc vocula **רטר** sine vocalium figuris scripta; præsertim cum Orationis series utrumque admittat? Ita omnino! Punctis igitur donatam fuisse hanc vocem **רטר** tempore, quo ad textum Hebræum pro suâ versione justificandâ provocavit *Hieronymus*, nisi satisfactionem sitientibus, illum deditâ operâ illulisse (quod tanto viro maximè contumeliosum) fingamus. *epist.* ad *Sophronium* de versione *Psalterii*, hæc habet *Hieronymus*. Confidenter dicam, & multos hujus operis testes citabo, me nihil duntaxat sententiæ de Hebraica veritate mutâsse. Sic ubi ergò editio mea à veteribus discrepat, interroga quemlibet Hebræorum, & liquidò providebis, me frustrâ ab æmulis lacerari. Idem in *epist.* ad *Suinam* & *Fritellam*, dicit. Sicut autem in Novo Testamento, si quando apud Latinos quæstio oritur, & est inter exemplaria varietas, recurrimus ad fontem Græci sermonis: ita in Veteri Testamento, si quando inter Græcos Latinosque diversitas est, ad Hebraicam recurrimus veritatem, ut quicquid de fonte proficiscitur, hoc quæramus in rivulis. Pluribus hujusmodi

hujusmodi (quibus scatent opera *Hieronymiana*) recensendis superfedebimus; quippe ex hisce ansam sciscitandi arripere liceat. Quomodo tam confidenter ad Hebræos, & Hebraicam veritatem *Hieronymus* potuit provocare in iis, ubi à 70 & aliis interpretibus discrepat, si punctata exemplaria tunc temporis extiterunt nulla, sed ipsa Hebræa, de quibus lis movebatur, utroque modo ob punctorum absentiam, & contextus ambiguitatem legi potuerunt? “ Quænam (quæso) fuerit illa veritas Hebraica, quæ aliam *Lectioem Hieronymo* suggessit, quàm Septuaginta expresserunt, quando una eademque vox commodè utramque *Lectioem* admittit? Si usus fuerit, & Legendi consuetudo, an potuit *Hieronymus* Septuaginta in hisce se inferiores unquam cogitare? Si Præceptores fuerint, nonne æquum videtur, ut illis Septuaginta Seniores multis gradibus præferret *Hieronymus*? Si verò dicant Adversarii, traditionem fuisse, quæ tandem dementia *Hieronymum* cepit, ut traditionem, quam à paucis, iisque reprobis, Judæis, ipse acceperat, certiores atque majori fide dignam quàm quâ usi sunt 70 Seniores, & tota Ecclesia Judaica, privilegio Sancti Spiritus adhuc donata, crederet? Ego quidem non ex meâ, sed (quod æquum est) ex Adversariorum sciscitorum hypothese; atque ideo donec hisce satisfactum fuerit erotematibus, concludam oportet, nihil horum *Lectioem* aliam *Hieronymo* suggessisse, quàm Septuaginta expresserunt; sed ipsa punctatio Hebraica, à quâ illos recessisse *avto. ψiq.* compertum habuit.

Hisce verò argumentis non obstantibus, ex quibus tam certum est *Hieronymum* & vidisse & habuisse punctata exemplaria, quàm quod certissimum, specialia ex *Hieronymo* loca proferunt Adver-

farii, ex quibus contra liquere credunt (quod enim volumus, facile credimus) illum nihil codicum punctatorum unquam vidisse.

Loca, quæ nobis ostentant, sunt in quibus *Hieronymus*, voces Hebraicas adducens, dicit illas esse ambiguas; ac variè pro diversarum vocalium additione posse legi. Hujusmodi sunt, quæ occurrunt, apud *Hieronymum* in *epist. ad Evagrium* de recta pronuntiatione *Salem. q. 22. Hierem.* de variâ significatione \aleph . *Isa. 26. 14.* circa *Lectionem Zacar & Zeccer.* item *Isa. 32.* ubi ait, ignis & lumen Hebraicè scribuntur iisdem literis; \aleph , quod si *Ur* legatur, ignem sonat; si *Or* lucem. Hisce & similibus locis ut planè satisfactum sit, perpendamus, oportet.

(1.) *Hieronymum*, licèt voces quasdam ambiguas esse & pro consequentia & Legentis arbitrio variè legi posse, dicat, ab hodierna Lectione non recedere, sed constanter certum & securum ei adhærere, etiam in iis locis, ubi Septuaginta aliam amplectuntur, neque falsam, neque incommodam.

(2.) Hinc liquet *Hieronymum* voces esse ambiguas dicentem, hoc intellexisse non simpliciter, sed secundum quid, de vocibus scilicet secundum nudas consonas consideratis, quomodo consideratae sunt quidem ambiguae, & varias pro consequentia & Legentis arbitrio, interpretationes admittunt. Si verò aliquid ultra intellexisset, voces nempe omni modo fuisse ambiguas, unde est, quòd semper eandem teneat vel plerùmque lectionem, quàm hodierna exhibet punctatio, etiam ubi veteres interpretes dissident, hanc vel similem sibi apologiam texens, se vertisse juxta Hebræum? Hinc mihi videtur concludi posse, *H* nullam aliam intellexisse ambiguitatem præter eam, quæ vocibus juxta nudas consonas

con,

consideratis inest ; illum verò non ita considerasse voces Biblicas, sed punctis vocalibus definitas, docet ejus, de earum Lectione genuinâ, confidentia.

(3.) Cùm dicit voces esse ambiguas, & pro Legentis arbitrio legi diversimodè posse, certè rationi reddendæ studet, cur Septuaginta, vel alii interpretes aliter verterint, quàm in Hebræo legatur. Ille verò hanc unam assignat, quòd Septuaginta & alii interpretes, punctorum rationem non semper habentes, sed ad nudas vocum consonas solùm attendentes, à veritate aberrârunt Hebræâ ; quia voces sine vocalibus, vel (ut ipse loquitur) nudis consonis consideratæ, sunt ambiguæ, variasque admittunt interpretationes. Ita se rem habere ex iis, quæ in *Isa.* 31. ver. ult. habet *Hieronymus* liquet ; ubi de ~~III~~ verba faciens, dicit vocem esse ambiguam, & nudis consonis scriptam, utroque modo posse legi & explicari. Cùm dicit nudis consonis scriptam, hanc vocem esse ambiguam, haud obscurè innuit, aliam dari scriptionem, punctis scilicet conficiendam, quâ ambiguitas tollatur.

Præter alia suprâ allata, profert *Lud. Capel. Gen.* 26. 12. ad probandum puncta *Hieronymum* non novisse ; qui quidem locus ita se habet, & contrarium planè evincit.

Seminavit autem *Isaac* in terrâ illâ, & invenit in anno illo centuplum hordei ; ita secundum Septuaginta : (sed inquit *Hieronymus*) licèt in alienâ terrâ seminaverit *Isaac*, tamen non puto, quòd tanta ei fertilitas hordei fuerit. Unde melius puto illud esse quod habetur in Hebræo ; & *Aquila* quoque transtulit, & invenit in anno illo centuplum æstimatum ; id est ἐξαπὼν ἑξαπένητον. Licèt enim iisdem literis æstimatio scribatur & hordeum, tamen æstimations

mationes סְעִירִים *Searim* legitur, hordeum verò סְעִירִים *Seorim*. Quid ex hisce verbis in nostræ causæ præjudicium cessurum exculpi queat, ego profectò minus capio. Quomodo enim tam confidenter dicit, melius puto illud esse, quod habetur in Hebræo, si nulla tum adfuerint puncta? Certo certius, sine punctis unum in Hebræo æquè habetur, ac alterum. Iisdem enim literis scribitur vox æstimationem, quibus vox hordeum significans: qui inter hæc voces sine punctis diacriticis scriptas, vel levissimam ostenderit differentiam, unde cum *Hieronymo* liceat dicere, hæc vox ita se habet in Hebræo Codice, illa verò non erit mihi magnus *Apol. 10.* Scilicet vel nescit Divus *Hieronymus* (quod absit) ἀλλ' οὐκ ἔστιν: vel exemplar habuit punctatum, in quo vox סְעִירִים, sic סְעִירִים, non verò sic סְעִירִים fuerit exarata. Nam rejectâ hæc, illam haberi in Codice Hebræo affirmat. Alia habent, quæ magnâ cum pompâ obtundunt loca Adversarii; sed, quæ, ex duâbus ultimis regulis suprâ positis, cum nostra hypothesi in gratiam facillè redigi queant.

(2.) Sed de Antecedenti satis, superque, præterquam quòd Lectorem in hisce gratificandum esse putaverim: Consequens, quod inde allatum vellent Adversarii, est planè inconsequens. *Hieronymus* punctorum non meminit; ergò illius tempore extiterunt nulla. Pudet profectò istiusmodi ineptiarum; pigetque viros doctos tam turpiter hallucinari, ut illas pro argumentis ostentarent!

(1.) Quem enim hominem unquam latuit, humana testimonia non valere Negativè? *Aristoteles* in *Phyicis* non scripsit de Circulari Sanguinis motu, vel de vasibus Chyliferis, vel de lymphæ ductibus. Ergo nihil horum datur. Argumentum planè est, non nisi
fibilis

sibilis excipiendum. Eiusdem planè farinae est argumentum, quo ex præsumpto *Hieronymi* de punctis Hebraicis silentio utuntur Adversarii, atque ideò non est, quòd quemquam ratione utentem moveat. Licèt enim *Hieronymi* autoritas, apud eruditos longè, in multis, sit maxima, tanta tamen nunquam erit, ut ubi ipsa pro nobis militat ratio, & historia ferè Catholica, quod hac certè in causa obtingit, ab ea, præfertim Negativè tantùm concludente, dependere debeamus. *Hieronymus* punctorum non meminit: ergò illo in vivis agente, nondum extiterunt. Non sequitur!

(2.) *Hieronymo* punctorum mentionem faciendi, nulla vehemens se obtulit occasio, nulla saltem illi incubuit necessitas. Idcirco *Hieronymi* silentio niti, qui necessariam punctorum commemorandi occasionem habuerit nullam, non est argumentantis, sed hariolantis, & conjecturis longè incertissimis, adversus veritatem contendentis. *Hieronymum* verò nullam punctorum commemorandi nomine tenens habuisse occasionem necessariam dixisse ausim, quia quæ aliquà ambiguitate laborabant voces secundum nudas consonas consideratæ, illas discriminaturus vel Latinis literis, vel punctis subjectis diacriticis, exprimere potuit. Hoc illum fecisse suadet & ratio compendii, & res ipsa loquitur. Exemplo sit, vox דָּבָר, quam tanto cum triumpho Doct. *Waltonus* ostentat. *Hierem.* 9. 22. ad vocem דָּבָר. Verbum Hebraicum, quod tribus literis scribitur דָּבָר (vocales enim in medio non habet) pro consequentia & Legentis arbitrio, si legatur *Dabbar* sermonem significat; si *Debber* mortem; si *Dabber*, loquere. Unde 70 & *Theodotion* junxerunt illa præterito Capitulo, ut dicerent, disperdens parvulos de foris,

juvenes de plateis, morte. *Aquila* verò & *Synamachus* transtulerunt $\lambda\alpha\lambda\eta\text{Cov}$, loquere. Non dicit *Hieronymus* verbum hoc posse in hoc loco pro arbitrio legi; sed si pro consequentia & Legentis arbitrio legatur; intelligens, nullâ habitâ punctorum, sed tantum trium Consonarum, quibus scribitur, ratione, tum posse varias admittere significationes. Quæ tanta verò necessitas hîc punctorum nomine tenus commemorandi? Imò (dicit Doct. *Waltonus*) æquum esset, ut hoc loco se explicaret, dicendo, דבר cum duplici *Camets* significare verbum; cum duplici *Segol* mortem vel pestem; cum *Pathach* & *Tsere* loquere; & quòd sic legerunt *Aq.* & *Sym.* & ipse sic legat: at 70 & *Theodotion* cum duplici *Segol*; vel si noluit puncta nominare, saltem debuit ea sub literis subscribere. Sed facilis est responsio, *Hieronymum* varias hujusce vocis דבר lectiones Latinis literis expressisse; quibus Hebraica adjunxisse puncta esset absurdum; nec necesse habuisse nominare puncta, quorum singulorum potestates, Latinarum vocalium ope satis exhibuerat. דבר si legatur (inquit) *Dabar* significat verbum; si *Deber* mortem; si *Dabber* loquere: ut verò diceret si דבר legatur *Dabar* cum duplici *Camets*, significat verbum; si *Deber* cum duplici *Segol*, mortem; si *Dabber* cum *Pathach* & *Tsere*, loquere, nulla illi incubuit necessitas. Frustrâ fit per plura, quòd fieri potest per pauciora. Quòd verò hoc in loco Latinis literis, ad varias hujusce vocis דבר lectiones exprimendas, usus fuerit *Hieronymus*, fatetur ipse Doct. *Waltonus Proleg.* 3. §. 47. ubi suprâ jam allata nobis objicit, insuperque *Marianum Victorium* perstringit, atque malæ fidei reum peragit, quòd Hebraicas literas cum punctis hodiernis pro Hebraicis verbis, quæ Latinis literis extant in *Hieron.*
textu,

textu, substitutas. Quando verò varias alicujus vo-
 cis lectiones Hebraicis literis exprimit *Hieronymus*,
 illum puncta quoque vocalia subjecisse, et si forsan
 temporis injuriâ jam olim ex textu *Hieronymiano* ex-
 puncta, iste, quo utitur, modus loquendi testatur.
 Exemplo sit **בָּמָר**, *Isa. cap. 2. ver. ult.* ubi de hâc voce
 annotat *Hieronymus*. Verbum Hebraicum **בָּמָר**, vel
בָּמָר dicitur, id est excelsum, quod & in regnorum
 libris, & in *Ezekiele* legimus; vel certè in quo, &
 iisdem literis scribitur **בָּמָר**; ac pro locorum
 qualitate, si voluerimus legere in quo dicimus
בָּמָר; sin autem excelsum vel excelsus, legimus
בָּמָר. Modus loquendi testatur *Hieronymum* varias
 hujusce vocis **בָּמָר** pro variis significationibus, in
 scribendo, expressisse pronunciationes. Quomodo
 verò, Hebraicis cum usus fuerit characteribus, dif-
 ferentiam hanc, quam innuit manu suâ expresserit,
 quomodo **בָּמָר** in quo, à **בָּמָר** excelsum distin-
 xerit, si puncta non subjecerit vocalia, ego profectò
 non capio. De mortuis nil nisi bonum. Sed si varias
 duarum harum literarum *M N* in Sermone Angli-
 cano significationes explicaturus, ego ad Phrasco-
 logiam *Hieronymianam* dicerem: Si voluerimus ex-
 primere hominem (*Anglicè Man*) dicimus *M N*; si
 homines (*Anglicè Men*) *M N*; si multa (*Anglicè Many*) *M N*; si mea (*Anglicè Mine*) *M N*; si Me-
 dium (*Anglicè Mean*) *M N*; si Magnum (*Anglicè Main*) *M N*; si nummum, (*Anglicè Money*) *M N*;
 si lunam (*Anglicè Moon*) *M N*; sin autem jubam
Anglicè Mane) *M N*; nullis vocalibus additis, ex
 quibus solis tota hâc significationum varietas est
 oriunda, quis non seriò putaret me horrendâ men-
 tis alienatione laborare? Qui igitur in vocis su-
 pradictæ explicatione negant *Hieronymum* punctis

vocalibus usum fuisse, quomodo venerandum Patrem ab omni læsi cerebelli suspitione expediant, ipsi viderint !

(3.) Concedant Adversarii alia quàm plurima *Hieronymi* ævo extitisse, quorum tamen ille in Scriptis suis mentionem fecit nullam ; quidni quoque & ipsa puncta ? Notarum *תו Keri* & *Chetbibh*, *Hieronymus* nullibi fecit mentionem ; neque Paraphrasium Chaldaicarum, *Onkeli* & *Jonathanis* : cum autem id non fecerit, an propterea sequitur, illas in ejus tempore Codicibus Hebræis nondùm adhæsisse, vel hæc nondùm extitisse ? Nihil minùs ! *Hieronymus* verò habuisse occasionem & illas & hæc consulendi, neminem latet, præter illum unum, quem latet cujus Genii Notæ istæ *Masorethicae*, & Paraphrases sint ; & quid sit interpretem agere. Utrùm igitur *Hieronymus* punctorum mentionem fecerit, vel non fecerit, non multùm refert. Ex hisce & supradictis enim liquet, argumentum nullius esse ponderis, à patrum silentio deductum.

(II.) Undecimam contra punctorum antiquitatem petunt objectionem Adversarii ex aliis linguis Orientalibus maximam cum Hebraicâ Linguâ affinitatem habentibus : quales sunt Arabica, Chaldaica, Samaritana, & Syriaca ; quas omnes puncta & accentus, vel recenter accepisse, vel hodiè ignorare aiunt. *Walt. Proleg.* 3. §. 48. *Lud. Capel. Arc. Punct. lib.*

Respond. Quæstio de harum omnium Linguarum Origine, Antiquitate, propagatione, idiopathiâ, atque variis, quas temporis processu, vel perfectivis, vel corruptivis, subièrunt mutationibus, latissimè se diffundit, & quæstiones alias secum trahit quàm plurimas, quæ altissimæ sunt indaginis, & quidem tractationis prolixioris accuratiorisque, quàm ra-
tio

tio instituti, & nostra tenuitas hîc nobis permittunt. Ne tamen penitens intactam hanc objectionem prætereamus, atque punctorum hostibus serîo triumphandi ansam relinquamus, quæ nostrum institutum propius attingunt, quæque huic telò sufficiunt retundendo, hoc loco subjicienda putavimus.

(1.) Non desunt viri Linguarum Orientalium peritissimi, quorum constans sententia est, omnes hæc Linguas suas jam olim habuisse Vocales, ab hodiernis licet, quibus nunc temporis donantur, figurâ tenens forsân discrepantes.

Samaritanos puncta vocalia olim habuisse, testatur (quem suprâ adduximus) *Postellus* in Alphabeto duodecim Linguarum, ubi ait: Punctis hodiè, quæ habebant *Hieronymi* tempore, carent, leguntque sine punctis depravatè admodum. Nec est, quòd ququam hanc *Postelli* libilis (cum Doct. *Waltono*, lib. cui titulus. *Considerat. consid. pag. 239.*) excipiendam esse opinionem, putaret, si maximè constaret, illum antea in contrariâ fuisse sententiâ: plus vident anni, quàm annus; in proverbium abiit, *δύτρεαι φρονίδες οὐκ ὠτρύται*; quod ita proferunt Hebræi, *Chagiga. cap. 1.* non est similis, qui legit lectionem suam centies, ei qui legit eam centies & semel. Vid. *Buxt. de Repetit.* Hoc observavit Doct. *Walt. pag. 235. ejusd. lib. de Schickardo* è Castris Israelitarum in *Eliana* transfugiente, transfugamq; summis cumulat encomiis: sed (o *mēs dūda, d'eias* venenum!) *Postellum* contrâ cum ea, quam nos suscipimus tuendam, sententiam *Elianam* mutantem, nullis non onerat convitiis. Nimirum hoc semper *Waltonianis* tenendum; qui veteri, verissimâ licet, opinione valere iussâ, in sententiam abeunt *Elianam*, illos solos sapere; cæteros verò omnes, quotquot sunt, ineptire, delirare! Sed testimonio

Postelli misso, quid *D. Hieronymus* in hâc causâ sen-
 ferit, commemorare libet. Illum in eâdem fuisse sen-
 tentiâ hæc illius verba (quæ suprâ quoq; attulimus)
 restatum faciunt. Samaritani Pentateuchum *Mosis*
 totidem literis scriptitant (quot scilicet Judæi) fi-
 guris tantum, & apicibus discrepantes. *Præfat. in lib.*
Reg. tom. 4. fol. 7. Per apices hoc in loco *Hieronymum*
 puncta intellexisse vocalia dudum senserunt *Cl. viri*
Buxtor. junior, Theodorus Bibliander, Hottingerus, &
 post illos *Doct. Omenus*, quem ob hanc solam ratio-
 nem summo fastuosi animi contemptu tractavit *Br.*
Waltonus, tanquam ineptientem, atque summè ἀτοκον
 proferentem. Quoniam verò aliàs vir Doctus quod
 cedat in suas vindicias, scripsit Lectoris informan-
 di ergò ex illis aliquid huc transcribendum duxi.
 Scire velim (inquit *Theolog. lib. 4. Digres. 2. pag. 315.*)
 quinam sint isti apices, quibus præter & ultra figu-
 ras, Samaritanorum literas abs Hebraicis discre-
 pare dicit. Literæ, quæ totis figuris discrepant quo-
 modo apicibus etiam differre dici possint, ego non
 intelligo. Sed prodit *D. Walton* instar cujusdam *Oe-*
dipi, dicitque *Proleg. 3. §. 48. item lib. Considerat. con-*
sid. pag. 239. (invitâ Orationis *Hieronymi* serie) *Hie-*
ronymum per apices intellexisse literarum ductus, &
 summas earum particulas, quemadmodum dicit,
Zach. 12. 10. Hebraicas literas 7 & 7 esse similes &
 parvo tantum apice distingui. Sed observâsse debu-
 hic *Oedipus*, formulam orationis non esse utro-
 biq; eandem. Non enim dicit hîc quod in loco su-
 præ citato, 7 & 7 esse similes, & figuris, & parvo ap-
 ce discrepare. Hoc si hîc dixisset, næ scdam admisisset
 τῶν ὁμολογίαν: non item in loco, de quo lis est, ubi
 aliud per figuras, aliud verò per apices intellexit;
 per figuras ductus, & summitates literarum; per a-
 pices verò puncta vocalia. De

De Persica Lingua *πληροφορίαν* sortitum fuisse videtur Clar. *Hottingerus*, qui omni cum confidentiâ quærit, Persas suas semper habuisse vocales, quis dubitat? *Thes. Philolog. lib. 1. cap. 3.*

Nec aliter de Arabibus videtur sensitisse; prout verba ejus testantur. Arabum (inquit) & sacra & profana scripta quamplurima suis vestita leguntur vocalibus, at non iisdem vel nunc, vel olim. Unico olim puncto in Antiquissimis *Alcorani* exemplaribus, diversas innuebat vocales, prout vel suprâ literam ponebatur, vel infra, vel in ventre. Idem testatur, in *Gram. Chaldaeo Syriac. lib. 1. cap. 4.* Postea ostendit quomodo paulatim hæc figura rotunda mutabatur in tres istos apices *Fatha* [◌], *Damma* ^{◌◌}, *Kesra* ^{◌◌◌}. quibus hodiè pro vocalibus utuntur Arabes. Prioris punctationis fidem facit, ex quodam *Alcorani* fragmento, Characterè *Cusico* exarati. Tale quid à Clar. D. D. *Edmundo Castello* memini me accepisse: quocum de hisce rebus sermones pro eâ, quam ipse Candidissimus mihi indulsit *μαρτυρία* miscens, ingenuè fassus est, *Alcoranum* ab initio punctatum fuisse; punctulum hoc (ni fallit *Augurium*) intelligens, varias vocalium omnium pro vario situ potestates præstitit.

Eandem olim fuisse Chaldæorum & Syrorum rationem, asserit Clar. *Hotting.* qui de iis sermocinans ait: eos etiam vocalium expressas notas habuisse, nullus dubito. ubi suprâ. Huic suffragatur *Baumbachius* in *tract. de Ling. Orient.* ubi objicientibus, puncta non esse literis coæva, quia Arabes & Syri nulla habent, respondet (referente *Gerhardo*) per inversionem. Cùm duæ Linguæ, Syriaca & Arabica, quæ ab Hebræâ ortæ sunt, vocales habeant, ut ex libris Manuscriptis & impressis apparet, Matrem videlicet
Hebræam

Hebræam illis carere verisimile non est. Alia hîc de Vocalium Linguarum Orientalium antiquitate testimonia in promptu est, si cordi fuisset, proferre : sed quæ jam adduximus, satis liquidò demonstrant, Puncta olim non habuisse Samaritanos, Persas, Chaldæos, Arabes & Syros, non esse extra omnem dubitationis aleam, (quod volunt *Capellianistæ*) positum. Antecedens igitur τὸ ἐν ἀρχῇ λαμβάνει. Sed

(2.) Dato, non concessio Antecedente; Consequens fallacia παρὰ τὸ ἐπιμαρον laborat. Quid si omnes istæ Linguæ ab initio vocalium notulis caruerint, num propterea necessariò infertur, Linguam Hebræam iis quoque ab initio caruisse? Cui tandem sunt nares tam obesæ, qui non ἀνακολληθῆεν istam percipiat?

(1.) Hâc inductione haud possum induci ut credam, vocalium notulas Linguam Hebræam ab initio non habuisse: ob eam, quâ laborat, insufficientem Linguarum Orientalium enumerationem. Linguæ Chaldæa, Samaritana, Syriaca, Arabica, Persica, vocalibus olim caruerunt; ergò sic & Lingua Hebræa. Non sequitur. Dantur enim aliæ Linguæ Orientales quæ suas semper vocales habuerunt. De Linguâ Æthiopicâ res extra omnem dubitationis aleam posita est. Æthiopes enim Consonas & vocales à se invicem non disternant, sed cum illis has coalescentes in unam figuram habent, unde usu venit, ut litera unaquæque & consonam & vocalem in se complectens, Syllabam constituat. Hinc necessariò sequitur, Æthiopum consonas & vocales esse coævæ, & ejusdem planè ortûs. Qui in hisce satisfactionem ambit, consulat *Potkenii* Psalterium Æthiopicum; vel Lexicon Æthiopicum *Wemmeri*. De Linguis Armenâ & Coptâ live Ægyptiacâ, quo

Charactere

Charactere olim fuerint exarata, incertum est; Armenos verò & Coptos suas semper habuisse vocales, ex quo literis hodiernis usi fuerunt, certissimum; ut apud *Kircherum, Postellum, Jacobum Bonav. Hepburn.* qui Alphabetum 70 Romæ edidit 1616, videre est. Cùm igitur tot dentur dissimiles instantiæ, nulla certe de Linguis Orientalibus ex supradictis Particularibus elici potest generalis conclusio, quæ Linguam Hebræam necessariò complectatur. Cur verò Lingua sancta non potiùs vocalium notulis frueretur, cum fruentibus, quàm careret cum cæteris carentibus, nulla sufficiens ratio assignari potest.

(2.) Inconsequens est, ob dissimilem inter Linguam Hebræam & cæteras Linguas Orientales rationem. Illa est prima: hæ ortæ. Illa Mater longè venustissima, hæ verò filiæ degeneres, à Matris tum Genio tum ingenio desectentes. Illa Linguarum omnium perfectissima, utpote quæ ipsum Deum habet Authorem: hæ verò multis laborant imperfectiõibus, quippe quæ ex horrendo *πυρροπισίας* scelere ortum duxerint. Cur itaque ob filiarum deformitatem, de pulchritudine matris, cunctis formæ dotibus insignitæ, detraheremus? Cur istarum Linguarum imperfectiões, Linguæ Hebræicæ perfectiõni præjudicarent? Vocalium defectus istarum Linguarum imperfectiõnem quidem evincit; sed Linguam Sanctam eadem imperfectiõne laborare nequaquam!

(12.) Duodecimam objectiõnem ex diversitate pronunciationis inter propria Nomina secundum hodiernam punctationem, & eadem secundum Novi Testamenti Græcum lecta, occurrentis, eliciunt Adversarii. Evangelistæ, inquiunt, uti & Apostoli propria hominum & urbium nomina, longè aliis

vocalibus & punctis enunciârunt, quàm hodie in punctatis legantur exemplaribus. Ergò puncta non extitisse in Evangelistarum & Apostolorum temporibus, sed post quingentesimum à Christo nato annum à Rabbini*s* *Tiberiensibus*, non tantùm rerum, sed & vocabulorum ignarissimis, demum inventa fuisse, concludunt. *Vossius de Translat.* 70. cap. 30. pag. 98. & alii.

Respond. Majorem confidentiam in re leviori nemo unquam adhibuit, quàm qui hac utuntur objectione. Nam

(1.) Constat vel lippis & tonsoribus, vocabula de unâ Linguâ in aliam transfusa, istius Linguæ Genium & indolem sapere, in quam transfunduntur. Quælibet enim Lingua (inquit *Gerhardus*) nomina propria aliena, ad suarum aurium judicium conformat, ut interdum vix agnoscas an eadem sint, an diversa. Exemplo sit unum Hebræorum Alphabetum; unde nomina literarum in omnes ferè Gentes, sed pro cujusque Linguæ indole diversificata traducuntur. Ex uno enim *Aleph* fluxit Arabum *Eliph*; Syrorum *Olaph*; Græcorum *Alpha*; cæteraque deinceps his similia. Usque adeò manifestum est, vocabula, præsertim Nomina hominum & urbium propria, ad istius linguæ flexionem & rationem accommodari, in quam translata sunt; quod vel sexcentis exemplis probari posset. Vid. *Mercer. Gen. II. ver. I.*

(2.) Si ex ista, quæ inter nomina propria in punctatis exemplaribus, & eadem in Græco N. T. textu occurrentia, intercedit, diversa lectio, inferri posset, puncta esse recens Rabbiorum *Tiberiensium* inventum, certè ex eodem principio inferri posset, etiam hodiernas literas ab iisdem inventas esse

esse *Masorethis*, quod tamen hujus opinionis patro-
ni vixdum admittunt. Interpretes non observasse
accuratè in nominibus propriis singulas literas &
literarum Apices, sed ad idioma vulgò usitatum se
accommodasse, evincunt *Salomon*, à *Schelomach*; *Ju-
das*, à *Jehudah*; *Josaphat*, à *Jehoschaphat*, *Jesus*, à *Jes-
chua* V; *Josias*, à *Joschijahu*; *Ezekias*, à *Hizkijahu*;
Babylon, à *Babhel*; cum aliis quàm plurimis, quæ
hïc adducere haud opus est. Ex hisce jam adductis
æquus Lector, quid de reliquis judicandum sit, nul-
lo negotio animadvertet. Nimirum vel diversitas,
quæ in horum Nominum literis occurrit, viros
N. T. *Θεωροδωτες* ac Veteris non easdem habuisse li-
teras probat; vel (quod verissimum est) argumen-
tum à diversâ Nominum priorum pronuncia-
tione deductum, punctorum Antiquitati nequa-
quam præjudicare. “ Tota enim pronunciationis
“ diversitas, non ex punctorum Novitate, sed ex
“ Consuetudinis istius vetustate, secundum quam
“ Sacrorum voluminum Scriptores & interpretes,
“ idiomatis vulgaris permagnam ubique rationem
“ habuisse videntur, est planè oriunda. Atque hinc
“ tanta apud eos cernitur, præsertim in Nominibus
“ propriis, varietas: dum ubique ferè vestigiis
“ vulgi insistere malunt, sonosque ac literas à ser-
“ mone quotidiano abhorrentes fugiunt. *Ful. Mis-
“ cel. lib. 2. cap. 10. pag. mihi 251.*

(13.) Ultimam petunt objectionem punctorum
hostes ex veteri Cabalistarum Legis interpretum
dicto, Legem scilicet totam fuisse datam instar uni-
us Versiculi, imò secundum quosdam instar unius
vocis; hoc est, continuâ vocum serie, absque omni-
bus pausarum notis, atque sine omnibus vocum di-
stinguendarum spaciis scriptam. Hujusce dictæ
fidem

fidem ex *Elia Levita* facere conantur, qui præfatione tertiâ in librum suum *Masoreth*, scribit. וּלְפִי רֵעַת בְּעָלֵי הַקְּבָלָה כֹּל הַתּוֹרָה הִיא כְּפֶסֶק
Hoc est. Juxta אַחַר וַיֵּשׁ אוֹמְרִים תִּיבְרָה אֶחָד :
 sententiam Cabalistarum, fuit tota lex ut versus unus, aut ut quidam dicunt, ut dictio una. Adducunt quoque *Ramban*, in præfatione Commentariorum in Pentateuchum *Elia* adstipulantem, *Ludov. Capellus*, *Arcan. Punct. lib. 1. cap. 4. pag. 19.* *Pet. Martinii Technolog. cap. 1. pag. mihi 66.*

Respond. Objectionem hanc planè portentosam diluere nullius erit negotii. Imò, si quis omnes, quibus fabula hæc laborat, emuscare vellet errores, unâ liturâ id expediret: insuperque qui cum *Elia* ineptientes eâ sunt usi, eos ut facti seriò pigeat pudeatque, efficeret. Sed ne diutius me vela jamjam complicaturum istiusmodi distineat objectiuncula, hæc duo regessisse contentus, quò tendit scopus, pergam.

(1.) Hypothesin, cui tota hæc superstruitur objectio, esse à vero alienissimam. Quod enim tota lex scripta fuerit sine ullâ vocum distinctione, aut interjectio aliquo inter voces spacio, ut quasi unus versus, aut una vox totus textus fuerit, id putidum Cabalistarum figmentum est, nullis planè suffultum, vel genuinæ Antiquitatis, vel solidæ rationis fulcris. Imò Talmudici & *Masora* Constarinatores omnes *Elia* & ejus asseclis, *Capello* ac *Martinio*, reclamant, docentque Textum Hebraicum in versus (quos פְּסוּקִים à פֶּסֶק cessare, finem habere, absolvi, quasi sententiarum absolutiones, vocant) distinctum fuisse, non demùm per *Judæos Tiberienses* longo tempore post, sed longissimo tempore ante. Talmud, saltem à viris Synagogæ Magnæ, si non à primâ

primâ suâ Origine. Certo certius, distinctionis
versuum in utroq; Talmud creberrimam fieri men-
tionem. Liquet hoc ex *R. Jehuda* primi Textûs
Talmudici auctore, qui in *Miscbna, lib. Megilla cap.*

3. scribit, **הקורא בתורה ללא יפחור משלשה פסוקים :**
Hoc est. Qui legit in Lege (nempe in Synagogâ publicè) non leget minus quàm tres
versus. Et iterum in eodem *lib. Megil. cap.* quoque 3.

ajunt, **כל פסוקא דלא פסקיה משה אנו פסקינו ליה :**
Hoc est. Quemcunque versum non distinxit *Moses*, nos etiam non distinguimus
eum. *Masorethæ* versuum numerum in fine singu-
lorum Librorum textui statim subjecerunt, quod
evincit, eos actu tunc temporis distinctos fuisse.
Hieronymum hisce adjungere licet, qui asserit, se ad
utilitatem Legentium easdem Commatum incisio-
nes, & intervallorum distantias, quas in Hebræis
Codicibus invenerat, in translatione suâ servâsse.
Prefat. in Paral. eip. Corruit igitur totum, cui super-
struitur hæc objectio, fundamentum.

(2.) Hâc admissâ hypothesi, de toto V.T. textu
esse conclamatum. Quid enim certi firmive expe-
ctandum ubi ne voces quidem distinguuntur, sed in
unum longissimum informe horrendum, nescio
quid, consarcinantur omnes? Perpendat pius Le-
ctor verba *Johannis Morini* hanc hypothesein Caba-
listicam describentis. Cabalistarum sententia est
(inquit ille de Heb. Græcique textûs integrit. pag.
196.) legem à *Mose* scriptam fuisse, non modò line
punctis, accentibus, & distinctionibus versuum,
sed etiam sine dictionum separatione & formatio-
ne, ita ut tota Lex esset velut una longissima dictio,
cujus distributio in varias dictiones ore tenus à
I Deo

Deo *Mosi* tradita est. Tandem paucis interjectis monet; ne stupeas, Lector, hoc Cabalistarum pronuntiatum! Sed, ut cor omni Supremi Numinis & amore & timore habeat vacuum, necesse est, qui istiusmodi portentia non stupet; Nam cui tam sunt nares obesæ, qui non Figmentum hoc Cabalisticum, subodoretur omnium malorum Lernam esse atque sentinam? “ Amoveantur puncta vocalia, “ acceptus distinctivi omnes, nudæ literæ absque “ omni vocum separatione ac formatione committantur, quanta Malorum ilias, quanta difficultates, & lites perniciosæ Ecclesiam inundarent, “ illic pateret. Specimen non ita pridem impudens quidam (inquit *Hottingerus Thesaur. Philolog. lib. 1, cap. 2. quest. 4. pag. 210.*) in *Galliâ Corybantæ* edidit ridiculum dicam, an temerarium? Verba *Psalmi* primi initialia variè pro arbitrio divulsa, ac commissa, in hæc tandem voces, nullâ literarum factâ *υελαδισα*, formavit. **אֲשֶׁר יְהוָה אִישׁ אֲשֶׁר לְאֵה**

לֵךְ בְּעֵץ הָרֵשׁ עִים וּבְרִדָּה הָטָה יְמֵלָה עֶמְרֵי

Id est. Canam Deum : **בְּמוֹשֵׁב לְצִים לְאִישׁ בְּנֵי**
hominem qui passus est pro te in ligno, pauper fortitudo est facta, & pro generatione tuâ expiavit, consecravit columnam suam in Cathedram pro manibus, viro fletus. Pro . — **אֲשֶׁר יְהוָה אִישׁ אֲשֶׁר**
Beatus est vir ille, qui —

Ex hisce nullo planè negotio conjectare licet, quò luxuriantia hominum ingenia penetrent, si semel receptam, quam & punctis & debitâ vocum distantia quasi circumvallatam habemus, Scripturæ, in dubium vocemus, lectionem. Quæ quidem ex *Psalmo* primo adduximus, sunt melioris notæ *Auguria*, & ex materia quâdam divinâ conficta: sed

amove-

amoveantur puncta, tollanturque necessariae dictionum distantiae, & quæ tandem, omnia Scripturæ dicta in novum, & à mente Spiritûs Sancti alienum, retorquendi sensum, non dabitur ansa? Hospes sit, oportet, in omni re Hebræorum literariâ, qui nescit, ex literis pro arbitrio divulgis, & invicem commissis, totam cujusque ferè paginæ Biblicæ faciem posse miris modis transfigurari. Sed quis Christianorum illiusmodi Tragœdias, ex concessâ Cabalistarum hypothese propudiosissimâ, quam supra reprobavimus, admittendas, in veritatis Hebraicæ contumeliam cessuras, non totus exhorrescat? Nimirum non proborum, sed tenebrionum Scientiæ famâ laborantium hic mos est, ut *ἀποδιδασκ* & *μύθοις γραφίδων* obtinere velint, quod solidis rationum momentis nequeunt. Quid plura? quod in se est longè falsissimum, & ex consequentiis, quibus oneratur pessimis, longè perniciosissimum, id certè frustrâ nobis ostentant pro objectione punctorum hostes. Tale verò esse Cabalistarum, de Lege instar unius dictionis datâ, figmentum, ex iis, quæ supra & etiâ hîc adduximus, elucescit. Tollatur igitur Cabalistarum hypothesis longè vanissima, ut tota hæc ultima obiectiuncula ex illa oriunda, unâ corruat: interim nata fixaque maneat hæc planè Theologica (quam suscepimus patrocinandam) veritas, Puncta scilicet Hebraica non esse inventum aliquod recentius à *Masorethibus Tiberiensibus*, quingentesimo, à Christo nato, anno profectum, sed ipsis, quibus hodierna exarantur exemplaria, literis cœva. "Ὅτις ἔστι δεικνύει" quod erat demonstrandum.

Atque hæc sunt, quæ, Veritatis Hebraicæ vindicandæ adducti studio, de Punctis, & genuinâ

eorum Antiquitate, proferenda serió putavimus tandemque, obstetricante Supremi Numinis providentiâ, protulimus. Minutiis utrinque, & quæ ad Pompam, magis quàm ad pugnam faciunt, valere jussis, ne Tractatus hic (in quo ut tota hæc controversia compendiserit, studuimus) justo major prodiret; nos summa rerum Capita, & omnia majoris momenti, quæ jugulum causæ petunt, nos pro modulo nostro, sumus persecuti. Argumentorum, quæ in hujusce *Tractatus* libro primo, adduximus, non quidem desideratur לוחם seu quantitas: quantâ verò pollent לוחם qualitate eorum est judicare, quos & literarum Hebraicarum aliqualis cognitio, & Christiana sacri Codicis occupat *εὐλόγησθε*.

Adversariorum objectiones parte hujusce opusculi posteriore agitas, quod attinet, istiusmodi planè sunt, de quibus omnibus dicere fas sit, illis tantam inesse probabilitatis speciem, quanta ad Credulorum & aliud agentium oculos perstringendos sufficiat; nihil verò indubitatae veritatis, cui ratione utentes tutò acquiescant. Adeò ut in hæc objectiones optimè mihi accommodari videatur, quod Sanctus ille & venerandus *Irenæus*, lib. 1. adversus *Valentinum*, non procul ab initio, his verbis annotavit. Ἡ πλάνη καθ' αὐτὴν μὲν οὐκ ἐπισείκειτο, ἵνα μὴ γυμνωθεῖσα γένηται κατὰ μέρος: πιδανῶ δὲ περιβλήματι πανέργως κοσμημένη καὶ αὐτῆς τῆς ἀληθείας ἀληθεύσαν ἐαυτὴν ποιεῖν οὐκ αἰσθάνεται διὰ τῆς ἕξωθεν φαντασίας τοῖς ἀπιστοῦσιν. Error per se quidem non ostenditur, ne nudatus deprehendatur: sed ut verisimili amictu callidè ornatus, ipsâ etiam veritate se veriorē præbere externâ specie videatur imperitioribus *L'empereur* præfat. in *Clav Talm.* Ne quis

in posterum, specie Veritatis ementitâ, in sententiam alliciatur *Elianam*, larvam detraxi, objectionesque omnes Phaleris nudatæ, ut in medium producerentur, curavi. Qui præter nugas, & vanissimas hominum conjecturas, ex illis emuscare potest, dignus plane est, qui apud omnes audiat magnus *Apollo* ! Ego forsân in quibusdam examinandis aliò, quàm ipsi Authores, respexerim. An factum sit nescio ; fieri potuisse, non eo inficias. Dissidentes æquissimo animo fero ; quid enim in literis tractandis gratius, quàm mutuo examine elicere veritatem ? Nulli hîc præscribitur, nullius hîc præjudicatur libertati : qui meliora & certiora proferet, non est quòd dubitet, quin me sic habiturus summo gratulabundi animi affectu illi ad stipulantem. Interim non possum non sequi, quod summa rationis momenta mihi jam pridem ambabus ulnis complexari suaserunt. Si & aliis persuasero, benè est : sin minùs, & hoc benè. Mens enim boni studii ac pii voti (inquit *Sal. præfat. in lib. 1. de Suber. Dei*) etiamsi effectum non invenerit capti operis, habet tamen præmium voluntatis. Agat quisque quod sibi visum fuerit ; ego suspectas habeo opiniones, quotquot sunt, omnes, quæ sacri Codicis vel certitudini, vel perspicuitati, detractum eunt. Puncta Hebraica, quæ impugnanda suscepit Gens *Eliana*, sunt quidem in sacris literis Minimæ Entitatis, sed tamen mihi semper sunt visa maximæ efficacix ; quippe ex quibus Genuinus Spiritus Sancti sensus maximè pender. Qui igitur punctationi dehonestandæ student, cælestem Veteris Testamenti Doctrinam, & fidei κληρονομίαν inde oriundam nobis invidere videntur. Sed Θεῶν δὲ χαρισίῳ μιν, ὡς διὰ μικρῶν καὶ ἀπλῶν λόγων

ἡ ἀλήθεια τὸς ἐαυτῆς ἕως εἰς ὅσον ἔδειαν ὀδύγειν ἴωθε, καὶ
 τὰ χέτλια καὶ πολύκομπα διὰ πολλῆς μηχανῆς καλλωπιδέν-
 τα διασκεδάννυσιν ἀνατρέψει τε καὶ ἀφανίσει ἡσυχῆ βαίνουσα.
Id est. Deo gratias agamus, quòd per pauca ac
 simplicia verba, veritas filios suos ad rectam viam
 deducere solet, & impia ac fastuosa per multam
 artem fucata dispergit, evertitque placidè ince-
 dens. *Epiphani. heres. 35. pag. 117.* Verùm enim verò,
 quamvis semper invicta maneat veritas, nunquàm
 tamen adversus eam se attollere desinit phalerata
 falsitas. Veritas enim multas oppositiones ex-
 perta est, & etiamnùm experitur: sese tamen ex-
 pediet, & viam triumphandi, si non invenerit,
 olim aspirante Deo, efficacissimè faciet. Quare,
 posthabitis hujusce sequioris sæculi erroribus,
 uni veritati litemus, nudæ veritatis amore corri-
 piamur, veritatem solam sequamur ducem, omnia
 denique veritatis puncta & apices imbibamus gra-
 tulabundi; quippe quæ istiusmodi sunt, ut nihil
 eorum sit præteriturum, usque dum præteriêrit
 cœlumi & terra! Quod Hebræi de Lege, id sanè
 de veritate ipsâ Legis animâ, pronunciare licet.

כָּל־הָעוֹלָם כְּוָלוֹ אֵינוֹ שׁוֹה לְדַבֵּר אֶחָד
 אִם אִוֵּר אֶחָד אִם נְקוּדָה אֶחָד מִתְּהוֹרָה :

Hoc est. Totus mundus non æquivalet unico verbo,
 uni literæ, vel minimo Legis punctulo! dictum
R. Chija in Talmud. *Hierosolymitano*, in *Peab*. Hæc
 meritò omnibus colenda; utpote quæ animam à
 vitiorum servitute liberet, ab errorum tenebris
 vindicet, Deo in hæc vitâ conjungat, & mori in
 futurâ, vel à Deo sejungi nunquàm patiatur. O
 quantopere nostrâ interest, capi, allici, imò in-
 ebriari mirificâ veritatis cœlestis dulcedine! Quàm
 suave

suave uomen, quàm pulchra facies, quàm jucunda, & energetica omnia veritatis præcepta ! Pauca sunt, quæ mandat, sed salutaria ; expedita, sed sancta : præcepto parva, sed fructu grandia ; scripto brevia, sed beatitudine sempiterna. *Sal. de Eccles. lib. 1. pag. 348.* Adeamus igitur, adeamus summo venerabundi animi affectu, sacra Dei oracula, ista scilicet Lucis cœlestis vehicula, ista vitæ diviniore pabula, ista denique Veritatis salutiferæ respiramina ! Ibi (uti *Fulgentius de dispensatorib. Dom. pag. 611.*) prorsus consulitur ad salutem universis, quos dominus salvare dignatur. Ibi est, quod omni ætati congruat. Ibi quod omni professioni conveniat. Ibi audimus præcepta, quæ faciamus. Ibi cognoscimus præmia, quæ speremus, ibi est jussio, quæ nos per literam doceat, & instruat, scientiam. Ibi promissio, quæ per gratiam trahat, perducatur ad gloriam. “ Sed pro dolor !

“ quàm pauci sunt, quos hodiè seriò tangit hujus
 “ rei cura ? quàm rari, præ illis, vel quibus non
 “ est cordi tanti Thesauri disquisitio ; vel etiam
 “ quibus sordent Margaritæ & gemmæ suo ful-
 “ gore coruscantes, eloquiorum divinatorum sa-
 “ cris voluminibus insperæ, & insertæ ! *Rivet.*
 “ *Præfat. in Isagog.* Sed hisce missis, miseret quidem eorum, qui veritatem petunt, sed non inveniunt, eò quod malè petièrunt. Non enim satis est, bona petere, nisi & benè petamus. Quod ut fiat, in manu versetur, in oculis habeatur, in corde reponatur verbum Dei, oportet. Arborem vitæ extra Paradisum quærunt, qui extra sacri codicis paginas veritatem quærunt. *Οι (igitur)*

πνεῦν ἑτοιμοὶ ἐπὶ τοῖς καλλίστοις, ἡ περὶ τῶν ἀποστόλων ἡ ἀληθὴς ἀπὸ θεοῦ ἀπὸ δόξης ἀπὸ πάντων λαβῶσι τὸ γεγραμμένον.

Qui in rebus pulcherrimis laborem impendere sunt parati, non desistant prius quærere veritatem, quàm ex ipsis scripturis acceperint demonstrationem. *Clem. Alex. Strom. lib. 7. pag. 343.* Sola veritatis Acropolis est Verbum Dei. Hæc unica Domus sapientiæ, juxta cujus fores semper vigilandum, ad cujus ostia quotidie expectandum, ut tandem ad Veritatis plenitudinem irrupere admitti, tandem evadamus beati. Sed (*μᾶς ἕστις τῆς ἀληθείας, πολλὰ τὰ συλλαβανόμιστα περὶς ζήτησιν αὐτῆς. Clem. Alex. Strom. l. 1. p. 233.*) cum sit una veritas, multa sunt, quæ ad ejus conferunt inquisitionem. Veritatis è sacro Codice elicendiæ adminicula & media adhibenda quàm plurima putârunt Magni Nominis Theologi: cujusmodi sunt, sedula divini auxilii & luminis imploratio; Verborum priorum ab impropriis distinctio; locorum similium & dissimilium collatio; totius contextûs συναφείας diligens consideratio: & fontis denique Græci, ac Hebraici accurata inspectio. Fontis verò Hebraici inspectio inutilis & frustranea evadat, necesse est, nisi divina accedat punctatio, cujus vi voces in se πολύσημοι, & æquivocæ, ac ad varias formas recipiendas aptæ, sensum tandem non vagum, sed certum, determinatumque nobis exhibeant. Hæc igitur pro clave utendum est iis, quoscunque Sacrum Veteris Testamenti Codicem, quem Sapientiæ Domum diximus, ingredi fert animus. Quemadmodum enim aurea quædam, ne dicam, ferrea, Clavis *Regie Camera* non minus honorabilis utilis ac necessaria existimatur, quàm aula ipsa, seu regia *Camera*: sic Punctatio Hebraica sanctarum literarum clavis aurea censenda est, eaque, æquè honorabilis, utilis ac necessaria,

ac ipse contextus sacer ex folis consonis conflatus, quem *Regiæ* alicui *Camera* assimilare licet. Sublatâ enim punctatione, genuinum Spiritûs Sancti sensum elicere, veritatis abyssos irrumperere, Legis divinæ Mysteria perspecta habere, vix & ne vix quidem quisquam valeat: sed punctis sacro codici *θεογραφως* insertis, ad cœlestia verbi *Arcana*, & abdita Mysteria longè facilius, & cum quâdam animi iucunditate ineffabili perveniatur. Sed cum hoc pluribus suprâ, si non demonstraverim, saltem demonstrare, (quantum ingenii mei tenuitas, materiæ difficultas, & librorum necessariorum, quâ laborant Bibliothecæ pleræque rurales, penuria, permiserunt) sum conatus, ut ad portum adspirem, licet; utinam & in portu navigem! Videor licet mihi debitum hujusce operis (ingentis cum *Augustino*, non est quod addam. *De Civit. Dei lib. 22. cap. ult.*) reddidisse: non aulim tamen de ejus sufficientiâ vel perfectione mibimet adblandiri; quippe qui, illud minus *ἀνεκβίαις* habere, quàm ut examen *Aristarchianum* ferendo sit, nedum divinum, optimè noverim. Nam omnibus Malis Punicis granum aliquod putre inesse, testatur adagium. Humanum est errare: solus Deus *ἀναμειβνός* supra omnem errandi aleam positus est. Quemvis igitur oratum (uti olim *August. de Trinit. lib. 1. cap. 3.*) volo, ut in singulis, quæ legerit, ubi pariter certus est, pergat mecum; ubi pariter hæsitat, quærat mecum; ubi errorem suum cognoscit, redeat ad me; ubi meum, revocet me. Si quid in his bene est, divinum agnoscat; siquid malè, quod humanum est ignoscat: siquid dixi quod placeat, habeat Deo gratias propter me; si quid non, ignoscat mibi

mihī propter Deum. Quibus parvum, vel quibus
nimium est, mihī ignoscant. Quibus autem satis
est, non mihī, sed Domino mecum gratias con-
gratulantē agant. Verbulo dicam adorabundus.
Domine Deus, quæcunque dixi de tuo, agnoscat
& tui; si qua de meo, & tu ignosce, & tui. Lu-
dov. Viv. in Aug. de Civit. Dei. lib. 22. cap. 30.

Amen, Amen!

פֶּרָה נְשָׁלִים הַסֵּפֶר נִיקוּר מְחַק מְדַבֵּשׁ טוֹב מִפְּנֵינִים
הָאֵר שְׁבַשְׁמִים כְּבוֹד מִן הָעוֹלָם עַד עוֹלָמִים :

בְּרוּךְ הַנוֹתֵן לְעֵיף כַּח וּלְאֵין אוֹנִים
עֲצָמָה יִרְבֶּה
אֲמֵן

F I N I S.

A D

LECTOREM
CANDIDUM

Epilegomenon Apologeticum.

 Vandoquidem Cl. vir, Dominus
Matthias Walmuthus, S.S.
Theologiae D. & Linguarum O-
rientalium in Academia Kilo-
nienli professor publicus, pro eo,
quo flagrat Textus Veteris in-
strumenti Originalis Zelo sin-
gulari, & planè divino, No-
vatores quosdam, nominatim,
D. D. Waltonum, Vossium, Capellum & Con-
ringium, ob sua Codici Hebraeo praefer omne Meritum
intentata ἐγκλήματα, haud ita multò ante pro meritis
cepit

suscepit castigandos, & opusculo suffragiis Academi-
arum celeberrimarum, Doctorum, Professorum, & in
hac palæstra exercitatissimorum, comprobato, illos tri-
umphatos summo belli sacri jure duxerit, aliqui forsitan
illiberaliori genio & ingenio viri, qui omnia in negotio
Religionis parçâ manu tractari vellent, crimini Su-
pererogationis mihi vertent, quod ego debellatis bellum
inferrem. Et ne sine ratione conqueri videantur, ob-
tendant, veritati è manibus Elianis vindicæ injari-
ans à me inferri, quasi victoria in Codicis Hebraici ho-
stes foelicis parta, adhuc anceps & incerta penderet,
dum tractatum de eadem controversia conscriptum prelo
subjicio literario, atque ita prelium redintegratum eo.
Imò proum est, illis, qui inopinato animi impetu fe-
runtur, quod in Proverbio Hebraorum est, mihi inui-
diosè objicere.

עַמָּה קָטִילָה קָטִילָה הַיְכָל אֶקְלִינָה קְלִירָה קָסָחָה

Sanhed. fol. 96. 2. : טְחִינָה טְחִינָה :

Hoc est. Me populum occisum, occidisse; tem-
plum combustum, combussisse; farinam molitam,
moluisse. Sed אֶדְרָה אָבֵן, jacta est alea. Vin-
cat veritas, & nil moror convitia, quibus homines ma-
leferiati Veritatis testes & assertores onerare solent.
Hoc tamen (uti par est) palàm profiteor, me non ideò
punctorum vindicias instituisse, quòd putem viros, qui
me in hoc negotio præierunt, Clarissimos doctissimosque,
punctorum auctoritatem post tot exantlatis labores, sus-
pensam & ancipitem in medio reliquisse; neam de-
ploratam. Quid in hac causa præstiterunt Clarissimi
Buxtorfii, pater & filius; quid Marcus Marinus
Brixianus, quid Cevallerii; quid Gerhardus, quid
D.D. Owenus, reipsa experientur Eliani, etsi ex-
perientiam dissimulare mallet, quàm Opinioni, cui
sta-

stabilienda, propagandaeque (quem in finem ipsi viderint, caterorum enim nemo non videt) tantam operam & oleum prodegerant, renunciare: serio tamen illos (siquid ego anguror; faxit Deus ne fallat Augurum) assimulata experientia pœnitebit! Clarissimus enim Wastmuthus, non tantum ostendit argumenta, quae pro sua defendenda sententia adducunt nulla esse, sed, & viros huiusce seculi Doctissimos, harumque rerum peritissimos, contra sententiam, quam Doctorum omnium suffragiis inniti, crepare, more suo, (hoc est, Thraſonicè) solent, ferè omnes, testes produxit; quorum Catalogum ex illo petere licet. Hisce verò non obstantibus, causas habui satis graves, cur ab opere instituto desistere minùs velim, quarum aliquot lectoris Candidi in gratiam hic memorare, libitum est.

(1.) Quia (licet id maximè vellem) non potui; ex manibus enim meis prius elapsum est hoc opusculum, quàm contigit mihi Wastmuthi videre. D. D. Castellus (gratulabundus confiteor) pro eà, quæ est, humanitate, tertiâ quidè operis Wastmuthiani parte ante aliquot menses me donavit: prima verò partis, in qua deditâ operâ punctorum vindicias instituit, nullatenus facta est mihi Cópia, nec ut fieret vel prece, vel pretio, impetrare potui, donec vir quidam *πολυμαθής* & ex quo vindicia nostra typis mandabantur, benivolus mecum communicare dignatus est.

(2.) Quia viri docti, & partium studio minimè abducti, Contrarium suaserunt, quorum iudiciis non duci, ego inurbanum & sordidum dixi.

(3.) Quia nullibi ferè proſtat opus Wastmuthicum Venale; & forsàn quibus illud legere non licet, meum licebit.

dnm aliquid saltem Nominis Catalogo Testium Veritatis Hebraica, contuli, considerare licet. Et certè quibus puncta Hebraica habentur sacra & Authentica, ex nimia quâ laborant à sententiâ publicandâ aversatione, aliquid animi Elianistis addidisse arbitrari fas est. Semper enim error in paucitate Orthodoxorum gloriatur; heu! & sæpius gaudet. Sed hoc secula sciunt Eliana, inter quam plurimos, quos in hac causâ consului eximios Theologos, Philologosque, vix unum & alterum è Decade inveni, qui à sententiâ Antistigmatica, non abhorrent. Ne verò literarum Monumentis traderent sententiam, prohibuit innata, quâ erant modestia, vel alia aliqua privata ratio, qua me fugit. Rectius verò Augustinus; cujus hac fuerit sententia. Optandum esse ubi Hæreses vigent, ut quicumque aliqua scribendi facultate præditi sunt, inscribant omnes, etsi non modo de rebus iisdem scripturi sint, sed eadem etiam aliis verbis fortasse scripturi. Haud abludivit Cl. Wastmuthus. Cum autem (inquit ille. Vind. Пегдинъ. Sect. 3. pag. 29.) post tot Classica & receptus, nihilominus adhuc fervent partium studia, & novis subinde, iisque maximi nominis Authoribus, excitentur, ac defendantur ille detestabiles, & falsissima hypothèses Capellianæ, cen Accentuum non solum doctrina, sed etiam totius Scripturæ S. Authentica infestissima signa: ut verissimè conqueri liceat cum Cl. Hullio, nos in sequiora tempora incidisse, quibus versipellis veterator Diabolus, mutatis sæpe personis suam instaurat fabulam: & nostrum proinde erit, minimè desertas linguere Hebraica Veritatis partes, nec ociose spectare hæc bella Domini, sed quâ quisque valet arte, ac Marte, strenue propugnare, totius Cælestis Chirographi tam integritatem, quam Authentiam infallibilem. Hactenus Wastmuthus; Cujus bonâ cum veniâ, rationibus verò supra allatis fretus non

non potui non permittere, hasce punctorum Hebraicorum vindicias, ut in lucem prodeant. Quibus hisce minus satisfactum est, opusculum meum ubicunq; illis fit obviam, licet (per me) insalutatum praterire. Ceteri verò quin gratias Deo propter me, (minimo Sacri Codicis Hyperaspistarum licet (minorem) agant mihiq; ignoscant, (si quid in hoc opere erravi) propter Deum, nullus dubito.

F I N I S.

An
 POCO
 In L
 fec
 c. 30
 p. 136
 69

Σφάλματα graviora, quæ hunc, præter opinionem, dehonestârunt tractatum, partim operarum Typographicarum, incuriâ, partim nostrâ, ad centesimum ferè lapidem, absentia, ne quid incommodi lector minùs peritus percipiat, ita sunt corrigenda.

IN Præfat. Pag. 1. Lin. 10. lege, & τυχη. p. 6. l. 21. leg. abjiciat.
 p. 15. l. 18. leg. qui cibi? In ipso libro. p. 3. l. 2. leg. θοροπιδωτος.
 l. 10. leg. sartumque. l. 25. leg. 3300 p. 6. l. 9. leg. oberrat. p. 9. l. 23.
 leg. ingratum. p. 10. l. 10. leg. insulta. p. 23. l. ult. leg. in. p. 42. l. 2. leg.
 כל שון l. 18. leg. antiquitus. p. 1. l. 16. leg. dexterrimo. p. 70. l. 11.
 להלל p. 7. l. 3. leg. Masoreti. p. 8. l. 6. leg. protulimus. p. 80.
 l. 16. leg. effectum. p. 85. l. 4. leg. sique. p. 92. l. 28. leg. hallucine-
 tur. p. 96. l. 16. leg. corpori. p. 97. l. 5. leg. Haiskar. p. 97. l. 16. leg. ir-
 reptitiis. p. 106. l. 18. leg. Talmus. p. 128. l. 7. leg. fieri. l. 20. leg. eum.
 l. 28. leg. am metaphisico. p. 154. l. 26. leg. Eliæ. p. 155. l. 29. leg. Baby-
 lonios. p. 156. l. 3. leg. signi. p. 159. l. 16. leg. ποδαρ. p. 164. l. 27. leg. no-
 vititiis. p. 164. l. 6. leg. que. l. 7. leg. divinanda. p. 174. l. 1. leg. Sagnar.
 p. 185. l. 23. leg. nummis. p. 195. l. 10. leg. Autographi. p. 205. l. 16. leg.
 redolentia. p. 206. l. 5. leg. ניקור p. 207. l. ult. leg. דור p. 207. l. 16.
 leg. באמת יח' p. 209. l. ult. leg. illata. p. 211. l. 16. leg. speravit.
 p. 213. l. 14. leg. quidlibet. p. 221. l. 25. leg. Habbosem. p. 225. l. 4. leg.
 Græcus. l. 17. leg. discrepantia. p. 234. l. 5. leg. הדקרוק p. 239. l. 1.
 leg. limine. l. 2. leg. offerunt. p. 240. l. 8. leg. צרר p. 242. l. 6. leg.
 נגנל l. 10. l. 11. leg. p. 245. l. penult. leg. δλαβτα. p. 246. l. 3.
 leg. differentia. p. 264. l. 4. leg. concedent. p. 267. l. 23. ubi post intel-
 ligens, quod omissum, supplendum. p. 275. l. 25. leg. rata. p. 276. l. 6.
 leg. compendisset. l. 9. te pro, deleatur nos. p. 278. l. 24. leg.
 מן החורה.

Cetera levioris moneta errata, quæ in literis, punctis, & accenti-
 bus, subinde occurrunt, Levioris candidi aquirati, vel condonanda,
 vel pro meritis castiganda, securi committimus; quippe cujus
 censuram nusquam non admittimus gratulabundi.

In præfat. p. 9. l. 13. post caput ad alium deest.
 Socoviam; l. 17. post christiana oris studio fo
 In Lib. p. 9. l. ult. leg. qui; p. 10. l. 1. leg. pro
 effectam; p. 50. l. 22. leg. p. 77.
 l. 30. leg. mancipant; p. 91. l. ult. leg. ead
 p. 136. l. 19. leg. iudicium; p. 197. l. 21. leg. ead p. 1
 168. l. 28. post affectum; deest. subjicitur. p.
 15. l. 10.

